KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 10.01.1996
KOM(95) 624 endelig udg.

BERETNING FRA KOMMISSIONEN OM GENNEMFØRELSE AF DET EUROPÆISKE FÆLLESSKABS PROGRAM FOR POLITIK OG HANDLING IFORBINDELSE MED MILJØET OG BÆREDYGTIG UDVIKLING

"MOD EN BÆREDYGTIG UDVIKLING"

alk

50.1

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING

Da Fællesskabets 5. miljøhandlingsprogram "Mod En Bæredygtig Udvikling" blev fremlagt i 1992, beskrev indledningen 90'ernes udfordring som behovet for en langsigtet, sammenhængende og effektiv politik til opnåelse af en bæredygtig udvikling. Det blev anført, at der var en mærkbar fornemmelse inden for Fællesskabet af, at mange af de store sværdslag på miljøområdet vil blive vundet eller tabt i løbet af 90'erne, og det anførtes, at **"Vi har ikke råd til at vente ....og til at tage fejl".**

I konklusionen til miljøhandlingsprogrammet bemærkedes det, at miljøet afhænger af vor fælles indsats. Morgendagens miljø afhænger af, hvordan vi handler i dag. Nu tre år senere er tiden inde til at vurdere, hvor effektiv vor indsats har været.

Vi er nu midt i 90'erne, og 1995 er året, hvor det skal analyseres, hvorvidt udviklingen, der blev startet i 1992, har bidt sig fast. Situationsrapport foreskrevet i 5. miljøhandlingsprogram udgøt den omfattende vurdering af situationen, således som den har udviklet sig siden 1992. Den kompletteres af den ajourførte miljøsituationsrapport udarbejdet af det Europæiske Miljøagentur (EEA).

Som fastlagt i det 5. miljøhandlingsprogram og foreskrevet i Rådets beslutning om miljøhandlingsprogrammet - på grundlag af den i begge dokumenter fremlagte analyse - vil Kommissionen inden årets udgang fremsætte forslag til, hvilken vej der skal følges til udgangen af dette århundrede.

I lyset af de begivenheder og tendenser, der er opstået siden vedtagelsen af planen, søger rapporten at identificere, hvilken indflydelse planen har på miljøet og på udviklingen hen imod bæredygtig udvikling. Blandt de vigtigste er resultatet af De Forenede Nationers konference om miljø og udvikling (Rio-konferencen) i 1992 og konferencens hovedresultatet, Agenda 21. Agenda 21 har væsentlig betydning for hele den bæredygtige udvikling - det 5. miljøhandlingsprogram er en del af EU's svar herpå. Derfor findes der en sammenlignende oversigt i Bilag 1 til sammenkædning af Agenda 21 og det 5. miljøhandlingsprogram. Både Agenda 21 og det 5. miljøhandlingsprogram indeholder en generel strategi for bæredygtig udvikling og lægger vægt på fælles ansvar via større engagement blandt de forskellige økonomiske og samfundsmæssige aktører og via jævnlig overvågning og opfølgning. I denne forbindelse blev det på Rio-konferencen foreslået at oprette en kommission for bæredygtig udvikling til at vurdere gennemførelsen af Agenda 21 - en rolle svarende til de tre dialoggrupper, der blev oprettet til opfølgning af det 5. miljøhandlingsprogram.

Endnu en vigtig udvikling har været udvidelsen af Unionen med Østrig, Finland og Sverige. Som medlemmer af det Europæiske Økonomiske Samarbejde (EØS) var disse lande allerede engageret i arbejdet med det 5. miljøhandlingsprogram. Overalt, hvor det har været muligt, er oplysninger om udviklingen i disse tre lande medtaget i teksten og tabellerne.

Andre udviklinger, der har indvirket på gennemførelsen af planen og den kontekst, hvori den har udspillet sig, har været gennemførelsen af det indre marked, udviklingen i Øst- og Centraleuropa og større politiske tiltag inden for EU som f.eks. hvidbogen om vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse af 1993, reformen af den fælles landbrugspolitik, hvidbogen om transport, revisionen af programmet for Strukturfondene, oprettelse af Samhørighedsfonden, vedtagelsen af det 4. forsknings- og udviklingsprogram m.v.

Temaerne miljøbeskyttelse, vækst og beskæftigelse kræver stadig større opmærksomhed og er bl.a. blevet behandlet i en hvidbog, på Essen-topmødet, i meddelelse af 1994 om økonomisk vækst og miljøet samt i rapport af 1995 om beskæftigelse i Europa. Hvor der førhen er blevet antaget at være et modsætningsforhold mellem disse faktorer, anerkendes det nu, at miljømæssige initiativer kan skabe nye arbejdspladser og bevare bestående. I hvidbogens kapitel 10 påvises der et nyt perspektiv for, hvorledes der kan skabes fremskridt i retning af bæredygtig udvikling, og dette kapitel bør især studeres nærmere i henseende til ideerne om at omlægge skatte- og afgiftsbyrden fra arbejdskraften til naturressourcer.

Situationsrapporten viser, at ånden i det 5. miljøhandlingsprogram er blevet taget op og

udviklet på mange forskellige måder af de involverede aktører og med en stigende sans for fælles ansvar. Midtvejsrapporten i 1994 konkluderede i en ånd af forsigtig optimisme, at froene var lagt. De skulle nu have vand og varme for at kunne spire. Rapporten udgør en mere indgående undersøgelse af de knopper og blomster, der nu er begyndt at vise sig. På grundlag af dens resultater vil Kommissionen senere på året fremkomme med forslag til forbedring af processen.

Dokumentets struktur

Denne situationsrapport bygger på oplysninger, der er modtaget fra mange forskellige kilder, og den er resultatet af en rådslagningsproces med en række europæiske organisationer, EU-institutioner, medlemsstaterne og andre organer. Den dækker perioden fra 1992 frem til slutningen af juni 1995 og bygger på Kommissionens foreløbige situationsrapport af 1994 til vurdering af de kvalitative aspekter ved miljøhandlingsprogrammets gennemførelse. Det er hensigten at give en detaljeret analyse af udviklingen på EU-plan og på medlemsstats-plan samt i relation til de offentlige og private virksomheder og offentligheden i almindelighed, afhængig af de tilgængelige oplysninger. Rapporten følger strukturen i det 5. miljøhandlingsprogram og gennemgår udviklingen både inden for EU-institutionerne og medlemsstaterne. Hvor det har været skønnet hensigtsmæssigt, er der i saiskilte bokse indsat beskrivelser af væsentlige udviklinger eller tilfælde af god praksis. Oplysninger om udviklingen i de enkelte medlemsstater er fremsendt af medlemsstaterne selv.

Tabellerne i Bilag 2 giver en oversigt over udviklingen og følger opbygningen af tabellerne i det 5. miljøhandlingsprogram med undtagelse af tabellerne om risikohåndtering og den internationale dimension. Situationen inden for disse områder er medtaget i de respektive kapitler.

Bilag 3 giver en oversigt over miljølovgivning, der er foreslået af Kommissionen eller vedtaget af Rådet i løbet af de sidste 3 år.

RESUME AF RESULTATERNE

Konklusionen i midtvejsrapporten af 1994 udtrykte forsigtig optimisme. Den gav udtryk for, at det 5. miljøhandlingsprogram havde markeret et vendepunkt i den måde, bæredygtig udvikling takles på i Europa, og at der var gjort fremskridt i den rigtige retning. Samtidig gav rapporten også udtryk for, at man stadig manglede at angribe kernen i nogle af nøglespørgsmålene.

Det 5. miljøhandlingsprogram erkender, at vejen til bæredygtig udvikling bliver lang. Planen sigter mod at sætte skub i en ændring af adfærden samt udviklingen på EU-plan, i medlemsstaterne, inden for erhvervslivet og hos den almindelige borger. Planen erkendte, at Fællesskabet og dets borgere selv er nødt til tage et ansvar og skride til fælles handling på basis af et fælles ansvar. Den grundlæggende strategi for det 5. miljøhandlingsprogram er at opnå fuld integration mellem miljøpolitikken og andre politikker, ved at alle samfundets hovedaktører medvirker aktivt til at udvide og uddybe udvalget af instrumenter, der kan styre og ændre adfærden, herunder navnlig en større anvendelse af markedsbaserede værktøjer. Det er med disse mål for øje, at denne beretning har forsøgt at vurdere de resultater, der er nået i retning af en bæredygtig udvikling.

Vurderingen i midtvejsrapporten kan bekræftes efter den mere systematiske analyse fremstilling af gennemførelsen af det 5. miljøhandlingsprogram i denne beretning. Den overordnede strategi og målsætningerne i det 5. miljøhandlingsprogram gælder stadig. Der mangler imidlertid de nødvendige holdningsændringer og viljen til at tage det kæmpeskridt, der skal til for at komme fremad i retning af bæredygtighed. Udtrykt med beretningens egne ord er det nødvendigt at komme ud af det såkaldte "spædestadium", således at udviklingen kan "køre for fuld damp". Denne beretning identificerer de væsentlige handlinger, der er nødvendige for at sikre, at processen kommer til at skride meget hurtigere fremad.

Det er ikke nemt at vurdere, hvor store fremskridt der er gjort. Udtrykkes det kun kvantitativt, på områder hvor planen tildeler EU en ledende rolle, vil henved 70% af de forudsete forpligtelser sandsynligvis være opfyldt inden udgangen af

1995. Det er straks vanskeligere at vurdere, i hvilket omfang medlemsstaterne og andre har opfyldt deres mål, og man må huske på, at målene og handlingerne i det 5. miljøhandlingsprogram ikke alle er veldefinerede i operationel forstand, og der forudses en række handlinger på forskellige planer. På dette tidlige tidspunkt i processen er det endnu vanskeligere at vurdere, hvor virkningsfulde disse handlinger er. Ud fra en kvalitativ vurdering vil konklusionerne, der udledes af denne beretning, vise, at der er sket fremskridt på mange forskellige måder; men at der på grundlag af denne erfaring stadig mangler at blive gjort en hel del, hvis man vil bevæge sig i retning af bæredygtighed.

Konklusionerne vedr. de enkelte mål, temaer og instrumenter er fremsat i de pågældende afsnit i beretningen. Der tegner sig dog en generel tendens:

- Der er gjort fremskridt mht. at integrere miljøhensyn i de forskellige målsektorer; men det er sket i vekslende tempo. Hvåi man generelt er nået længst med integrering af miljøhensyn inden for fremstillingssektoren, hvor der har været lovgivet i tyve år, og hvor de økonomiske fordele hurtigt slog igennem, så er integreringen af diametralt modsatte årsager mindst synlig inden for landbruget og turistsektoren. På den ene side er den fælles landbrugspolitik et system, der blev sat i værk på et tidspunkt, hvor behovet for at have en pålidelig fødevareforsyning var altoverskyggende vigtig for Europa, og det er et system, hvor det er vanskeligt at anvise fundamentalt anderledes veje, og naturbevarelse har stort set været fuldstændig isoleret herfra. På den anden side står turismen som en højst fragmenteret og forskelligartet sektor, hvor man er nødt til at nå et meget stort antal økonomiske og andre interesser, inden virkningerne af ændringer kan spores. På transportområdet er der stigende bevidsthed om problemerne. Der er gjort fremskridt mht. emission fra køretøjer, brændstofkvalitet og teknologi; men den samlede vækst i bilparken æder disse fremskridt op. Selvom miljøet betragtes som en del af problemet og dets løsning og på trods af eksistensen af potentielt effektive instrumenter til at frembringe ændringer, er det, der mangler inden for energisektoren, en tilskyndelse til at gå over til en mere bæredygtig adfærd. I begge de sidstnævnte sektorer er der gjort fremskridt mht. at takle de isolerede spørgsmål, men det har vist sig vanskeligt at takle de mere strukturelle problemer.

- I forbindelse med de konkrete temaer i det 5. miljøhandlingsprogram er der opnået resultater i den rigtige retning på en række områder (som det kan bekræftes af den ajourførte miljøsituationsrapport fra EU's Miljøagentur): de ozonnedbrydende stoffer er blevet reduceret sammen med emissionen af tungmetaller og svovldioxid, holdningen til naturbeskyttelse, overfladevandets kvalitet, industrirelaterede risici og affald er blevet mere positiv. Der er nu brug for at være særlig opmærksom på: at der skal udvikles en mere positiv holdning til klimaændringer og forsuring, byproblemer, herunder luftens kvalitet, støj og affald samt en omfattende strategi for grundvands- og overfladevandsressourcerne.

- Det har vist sig sværere end forudset at udvide udvalget af instrumenter, og morgendagens egentlige problem bliver, hvordan man udnytter de erfaringer, man har høstet til dato, og hvordan disse kombineres rigtigt. Inden det 5. miljøhandlingsprogram var miljøpolitik i overvejende grad et spørgsmål om at angribe problemet ad lovgivningens vej. Mens denne holdning var tilfredsstillende for nogen, var den ikke fuldt effektiv, og man har erkendt, at der er behov for at forenkle reglerne og skabe større sammenhæng. Regulering har bidraget til at visse problemer er blevet løst; men det har ført til den erkendelse, at der er spørgsmål, der ikke med held har kunnet håndteres på denne måde, og som derfor krævede andre instrumenter som supplement til den centralt dirigerede og overvågede måde at gøre tingene på, den såkaldte "command and control approach".

- Erfaringen med funktionen af lovgivningen i sig selv har ført til det synspunkt, at mange af de behandlede problemer hænger så nært sammen, at der i nogle tilfælde er brug for en bredere holdning, der dækker alle aspekter af et problem, og at det ville være en bedre løsning end et sæt enkeltstående forordninger. Den seneste miljølovgivning har indtaget denne holdning. Et eksempel herpå er direktivet om integreret forureningskontrol (IPC), der sigter mod at

regulere industriel emission under et frem for gennem individuelle miljømedier.

- Markedsbaserede instrumenter anses for at være det vigtigste sæt værktøjer til fremtidig handling. På trods heraf er der gjort meget beskedne fremskridt mht. udvikling af markedsbaserede instrumenter på EU-plan, selvom mange medlemsstater har gode erfaringer. Det er et alment problem, at det er vanskeligt enstemmigt - at definere rammerne, inden for hvilke der kan handle uden at forstyrre det indre markeds mekanismer. Forslaget fra 1992 om en energi-/CO_2-afgift er et glimrende eksempel. Løsningen kunne måske være at skabe rammer, der gør det muligt for medlemsstaterne at indføre sådanne instrumenter, hvor det er nødvendigt.

- Mens der har været en positiv udvikling i sikringen af en bedre integrering af miljøhensyn i anvendelsen af Fællesskabets økonomiske støtteordninger, er der fortsat behov for at forbedre vurderingen af virkningen af denne finansiering mhp. at undgå ikke-bæredygtige holdninger.

- Det stigende behov for avancerede svar på miljøproblemer, det stadig større sæt love sammen med udviklingen af dem, det større og større udvalg af instrumenter, der benyttes, og internationaliseringen af mange af spørgsmålene må nødvendigvis have en mere virkningsfuld gennemførelsesstruktur end tidligere sideløbende med nye mønstre for fælles ansvar, hvor der fokuseres på handling.

- Det er nødvendigt at sikre, at de oplysninger, der ligger til grund for lovgivningen og andre handlinger, er kompatible og sammenlignelige for at sikre en fælles forståelse af det samme problem. Det er blevet en central opgave for EU's Miljøagentur med støtte fra medlemsstaterne.

- Der er gjort fremskridt mht. at indarbejde hensynet til miljøet og bæredygtig udvikling i hele udvalget af politikker og handlinger i forbindelse med EU's forskning og teknologiske udvikling. Der skal gøres meget mere for at opbygge og styrke forbindelserne mellem miljø- og forskningspolitikken.

- De tre strategigrupper (Det Miljøpolitiske Udvalg, Det Rådgivende Forum og Gennemførelsesnetværket), der er nedsat under det 5. miljøhandlingsprogram til at hjælpe med at gennemføre politikken, og som samler EU og medlemsstaternes repræsentanter og øvrige organer, har udgjort et væsentligt fremskridt. I alle medlemsstaterne findes der parallelle strukturer for rådgivning og samarbejde. De tre gruppers fælles mål er at støtte det 5. miljøhandlingsprograms gennemførelsesproces lige fra forberedelsen af en handling til overholdelse og håndhævelse. De spiller beviseligt en positiv rolle ikke blot i selve processen, men også i forbindelse med sikringen af dens accept i de grupper, som netværksmedlemmerne repræsenterer og til syvende og sidst i befolkningen som et hele.

Erfaringen viser, at hvis der er endnu et behov, så er det behovet for at udbygge samhørigheden mellem handlingerne på tværs af Unionen, at opbygge bevidstheden og videreudvikle begrebet fælles ansvarlighed på en mere koordineret måde. Frem for alt er der brug for, at den enkelte borger indser, hvor vigtig og vedkommende denne proces er. Et område, hvor dette måske bliver vigtigt i fremtiden, er i forbindelse med politikken på byområdet, der afspejler mange af de problemer, der vanskeliggør en bæredygtig udvikling, og hvor der er mulighed for at indtage en mere indbyrdes afhængig, koordineret holdning til problemerne med byerne og fysisk planlægning under antagelse af en horisontal, territorial holdning.

- Det vanskeligste har vist sig at være at ændre holdningerne, og de bedste resultater er opnået lokalt. Arbejdet med at sikre accept af miljøpolitikkerne og en bæredygtig udvikling indebærer mere end blot at skulle have instrumenterne til at fungere. Det betyder også en ændring af vor måde at leve på. Det starter med, at vi får de rigtige oplysninger - fra underskolen og hele vejen op til statsapparatet. Og det indebærer, at der opbygges passende konsensus, og at man - navnlig for miljøadministrationernes vedkommende - er i stand til at påvirke andre. Det bør munde ud i en forståelse og accept af behovet for bæredygtige fremstillings- og forbrugsmønstre på lang sigt.

- Hvis processen hen imod en bæredygtig udvikling skal falde heldigt ud, betyder det, at bevidsthedsniveauet skal løftes ved hjælp af bedre formidling af problemerne og betydningen af de forskellige former for handling. Andre aktører end de offentlige myndigheder spiller også en vigtig rolle i denne forbindelse.

- På det internationale plan har EU været nødt til at tage hensyn til en lang række ændringer og til igen at se på sin førende rolle i forbindelse med internationale miljøspørgsmål. Det har ført til et stigende antal forpligtelser, der skal takles både globalt og regionalt.

  Siden 1992 har tre adskilte processer forandret den internationale scene: opfølgningen på Rio-konferencen (UNCED), åbningen af Central- og Østeuropa og resultaterne fra Uruguay-runden med oprettelsen af Verdenshandelsorganisationen (WTO). Resultaterne af Rio-konferencen er yderst vigtige for at sætte fart i den fremtidige internationale udvikling mod bæredygtig udvikling; Øst- og Centraleuropa-spørgsmålet har en væsentlig miljødimension på grund af de problemer, som denne region står overfor, og de følger det får for Fællesskabet og landenes evt. tiltrædelse til Unionen; WTO anerkender, at miljø og handel i stigende grad er afhængige af hinanden.

  En af følgerne af denne transformation har været at tildele Unionen en anderledes og stærkere rolle. Unionen står nu i større og større grad som den ærlige mægler og som hovedsamtalepartner for G77-landene - som den samlende part mellem medlemsstaterne og verdenssamfundet. Der er i stigende grad en international dagsorden med sit eget liv og sin egen tidshorisont. Det får væsentlig indflydelse på Unionens program, dens arbejdsmetoder og forbindelser. En anden følge bliver, at balancen i miljøpolitikken skal rykkes, idet prioriteterne skal ændres ved at fremtvinge en bredere holdning til spørgsmålene (den sociale og handelsmæssige dimension blev f.eks. taget op på Rio-konferencen). Den tredje følge er, at der skal opstilles et nyt sæt spørgsmål, der skal arbejdes med i form af forureningsproblemerne i Centraleuropa og i mindre grad Østeuropa og Fællesskabet af Uafhængige Stater i det tidligere Sovjetunionen som et hele. Lige så vigtigt er det, at man er ved at udvikle et nyt syn på Østersøen og Middelhavet.

I lyset af de fremskridt, der er gjort (eller ikke gjort) og som er nedfældet i denne beretning og på basis af de konklusioner, der i dokumentet er formuleret for de forskellige sektorer, er det klart, at målet i fremtiden må være at sikre, at en bæredygtig udvikling anskues som det den er, nemlig en udvikling inden for de miljømæssige begrænsninger, vi har kendskab til på et givent tidspunkt. Det 5. miljøhandlingsprogram lægger rammerne, og en sådan overordnet ramme danner det grundlag, som alle andre økonomiske, sociale og miljømæssige spørgsmål skal anskues på baggrund af. Situationsrapporten identificerer behovet for at opstille prioriteter, dvs. de væsentligste handlinger der skal sætte skub i processen, behovet for at udvikle indikatorer, der gør det muligt at måle fremskridtene og frem for alt behovet for at sikre en bedre indarbejdelse af miljøkravene i andre politikker i Traktatens ånd.

Det 5. miljøhandlingsprogram har identificeret de fleste af de elementer, der skal få gang i processen. Det, der savnes, er den politiske vilje til at sætte dem i gang. Desuden mangler der et pragmatisk, operationelt sæt værktøjer og den rigtige institutionelle struktur på alle regeringsniveauer, for at processen kan tilføres næring og for at sikre et heldigt udfald. Det er desuden vigtigt, at der er adgang til oplysninger. En større følelse af fælles ansvar er nødvendig, og det indebærer en deling af oplysninger - oplysninger der giver øget gennemsigtighed og deltagelse, hvilket medfører pres på institutioner og virksomheder om at forbedre deres indsats.

Når alt kommer til alt, består den vigtigste opgave i at finde midler til at øve tryk de steder, der vil føre til egentlig fremskridt og en fornemmelse af, hvor vigtigt det er, at vi bevæger os fremad. Dette sker først, når bæredygtig udvikling bliver anset for at være den eneste model for morgendagens økonomiske udvikling. Og det sker først, når alle borgere fuldt ud accepterer dette.

1. UDVALGTE MÅLSEKTORER

Indledning

Det 5. miljøhandlingsprogram udpegede fem målsektorer (fremstillingsindustrien, energisektoren, transportsektoren, landbrugssektoren og turistsektoren), som skulle vies særlig opmærksomhed, eftersom det er sektorer, hvor EU som sådan spiller en enestående rolle, og hvor EU's angrebsmåde er den mest effektive måde til under et at takle de problemer, som disse sektorer står overfor. Disse sektorer er også blevet udvalgt, fordi man mener, at de er vigtige i forsøget på at ændre den nuværende økonomiske model i retning af større bæredygtighed.

Kapitlets opbygning

Denne situationsrapport fokuserer på processer, særligt udformningen af mekanismer, der er vigtige for en holdningsændring til spørgsmål om miljø og bæredygtig udvikling. De seks elementer, der udgør den "nye" måde at angribe den bæredygtige udvikling på, og som ligger handlingsplanen nær er:

- indarbejdelsen af miljøhensyn i andre politikker,
- større udvalg af instrumenter, bl.a. økonomiske instrumenter,
- partnerskab (heri også EU, den brede offentlighed, forretningsverdenen og landenes administrationer) og fælles ansvar,
- ændrede holdninger og forbrugs- og produktionsmønstre,
- anvendelsen af lovgivningen og dens håndhævelse,
- det 5. miljøhandlingsprograms internationale dimension.

Dette kapitel gennemgår resultaterne på EU-plan, og hvor det er muligt også på medlemsstats-plan for visse eller alle seks elementer, således som de finder anvendelse på de fem målsektorer. Hvor det har været passende, er nøgleudviklinger nærmere belyst.

1.1. FREMSTILLINGSINDUSTRIEN

Indledning

Det 5. miljøhandlingsprogram har gjort det klart, at industrien ikke blot er en del af problemet vedrørende bæredygtig udvikling: industrien er også en del af løsningen. Dette er i stigende grad blevet erkendt inden for de seneste få år. Udviklingen inden for industrisektoren finder sted i en omskiftelig økonomisk sammenhæng. Ifølge 1995-rapporten om miljøets tilstand var den gennemsnitlige vækst i perioden 1980-1994 1,9%. Dette gennemsnit blev påvirket af to konjunkturnedgangsperioder i begyndelsen af henholdsvis 80'erne og 90'erne. Væksten for perioden 1995-2000 forventes at være en anelse mindre end de i 1993 forventede 2,7%, i gennemsnit 2,5%. Den samlede industriproduktion i EU steg med 2,8% om året i 1986-1992. Den gennemsnitlige vækst pr. år for fremstillingsindustrien fra 1992-2000 blev forudset til at være 2,6%. Nuværende prognoser for den samlede industritilvækst er mindre end i 1992. Prognoserne er dog højere for visse sektorer med forholdsvis stor miljøbelastning (stål, papir, karton; ikke-metalliske mineraler). Visse sektorer indvirker i særlig grad på miljøet, bl.a. kemikalier, jern og stål, papir og karton, ikke-metalliske mineraler (cement og glas). Igennem de sidste få år er øko-industrisektorens produktion steget til 250 mia. USD på verdensplan, og den forventes at stige med 6-8% om året. Inden for EU beskæftiger denne sektor for tiden 1,6 mio. mennesker.

Agenda 21

Agenda 21 lægger vægt på behovet for, at erhvervslivet fremmer en bæredygtig udvikling via ansvarlig virksoinhedsledelse, via forskning og udvikling og anvendelsen af miljøvenlige teknologier, via øget genbrug af affald i industriprocesser, og via indførelsen af mere miljøvenlige produkter. Den erkender de bioteknologiske muligheder for industrien i det omfang, hvor den kan skabe mere effektive industriprocesser for omformningen af råstoffer og afgiftning af farligt affald. Det 5. miljøhandlingsprogram beskriver de fleste af disse spørgsmål, samtidig med at den understreger EU's mål: et stærkt, innovativt og konkurrencedygtigt erhvervsliv (se kapitel 3).

Hvidbogen

Spørgsmålet om udvikling af renere teknologi blev understreget i hvidbogen om vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse af 1993. I kapitel 10 anføres det, at "nøglen til at frigøre fremtidig økonomisk velstand fra miljøforurening som et væsentligt element i en ny udviklingsmodel i sidste instans ligger i, at der skabes en ny renere teknologi", der bør omfatte:

- forbedret "naturproduktivitet" (reduceret gennemstrømning af materialekæden for at spare ressourcer; visse eksperter hævder, at en afmaterialisering af produkter og tjenesteydelser med faktor 10 er nødvendig for at bringe en stabil økosfære inden for rækkevidde,
- forbedret procesteknologi (til yderligere nedbringelse af emissioner),
- længere produktlevetid,
- mere genanvendelse og genbrug,
- anvendelse/udvikling af sikrere produkter.

Udvidelse

Udvidelsen af Unionen vil også få betydning, og det forventes, at ændringerne vil accelerere. Alle nye medlemsstater har strenge grænser for emission fra procesindustrien. Miljømærkningssystemer og andre skatte- og afgiftsmæssige og økonomiske instrumenter er meget udbygget og anvendt i de nye medlemsstater. Udvidelsen har også medført en betydelig udvidelse af EU's skovbrugs- og papir-/papirmasseindustri og det er blevet vigtigt med overgangsordninger.

Dette afsnits opbygning

Det 5. miljøhandlingsprogram indeholder ikke en omfattende tabel for industrien. Den beskriver det brede mål med at give miljø-/industripolitikken "en ny drejning og fremdrift", der hvor der er fælles berøringsflader for at skabe et livskraftigt, kreativt og tilpasningsvilligt fabrikationsgrundlag". En pakke med syv handlinger blev foreslået for at dække aktiviteterne inden for fremstillingsindustrien, fra forskning til produktion over markedsføring til slutbrug og bortskaffelse; styrkelse af dialogen mellem regering og industrien samt mellem industrien og offentligheden; forbedring af den fysiske og strategiske planlægning; og tilskyndelse til frivillige aftaler og andre former for selvregulering. Med henblik på at muliggøre en omfattende vurdering af resultaterne er der medtaget en samlet tabel til belysning af de nøgleopgaver, -mål, og -handlinger, tidsskemaer og aktører, der har med industrien at gøre. Tabellen fokuserer på 4 nøglemålsætninger, dvs. bæredygtig anvendelse af ressourcer, forebyggelse af forurening, affaldshåndtering og oprettelsen af generiske hjælpemekanismer. Udviklingerne behandles mere indgående i de afsnit, der omhandler de relevante emner (affald, industririsici) i de efterfølgende kapitler.

INDUSTRI-TABEL OVER MÅL, FORANSTALTNINGER OG VIRKEMIDLER

MÅL	FORANSTALTNINGER INDTIL 2000	VIRKEMIDLER	TIDS-HORI-SONT	AKTØ-RER	RESULTATER på EU-plan 1992-1995
1. Bæredyg-tig udnyt-telse af natur-ressourcer og beskyt-telse af dyrene	1. Internalisering af eksterne omkost-ninger	- markedsbaseret prisfastsættelsessystem for udnyttelse og forbrug af naturressourcer	1993 →	*EF* + MS	Undersøgelse af afgiftssystemer for spildevands-udledning
	2. Skabe markeder for genvindingvarer	- økonomiske og skatte- og afgiftsmæssige in-citamenter	1993 →	EF + *MS*	
	3. Opstille mål for bundgrænser for genbrug	- Emballagedirektivet	1995	*EF* + MS + ind.	Vedtaget
		- deponerings-/retursystem (affald)	1998	*MS* + EF + ind.	Se kapitel 4.4
	4. Forbedre den fysiske og strategiske planlægning	- vurdering af virkningerne på miljøet	igang-værende	*EF* + *ind.* + *MS*	
	5. Energieffektivitetsprogrammer	- gennemførelse af nationale og fællesskabspro-grammer (Pace, Save...)	igang-værende	*MS* + *EF* + ind. + energi-sektoren	Se kapitel 1.2.
	6. Halvering af antallet af dyr, der anvendes til forsøg	- gennemførelse af Fællesskabsprogram	løbende	EF + *MS* + *ind.*	Fremskridt inden
2. Forebyg-gelse af forurening via for-valtning og styring af pro-duk-tionspro-cesserne, diffuse emissioner og produkter	1. Anvendelse af "rene" teknologier	- økonomiske mekanismer (f.eks. LIFE)	igang-værende	*EF*	LIFE undervejs
	2. Integreret forebyggelse og kontrol med forurening	- driftslicenser (bl.a. IPC Dir.)	1995 →	*MS* + *ind.* + EF	Fælles indstilling IMPEL,
		- anvendelse af BTT	igang-værende	*MS* + EF + *ind.*	gennemførelse af BTT,under-søgelse
		- teknologi for rent og begrænset affald			
		- VVM	igang-værende	EF + ind. + MS	Se kapitel 4.4
		- grænser for emission	løbende	EF + MS	Iagttaget reduktion af emissioner
		- miljørevisioner	1993 →	*EF* + *MS* + *ind.*	Ikrafttrædelse af EMAS-forordning
		- miljøafgifter	1993	*MS* + EF	Undersøgelse
		- fortegnelse over emissioner	1994 →	*EF* + ind.	fuldendt
		- miljøvurdering og -regnskab	1993 →	*EF*, *BØS* + *MS*	
	3. Udvikling af miljøvenlige varer	- miljømærkning	1993 →	*EF* + *MS*	Forordning i kraft; første kriterier
		- produktstandarder	igang-værende	EF + MS + *CEN* + ind.	fastlagt
	4. Specifikke nedbringelses- eller be-grænsningsprogrammer: - drivhusgasser - CFC-gasser - VOC - tungmetaller	- emissionsgrænser for større forureningsemner	løbende	*MS* + *EF*	Se ovf.
		- anvendelse af BTT	igang-værende	*MS* + EF + *ind.*	Se ovf.
		- frivillige aftaler og andre former for selvregulering	løbende	EF + *ind.*	Undersøgelse af frivillige aftaler i gang, handlinger ved industrien
	5. Forbedre industri- og forskningssik-kerheden	- gennemførelse af revideret Seveso-direktiv	1995	*EF* + MS	Fælles indstilling MAHB Tekniske grupper
		- fælles principper for risikovurdering til brug for GMO'ere (biotekniologi)	igang-værende	*EF* + MS + ind.	Direktiv i kraft og tilpasset
		- gennemførelse af "bioteknologidirektiverne"	1992	*EF* + *MS*	Udkast til ændring af dir. 90/219 udarbejdet
	6. Forbedring af kemikalieforvaltning	- anmeldelse af al indsamling af kemikalier og data	igang-værende	*EF* + MS	Se kapitel 3
		- Rådets forordn. om bestående kemikalier	1993	*EF*	Forordning i kraft
		- direktiv om biocider (pesticider til ikke-land-brugsmæssig anvendelse)	1994	*EF*	Forslag offent-liggjort
		- rådgive udvalg om nedbringelse af kemikalierisiko	1992	*EF* + MS + ind.	
		- klassificering af farlige stoffer	igang-værende	*EF* + MS + ind	Se kapitel 3
		- integreret kontrol med salg/brug af pesticider	1995	EF + *MS*	igang-værende
		- Det Europæiske Kemikaliekontor	1993	*EF* + MS	fastlagt
		- import-/eksportregulering			Forordning vedtaget

3. Forebyg-gelse og/eller sikker bortskaf-felse af affald	1. Planer for affaldshåndtering i alle MS	- Lossepladsdirektivet	1995	EF + MS + LM + ind.	Fælles indstilling
	2. Reduceret affald/bedre affaldshåndtering	- normer og standarder for affaldsforbrændingsanlæg og lossepladser (direktiver)	1995	*EF + MS + ind*	Direktiv om forbrænding af farligt affald
		- civilretligt ansvar	2000	*EF* + MS	Offentliggørelse af grønbog
		- fortegnelse over affaldstyper og risici	1998	*MS + EØS +* EF + ind	Beslutninger vedtaget
		- skabelse af et affaldsmarked	1996	*MS + EF +* ind	
		- Prioritering af affaldsstrømmen	igang-værende	*EF + MS + ind.*	Konklusioner vedr. 4 sektorer
4. Fremme ænd-dringer i retning af en mere bæredyg-tig adfærd hos de økonomi-ske aktø-rer	1. Bevidstgørelse og incitamenter rettet mod bæredygtig energiudnyttelse	- aftaler om effektivitet	igang-værende	*MS + ind. +* EF	Se kapitel 1.2.
		- adfærdskodeks til vedtagelse	igang-værende	*MS + ind. +* EF + *energisektoren*	
	2. Bevidstgørelse og udvikling af oplys-ninger om varer og processer	- forbrugeroplysning	1993	LM + EF + *MS*	Se miljømærkning
		- miljøvurdering og regnskab	1993	*EF* + EØS + *MS*	
		- fortegnelse over emissioner	1994	*EF* + ind.	
		- grønt regnskab og oplysninger via virksomhedernes årsregnskaber	1994/ 2000	*EF* + MS + ind. + *faglig sammen-slutninger*	Offentliggørelse af grønbog
	3. Stimulere investering, innovation og konkurrenceevne	- F&U-indsats	løbende	*EF + MS + ind.*	Vedtagelse af 4. FTU-program
		- økonomiske og skatte- og afgiftsmæssige incitamenter	løbende	EF + *MS*	
	4. Udvikling af rene teknologier	- F&U-indsats	løbende	*EF + MS + ind.*	Undersøgelser foretaget

Indarbejdelse af miljøhensyn i industrisektoren

På EU-plan

I sin meddelelse om industriel konkurrenceevne og miljøbeskyttelse i november 1992 understregede Kommissionen at en integrering af konkurrenceevne og miljø krævede, at man opbyggede en strategi omkring beslutninger, der var baseret på, at markederne fungerer konkurrencedygtigt. Dette indebærer navnlig, at der lægges vægt på markedsrelaterede, miljøpolitiske virkemidler. Rådet bekræftede og forstærkede disse konklusioner i sin beslutning af 3. december 1992 og konklusion af 4. maj 1993. Visse af disse argumenter er blevet videreført i hhv. hvidbogen, meddelelsen om en politik for den Europæiske Union vedr. industriens konkurrenceevne af september 1994 og meddelelsen om industrielt samarbejde med central- og østeuropæiske lande vedtaget i marts 1995. En undersøgelse foretaget for nylig på vegne af Kommissionen bekræfter, at strengere standarder for produkter og processer øger behovet for innovation og sandsynligvis ikke ændrer EU's konkurrenceevne i den store sammenhæng forudsat, at markederne inden for EU og eksportmarkederne i grove træk kræver de samme standarder.

Artikel 2 i Traktaten om Den Europæiske Union understreger, at virkeliggørelsen af det indre marked bliver et vigtig middel til at opnå en bæredygtig og ikke-inflationær vækst, som respekterer miljøet. Således er udviklingen hen imod bæredygtig vækst vital for positive resultater i det indre marked på længere sigt. Det strategiske program for Det Indre Marked som Kommissionen vedtog i slutningen af 1993, understreger behovet for at øge sammenhængen mellem det indre marked og miljøbeskyttelse.

Kommissionen investerer betydelige ressourcer i undersøgelsen af forholdet mellem industrien og en bæredygtig udvikling. Den er ved at foretage en større undersøgelse af virkningen og effektiviteten ved det indre markedsprogram og beskaffenheden og udstrækningen af indvirkningen på miljøet og den bæredygtige udvikling af de handlinger, der er vedtaget for det indre marked. Resultatet af denne undersøgelse forventes forelagt Rådet i 1996.

Derudover sigtede adskillige undersøgelser i løbet af 1993 og 1994 direkte eller indirekte mod en integrering af miljøet og det indre marked. Disse undersøgelser omfatter en statistisk konsekvensberegning for miljøindustrierne og de økologiske produkter, for rene og lav-affaldsprocesser, produkter og tjenesteydelser og

måder til fremme spredningen af denne praksis til industrien, og af den økonomiske vurdering af miljøbeskyttelseshandlinger. I 1995 blev der udarbejdet en rapport om, hvilken indvirkning en afkortning af produkters og produktionsudstyrets levetid ville have på industriens konkurrenceevne og bæredygtighed. Hovedkonklusionen i undersøgelsen, der undersøgte adskillige sager, er at inden for den traditionelle økonomiske vækstmodel har en forlængelse af produkternes levetid via vedligeholdelse og reparation af dele en positiv indvirkning på såvel konkurrenceevne som bæredygtighed. Kommissionen undersøger desuden i øjeblikket, hvordan det er muligt at integrere miljødimensionen i virksomhedernes strategier, bæredygtig udnyttelse af råstoffer samt virkningen af og integreringen af miljøforanstattninger på virksomhedernes vækststrategier.

På medlemsstats-plan

Alle medlemsstater anerkender vigtigheden af at forbedre fremstillingssektorens indvirkning på miljøet. Nogle stater har udviklet særlige planer, der omfatter sektorer som f.eks. energi, transport og affald (Finland, Danmark). En række stater angiver, at miljøpåvirkning er ved at blive en vigtigt konkurrenceparameter både inden for EU og på de internationale markeder.

Dette har naturligvis også direkte konsekvenser for beskæftigelsen.

Indarbejdelse af miljødimensionen i planlægningen og forvaltningen af industrien næres af udviklingen af nationale, EU- og internationale standarder for miljøforvaltning (f.eks. EMAS og ISO 14000).

Små og mellemstore virksomheder (SMV)

På EU-plan

EU's nylige drejning af sin politik har ført til adskillige initiativer til sikring af direkte praktisk hjælp til små og mellemstore virksomheder på miljøområdet, som f.eks. ekspert-konsulentbistand, uddannelsesprogrammer og økonomiske incitamenter og bistand. Europa-Parlamentet besluttede at sætte 9 mio. ECU af på 1995-budgettet (med mulighed for en multiplikatoreffekt på 100-150 mio. ECU) og med det formål at iværksætte et pilotprojekt beregnet på støtte til små virksomheder, der foretager investeringer, som enten bidrager til energibesparelse eller på anden måde virker miljøforbedrende (det såkaldte miljø- og vækstinitiativ til SMV). Pengene vil blive anvendt til fuld eller delvis dækning af omkostningerne ved at indhente lånegarantier, især fra den Europæiske Investeringsfond.

Under EU's program for Strukturfondene for 1994-1999 er der afsat 1 mia. ECU til et særligt EU-initiativ for SMV. Med det formål at forbedre SMV's konkurrenceevne på såvel nationalt som internationalt plan inden for udviklingen af rene teknologier og ren produktion skal medlemsstaterne fremsende driftsplaner eller ansøgninger om rammetilskud. På denne måde kan de udnytte deres fleksibilitet, udviklingspotentiale og tilpasningsevne, hvilket kan føre til åbning af helt nye markeder eller udvikling på bestående markeder.

For nylig har Kommissionen iværksat en pilotaktion med det formål på europæisk plan at udvikle en fælles metode for SVE, som ønsker at indføre miljøstyringssystemer i overensstemmelse med EMAS-forordningen. Dette initiativ sigter mod at bistå de deltagende SMV i udarbejdelsen og indføringen af miljøstyringssystemer, afdække og analysere de hermed forbundne problemer og muligheder samt eventuelle justeringer, som affødes af iværksættelsen af EMAS-forordningen.

Der er blevet oprettet en række Euro Info Centre med speciale i miljøspørgsmål med det formål at bistå SMV i hele Europa med oplysninger og rådgivning i miljøanliggender. Disse centre har fremstillet oplysningsproduktioner som f.eks. en publikation om miljøledelse, de arrangerer seminarer, afholder kurser og støtter samarbejdet mellem virksomhederne i sager, som omfatter miljøet.

Inden for rammerne af det integrerede program for SMV og håndværkssektoren af maj 1994 arbejder Kommissionen på jobskabelsesordninger, navnlig på uudnyttede områder som tjenesteydelser til miljøbeskyttelse.

Der er udarbejdet en oversigt over tekno-økonomiske aspekter ved foranstaltninger til nedbringelse af vandforureningen fra SMV på grundlag af en industri- og markedsstyret holdning, som beskriver de virkemidler, der anvendes overalt i EU til forebyggelse og styring af forureningen fra

Danmark: staten betaler for teknologirådgivere

Siden 1986 har den danske handlingsplan for renere teknologi dannet rammen for hjælp til industrien, navnlig SMV, i forbindelse med investeringer i F&U og industriinitiativer til udvikling af renere teknologier. Til slagterierne, fiskeindustrien, tekstilindustrien samt jern- og metalindustrierne er der blevet udviklet procesteknologier, der er mindre skadelige for miljøet, og som forbruger færre ressourcer.

Rådgivningsprogrammet blev iværksat mhp. at bibringe de forskellige industrier de relevante tekniske oplysninger om renere produktionsprocesser og renere teknologier. Programmet finansieres af Miljøstyrelsen og i visse egne desuden af Den Europæiske Fond for Regional Udvikling.

De rådgivere, der deltager i programmet, bliver anmodet om at mødes med virksomheden, udarbejde udkast til en rapport over virksomhedens miljøproblemer og komme med forslag til anvendelsen af eller investeringer i renere teknologi. Rådet for genbrug og mindre forurenende teknologier, som administrerer midlerne til renere teknologi under Miljøstyrelsen, har støttet tekniske rådgivere inden for følgende industrier:

Slagterier med deltagelse af 23 svineslagterier. Rådgiverne koncentrerede sig om mulighederne for ren teknologi til vandbesparelse. 1/3 af slagterierne har forpligtet sig til at beskære deres vandforbrug med 30%, den anden tredjedel meddelte, at de havde sparet henved 10% i deres vandforbrug, og den sidste tredjedel havde ikke planer om vandbesparelsesforanstaltninger.

Fiskeindustrien med deltagelse af 45 fiskevirksomheder i Nordjyllands Amt. Rådgiverne påpegede områder, hvor det ville være muligt at indføre ren teknologi. Ud af de 45 virksomheder valgte de 23 at benytte sig af et opfølgende konsulentbesøg for egen regning (DKK 3.000 pr. virksomhed) og at modtage en detaljeret rapport med konkrete anbefalinger.

Galvaniseringsanlæg: Indkøb, tilpasning og afprøvning af en maskine til elektrolytisk genanvendelse af zink blev støttet af dette program. 97% af den zink, der blev anvendt i anlægget, kunne genanvendes.

Industrivaskeri: Der blev udført et eksperiment, der beviste, at det er muligt at genanvende 80% af det vand, der bruges i vaskeprocessen.

SMV, navnlig i lyset af direktiv 76/464 (udledning af farlige stoffer i vandmiljøet). Rapportens hovedkonklusion er, at ingen medlemsstat hævder at tage sig af behovet hos alle relevante SMV. Rapporten vil komme i betragtning i forbindelse med planlægningen af nye initiativer vedr. SMV, som vil udgøre en del af gennemførelsen af det nye direktiv om integreret forebyggelse af og kontrol med forurening, der er planlagt til vedtagelse inden udgangen af 1995.

På medlemsstats-plan

SMV er tilsyneladende tilbageholdende med hensyn til miljøforvaltning og -revision, navnlig på grund af omkostningerne. Frankrig, Finland, Sverige og Luxembourg er ved at tage skridt til at styrke miljøforvaltningskapaciteten for SMV. Luxembourg foreslår, at der oprettes et center for ressourcer og overførsel af miljøteknologier beregnet på at hjælpe virksomhederne med at blive mere konkurrencedygtige gennem støtte til mere effektive produktionsprocesser og produkter. Den britiske, danske, tyske og hollandske regering har udviklet initiativer til at støtte SMV med rådgivning og økonomiske incitamenter til opgradering af miljøindsatsen og installering af ren teknologi. I Det Forenede Kongerige har industrisektoren nedsat et udvalg, der skal bistå med at nedskalere den renere teknologi, der er udviklet til store virksomheder, til anvendelse for SMV.

<u>Større udvalg af instrumenter</u>

På EU-plan

I 1992 blev der opnået enighed om en EU-ordning for tildeling af et miljømærke for produkter, der belaster miljøet mindst i hele deres livscyklus lige fra råvare til bortskaffelsesstadiet som affald. I princippet er ordningen åben for alle produkter, inkl. dem, der importeres ind i EU. Forordningen fastlægger en rådgivningsproces til fastlæggelse af kriterier. Den omfatter bl.a. nationale

miljømærkningsnævn, et rådgivningsforum hjemmehørende i Bruxelles og omfattende industrien, handel, forbrugerorganisationer og miljøorganisationer plus et regulerende udvalg af repræsentanter fra medlemsstaterne. Denne proces giver de kompetente organer på nationalt plan lov til at undersøge produkter og fører til fastlæggelsen og anvendelsen af passende miljøkriterier. Disse kriterier udarbejdes på teknisk plan af et ledende kompetent nationalt organ og besluttes derpå af Kommissionen efter indstilling af det regulerende udvalg.

Efter ikrafttrædelsen af EU's miljømærkningsordning, er der udarbejdet miljøkriterier for vaskemaskiner og opvaskemaskiner, vaskepulvere, jordforbedringsmidler og toiletpapir og køkkenruller.

Der er ved at blive vedtaget miljøkriterier for maling og lakker, lyspærer, isoleringsmaterialer, finpapir, tekstiler, køleskabe og hårsprays. Der er etableret adskillige instrumenter (retningslinier vedr. omkostninger og honorarer, standardaftale, osv.) med henblik på at gøre ordningen operationel, og proceduremæssige retningslinier for etablering af produktgrupper og miljøkriterier, retningslinier for anvendelse af en livscyklusvurdering og en ramme af politiske principper er under udarbejdelse.

I 1993 vedtog Rådet en forordning, der tillader virksomheder i industrisektoren frivillig deltagelse i en "Miljøforvaltnings- og Miljørevisionsordning" (EMAS). Denne ordning trådte i kraft i april 1995. I 1993 og 1994 finansierede Kommissionen de små og mellemstore virksomheders deltagelse i pilotprojekten om EMAS. Akkrediteringsprocessen for efterprøvninger er nu undervejs i en række medlemsstater. Den europæiske Standardiseringsorganisation (CEN) har fået mandat til at fastlægge standarder for miljøforvaltningssystemer og miljørevision. Den europæiske organisation til afprøvning og certificering (EOTC) har også bidraget til og en passende ramme til koordinering af de nationale organer med ansvar for akkreditering af efterprøvninger. Alle medlemsstater mener at have fuldt operationelle systemer inden udgangen af 1995.

I de seneste år har både myndighederne og de store virksomheder lært mere om emissioner i miljøet. EMAS vil utvivlsomt yde sit bidrag hertil, og man kan forvente yderligere forbedringer i den nærmeste fremtid som følge af Rapport-direktivet fra 1992 og det Europæiske Miljøagenturs aktiviteter.

Det bliver til stadighed mere og mere vigtigt med miljøstandardisering, og Kommissionen har udsendt adskillige meddelelser om emnet igennem de sidste tre år i tillæg til et formelt debatoplæg om miljøstandardisering udsendt i 1993. I juni 1993 organiseredes en større konference, hvor alle interessenter mødtes for at drøfte en fælles strategi for miljøstandardisering. Siden sommeren 1993 har et miljøhandlingsudvalg under CEN/CENELEC påbegyndt sit arbejde. Udvalget nedsatte for nylig en arbejdsgruppe, der skal arbejde med, hvordan miljøaspekter kan indarbejdes i industrinormer og -standarder. Eksempler på arbejdet på dette område omfatter fastlæggelsen af standarder for emballage og emballageaffald, indarbejdelse af miljøaspekter i produktstandarder og udarbejdelsen af referencemetoder til analyse af en række forurenende stoffer (bl.a. dioxiner, SO_2, kviksølv, og 23 stoffer, der er klassificeret som farlige for vandmiljøet i henhold til direktiv 76/464/EØF). I forbindelse med uddybningen af standarder for miljøstyringssystemer, er CEN desuden ved at udarbejde en standard til støtte for EMAS, hvori der tages hensyn til det arbejde, som den internationale standardiseringsorganisation ISO har udført på dette område, med henblik på fremlæggelse af et udkast til en EU-standard inden sommeren 1996.

Kommissionen undersøger de frivillige aftaleordningers mulige rolle samt andre former for forhandlede eller selvregulerende ordninger vedrørende bestemte miljøspørgsmål. I marts 1995 organiserede UNICE en workshop vedrørende de frivillige aftalers muligheder og rolle på EU-plan.

En fællesskabsstøttet undersøgelse skal fremstille en oversigt over de forskellige frivillige aftaler, som indgås på nationalt og regionalt plan mellem erhvervslivet og de offentlige myndigheder.

I 1995 færdiggjordes en EU-Støttet undersøgelse af afgiftsordningerne for spildevandsudledning inden for EU. Heri samlede og evaluerede man afgiftsordningerne for industrispildevand i medlemsstaterne. Med hensyn til fast affald fortsætter samarbejdet med industrien og øvrige partnere inden for programmet for prioriterede affaldsstrømme, der omfatter projekter der sigter mod at finde måder, hvorpå man ad frivillighedens

vej kan begrænse affaldet, optimere dets genanvendelse og genbrug via en bedre udformning af produktet og med henblik på at minimere og optimere den endelige bortskaffelse.

Miljøet er blevet vigtigere for virksomhederne i forbindelse med deres kvalitetspolitik. Inden for rammerne af den europæiske kvalitetspolitik, der for tiden er under udvikling af Kommissionen, spiller miljøbeskyttelse en vigtig rolle i alle faser af et produkts livscyklus. Politikken søger at indarbejde elementer med forbindelse til miljøstyringssystemer i virksomhedernes kvalitetsstyringssystemer.

Inden for rammerne af informationsteknologiprogrammet (IT) har Kommissionen iværksat en forundersøgelse af udviklingen af en metodik for vurdering af disse projekters indvirkning på miljøet. Som industri betragtet skaber informationsteknologien affald og anvender råstoffer, men på den anden side kan den også udnyttes til at beskytte, måle og styre miljøet (f.eks. reducere transport ved hjælp af distancearbejde). I november 1995, vil den europæiske konference om informationsteknologi behandle miljøaspekterne ved denne form for udviklinger.

På medlemsstats-plan

Mens EU's miljømærkning endnu ikke er helt på plads, har nationale eller regionale miljømærker haft betydeligt held på markedet (f.eks. Det Nordiske SVANE-mærke eller den tyske miljøtrekant "den blå engel"). Andre ikke-regulerende instrumenter omfatter assistance til eller retningslinier for SMV og skatte- og afgiftsmæssige incitamenter til renere teknologier. I Danmark rummer en handlingsplan for renere teknologi prioriteringer for byggematerialer, for produkter til jern- og metalindustrien, møbler og bioteknologiske og kemiske produkter. Den danske regering har også foreslået en "produktorienteret miljøpolitik" indeholdende en række særlige handlinger, der omfatter en række instrumenter.

De fleste medlemsstater har gebyr- eller afgiftssystemer for bortskaffelse af spildevand og fast affald. Frankrig er ved at indføre skatte- og afgiftsmæssige incitamenter til finansiering af handlinger, der skal tage sig af bestemte problemer såsom genopretning af forurenede grunde eller genindvinding af spildolie.

Partnerskab og fælles ansvar

På EU-plan

I de seneste år er der foregået en stigende og systematisk dialog med industriorganisationerne og andre interessegrupper om udviklingen af Kommissionens forslag til retsakter inden for miljøsektoren. Der er startet en fast dialog mellem den europæiske industrisammenslutning UNICE og Kommissionen. Med støtte fra Kommissionen, blev "European Partners for the Environment" oprettet i 1994 for at danne en platform, hvor industrien og de ikke-statslige organisationer (NGO) kan mødes til en drøftelse af, hvordan de kan nærme sig en bæredygtig udvikling, navnlig gennem uddannelses- og informationsinitiativer.

Der udføres forskning for Kommissionen om, hvordan miljøoplysninger kan medtages i virksomhedernes regnskaber. Europæiske revisionsorganisationer er dybt involveret i dette arbejde. Det rådgivende forum for regnskabspraksis, som Kommissionen har etableret, er i øjeblikket i færd med at undersøge mulighederne for at medtage miljødimensionen i regnskabsaflæggelse. Det forventes, at dette rådgivningsforum vedtager et dokument om dette emne på sit kommende møde i november 1995. Kommissionen vil offentliggøre dette dokument på et senere tidspunkt. Dokumentet vil komme til at beskæftige sig med betydningen af og vil indeholde anbefalinger angående hensættelser til miljøansvar og -risici, kapitalisering af miljøinvesteringer, modregning af indsats og forventede forbedringer, udligning af aktiver samt hensættelser til og oplysning om reparation af miljøskader i statusopgørelsen, i regnskabsnoterne og i årsrapporten.

Der udtrykkes håb om, at disse anbefalinger vil blive taget op af de enkelte medlemsstaters respektive myndigheder, som beskæftiger sig med regnskabspraksis, og som er i færd med at udarbejde standarder inden for dette område. Set i lyset af udviklingerne i medlemsstaterne vil Kommissionen atter gennemgå de planer, som blev annonceret i det 5. miljøhandlingsprogram om at fremsætte forslag om anførelse af miljøspørgsmål i virksomhedernes regnskaber.

European Partners for the Environment

"European Partners for the Environment" (EPE) er en non-profit organisation, der er sponsoreret af de offentlige myndigheder og industrien, og som modtager midler fra medlemskontingent og deltagergebyrer.

Organisationen blev oprettet i 1993 på fælles initiativ fra det europæiske miljøkontor (EEB) og en række erhvervsorganisationer og miljøinstitutter.

Dens mission er at bane vej for dialog og stimulere samarbejdet mellem alle de sektorer, der er indblandet i eller berørt af gennemførelsen af det 5. miljøhandlingsprogram og fremme effektive samarbejdshandlinger og en integreret holdning til målet om en bæredygtig udvikling. EPE tjener som model for en konstruktiv dialog og handling i et fællesskab.

Hovedformålet med EPE er at udvikle en proces med dialog og gensidig indlæring. Ledere fra alle sektorer, NGO'ere, erhvervslivet, de offentlige myndigheder samt fag- og forbrugerorganisationer opfordres til at samles i mindre workshops for at udveksle erfaringer og udforske de områder, hvor de kan blive enige. Denne proces tilvejebringes af en serie workshops og executive briefings med støtte fra informationsværktøjerne: EPE's arbejdsbog, nyhedsbrev, EPE's "Source Book of Partnership Initiatives". Den mest synlige aktivitet er en workshop om bæredygtige laboratorier.

Endvidere pågår der undersøgelser af den mulige rolle, som finanssektoren (bl.a. banker og forsikringsselskaber) kan spille i forbindelse med bæredygtig vækst.

Den europæiske fond for leve- og arbejdsvilkår har justeret sine aktiviteter med det formål bedre at kunne afspejle erhvervslivets temaer og bæredygtighed, ikke mindst i forhold til beskæftigelsen og virksomhedernes miljøadfærd (især SMV) og de krav, som de er underlagt.

Industriens organisationer har taget têten i forbindelse med fremme af indsamlingen af data om bestående kemikalier for at sikre, at beslutninger vedr. handlinger til nedbringelse af risikoen ved industrianlæg, kemikalier og bioteknologi bliver truffet på et sundt og videnskabeligt grundlag. Der er gjort betydelige fremskridt i udviklingen af en fælles holdning til metoder for risikovurdering, navnlig for kemikalier. Det er nødvendigt med tæt samarbejde mellem alle interessegrupper for at udvikle og fastholde en sådan enighed.

Den europæiske kemiske industris frivillige ansvarsprogram (CEFIC) søger bl.a. at tilskynde produktstyring og miljøberetning. CEFIC har udstedt retningslinier til dette formål, som skal følges af de deltagende virksomheder.

På medlemsstats-plan

I løbet af de sidste ti år er frivillige aftaler eller kontrakter blevet politiske virkemidler i Østrig, Frankrig, Italien, Luxembourg, Nederlandene (over 30), Belgien, Portugal, Sverige og Tyskland (over 40). Visse er på lokalt plan, andre er med industrisammenslutninger, sammenslutninger af virksomheder eller interessegrupper (f.eks. NGO). Frivillige aftaler er blevet mere populære i disse lande som følge af en ændring af synet på regeringernes indflydelse på miljøpolitikken og tendensen til at afskaffe regler. De fleste aftaler er blevet indgået i en erkendelse af, at uden sådanne aftaler ville der blive indført lovgivning på området. Aftalerne er indgået på sektorplan, f.eks. elfremstilling, jern og stål, ikke-jernholdige metaller og papirmasse og fremstilling m.h.p. effektiv energiudnyttelse, eller de er indgået mellem alle industriforetagender i et flodområde m.h.p. at opfylde standarderne for vand og opnå enighed om et niveau for afdækning af miljøoplysninger.

I Østrig findes en frivillig aftale mellem autoindustrien og de østrigske ministerier for økonomiske anliggender og miljø om den vederlagsfrie returnering af skrottede biler ved køb af en ny eller brugt bil. Udover forpligtelsen til at tage bilen retur er indsamlingen og forarbejdningen af skrottede biler forbedret. Denne forpligtelse, der har været i kraft siden 1992, udløber i 1995 for at give plads for større fleksibilitet. Den østrigske cementindustri har aftalt at tage brugte dæk retur,

og ca. 80% af dem forbrændes. I Danmark kræver udkastet til en strategi for industriaffald et tættere samarbejde mellem industrien, affaldsbehandlingsanlæggene, de lokale myndigheders kontorer for affald og industri og Miljøstyrelsen. I Irland skal den nyoprettede miljøstyrelse være forum for en dialog mellem industrien og planlæggerne. I deres politiko overvejelser lægger Sverige og Danmark vægt på betydningen af samarbejdet mellem regering og industri på konstruktions-, forsøgsanlægs- og produktionsstadiet.

I Det Forenede Kongerige har man nedsat to grupper under navnene "Business in the Environment" og "The Scottish Environment Business Initiative" for at bringe virksomheder og andre interesserede sammen. Målet er at udtænke og fremme praktiske skridt til forståelse og anvendelse af principperne bag bæredygtig udvikling via handling og partnerskab mellem de enkelte virksomheder og dem, der har noget på spil.

Ændring af holdninger

På EU-plan

Udviklingen af politikker om bæredygtige produktions- og forbrugsmønstre presser sig mere og mere på i international sammenhæng.

Agenda 21 konkluderede, at den væsentligste årsag til den fortsatte forringelse af det globale miljø er det ikke- bæredygtige forbrugs- og produktionsmønster, navnlig i I-landene. Det er sandsynligt, at den voksende opmærksomhed i offentligheden for forbrugs- og produktionsmønstre har rod i den opfattelse, at en ressource- og affaldsintensiv økonomi vil udsætte miljøet for endnu større belastning.

Kommissionen har været fuldt engageret i det indledende arbejde om dette emne og navnlig på minister-rundbordskonferencen i Oslo i 1995 om bæredygtig produktion og forbrug. I juni 1995 godkendte FN-kommissionen for bæredygtig udvikling en langsigtet handlingsplan for dette spørgsmål, og der er ligeledes et OECD-program på dette område. Fællesnævneren for disse initiativer er, at der fokuseres på de problemer på efterspørgselssiden (slutbruger-forbruget) der har betydning for miljøet for at komplettere den traditionelle angrebsmåde, hvor der fokuseres på forsyningssiden.

Forbrug af råstoffer og energi

Selvom det samlede EU-forbrug af råstoffer og energi for industrisektoren er relativt højt, er vækststigningen som følge af demografiske forhold generelt mindre stejl end de tilsvarende tal for verden som helhed. Det erkendes i stigende grad, at forbruget skal begrænses eller i det mindste effektiviseres. Stigende "naturproduktivitet" ville bidrage til den bæredygtige udnyttelse af vedvarende ressourcer som f.eks. træ og en længere udnyttelsesperiode for ikke-vedvarende ressourcer. Dertil kommer, at det ville begrænse mængden af affald. Strategier med dette formål omfatter en reduktion i forholdet mellem ressource og produkt (både på produktions- og forbrugsstadiet), udvidelse af produkternes levetid (holdbarhed, mulighed for at blive repareret) samt genbrug og genvinding.

Forskning med støtte fra Kommissionen har vist, at igennem de seneste årtier er produktiviteten steget betydeligt på adskillige områder. For eksempel har det medført store materialebesparelser, at stålet i bilerne og betonen i konstruktioner er blevet erstattet af polymerer. Forskningen viser desuden, at muligheden for forbedringer på dette område er meget lovende ved, at der udvikles produkter/tjenesteydelser, der kun kræver 10% eller 20% af den nuværende mængde råstoffer. I de fleste medlemsstater forbruger fremstillingsindustrien mere end 30% af ressourcerne, navnlig inden for metal- og kemikalieindustrien (mere end 15%).

Politisk respons

Udviklingen af politikker, der skal videreudvikle strategierne for bæredygtig produktion og forbrug er stadig i sin vorden. De væsentligste kommissionsaktiviteter på dette område har med styring af energiforbruget at gøre samt begrænsning af affaldsmængden, miljømærkning, EMAS og miljøbevidst husholdning og stigende bevidstgørelse af forbrugerne.

I 1993 afsattes der i budgettet 1 mio. ECU specielt til dette formål, og 23 aktioner med det formål at ændre forbrugeradfærden har modtaget støtte for perioden 1993-1994.

For nylig iværksatte Kommissionen en række højt profilerede task force'er, hvoraf et af dem udfordrer bilbranchen til at udvikle "fremtidens bil". Den skal forbruge så få ressourcer som muligt i løbet af fremstillingen og brugen, desuden skal den kunne indgå i et genbrugsforløb (se FTU-afsnittet).

Lovgivningen

Rådet nåede i juni 1995 frem til en fælles holdning til direktivet om integreret forebyggelse og kontrol med forurening (IPC), der sigter mod nytænkning inden for fællesskabslovgivningen med hensyn til industriforurening fra store anlæg, bort fra den nuværende medieorienterede til en mere integreret angrebsmåde. Direktivet foreskriver et sæt procedurer for tilladelser, der gør det muligt at gennemføre den integrerede holdning på store anlæg. Et nøgleelement i direktivet er, at disse tilladelser skal omfatte grænseværdier for emission baseret på den bedst tilgængelige teknik (BAT). Det beskrivende BAT-program, der startede midt i 80'erne, har nu ført til et omfattende sæt BAT-noter, der dækker størstedelen af de industriprocesser, der konkret er omfattet at IPC-direktivet. Noterne er et sæt retningslinier for medlemsstaternes myndigheder og industri inden for rammerne af bestående direktiver. BAT-programmet skal reformeres så det giver integrerede og ajourførte retningslinier for hvordan IPC-direktivet kan gennemføres. Dette arbejde nyder betydelig støtte fra resultaterne af de internationale fora, hvori Kommissionen deltager, som f.eks. Oslo- og Paris-kommissionen samt OECD.

På medlemsstats-plan

I visse medlemsstater (f.eks. Frankrig, Nederlandene) har den væsentligste forandring i produktionsmønstret været, at man har bevæget sig væk fra sværindustri over imod teknologisk avanceret og følgelig mindre forurenende industri. Dette har ydet et af de betydeligste bidrag til at reducere energiforbruget og luftforureningen, men fremstillingssektoren er stadig den største forurener af vandet.

I en række medlemsstater har brugen af EMAS og miljømærkerne været vigtig i forbindelse med forbrugeroplysning og tilskyndelsen til at foretage miljørigtige valg mellem produkter. Den tyske ordning med miljøtrekanten har bevist sit værd, ved at den i betydelig grad har stimuleret til innovation.

Adskillige lande er ved at udvikle metodikker til livscyklusanalyse for at forbedre industriens og forbrugernes beslutningsgrundlag ved deres vurdering af produkternes indvirkning på miljøet.

Anvendelse og håndhævelse af lovgivningen

På EU-plan

Det 5. miljøhandlingsprogram understreger, at anvendelsen af standarder for sikkerhed og miljø i medlemsstaterne skal styrkes. Siden 1993 har opmærksomheden været rettet imod forbedringen af det administrative samarbejde mellem de nationale tilsynsmyndigheder og Kommissionen med henblik på at styrke det indre marked. - Det uformelle EU-netværk til gennemførelse og håndhævelse af miljølovgivning (IMPEL) har også forstærket samarbejdet mellem miljøkontroller og andre medlemsstatsinstitutioner og Kommissionen angående industrielle anlæg (se endvidere kapitel 5). I 1994 enedes Rådet om en holdning baseret på en infrastruktur for kommunikations- og dataudveksling. Det giver den bedste mulighed for, at produkter og tjenesteydelser i omløb i EU opfylder bestemmelserne på de områder, hvor de er harmoniserede på fællesskabsplan eller er styret af gensidig anerkendelse af nationale regler. Afvigelser fra disse bestemmelser vil hurtigt blive fulgt op af samarbejde mellem administrationerne.

I forbindelse med kemikaliekontrol tilskynder Kommissionen til en styrkelse af forbindelsen mellem toldmyndighederne og de regulerende myndigheder med ansvar for lovgivning på kemikalieområdet. Der er planlagt og gennemført årsprogrammer for koordineret regulering over hele EU. Kommissionen har desuden i samarbejde med de kompetente nationale myndigheder udviklet og godkendt et fælles vejledende dokument til tilsynsmyndighederne.

På medlemsstats-plan

I Portugal betragtes de svage tilsynsmyndigheder som et problem. Siden 1991 har registrerede virksomheder i Danmark skullet indgive data om mængden og sammensætningen af deres affald og om det affald og restprodukter, de oplagrer på grunden. I Sverige er et udvalg blevet anmodet om at revidere og styrke et forslag til en revideret

miljølov med henblik på en tættere integrering af de forskellige dele af miljølovgivningen. Desuden er der etableret en sarlig instans til at overråge (via kontrol) overholdelsen af kemikalielovgivinngen. I Italien har man opprioriteret styrkelse og en hurtigere håndhævelse af handlinger til genopretning af naturressourcer (luft, vand og jordbund). Derudover er et særligt regeringskontor blevet oprettet for gennem inspektion at overvåge gennemførelsen og håndhævelsen af kemikalielovgivningen.

Fællesskabets internationale rolle

I sin 1992-meddelelse om industriel konkurrenceevne og beskyttelse af miljøet understregede Kommissionen, at Fællesskabets aktioner i international sammenhæng skal baseres på en kvalitativ forbedring af miljø- og industripolitikken, et konstruktivt samarbejde med industrien (partnerskab) for at forbedre miljøpolitikkens effektivitet og bevare det indre markeds integritet, samtidig med at højt miljøbeskyttelsesniveau.

Hvidbogen fokuserede på den hjemlige industris evne til at konkurrere på åbne markeder og på opnåelsen af en fremmes høj, afbalanceret og langsigtet og miljømæssigt bæredygtig udvikling. Dette afhænger af, om det lykkes at integrere industriens konkurrenceevne og beskyttelse af miljøet. Hvidbogen understregede, at Tyskland og Japan konkurrencemæssigt drager fordel af, at man tidligt har indført strenge miljøbestemmelser, og at landenes industrier hurtigt har set hvilket potentiale, der ligger i at være de første til at gå fremad.

I 1993 gennemførte Kommissionen en undersøgelse af EU-industriernes konkurrenceevne og bæredygtighed. I 1994 analyserede Kommissionen den miljømæssige virkning af miljømærkningen og de miljømærkede produkters konkurrenceevne uden for EU.

Kvalitativ vurdering af opnåede resultater

Grundlæggende forandringer i fremstillingsindustrien er afgørende for en bæredygtig udvikling. På trods af lavkonjunkturerne, er der opnået opmuntrende fremskridt i retning af at opfylde det 5. miljøhandlingsprograms målsætninger. Der er en voksende erkendelse af, at de bestående samfundsmæssige og økonomiske udviklingsmodeller fører til en stadigt lavere anvendelse af arbejdskraften og et overforbrug af kapitalkrævende produktionsmetoder. Dette anerkendes i Agenda 21 og i Kommissionens hvidbog af 1993 om vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse, som sammen med 1994-meddelelsen om kommunikation om vækst og miljø fremmer en udvikling af tilgangen, som er fastlagt i det 5. miljøhandlingsprogram. Brugen af sådanne produktionsmetoder ledsages af et stigende overforbrug af miljøressourcer.

Følgerne af denne form for industriaktivitet kan overskride naturressourcernes tolerancetærskel og begrænse yderligere industriel udvikling. En væsentlig del af løsningen vil komme til at ligge i forandringerne inden for fremstillingsindustrien, især gennem ændringer i produktkonstruktion, fremstillingsteknologi og genanvendelse af ressourcer.

På det lovgivningsmæssige område er nye initiativer enten allerede blevet vedtaget eller er langt fremme i beslutningsprocessen eller er allerede blevet gennemført, således som det er tilfældet med Emballagedirektivet, forordningen angående bestående kemikalier (se afsnit 3), EMAS-forordningen, IPC-direktivet og det reviderede Seveso-direktiv om ulykkesrisici på store industrielle anlæg.

Mens visse fremstillingssektorer stadig udgør store kilder til forurening og affald, har mange fremstillingsvirksomheder (især store virksomheder, som konkurrerer internationalt) udviklet en proaktiv tilgang og har forstået, at en tydelig miljøforvaltning med brug af renere teknologier og mindre belastende processer kan medføre væsentlige besparelser med hensyn til ressourcer, energiforbrug og risikohåndtering og derved gøre dem mere konkurrencedygtige. Miljøindustrien har været i en rivende udvikling inden for de seneste år og venter på yderligere vejledning og støtte fra EU og medlemsstaterne. Hvidbogen afdækker de muligheder, der er i henseende til beskæftigelse inden for miljøsektoren, samt den konkurrencemæssige virkning af at bruge omkostningseffektive og renere teknologier.

EU har altid spillet en væsentlig rolle på det internationale marked i forbindelse med affaldsgenbrug, spildevandsbehandling,

affaldsbortskaffelse, vandindustrien, industriel ingeniørvirksomhed og især inden for anvendelsen af mindst mulig og renest mulig teknologi. EU skal imidlertid styrke sin indsats for at klare den voksende internationale konkurrence. Aktioner kan omfatte informationsformidling, fjernelse af hindringer inden for det indre marked samt kraftigere økonomiske incitamenter for forbrugerne og erhvervslivet. En sådan strategi harmonerer godt med de forestående strukturændringer inden for væsentlige dele af den europæiske økonomi, ikke mindst inden for områderne energi, transport og landbrug. En gradvis indføring af miljødimensionen i disse sektorer og deres politiske rammer vil gøre det muligt at skabe mange nye og fagligt krevende arbejdspladser, uden at dette går ud over den generelle konkurrenceevne. Med det for øje bør arbejdsmarkedspolitikken tage højde for udviklingen i forbindelse med de faglige uddannelser og ved at skabe forudsætningerne for strukturomlægninger, så de nye muligheder kan udnyttes.

Inden for de mere hjemmemarkedsorienterede virksomheder samt SMV gøres der forholdsvis langsomme fremskridt. Virksomhederne ser stadig ud til at være reaktionære. Da mange SMV afhænger af den efterspørgsel, der er skabt enten ved en ændring i forbrugernes præferencer eller af større firmaer, der er forpligtet til at stramme op på deres processer, eller som vælger at opfylde bestemte normer, er der en erkendelse af, at de nødt til at følge deres større konkurrenter, hvis de ønsker at overleve som virksomhed.

Som hvidbogen viser, har SMV skabt de fleste jobs igennem det seneste årti, og det bedste potentiale ligger her i fremtiden. Derfor modtager SMV i en række medlemsstater teknologisk og økonomisk rådgivning, og de opfordres til at gøre brug af EMAS og miljømærkningsordningerne. Kommissionen har også taget initiativer på dette felt.

Særlige aktioner, der skal styrke fremstillingsindustriens indsats på miljøområdet, har drejet sig om visse problemer af almen interesse som f.eks. energispareforanstaltninger og kontrol med luftforureningen fra transportmidler. Der henvises til nedenstående afsnit om klimaændringer, kontrol med forsuring og beskyttelse af luftkvaliteten, forvaltning af vandressourcerne, naturbeskyttelse, affaldshåndtering og håndtering af risici og uheld, hvis der ønskes en mere indgående præsentation af forbedringen af bestemte aspekter inden for fremstillingsindustrierne.

Brugen af frivillige aftaler (dvs. indgåede kontrakter mellem regering og erhvervsliv) og andre former for selvregulering er under udvikling i mange medlemsstater. Dette gælder især i visse nordlige medlemsstater, men også andre steder dukker der eksperimenter op af denne type. Regelstyring er dog stadig vigtigst, men der er en anerkendelse af behovet for ændringer og forenklinger for at sikre samhørighed og for bedre at kunne inddrage den ånd af ansvarlighed, som for nærværende hersker i den industrielle sektor.

Ikke-bæredygtige pruduktions- og forbrugsmønstre er den væsentligste årsag til de nuværende miljøproblemer. Der er behov for yderligere forholdsregler, bl.a. inden for produktpolitikken. Inden for Unionen er der geografiske forskelle i det samlede forbrugsomfang og udviklingstendenserne. Wuppertal-instituttet i Tyskland anslår, at det er nødvendigt med en betragtelig beskæring af den globale strøm af råmaterialer, som i øjeblikket er dobbelt så højt som den naturlige (geologiske), hvis det skal lykkes at nå bæredygtige niveauer, hvilket ville medføre en drastisk forbrugsnedgang i Europa.

Selvom effektiviteten er blevet øget siden den første oliekrise, er industriens samlede energiforbrug tydeligt steget fra og med 1994 som følge af forbedringen i det globale økonomiske klima. Mulighederne for yderligere forbedringer er dog stadig store, sådan som man kan udlede af de endnu enestående fremskridt, der er gjort inden for rammerne af EU's energibevaringsprogrammer SAVE og PACE.

Konklusion

En analyse af iværksættelsen af det 5. miljøhandlingsprogram og de noterede tendenser inden for Unionen viser, at der er gjort betydelige fremskridt inden for industrisektoren. Der er ydermere nået væsentlige resultater på EU-plan hvad angår ny og ajourført lovgivning og indførelse af markedsorienterede instrumenter som f.eks. miljømærkning og EMAS-forordningen. Der kan samtidig noteres væsentlige fremskridt på medlemsstats-plan.

Mens der i visse medlemsstater blev gjort store fremskridt i samspillet mellem miljø- og erhvervshensyn, hvilket afspejledes i udviklingen af disse landes politik i slutningen af 1980'erne, så er andre lande nu ved at komme på omgangshøjde.

Regulering har hidtil spillet og vil vedblivende spille en vigtig rolle i tilskyndelsen til udvikling af nye teknologier og ændring af produktionsprocesserne. Lovgivning vil imidlertid ikke alene være tilstrækkeligt til at sikre den nødvendige overgang til mere bæredygtige produktions- og forbrugsmønstre.

Hovedkonklusionen for industrisektoren er, at den indgangsvinkel og de initiativer, som anbefales i det 5. miljøhandlingsprogram, viser den rette vej. Denne vej bør gøres endnu mere farbar i fremtiden, og med det for øje er følgende væsentlige aktionsområder blevet udpeget:

A. Lovgivning

- der skal på EU- og nationalt plan vies større opmærksomhed til en mere sammenhængende lovgivningsmæssig indsats samt, hvor dette er muligt, også til en enklere og kodificeret lovgivning,

- der skal også på EU- og nationalt plan vies større opmærksomhed for at sikre, at lovgivningen kan håndhæves. Der skal gøres en større indsats for at lette håndhævelsen,

B. SMV

- der er behov for en analyse på EU-plan for at afdække mulighederne i forbindelse med generiske vejledninger for styringen af den forurening, som stammer fra SMV. De offentlige myndigheder i de enkelte medlemsstater bør foretage finjusteringer eller tilføje særlige krav i forbindelse med en sådan analyse,

- medlemsstaterne skal indføre programmer, som anspore og bistår SMV ved at give praktisk støtte til at overvinde tekniske og finansielle hindringer, som står i vejen for en renere teknologi. Iværksættelsen af sådanne programmer bør støttes på EU-plan,

C. Produktpolitik

- med det formål at undgå konkurrenceforvridning skal der på EU-plan udarbejdes samordnede rammer og retningslinier for en produktpolitik på medlemsstats-plan, som går længere end miljømærkning og omfatter tilvejebringelse af en platform for udveksling af synspunkter og erfaringer med livscyklusanalyser,

D. Information og bevidstgørelse af offentligheden

- støttet af målrettede EU-aktioner bør medlemsstaterne øge oplysningen af og engagementet hos deres borgere. Dette bør ske samtidig med en forbedret forbrugerbevidsthed og fremme af adfærdsændringer,

E.Forskning og udvikling - anvendelse af ren teknologi

- økonomiske og skattemæssige stimuli (så som subsidier og skattenedsættelser) til fremme af nytænkning og adfærdsændring bør udvikles af medlemsstaterne. De specifikke retningslinier og i visse tilfælde miljøafgifter bør udvikles på EU-plan,

- industrien skal gå forrest med hensyn til større effektivitet og nyttevirkning af forbrugte ressourcer, stimuleret af EU og medlemsstaterne,

- medlemsstaterne skal give bistand til miljøvirksomhederne og til initiativer, der gør det traditionelle erhvervsliv mere miljøvenligt. Dette bør ske gennem en forbedret spredning af rene teknologier,

F. Information og bevidstgørelse af industrien

- på medlemsstats- og EU-plan bør aktioner øge industriens bevidsthed om miljøtemaerne og de muligheder, som følger med en proaktiv indsats. Dette bør omfatte værktøjer til bedre erhvervsinformation, bedre spredning af rene teknologier samt gennem fremme af god miljøpraksis,

G. Instrumenter

- det finansielle markeds rolle til fremme af en bæredygtig udvikling skal analyseres på EU-plan og skal styrkes af alle berørte aktører,

- EMAS-forordningen skal fremmes af erhvervslivet og medlemsstaterne, samtidig med at programmet bør udvikles yderligere af EU og på nationalt plan,

- medlemsstaterne skal tilskynde erhvervslivets anvendelse af selvregulerende mekanismer. Anvendelsen af frivillige aftaler bør ligeledes fremmes. På EU-plan er der behov for at udvikle rammer for sådanne aftaler, som fastlægger kriterierne og minimumsbetingelser (f.eks. hvad angår gennemsigtighed, overvågning og kontrol af opnåede resultater samt den konkurrencemæssige virkning),

H. Dialog med erhvervslivet

- dialogen med industrien og NGO'er og også mellem disse skal fartsættes og forbedres. Dette gælder alle aktorer på alle niveauer,

I. Offentlige indkøb

- de offentliges indkøbspolitik i det omfang den vedrører miljøet skal overvejes på alle niveauer i administrationen. På EU-niveau kan der være behov for at ændre gældende regler,

J. Arbejdsmarked

- På EU niveau skal der sattes ind for at sikre potentialet for miljørelateret skabelse.

1.2. ENERGI

Indledning

Selvom det ikke altid har været eksplicit, så havde energisektoren i EU mange år, inden begrebet "integrering" formelt blev vedtaget i nogen udstrækning, været opmærksom på, at der skulle tages miljøhensyn. Dette skyldtes til dels energikriserne, der gjorde planlæggerne opmærksom på, at løsningerne på såvel energi- som miljøspørgsmålet kunne findes i en mere effektiv energiudnyttelse. Miljølovgivningen, der blev udviklet i løbet af 70'erne og 80'erne, fokuserede imidlertid stort set kun på teknisk regulering (først og fremmest inden for luftforurening og syreregn), der krævede forholdsvis begrænset integrering af energi- og miljøpolitikkerne.

Foranstaltningerne til en mere effektiv energiudnyttelse medvirkede til en sænkning af energiforbrugsniveauet, dvs. det nationale bruttoenergiforbrug pr. BNP. Endnu en vigtig faktor var produktionsfaldet inden for sværindustrien. Heri har været medført en vis frigørelse af den økonomiske vækst fra energiforbruget. Udsigterne for det primære energiforbrug har dog fortsat været næsten de samme, som da man tog fat på det 5. miljøhandlingsprogram. Det samlede primære energibehov er sat til at stige med 22% mellem 1990 og 2010. I de nyeste prognoser menes begrænsninger i energibehovet som følge af teknologiske fremskridt dog at få mindre betydning. I 1990 forudså man et fald på 1,5% for perioden 1987-2000 og et fald på 2,2% fra 2000 til 2010. De nuværende prognoser for energibehovet er blevet reguleret ned, da opmærksomheden er rettet mindre mod energibevarelse, nu da energipriserne er lave.

Programmets holdning til energi er lige så rigtig i dag, som da man iværksatte den. Energisektoren er fortsat en central sektor og er et af hovedområderne i mange af planens temaer. Dette skyldes i overvejende grad beslutningen fra 1990, som blev truffet af det fælles EU- energi- og miljøråd, om at emissionen af CO_2 inden år 2000 skulle stabiliseres på 1990-niveauet for det Europæiske Fællesskab, nu den 15 medlem store Europæiske Union. Enhver løsning af CO_2-spørgsmålet kræver en integrering af energi- og miljøpolitikkerne, da CO_2-emissionen kun kan begrænses via et ændret mønster for energiproduktion og -forbrug, enten ved at forbedre energieffektiviteten eller ved at skifte over til lav- eller ikke-kulstofbaserede brændselstyper. Forpligtelsen til at stabilisere CO_2-emissionen samt ratificeringen af Klimaændringskonventionen i 1994 har sat gang i adskillige integreringsprocesser omfattende miljø-, energi-, industri- og den økonomiske politik, fælles ansvar og partnerskab på alle beslutningsniveauer i Unionen.

Grønbogen om en EU-energipolitik, der blev vedtaget af Kommissionen i januar 1995, sidestiller miljøet med forsyningssikkerheden og industriens konkurrenceevne som en af de tre søjler, EU's energipolitik skal baseres på. Denne grønbog bliver videreudviklet til en hvidbog i slutningen af 1995. Med hensyn til miljøet vil den væsentligste udfordring være at styrke den integrerede angrebsmåde, der er udviklet til dato, med hensyn til klimaændringer, traditionelle forureningsformer og for at søge nye synergier mellem miljø,

konkurrenceevne og forsyningssikkerhed.

Indarbejdelse af miljøhensyn i energisektoren

På EU-plan

Unionens forpligtelse til inden år 2000 at stabilisere CO_2-emissionen på 1990-niveauet har været hoveddrivkraften bag indarbejdelsen af miljøet i EU's energiprogrammer (SAVE, THERMIE, JOULE-THERMIE, ALTENER) og de energipolitiske tiltag (først og fremmest mht. forbedring af bestående og udviklingen af nye politiske virkemidler). Takket være foranstaltninger til energieffektivisering, vedvarende energikilder og forureningsbekæmpende teknologier begrænser programmerne desuden emissionen af traditionelle forurenende stoffer (SO_2; NO_X og troposfærisk ozon) på en omkostningseffektiv måde.

SAVE

SAVE-programmet blev iværksat i 1991 og har to mål: For det første at medvirke til en stabilisering af CO_2-emissionen og for det andet at nå det energipolitiske mål fra 1986, nemlig en 20% forbedring af energieffektiviteten inden 1995.

Hvad angår energimærkning af husholdningsudstyr er der blevet vedtaget tre anvendelsesdirektiver for køleskabe, frysere, vaskemaskiner og tørretumblere. Der er anvendelsesdirektiver under forberedelse for kombinerede vaske-/tørremaskiner, opvaskemaskiner, ovne og lyskilder. Inden for området elektronisk kontor- og husholdningsudstyr er der frivillige mærkningsordninger under udarbejdelse. Omnibusdirektivet, som blev vedtaget i 1993 og som grupperer forskellige CO_2-begrænsende energispareforanstaltninger, har givet medlemsstaterne en høj grad af fleksibilitet i deres valg af CO_2-bekæmpelsesaktioner inden for følgende områder: energicertificering af bygninger, afregning for varme, luftkonditionering og varmt vand baseret på faktisk forbrug, tredjepartsfinansiering af energispareforanstaltninger i den offentlige sektor, varmeisolering i nye bygninger, regelmæssig inspektion af nye kedler samt energiaudit på virksomheder og anlæg med særligt stort energiforbrug. Imidlertid gør en sådan fleksibilitet det meget usikkert præcist at vurdere virkningerne af CO_2-bekæmpelsen. Det forventes, at Fællesskabets mål om at forbedre energieffektiviteten med 20% mellem 1986 og 1995 kun kan nås halvt. Dertil kommer at en væsentlig del af de allerede opnåede forbedringer på omkring 10% blev skabt før 1990. Målsætningen om at forbedre energieffektiviteten bliver en stadig større udfordring i en situation med stadigt lavere energipriser. Ydermere er der vedtaget et direktiv om effektivitetsstandarder for frysere og køleskabe, og der er foreslået et oplæg til direktiv om indførelsen af rationelle planlægningsteknikker (integreret ressourceplanlægning) for de offentlige forsyningsselskaber. Hermed vil der være vedtaget 5 direktiver og 10 energispareforanstaltninger af dem, som blev anbefalet under SAVE I-programmet. Et særligt mål for SAVE og SAVE II er at fremme lovgivning om energieffektivitet som vil fjerne institutionelle og administrative barrierer for investering i energieffektivitet og skabe mønstre for energiudstyr.

SAVE II

Idet der bliver bygget videre på erfaringerne med SAVE, anbefalinger fra de uafhængige eksperter samt i bevidstheden om det nødvendige i at fortsætte fremskridtene, blev SAVE II foreslået i maj 1995. Denne udvidelse af aktionsmulighederne under SAVE, som blev opnået gennem indarbejdelsen af Fællesskabets initiativ til forbedring af energiforvaltningen på regionalt plan og i byområderne (se nedenfor) og i kraft af nødvendigheden af at udvikle planlægningsinstrumenter, som supplerer bestående fællesskabsaktioner inden for energieffektivitetsområdet, retfærdiggøres ved programmets betydning for Fællesskabets strategi til begrænsning af CO_2-emissionerne. SAVE II indeholder følgende elementer:

1. en styrkelse af bestående aktioner inklusive mærknings- og standardiseringsaktionerne inden for energiforbrugende udstyr, forsøgsordninger i de rette netværk, målrettede forsøgsordninger samt informationsformidling via hensigtsmæssige netværk,

2. nye aktioner inklusive overvågning af fremskridtene inden for energieffektivitet på nationalt og EU-plan, specifikke aktioner til sikring af en større samhørighed mellem

medlemsstaterne hvad angår indførelse af politikker, som sigter mod effektiv energiforvaltning, særlige aktioner rettet mod bedre energiforvaltning på regionalt niveau og i byområderne samt aktioner rettet mod at indføre energieffektivitet som et kriterium inden for bestående strategiske EU-programmer.

SAVE II skal ifølge planerne begynde den 1. januar 1996 og køre indtil den 31. december 2000. Kommissionens forslag imødeser et budget på 150 mio. ECU for denne 5-årsperiode.

ALTENER

Dette program blev vedtaget i september 1993 for at tilskynde til fremme af vedvarende energikilder og for at begrænse CO_2-emissionerne betydeligt. De fleste virkninger af ALTENER forventes imidlertid først at vise sig efter år 2000 som følge af manglen på passende markedsincitamenter til disse nye energikilder samt på grund af den lange indtrængningstid på markedet. Programmet har ydet støtte til mange forsøgsordninger på områder som f.eks. infrastrukturer til oplæring og oplysning, prøvekampagner for biobrændsel osv. Desuden er der vedtaget et sæt normative foranstaltninger som f.eks. mandater til CEN/CENELEC til standardisering inden for termisk solenergi, solcelleenergi og vindenergi.

JOULE - THERMIE

THERMIE-programmet for 1990-1994 havde til formål at demonstrere og fremme nye, rene og effektive teknologier inden for rationel energiudnyttelse, vedvarende energier, fast brændsel og kulbrinter. Det har været et nøgleelement i EU's svar på problemerne om klimaændringer, og det har været med til at fremme den rolle, som de rene energiteknologier spiller for at opfylde målet om en stabilisering af CO_2-emissionen inden år 2000. THERMIE har støttet teknologiske demonstrationsprojekter og har via en sammenkædning af oplysning og fremmende foranstaltninger søgt at tilskynde at resultatrige projekter blev taget op. Disse handlinger er blevet realiseret overalt inden for Unionen, i landene i Central- og Østeuropa, de nye uafhængige stater i det tidligere Sovjetunionen m.fl.

Fra 1990 til 1994 støttede programmet 726 energiteknologiske projekter i medlemsstaterne. En cost-benefit-analyse af disse THERMIE-projekter forudså, at de ville føre til en betydelig begrænsning af CO_2-emissionen inden for EU samtidig med, at projekterne ville bidrage til at nedbringe emissionen af andre forurenende stoffer som f.eks. forgængerne for syreregn, flygtige organiske forbindelser og kulmonoxid.

I januar 1995 blev programmet ændret til et nyt ikke-nukleart energiprogram under betegnelsen JOULE-THERMIE. Det er en del af EU's fjerde rammeprogram for forskning og teknologisk udvikling. Dette program er en vigtig del af EU's strategi til opfyldelse af energi- og miljøudfordringerne. Programmet, der bygger på vellykkede projekter, bidrager at begrænse de negative miljøpåvirkninger fra produktionen og anvendelsen af energi, at sikre varige og pålidelige energikilder til en overkommelig pris og styrke det teknologiske grundlag for den europæiske industri. Det har et budget på en milliard ECU for 1995-1999.

På medlemsstats-plan

På forsyningssiden fokuserer medlemsstaternes energipolitik på at øge energiforsyningssystemernes effektivitet, øge de vedvarende energikilders andel i forhold til fossilt brændstof og øge den eksplicitte erkendelse af potentialet for energibesparelser på efterspørgselssiden som alternativ til en kapacitetsudvidelse/- fornyelse. ALTENER tilskynder medlemsstaterne til at planlægge hen imod en større udnyttelse af vedvarende kilder (i Nederlandene skal 3% af det samlede nationale energiforbrug f.eks. produceres af vedvarende energikilder inden år 2000). I Østrig fokuserer energipolitikken på at erstatte den bestående fossile brændselskapacitet med vedvarende brændselstyper (biomasse, vandkraft og solenergi). Vedvarende kilder, der fremmes af andre medlemsstater, omfatter biobrændsel (f.eks. AGRICE-initiativet i Frankrig; Finland); solenergi (f.eks. Italien, Nederlandene; flis (f.eks. Danmark); vindmølleparker (f.eks. Grækenland og Nederlandene). Med hensyn til udviklingen af vedvarende energikilder som en forsyningsmulighed, dominerer forsknings- og demonstrationsstadiet stadig i de fleste

medlemsstater. Selv i disse områder, kan midlerne flyttes fra støtte til vedvarende kilder til andre problemområder, f.eks. i Frankrig, hvor bortskaffelsesproblemet for atomaffald har tiltrukket en forholdsvis stor forskningsindsats. Foranstaltninger til effektiv energiudnyttelse i Sverige, Italien, og Grækenland tjener til at reducere energibehovet.

Tyskland, Danmark, Luxembourg, Nederlandene og Grækenland fremmer kombinationen af varme og kraft som et middel til energibesparelse. I Danmark kræves en integreret ressourceplanlægning ved planlægningen af kapaciteten for den offentlige elektricitetsforsyning.

Incitamenter til effektiv energiudnyttelse er ikke blot et resultat af bestemte politikker, men også af nationale energiforsyningskarakteristika: Italien har nået en meget høj energieffektivitet hovedsageligt som følge af landets store afhængighed af importeret energi (olie), og som følge af at landet tidligt gjorde og fortsat gør en indsats for at begrænse denne afhængighed. Forholdsmæssigt er Frankrig den største producent af atomenergi i Europa, og landet har som følge heraf oplevet den største reduktion i CO_2-emissionen. Finland har allerede indført en række foranstaltninger til forbedret energieffektivitet (f.eks. kraftvarmeværker).

På medlemsstaternes efterspørgselsside har foranstaltningerne været yderst beskedne, selvom de nationale energiplaner indeholder mål for energieffektiviteten. Handlinger til effektivisering af energiudnyttelsen i slutbrugersektorerne koncentrerer sig om husholdningernes forbrug og rationel udnyttelse i industrisektorerne. Disse handlinger omfatter bygnings- og boligisolering (Nederlandene har f.eks. sat som mål at forbedre energieffektiviteten med 23% fra 1989-2000), mere effektiv belysning og andet (østrigsk lov af 1992 til fremme af en forbrugsafhængig afregningsform for varme). I Frankrig blev der i 1995 indført lovbestemmelser om mærkning af fryseres/køleskabes energiforbrug. Taget under et betyder de lave energipriser, at tilskyndelsen til at forbedre effektiviteten er tilsvarende lav. Således afhænger indsatsen i overvejende grad af tilskudsordninger. Denne form for indsats er større effekt, der hvor der er et tydeligt omkostningsincitament, f.eks. på Korsika og de franske oversøiske departementer, hvor der er gjort en særlig spareindsats for at overvinde de høje produktionsomkostninger for elektricitet.
Rationel energiudnyttelse inden for industrien fokuserer på aftaler med tunge brugere (f.eks. kontrakter med jern- og stålsektoren, samt papir- og papirmassesektoren i Frankrig). I Portugal er industriens effektivitetsnormer lave, og der findes anseelige muligheder for at spare.

Større udvalg af instrumenter

På EU-plan

EU's strategi for klimaændringer er det første eksempel på en betydelig udvidelse af rækken af instrumenter på energi- /miljøområdet. Omkostningseffektiviteten ligger i at kombinere de regulerende, økonomiske, skatte- og afgiftsmæssige instrumenter med frivillige handlinger og programmer. Et første sæt regulerende, økonomiske og skatte- og afgiftsmæssige handlinger - en del af ovennævnte SAVE-, ALTENER-, JOULE-THERMIE-energiprogrammer - er udformet til at modvirke de ikke- markedsmæssige og institutionelle hindringer for energieffektiviteten og forbedre de vedvarende energiers gennemslagskraft på energimarkederne.

Økonomiske instrumenter

Energi-/CO_2-afgiften blev foreslået af Kommissionen i maj 1992 for at stimulere en mere effektiv udnyttelse af energien og tilskynde brugen af brændsel med mindre eller intet kulstofindhold. Et sådant virkemiddel skulle medføre adskillige ekstra "ikke-fortrydelses-fordele" ("no-regrets" benefits)så som nedbringelse af andre forurenende stoffer, forbedring af energiforsyningssikkerheden som følge af energibevaringen og det samlede tekniske fremskridt. Via sin skatte- og afgiftsmæssige neutralitet kunne afgiften også finansiere en sænkning af de skatter og afgifter, der har virket arbejdskraftforvridende, og i stedet virke jobskabende.

I et dokument af marts 1995 om CO_2-problemet og i det ændrede direktivudkast af maj 1995 om energi-/CO_2-afgift anførte Kommissionen, at dens oprindelige skatteholdning stadig er yderst relevant

for Unionen, skønt en række medlemsstater står over for store problemer med gennemførelsen på kort sigt. Mens målet er forblevet uændret, har Kommissionen foreslået en ændring ved at der indføres en overgangsfase, der giver større fleksibilitet. Det ændrede forslag vil kunne give medlemsstaterne frihed til at vælge deres eget afgiftsniveau (inkl. nulsatser) inden for rammerne af en fælles struktur. Det vil ligeledes give Kommissionen mulighed for at fremsætte forslag til en total afgiftsharmonisering inden år 1999.

Integreret ressourceplanlægning, således som den er udtænkt i udkastet til Rådets direktiv om tilskyndelse til rationelle planlægningsteknikker inden for elektricitets- og gasforsyningssektorerne, omfatter økonomiske incitamenter, der favoriserer energieffektivitet. Det skulle sikre, at forsyningsselskaberne får afkast af deres aktiviteter til mere effektiv energiudnyttelse, ved at avancen adskilles fra salget af kilowatttimer eller kubikmeter naturgas. Det skulle tilskynde dem til yderligere at påtage sig rollen som leverandører af energitjenester frem for blot af være forhandlere af en "vare".

Disse kommissionsforslag er det første skridt i retning af, at den fulde omkostning ved produktionen og brugen af energi skal afspejles i markedspriserne. I denne henseende er det et yderst vigtigt element i enhver integreringsstrategi ud over fjernelse af subsidier, at der sker en internaliseringen af de eksterne omkostninger. Som udtrykt i grønbogen for energipolitikken skal der laves en progressiv politik for en sådan internalisering ikke blot for klimaændringer men også for andre energirelaterede miljøproblemer som f.eks. syreregn og lokal luftforurening. En sådan progressiv politik bør benytte den blanding af instrumenter, der med størst sandsynlighed fører til effektive løsninger.

På medlemsstats-plan

På transportsiden er der udviklet effektivitetsnormer og teknisk tilsyn for at øge køretøjernes effektivitet (f.eks. i Det Forenende Kongerige og Nederlandene). I Nederlandene er det tekniske tilsyn med motorkøretøjer blevet strammet op, og i 1996 indføres der miljøtilsyn med dieselbiler. Medlemsstaterne er også afhængige af normer for effektivitet og varemærkning for at øge husholdningsredskabernes effektivitet. Bestemmelserne i bygningsregulativerne (f.eks. Nederlandene og Det Forenede Kongerige), isoleringsstandarder (f.eks. Irland og Nederlandene), energicertifikater udstedt af forsyningsselskaberne til hjem, der opfylder betingelserne, (f.eks. Nederlandene), love om energieffektivisering (f.eks. for at nedbringe nettoefterspørgslen efter varme med så meget som 25% i 1995 i Danmark) og oplysning og varemærkning (med energimæssige oplysninger for nye huse i Frankrig) er de mest almindelige instrumenter, der er taget i brug for at øge energieffektiviteten i private huse og andre bygninger. Danmark har forbudt elvarme i områder med naturgas eller fjernvarme.

Skattelettelser eller subsidier for at sætte gang i udviklingen af vedvarende energi har eksisteret i nogen tid i mange medlemsstater. Grækenland indførte for nylig skatte- og afgiftsmæssige incitamenter for at fremme anvendelsen af vedvarende energi: skattebegunstigelse for solfangeranlæg og fremme af uafhængige elproducenters investeringer i vedvarende energi. I Portugal får aftagerne af affald eller andre vedvarende energikilder til kraftproduktion lavere momssatser.

For at udnytte muligheden for at forbedre energieffektiviteten inden for industrien indgår nogle regeringer aftaler med industrisektorerne (f.eks. Frankrig, Finland, Nederlandene, Danmark). Den britiske "Making a Corporate Commitment"-kampagne forpligter underskriverne til energiforvaltning. Andre virkemidler, der er fremmet i adskillige medlemsstater, er energianalyse og -revision (f.eks. Portugal og Luxembourg).

Forbedringen af energieffektiviteten afhænger af regulerende handlinger. Via energibeskatning og en tilpasset afgiftsstruktur (afgiftssystemer i Italien) gøres der forsøg på at fremme en mere effektiv energiudnyttelse navnlig på tidspunkter, hvor energipriserne er lave. Men frygten for, at den nationale konkurrenceevne skal blive svækket, forhindrer nationale initiativer på dette områder. Et godt eksempel herpå er Nederlandene, hvor den eneste mulighed, der er tilbage for prisfastsættelse af energi/kulholdigt brændsel, er at beskatte de

mindre forbrugere (husholdninger og småindustri), og Portugal, hvor energipriserne af konkurrencehensyn er lave for de industrielle brugere sammenlignet med satserne for husholdningerne. Spanien har udviklet en plan for energieffektivitet og for fremme af rationel energianvendelse inden for industri-, transport- og anlægssektoren. Der er indført energi-/CO_2-afgifter i Danmark, Sverige og Finland, hvor man har indført vidtgående undtagelser for brancher, der er udsat for konkurrence fra udlandet. I Danmark får energiintensive industrier en del af CO_2-afgiften refunderet på basis af energirevisioner og -forvaltning. I Frankrig er der incitamenter til energieffektivitet i områder med høje energiomkostninger (Korsika, de oversoiske departementer) til energibevaring.

Folkeoplysning og undervisning

Under SAVE er der oprettet et netværk til udveksling af oplysninger om energieffektivitet i et forsøg på at sikre, at aktørerne på alle niveauer i sidste instans bliver bevidst om, at energieffektivitet ikke blot giver miljøfordele men også medfører besparelser. Disse handlinger vil blive forstærket under SAVE II-programmet, ved at der oprettes lokale energistyrelser netop med det formål at være tættere på borgeren.

ALTENER har også etableret et netværk til informationsudveksling, og programmet er ved at starte et større oplysningsprogram med vægt på de miljømæssige fordele ved at bruge vedvarende energi, navnlig udtrykt i niveauer for CO_2-emission.

JOULE-THERMIE vil også formidle oplysning gennem dokumentation, organisering af fora, seminarer, workshops og træningsprogrammer via netværket "Organisations for the Promotion of Energy Technology" (OPET).

Partnerskab og fælles ansvar

På EU-plan

Både SAVE og ALTENER lægger vægt på fælles ansvar og partnerskab. SAVE fremmer en række forsøgsforanstaltninger for at bistå medlemsstaterne med at etablere bedre infrastrukturer for energieffektivitet. De fem aktionsfelter er: Uddannelse og oplæring, integreret ressourceplanlægning, tredjeparts- finansiering, kombineret varme og kraft, og overvågning og målretning. ALTENER sigter mod at støtte medlemsstaternes politikker for vedvarende energikilder. Programmerne støtter landenes initiativer til skabelse og udvidelse af deres infrastrukturer for vedvarende energikilder ved at yde støtte på beslægtede områder, bl.a. ved at udstyre bestående bygninger med solcellemoduler, "garanti for solenergiresultater", forsøgsprojekter med biobrændsel, tredjepartsfinansiering, lokale udviklingsplaner, konsekvensberegninger for infrastrukturen m.m. I energiplanlægningsprojekterne betyder det fælles ansvar og partnerskab, at Kommissionen, medlemsstaterne, de lokale myndigheder, forsyningsselskaberne og andre interessegrupper tager del i finansieringen, hvor EU kan bidrage med op til 40% af de samlede omkostninger, samt i teknisk bistand, fordeling af oplysninger og i skabelsen af netværk til udveksling af oplysninger.

Kommissionen er med i udviklingen af frivillige aftaler med fabrikanterne af apparater og i et energimærkningsprogram for computerudstyr. Kommissionen arbejder i øjeblikket sammen med repræsentanter fra privatsektoren om at vurdere rentable metoder til begrænsning af elrelaterede emissioner via en analyse af de muligheder, der hersker på forsynings- og efterspørgselssiden. Samtidig er Kommissionen ved at sætte gang i en dialog med andre energiindustrier om energi- og miljøspørgsmål i almindelighed og om praktiske og rentable metoder til at nå disse mål.

Med henblik på overvågning af medlemsstaternes gennemførelsesplaner og -programmer blev der i juni 1993 oprettet en overvågningsfacilitet for CO_2 og emission af andre drivhusgasser. Der vil årligt blive foretaget en vurdering af de trufne handlinger og disses sandsynlige indvirkning på CO_2-emissionsniveauet i år 2000. Der blev nedsat et overvågningsudvalg med henblik på en yderligere udvidelse af dette partnerskab.

Energistyring på regionalt og byplan

Fællesskabet iværksatte i 1990 en forsøgsordning for at forbedre forvaltningen af energien på regionalt og byplan. Initiativet yder støtte til lokalstyrerne i regionerne, på øerne og i byerne så de kan tage sig af energiforvaltningen, og den blev gennemført f.eks. på de Ioniske Øer (Grækenland), Bornholm (Danmark), Shropshire (Det Forenede Kongerige), Donegal (Irland), Alt Urgell (Spanien) og Limosin (Frankrig) samt byerne Cremona (Italien), Leipzig og Mainz (Tyskland) og Manchester (Det Forenede Kongerige). På denne måde bidrager initiativet til, at energien bliver integreret i lokalplanerne for bæredygtig udvikling og støtter således de lokale og regionale miljøaktiviteter. Fremgangsmåden med at vende tingene på hovedet kræver nødvendigvis, at man er i nær kontakt med forbrugerne via meget decentraliserede informationskanaler, undervisning og vejledning om energiforvaltning. Aktioner, der er tæt på forbrugerne, og som sigter mod at ændre deres energiforbrugsmønster, er af allerstørste betydning. Resultaterne til dato viser, hvor vigtigt det er, at man opprioriterer reaktionen på lokale energispørgsmål, og at man aktivt skal søge løsninger på det lokale plan.

I erkendelse af, hvor værdifuld denne aktion er, har Kommissionen derfor foreslået, at forsøgsordningen bliver integreret i det nye SAVE II-program. Der vil blive sat fokus på oprettelsen af regionale og lokale energiforvaltningsagenturer. Der kan evt. blive tale om supplerende initiativer i form af f.eks. udformning af undervisningsprogrammer for energiforbrugerne, oprettelse af lokale energiforvaltnings- og informationsagenturer og gennemførelse af målrettede projekter med et højt formidlingspotentiale. Alle disse foranstaltninger rummer en meget tydelig miljøbeskyttelsesdimension, og energiagenturerne står meget ofte i forbindelse med hinanden, eller de er nødt til at samarbejde med de lokale miljønævn (hvor disse måtte eksistere).

Holdningsændringer

På EU-plan

Implicit i mange af SAVE-programmets aktiviteter vedr. oplysning, uddannelse og oplæring i effektiv energianvendelse ligger at brugerne skal ændre deres adfærd. Det nye SAVE II-program anerkender vigtigheden af behovet for en ændring i forbrugerens energiforbrugsmønster, lige fra SMV og offentlige organer til den almindelige borger. Aktionerne fokuserer på dannelsen af regionale og lokale energiforvaltningsnævn.

På medlemsstats-plan

I mange medlemsstater er instrumenterne til forbedring af energieffektiviteten knyttet sammen med oplysning, uddannelse og oplæring af slutbrugerne og andre foranstatttninger (som f.eks. fremme af energirådgivning til erhvervslivet), der sigter mod forbedre markedseffektiviteten. I Danmark, Tyskland, Østrig, Nederlandene, Spanien og Det Forenede Kongerige er der forbrugeroplysningskampagner, som føres af elforsyningssektoren eller staten. I Spanien forsøger man ved hjælp af en energihåndbog at ændre holdningen og forbrugeradfærden m.h.t. energiforbrug (f.eks. husholdningsmaskiner, boligopvarmning og alternativ energi). Et andet instrument er de informative elektricitetsregninger, som anvendes i Danmark.
I Irland er det "Irish Energy Centre" blevet oprettet med det formål at koordinere regeringsinitiativerne. Dette omfatter også informationskampagner.

Fællesskabets internationale rolle

Det Europæiske Energicharter

Det Europæiske Energicharter, der blev underskrevet i december 1994, forpligter underskriverne til at samarbejde om handel, investering og andre politikker inden for alle energisektorerne. Samtidig er en protokol om energieffektivitet og dermed forbundne miljøaspekter blevet underskrevet af 39 lande.

Forbedring af energieffektiviteten og anvendelse af vedvarende energi

Der er to drivkræfter, der former EU-aktionen til forbedring af den globale energieffektivitet og fremme af anvendelsen af vedvarende energi: den mulighed som en forbedret energieffektivitet giver for at reducere væksten i energiforbruget og den kendsgerning, at landene uden for EU vil tegne sig for den største vækst. I denne forbindelse er der

taget vigtige initiativer i de central-og østeuropæiske lande (CEEC) og de nye uafhængige stater i det tidligere Sovjetunionen.

Begge programmer sigter entydigt mod at fremme en bæredygtig udvikling, især ved at nedbringe emissionen af drivhusgasser og andre forurenende stoffer, som er forbundet med energiforbrug, og ved at forbedre energieffektiviteten.

Programmerne SAVE og ALTENER er åbne for EØS-landene. SAVE II vil være åbent for de associerede lande i Central- og Østeuropa og sigter mod at fremme energieffektivitet og brugen af vedvarende energiformer, samtidig med at det forbereder disse lande til optagelse i EU.

Siden 1992 har THERMIE-programmet brugt sine OPET-netværksorganisationer til at oprette energicentre i CEEC-landene med det formål at stimulere markedsgennemtrængning for energieffektive teknologier, sørge for den faste tilstedeværelse af europæiske energiteknologiske eksperter og bistå ved skabelse af effektive nationale energi-infrastrukturer. Under JOULE-THERMIE vil disse aktioner måske fortsætte i tredjelande. TACIS-programmet har udvidet disse centre til også at dække de nye uafhængige lande i det tidligere Sovjetunionen.

I maj 1995 forslog Kommissionen et formelt program for at yde støtte til udviklingslandenes organisationer, planlægning og gennemførelsesaktioner på det energipolitiske område (SYNERGY). Dette er et specifikt energiprogram i modsætning til de fleste af Kommissionens mere generelle bistandsprogrammer (TACIS og PHARE). SYNERGY sørger for effektiv beslutningstagning, der kan forbedre energisystemernes generelt lave effektivitetsgrad, og som følge deraf bidrager det til at begrænse de negative følger for miljøet.

Transeuropæiske energinetværk (TEN)

Som fremlagt i Kommissionens hvidbog om vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse spiller de transeuropæiske energinetværk en vigtig rolle i forbindelse med, at renere brændsel med lavt kulstofindhold skal bringes ud til periferiområderne. For tiden er den samlede mængde renere brændsel dog begrænset. Ved at skifte over til renere brændsel skabes der energi- og miljømæssige fordele navnlig med hensyn til CO_2-emissioner. Dette gælder især for de regioner, hvor der ikke har været adgang til naturgas som følge af infrastrukturelle begrænsninger. Samtidig forventes energiforbruget at stige i takt med at forsynings-fleksibiliteten stiger, i takt med at industriens konkurrenceevne forbedres, og produktiviteten vokser. Nettofordelene for miljøet er derfor højst uvisse.

Kvalitativ vurdering af de opnåede resultater

Samspillet mellem energi- og miljøpolitikkerne har fremkaldt en dynamisk planlægningsdebat og en succesrig række planlægningsaktioner. Der er sket fremskridt i løbet af de sidste 10 år. Borgernes holdninger har ændret sig, og denne udvikling fortsætter. Blandt planlæggerne er der en stigende følelse af, at det er nødvendigt at inddrage andre institutioner udover regeringerne. Aktionerne til integrering af energi og miljø har været en balanceakt mellem lokale, regionale og globale hensyn - inklusive klimaændringerne. Det er klart, at der er fordele ved integrering, fordi bekæmpelsespolitikker medfører væsentlige fordele også inden for andre planlægningsområder. For så vidt angår energi skulle sådanne politikker qua en mere rationel udnyttelse af energien og begrænsning af miljøproblemerne kunne forbedre konkurrenceevnen og velfærden ved en sænkning af prisen på de energitjenester, som slutforbrugeren modtager. Hovedelementerne i en sammenhængende strategi til reduktion af emissionen (innovation plus forskning og teknologisk udvikling, energieffektivitet, bæredygtige transportsystemer og skattereformer) er allerede velkendte, og de er allerede blevet tydeliggjorte i Agenda 21. Nu er det nødvendigt, at de standhaftigt føres videre. Der er dog endnu meget tilbage at gøre med hensyn til gennemførelse og overvågning af de forskellige instrumenter. Økonomiske og skatte- og afgiftsmæssige instrumenter er kun blevet vedtaget i ganske få medlemsstater, og regulerende og frivillige foranstaltninger er kun langsomt ved at blive gennemført på EU- og medlemsstats-plan. Mens de bestående energiprogrammer utvivlsomt bidrager til en reduktion af alle former for emissioner, er deres bidrag til målet om en CO_2-stabilisering endnu ikke

gjort op. Derfor er det ikke sikkert, at dette formål vil blive opfyldt. Indarbejdelse af miljødimensionen i energisektoren kan muligvis fremskyndes gennem en EU-energipolitik.

Konklusion

Udfordringen med at indarbejde miljødimensionen i energipolitikken går videre end til en politik for klimaændring, og den berører andre miljøspørgsmål med relation til energi. Nye ideer og løsninger skal afdækkes ud over dem, der allerede er sat fokus på i det 5. miljøhandlingsprogram. For at kunne imødegå disse udfordringer, kræves der en høj grad af koordinering og integrering med henblik på at sikre en hensigtsmæssig gennemførelse af bestående foranstaltninger inden for energisektoren og i alle energiforbrugende sektorer (industrien, transportsektoren, private husholdninger osv.) på regionalt, nationalt, EU- og internationalt plan.

Kommissionens grønbog om energi fremhæver internationalisering af eksterne omkostninger som et nøgleområde i indarbejdelsen af miljødimensionen i energipolitikken. Kommissionen har gentagne gange talt for en indarbejdelse af miljøpolitiske beslutninger i sektorernes politik, og den udvidede anvendelse af markedsbaserede politiske instrumenter er nøglen til en sund internaliseringsstrategi. Dette indebærer en omlægning i retning af større brug af økonomiske værktøjer (f.eks. skatter og afgifter og under visse omstændigheder frivillige aftaler), da de giver mulighed for løsninger baseret på princippet om laveste omkostninger. Disse samt tekniske reguleringsordninger for forbrugsprodukter og frivillige aftaler findes allerede.

Den videnskabelige og teknologiske viden og de instrumenter, som skal til for at opnå en bæredygtig energiudvikling, er allerede til rådighed. Det er imidlertid en stor udfordring at sikre en udvikling, som forener ønskerne om økonomisk vækst, effektive og stabile forsyninger med et rent miljø - ikke mindst i en situation, hvor der er rigeligt med fossile brændselstyper til lave priser.

Den forestående hvidbog skal formå at imødegå denne udfordring med hensyn til indarbejdelse. Denne rapports analyse fremhæver følgende væsentlige indsatsområder:

A. Efterspørgselsstyret forvaltning

- kraftvarmeværker og fjernvarme skal fremmes af industrien og energisektorerne og støttes af de offentlige instanser i de enkelte medlemsstater,

- øget bevidsthed via oplysning, uddannelse og efteruddannelse af slutbrugerne; programmer bør iværksættes af medlemsstaterne og energisektoren,

- stimulering i medlemsstaterne af planlægning, som tilskynder til brug af færrest mulige omkostninger via skatte- og afgiftsincitamenter og andre omkostningseffektive instrumenter inden for rammer, som er udstukket på EU-plan,

- internalisering af eksterne omkostninger i energipriserne på medlemsstats-plan inden for rammer, som er udstukket fra EU's side,

B. Øget energieffektivitet

- liberalisering af energimarkedet ved at fjerne restriktive regler, love o.lign.; dette bør iværksættes af de enkelte medlemsstater og energisektoren,

- yderligere incitamenter til øget energieffektivitet skal indføres på nationalt og lokalt plan,

- fastlæggelse på EU-plan af strengere standarder og mærkningsordninger for energiforbrug for udstyr og energiteknologi; væsentlig fremme af brugen af energieffektivt udstyr og teknologi i de enkelte medlemsstater, inden for industrien og energisektoren,

C. Forskning og teknologisk udvikling

- yderligere økonomisk støtte til udvikling og anvendelse af energiteknologi (inkl. vedvarende energiformer) på såvel EU- som medlemsstats-plan; informationskampagner til sikring af at industrien og energisektoren anvender disse tilskud, som stilles til rådighed af EU og de enkelte medlemsstater,

D. Bredere vifte af instrumenter

- medlemsstaterne skal omdirigere bestående

støtteordninger, som giver forkerte signaler til samfundet (f.eks. kulstøtteordninger); rammeordninger og kriterier skal udvikles på EU-plan for sådanne subsidier,

- fremme af brugen af aftalekonceptet (frivillige aftaler) via fastlæggelse af rammer og kriterier på EU-plan samt incitamenter for anvendelse på medlemsstats-plan samt inden for industrien og energisektoren,

E. Ændring af holdninger

- Kommissionen: bedre koordinering af bevidsthedsskabende initiativer over for forbrugerne inden for de bestående EU-programmer; medlemsstaterne: tilvejebringelse af holdningsændringer og valg af alternativer.

1.3. TRANSPORT

Indledning

Tendenser

Forholdet mellem transport- og miljøspørgsmålene er et af de væsentligste elementer for udviklingen hen imod en bæredygtig udvikling. Fortsat vækst i transportydelser og trafikmængden har medført miljøproblemer, der bliver yderligere skærpet af flaskehalsproblemer, hvor systemerne mødes. Den offentlige bevidsthed om problemerne er stigende.

Transportsektoren er årsag til mange miljøproblemer: ca. 60% af CO-emissionen stammer fra transport, og transport tegner sig for 25% af den samlede energirelaterede CO_2-emission, hvoraf 80% stammer fra vejtransport (privatbilismen tegner sig for 45% og gods for 1/3). Mere end halvdelen af den samlede udledning af NO_X stammer fra vejtransport (CORINAIR-data), og transport udgør en hovedkilde til flygtige organiske forbindelser. Transport er den største støjkilde, og i de lande, hvor der findes data på dette område, synes 80% af støjgenerne at stamme herfra.

I henseende til luftkvaliteten bør det nævnes, at selvom brugen af katalysatorer fører til en reduktion af NO_X, HC og CO-emission, vil der i løbet af de nærmeste få år stadig være alvorlige problemer med luftkvaliteten i visse byer og med hensyn til ozon på regionalt plan. På mellemlangt sigt vil den øgede trafik muligvis overskygge de gevinster, som opnås gennem teknologiske landvindinger. Det kan slås fast, at CO_2-emissionen fra transport er stigende.

Den forudsagte stigning i CO_2-emissionen fra transport overstiger prognoserne for stigningen i CO_2-emissionen inden for andre sektorer (se endvidere Kommissionens rapport om energi og konsekvenserne af kul- og energiafgifter, (SEC (92) 1996).

Vejtransporten af gods og personer er øget med henholdsvis ca. 45% og 41% siden begyndelsen af 1980'erne. I samme periode er jernbanetransporten af gods faktisk faldet, mens jernbanetransporten af passagerer kun er øget med 10%. Prognoserne spår en fortsat og konstant vækst i løbet af det næste tiår, og der er ikke udsigt til et væsentligt skift i udviklingen (kilde: data fra den europæiske ministerkonference om transport).

Luftfarten har oplevet større vækstrater en nogen anden form for trafik og forventes at stige med 182% i perioden 1990-2010. Dette afspejler et behov for forrretnings- og fritidsrejser, som i høj grad overstiger forventningerne i 1992 (EEA).

Hvad angår godstransporten er situationen følgende: for hver 100 tkm gennemført i 1992 blev 70 tkm gennemført som vejtransport, 16,3 ad jernbane og 4,4 pr. skib. Det anslås, at godstransporten udtrykt i tkm vil blive fordoblet i perioden 1988-2010 (EEA).

Ved optagelsen af Grækenland, Portugal og Spanien blev der skabt en mærkbar forøgelse af nord-sydtransporten i løbet af 1980'erne. For tiden krydser mere end 70 mio. tons gods årligt Alperne mellem Italien og Nordeuropa. Udviklingen viser en meget mere drastisk stigning i mængden af udenrigs- fremfor indenrigstransporter.

Politiske rammer

Disse tendenser forstærker i stor grad behovet for fuldtud at udvikle og at gennemføre en konsekvent politik, der hviler på bæredygtighed, således som

det blev fremsat i grønbogen af 1992 om transport og miljø og videreført i hvidbogen af 1992 om den videre udvikling af den fælles transportpolitik. I juli 1995, udsendte Kommissionen en meddelelse om en handlingsplan for transportpolitikken 1995-2000, hvori der fremsattes en mere detaljeret tidsplan for gennemførelsen af de aktioner, der var bebudet i transporthvidbogen i 1992. Blandt de bebudede handlinger er følgende særligt vigtige for integreringen af transport og miljøpolitikkerne: de kommende grønbøger om internalisering af de eksterne omkostninger (1996), borgernetværk (1995), miljøvurderingsarbejdet om de transeuropæiske netværk (1995-1996), rammerne for vejtransport af gods (1996) og foranstaltning vedr. lufttransport og lufthavne (1997 og senere).

Desuden har Kommissionen lovet at undersøge den miljømæssige betydning af TEN ved at foretage en række korridorvurderinger for de mest kritiske projekter og ved at se nærmere på muligheden for en bredere, strategisk miljøvurdering.

Nødvendigheden af at finde en sammenfattende løsning på de problemer, som forårsages af trafikken med tunge lastkøretøjer, er blevet større efter Østrigs optagelse og de særlige problemer, som udgøres af trafikken gennem Alperne. Mens transitaftalen af 1992 mellem Østrig og EU vil fortsætte i en overgangsperiode, har Kommissionen oplyst, at den i 1996 vil fremkomme med en meddelelse, som angiver en strategi for løsninger på de miljøproblemer, som forårsages af tunge godskøretøjer.

På medlemsstats-plan er den offentlige opfattelse af forholdet mellem transport og miljø også ved at ændre sig. Der er blevet udsendt vigtige redegørelser om transport og miljø, som har tiltrukket sig stor opmærksomhed i medierne bl.a.:

- Beretning fra den britiske "Royal Commission on Environmental Pollution" om transport og miljø og en rapport med økonomisk støtte fra den britiske stat, som viser at vejbyggeri kan forårsage mere trafik, og desuden
- en beretning fra rådet af miljørådgivere til den tyske regering (en drøftelse af begrebet bæredygtig udvikling med fokus på transport) og beretningen fra den tyske Bundestag's kommission for klimaændringer omhandlende mobilitet og klimaet.

Agenda 21

Kapitel 9 (om beskyttelse af atmosfæren) i Agenda 21 beskæftiger sig særskilt med transportsektoren som en kilde til emissioner til atmosfæren og fastslår, at der er et behov for at revidere de bestående transportsystemer og for en mere effektiv strukturering og forvaltning af trafik- og transportsystemerne. De berørte programområde beskæftiger sig med transportinfrastrukturerne, adgangen til og overførsel af teknologier, dataindsamling, skift mellem forskellige transportformer samt planlægningspolitikker. Disse temaer udgør også en del af det 5. miljøhandlingsprograms indgangsvinkel, idet den sigter mod at indarbejde miljødimensionen i transportsektoren ved at gå længere end det aspekt, som forureningen af atmosfæren udgør.

EU deltager aktivt i forberedelsen af UNECE's regionale konference om transport og miljø i 1996.

Indarbejdelse af miljøhensyn i transportsektoren

På EU-plan

Holdningen til en integrering af transport og miljø, som fremgår af det 5. miljøhandlingsprogram, blev bekræftet i december 1994 i miljøministrenes konklusioner om transport og miljø, hvori de appellerede til mere samordnet aktion, når det gælder følgende områder:

- foranstaltninger til internalisering af eksterne omkostninger og skatte- og afgiftsmæssige foranstaltninger til behandling af transportefterspørgslen,
- strategiske miljøvurderinger af transportnettet,
- initiativer til fremme af skift af transportform for langdistancegodstransportens vedkommende væk fra vejene og for passagertrafikkens vedkommende fra luft til jernbane med en opprioritering af godstransport pr. jernbane, vandveje og som kombineret transport,
- FTU til støjsvag jernbanetransport af gods og miljøvenlig transport ad søvejen,
- indarbejdelse af transport-/miljøhensyn i planlægningen af arealanvendelsen,
- fremme af den offentlige bevidsthed.

Infrastruktur

Den fælles transportpolitik opprioriterer skabelsen af det transeuropæiske transportnet (TEN): højhastigheds- og traditionel jernbane, veje, kombineret transport, indenlandske sejlbare vandveje, havne og lufthavne. TEN vil forme det europæiske transportsystem langt ind i det næste århundrede, og det er vigtigt, at udviklingen heraf er overensstemmende med de krav, der stilles til bæredygtig mobilitet. I sit udkast af 1994 til retningslinier for et multimodalt transportnet bebudede Kommissionen, at der ville blive foretaget en strategisk miljøvurdering af TEN, og at denne vurdering ville udgøre en del af grundlaget for fremtidig revision af nettet. Som svar på Europa-Parlamentets ændringer, har Kommissionen forstærket sit forslag om en miljøvurdering af TEN.

I mellemtiden har Kommissionen iværksat undersøgelser m.h.p. at udvikle en metodik for en strategisk miljøvurdering og planlægger at påbegynde indgående korridorvurderinger af en række af de prioriterede forbindelser på netværket med de pågældende medlemsstater.

Brændstoffer og køretøjer

Landtransport

Lovgivning: I 1993 (1994 alle nye køretøjer) trådte nye standarder i kraft for lette kommercielle køretøjer. Der blev fastlagt nye emissionsstandarder for benzin- og dieseldrevne passagerbiler til ikrafttrædelse i 1996 for nye modeller og 1997 for alle nye biler. Begrænsningen af emissionen, der er et resultat af dette direktiv og tidligere EU-lovgivning vil over de næste 10-15 år medføre en betydelig reduktion i den samlede emission fra flåden af passagerbiler. For de kraftige køretøjers vedkommende (lastbiler, busser) vil der gælde nye emissionsstandarder ("EURO II") i 1995 (1996 for alle nye køretøjer). Samtidig vil Kommissionen i udviklingen af forslag til nye standarder i 2000 slå på en ny, mangesidig måde at takle nedbringelsen af emissioner på. Der vil blive udarbejdet en pakke af handlinger m.h.p. at nå de emissionsbegrænsninger, der kræves for at opfylde visse luftkvalitetsmål, og som er nødvendige for at beskytte menneskets helbred og miljøet. Denne pakke skal tage hensyn til rentabiliteten ved de forskellige handlinger, inkl. såvel de tekniske (reduktion i emissionen fra køretøjer, forbedringer af brændstofskvaliteten) og ikke-tekniske handlinger (f.eks. udvidelse af den offentlige transportsektor, trafikbegrænsninger) som f.eks. et fast bilsyn og vedligeholdelse. I 1992 opstillede Kommissionen i samarbejde med de europæiske automobil- og olieindustrier det europæiske autoolieprogram for at danne det tekniske grundlag for ny lovgivning i overensstemmelse hermed. Der er udført omfattende modelarbejde over luftkvaliteten for at fastlægge, hvor stort behovet er for en begrænsning af emissionen. I et fælles forskningsprojekt undersøgte de to industripartnere de miljømæssige muligheder ved forbedringer i brændstofkvaliteten. På basis af oplysningerne om omkostninger og fordele ved forskellige tekniske og ikke-tekniske handlinger, der er indsamlet i løbet af projektet, blev der lavet en rentabilitetsundersøgelse for at fastslå hvilken pakke af handlinger under princippet om laveste omkostninger, der skulle benyttes for nå målene for luftkvalitet. Resultaterne af autoolieprogrammet vil blive forelagt i en kommissionsmeddelelse sidst på året 1995, sammen med direktivforslag indeholdende de normer, der i 2000 skal gælde for emission fra køretøjer og brændstofkvalitet.

Arbejdet med CO_2-emission fra motorkøretøjer fortsætter.

Syn og vedligeholdelse: Et element i en omfattende strategi for nedbringelse af vejtransportemission er det faste syn og vedligeholdelse af køretøjer i brug. Mellem 1994 og 1997 vil de normer, der skal opfyldes ved faste emissionstest af biler i drift, træde i kraft for forskellige kategorier af køretøjer. Udvidet tilsyn og vedligeholdelse er blot en af de handlingsgrupper, der omtales i autoolieprogrammet.

Lufttransport

Der er gjort langsomme fremskridt med hensyn til at reducere emissionen af NO_X fra civile underlydsfly.

Skibsfart

Tilskyndelsen til at bruge mere miljøvenlige

transportformer som f.eks. skibsfart anses for at være et vigtigt bidrag til bæredygtig transport. I sin meddelelse af 1995 startede Kommissionen en større debat om udsigterne for og udfordringerne til kortdistancesøfarten. Her gennemgås de hindringer, der er, for at kortdistancesøfarten kan videreudvikle sig og dermed bidrage til en højere grad af bæredygtig udvikling. EU er fortsat med forbedre skibsfartens miljø- og sikkerhedsmæssige indsats via det program, der er fremsat i dens 1993-strategi for en fælles politik vedr. sikkerheden til havs i form af love omhandlende uddannelse af søfarende, krav til tankskibe og statskontrol i havnene.

På medlemsstats-plan

Som reaktion på problemerne i forbindelse med den stigende trafik (bl.a. bystøj, trafikkaos og luftforurening) er medlemsstaterne ved at vedtage integrerede arbejdsprogrammer. Handlingsplanerne for transportområdet dækker i stadig større omfang adskillige eller alle de nødvendige bestanddele for miljømæssig bæredygtighed: øget investering i kollektiv transport og infrastruktur, fortove og cykelstier, politik for arealanvendelse, økonomiske instrumenter, FTU, trafikstyringsforanstaltninger, VVM, fælles ansvarsaktioner og offentlige oplysningskampagner.

Infrastruktur

Mange medlemsstater kræver, at miljøhensynene skal indarbejdes i planlægningsbeslutninger om veje, arealanvendelse, og regional udvikling. Der er også gjort en indsats for at offentliggøre retningslinier for VVM og principperne for bæredygtig udvikling til brug for de involverede ministeriers planlægningsafdelinger og lokale myndigheder. Visse medlemsstater har desuden oprettet nye organer til styring af vejnettet på en miljømæssigt bæredygtig måde. Med hensyn til trafikpropper i bykernerne omfatter væsentlige initiativer trafikfri zoner i bymidten, områder med reduceret fart og høje parkeringsafgifter.

Brændstoffer og køretøjer

En række medlemsstater arbejder på at fremstille mere miljøvenlige brændstoffer og køretøjer. Medlemsstater som Østrig, Italien, Sverige og Finland har enten gennem lovgivning, skatte- og afgiftmæssige incitamenter eller frivillige aftaler indført lavere niveauer for benzen og/eller svovl (diesel og/eller benzin). Finland fremmer samtidig højere indhold af ilt i benzinen med det formål at nedbringe kulbrinte- og kuliltenivauet. I Østrig er der allerede indgået frivillige aftaler med industrien om nedbringelsen af det såkaldte "Reid Vapour Pressure" for at mindske emissioner via damp. Tyskland planlægger at indføre lavere svovlindhold på 0,05% i forhold til vægten allerede i oktober 1995, selvom det er planlagt for hele EU i oktober 1996. Tyskland, Finland og Sverige fremmer brugen af biomasseenergi via aktionsprogrammer og FTU.

Siden indførelsen af trevejskatalysatoren, har den tekniske udvikling af biler ikke bidraget så meget som ændringerne i brændstoffets kvalitet til at nedbringe emissionstallene. Indførelsen af trevejskatalysatoren er gået langsomt i de fleste medlemsstater. Udviklingen og anvendelsen af elbiler har været begrænset bortset fra i Italien, hvor industrien har indvilliget i at udvikle elbiler og renere busser; i Luxembourg; og i Østrig, hvor der i Salzburg og Wien bruges eldrevne køretøjer til kollektiv transport. Der er gjort små fremskridt med hensyn til at skifte benzindrevne biler og busser ud med nyteknologiske biler.

Nogle medlemsstater har besluttet ikke at udvikle nye initiativer, men snarere at fokusere på bestående politikker. For eksempel koncentrerer man i Frankrig indsatsen på at forbedre bilistadfærden, på trafikregulering og brugerafgifter for kørsel i byen.

De fleste investeringer, som bilindustrien foretager, indebærer videre forskning i tekniske forbedringer såsom biler med lille udstødning og lavt støjniveau, reduceret brændstofforbrug, forbedret ydelse og mere effektiv bortskaffelse.

Der er gjort fremskridt med hensyn til regulering af bilernes udstødning. Visse medlemsstater (f.eks.Tyskland, Nederlandene og Sverige) har indført overvågningsprogrammer for bilernes udstødningsluft hvor der bl.a. tages prøver af emissionen fra biler, lastbiler m.m. under kørselen.

Dublin Transportation Initiative

Transportinitiativet i Dublin (DTI) er en ny måde at takle transportplanlægningen på i Stordublin-området. Med støtte fra staten og 75% finansiering fra EU er det begyndelsen til den igangværende transportplanlægningsproces for hovedstaden og dens bagland.

DTI er et integreret og åbent initiativ (dvs. omfattende høring af offentligheden), der tager sig af al overflade-transport (vej, jernbane, bus, cykel og fodgængere) samt spørgsmål som f.eks. trafikstyring og håndhævelse, institutionelle transportforanstaltninger m.m.. DTI er også integreret i den forstand, at initiativet ser på transport ikke isoleret, men i sammenhæng med den forbindelse transport har til politikken vedr. f.eks. fysisk planlægning, økonomisk udvikling, byfornyelse, beskæftigelse og miljøet.

Fase 1 i DTI blev fuldført i september 1991. Her blev ændringerne i transportsituationen siden den sidste større undersøgelse fra 1991 gennemgået ("1991 Dublin Transportation Study"). Gennemførelsen af tidligere undersøgelser og anbefalede referencebetingelser for fase 2 blev desuden vurderet på grundlag af de erfaringer, man tidligere havde gjort.

Fase 2 i DTI blev påbegyndt i februar 1992 med tre kritiske målsætninger:

- udarbejdelse af en langsigtet transportstrategi (frem til år 2011) for Dublin-området,
- udarbejdelse af en investerings- og gennemførelsesplan på længere sigt for perioden 1994-1999 på basis af den anbefalede strategi,
- fastlæggelse af en vedvarende transportplanlægningsproces.

Frem til udgangen af 1999 vil der være blevet brugt mere end £600 mio. - lige under halvdelen af det, der bliver stillet til rådighed for vejprojekter og den sum, der er sat af til foranstaltninger til offentlig transport og trafikstyring.

Offentlige transportforanstaltninger vil omfatte indførelse af 11 kvalificerede buskorridorer, opførelsen af et let jernbanenet i to tempi, udvidelsen af bestående nærbanetjenester, tilvejebringelse af "parker-og-kør-faciliteter" og indførelse af integreret billettering for offentlig transport med udvidede faciliteter for skift til og fra offentlige transportmidler. Disse foranstaltninger vil blive suppleret af trafikstyringsforanstaltninger, fuldførelse af centerringen omkring bykernen og en plan om, at der ikke må ske nogen betydelig udvidelse af tilkørselsvejene inden for bykernen.

Større udvalg af instrumenter

På EU-plan

Videnskabelig forskning og teknologisk udvikling

Under det 4. EU-rammeprogram for forskning og teknologisk udvikling (FTU) er projekter og initiativer til bæredygtighed inden for transportsektoren omfattet af en række konkrete programmer.

I tillæg til programmet for transport, der omfatter både strategisk forskning og transporteknologi, omfatter programmet "Telematics Applications" diverse forsknings- og pilotprojekter af direkte relevans for opnåelsen af mere bæredygtig transport f.eks. i forhold til distancearbejde, optimering af transportformerne og automatiske opkrævningssystemer for vejene. THERMIE-programmet har understøttet mange forskellige projekter både teknologisk- orienterede og demonstrationsprojekter til trafikstyring, som sigter mod at reducere energiforbruget. Det ikke-nukleare energiprogram (JOULE) understøtter projekter vedr. udviklingen af brændstofceller og elbiler, og SAVE-programmet har understøttet projekter til bedre organisering af bytransporten.

For at forbedre koordineringen mellem de forskellige FTU-aktiviteter i EU og for at integrere både de industrielle og bredere politiske hensyn i tæt samarbejde med de berørte aktører oprettede Kommissionen i 1995 en række task forcer på

bestemte FTU-transportområder såsom "fremtidens bil", "den nye generation af fly", "morgendagens tog" og multimodal transport.

Det økonomiske værktøj

Hvidbogen af 1992 om transport lægger stor vægt på internalisering af de eksterne transportomkostninger. Kommissionen har påbegyndt sit arbejde på en grønbog for at starte en debat om de generelle rammer for gennemførelsen af princippet. I mellemtiden har man vedtaget EU-direktiver, hvori der fastsættes mindstesatser for benzin og dieselbrændstof, der er lavere end de satser, der gælder for blyholdigt benzin. Desuden fastsættes der mindstesatser for medlemsstaternes årlige bilafgifter på lastbiler og en maksimumafgift for lastbilernes benyttelse af vejene. Selvom det primære formål er at fjerne konkurrenceforvridningen mellem vognmændene i de forskellige medlemsstater, er dette også et første skridt hen imod internalisering af de eksterne transportomkostninger. Dette direktiv kunne på mellemlangt sigt føre frem til et fælles system for vejafgifter baseret på territorialprincippet.

På miljøministermødet i december 1994 bemærkedes det i konklusionen om transport og miljø, at højere priser på benzin og diesel normalt ville bidrage til en bæredygtig mobilitet, samt at erhvervsluftfartens undtagelse fra indirekte beskatning ikke kan begrundes i miljømæssig henseende. Kommissionen har i 1995 vedtaget en rapport om de afgiftssatser, som er fastlagt i forskellige direktiver. Denne rapport peger på miljødimensionen i beskatning af brændstoffer til transportbrug og anbefaler en nærmere indarbejdelse af dette aspekt, når afgiftssystemet skal videreudvikles. Angående brændstoffer til transportformål så bør der sikres en særlig differentieret behandling af blyholdigt og blyfri benzin samt en skatte- og afgiftsmæssig forskel mellem benzin og diesel. Direktiv 92/81/EØF omtaler udtrykkeligt behovet for en revision af det bestående afgiftssystems undtagelsesbestemmelser for flypetroleum og for brændselstyper, som anvendes til indenlands vandvejstransport før udgangen af 1997, bl.a. i lyset af de miljømæssige betragtninger.

Økonomiske støttemekanismer

Fremme af skift til ny transportform via investeringer i infrastrukturen

Det er et grundlæggende mål for EU's transport- og miljøpolitikker at skabe mere balance mellem de forskellige transportformer.

For så vidt angår langdistancetransport har undersøgelser foretaget af Kommissionen vedr. den sandsynlige effekt af højhastighedsjernbanenettet anslået, at inden år 2010 kunne jernbanernes andel for passagertransport over 80 km stige fra de nuværende 14% til 23% af den samlede transport, hvor vejene og luftfartens andel ville falde fra 86% til 77%. En forudsætning herfor er, at der foretages investeringer for ca. 240 mia. ECU i højhastighedsjernbanenettet.

En direkte sammenlignelig prognose findes ikke for kollektiv bytransport, selvom Kommissionens undersøgelse forudser, at strømmen af kollektiv transport i seks medlemsstater (Tyskland, Frankrig, Det Forenede Kongerige, Italien, Spanien og Nederlandene) vil stige med mindst 15% og muligvis 65% fra 1990 til 2010 afhængig af intensiteten af de foranstattninger, der gennemføres for at takle de trafikskabte miljøproblemer i byerne. For at få en lavere stigning i trafikken bliver der brug for at flytte halvdelen af de nuværende årlige udgifter til vejinvestering over til jernbanerne og foretage andre forbedringer i det offentlige transportsystem og cyklismen.

EU-støtte

Investeringer i transportinfrastrukturen med økonomisk støtte fra EU ydet via Strukturfondene og Samhørighedsfonden, TEN's budgetlinie, lån fra den Europæiske Investeringsbank og garantier fra den Europæiske Investeringsfond vil få en stor indflydelse på den fremtidige udvikling og vil give mulighed for at påvirke deres indvirkning på miljøet. EU's støtte til transport i form af tilskud kunne beløbe sig til ca. 25 mia. ECU i perioden 1994-1999 plus lånefinansiering af ca. 17 mia. ECU.

Kommissionen har erkendt, at via TEN's transportprojekter har den lejlighed til at begunstige

mere miljøvenlige transportformer. Man har anslået, at for at færdiggøre det grundlæggende netværk bestående af forskellige transportformer skal ca. 60% af de nødvendige investeringer gå til jernbanerne (bl.a. kombineret transport), 5% til de sejlbare vandveje og 30% til vejene.

I perioden 1990-1995 er ca. 60% af den samlede økonomiske støtte fra EU på ca. 5,5 milliard ECU (fra Samhørighedsfonden, Strukturfonden og TEN's budgetlinie) gået til bygning af veje i modsætning til 35% til jernbane og kombineret transport.

I forbindelse med den fremtidige TEN-budgetlinie vedtog Det Europæiske Råd i juni 1995, at 75% af den samlede tildeling på 1,8 mia. ECU til transportprojekter skulle bruges på 14 TEN-prioriterede projekter, hvoriblandt jernbane og kombineret transport tegner sig for 90%. Mens denne beslutning er et velkomment skridt hen imod en bedre balance mellem de forskellige transportformer, er der behov for at se meget nøje på de andre finansieringskilder med henblik på at dirigere dem til andre formål.

Den er aftalt eller planlagt betydelig EU-støtte frem til 1999 til investeringer i bytransport gennem de forskellige finansieringskilder i forbindelse med investeringer i bytransport, der kunne få betydning for en forbedring af bymiljøet.

På medlemsstats-plan

Det økonomiske værktøj

Medlemsstaterne har indført en bred vifte af værktøjer til bekæmpelse af det stigende trafikkaos og problemer med luftforurening som følge af stigningen i vejtransporten. Værktøjerne omfatter en blanding af økonomiske støttemekanismer, skatte- og afgiftsmæssige foranstaltninger samt initiativer angående producentansvar. De skatte- og afgiftsmæssige foranstaltninger omfatter vejafgifter, såkaldte "circulation taxes" og brændstofbeskatning. For så vidt angår brændstofferne er en lille gruppe medlemsstater nu ved komme ind på enten at yde tilskud til nye rene brændstoffer (Finland og Nederlandene), eller de forpligter sig til at hæve brændstofafgifterne ved at indregne udgifterne til miljømæssige følgevirkninger (Det Forenede Kongerige). Andre skatte- og afgiftsmæssige incitamenter eller motivationshæmmende handlinger vedr. brændstof eller køretøjer omfatter differentierede afgifter på diesel og benzin (Sverige). Der er også mulighed for at fastsætte afgifterne i forhold til brugen af køretøjerne fremfor i forhold til, hvem der ejer dem. Andre eksempler er forhøjelsen af punktafgiften på biler (Det Forenede Kongerige) samt det progressive fald i skattefradragene for firmabiler og fastsættelsen af bilafgifterne på basis af brændstofforbruget og luftemissionen (Østrig). Tyskland påligner tunge motorkøretøjer, der opfylder Euro-I-emissionsstandarderne en højere årlig bilafgift end dem, der opfylder Euro-II-standarderne.

Foranstaltninger vedrørende den kollektive transport er også populære. Visse medlemsstater fremmer samkørsel via gunstige vejafgifter. Der gøres brug af eller påtænkes vejafgifter og forskellige former for prisfastsættelse på landevejene for bedre at internalisere transportomkostningerne.

Motorvejsafgifter anvendes i adskillige medlemsstater (Italien, Frankrig, Spanien og Portugal), og i Frankrig anvendes der et særligt system for myldretidstrafik.

Andre vejafgiftssystemer, der sigter mod at forhindre oprettelsen af bytrafik, er ved at blive undersøgt (som eksempel kan nævnes Det Forenede Kongeriges undersøgelse af afgifter for overdreven biltrafik). På forsyningssiden har de fleste medlemsstater valgt at reducere prisen for kollektiv transport.

Investeringer i transport

Der er en voksende erkendelse af behovet for at fremme mere miljørigtige transportformer gennem den rette prioritering af investeringsprogrammer inden for transport. Medlemsstaterne opprioriterer i højere grad investeringer i offentlig transport i forhold til individuelle transportformer. I Det Forenede Kongerige er der f.eks. øgede bevillinger til offentlig transport i størrelsesordenen 40%, inkl. London Transport og særlige busruter.

Finland har handlet på samme måde. Sverige har etableret miljømæssige kapitaltilskud til godsfaciliteter, der tilskynder et skift fra vej til jernbane/vand. Sverige har desuden foreslået, at

man ved hjælp af økonomiske værktøjer anlægger kriterier for kritisk belastning og sundhed som grundlag for investeringer i miljøvenlige transportformer og for ændringer i prisrelationerne mellem de forskellige transportformer. I Irland behandles kollektiv transport og vejtransport på samme måde i udgiftsplanerne for 1994-1999 for Dublin. Større investeringer i kollektiv transport i Grækenland omfatter fornyelse af busflåden i Athen og bygning af en undergrundsbane i Athen.

Fælles ansvar og partnerskab

På EU-plan

Fælles ansvar og partnerskab viser sig gennem en række netværk og regioner, som Kommissionen samarbejder med for at fremme aktioner til nedbringelse af bytrafikkens indvirkning på miljøet. Det omfatter netværket vedr. transport- og energieffektivitet, som er oprettet af 20 storbyer, der er med i THERMIE-projekterne, Car-Free Cities Club, POLIS-netværket for telematik og transport, CITELEC-netværket for elbiler og sammenslutningen "Cities for Cyclists". Disse netværk og sammenslutninger af storbyer repræsenterer mere end 120 byer og storbyer, der samarbejder om diverse transportprojekter og -programmer med det formål at forbedre bymiljøet.

På medlemsstats-plan

I partnerskab med ministerierne eller på eget initiativ er mange lokalstyrer i deres planer for arealanvendelse ved at udvikle politikker, der også tager miljøhensyn og som søger at hindre brugen af biler i bymidterne ved at regulere adgangsforholdene, ændre infrastrukturen, investere i kollektiv transport og indføre skatte- og afgiftsmæssige begunstigelser og skatter.

I tråd med principperne for fælles ansvar og navnlig producentansvar forsker bilindustrien i en række interaktive systemer, bl.a. elektroniske informationssystemer på vejene, indstillelige skiltningssystemer og tidstro busoplysninger.

Ændring af holdninger

På EU-plan

Der er noget, der tyder på, at holdningen til transportpolitik og dennes påvirkning af miljøet er ved at ændre sig. Vidtrækkende debatter er blevet sat i gang, om hvilken retning fremtidens transportpolitik skal tage, og borgersammenslutninger engagerer sig i stigende grad i disse diskussioner og aktioner. Dertil kommer, at det stigende antal kooperative foretagender og netværksaktiviteter mellem storbyer tyder på, at de er parat til handling. Der er en væsentlig lære, som kan drages af det store antal projekter og undersøgelser af bytransport: Som et første skridt hen imod støtte til de nødvendige adfærdsændringer er det nødvendigt at øge offentlighedens bevidsthed om de transportskabte problemer og at gøre alternativerne tillokkende og i tilgængelige.

EU har iværksat og bidrager til diverse aktioner med det formål at øge offentlighedens bevidsthed. Arbejdet på en meddelelse om borgernetværk som en erkendelse af mulighederne for den kollektive transport er påbegyndt (udgives inden udgangen af 1995). Der skal opstilles en ny ramme for EU-aktioner på det offentlige transportområde. Derudover er der via programmer som f.eks. LIFE (europæisk initiativ til samkørsel i Bremen) og THERMIE (tre transportorienterede projekter med deltagelse af 20 storbyer inden for Unionen) blevet ydet økonomisk støtte til pilot- og demonstrationsprojekter, der omfatter bevidsthedsudvidende handlinger.

På medlemsstats-plan

De fleste medlemsstater forsøger at gøre den offentlige transport mere tillokkende, bl.a. gennem oprettelse af særlige net i byområder og ved at indføre nye former for prissystemer. Forbruger-/brugeroplysning og undervisningsprogrammer om den rationelle udnyttelse af bilen og fordelene ved andre transportformer har været almindeligt udbredt i de nordlige medlemsstater. De fleste har benyttet en blanding af foranstaltninger så som indførelse af maksimale hastighedsgrænser og kameraovervågning af trafikken, adfærdskodeks for bilreklamer og oplysning om kollektive transportmidler som alternativ til brug af

privatbilen. Dertil kommer at nogle medlemsstater har udviklet samkørselsordninger og bedre vilkår for cyklisterne, og atter andre er i færd med at påvirke offentlighedens adfærd via oplysningskampagner om valget af bil, dens anvendelse og vedligeholdelse. Danmark har koncentreret sig om at ændre forbrugeradfærden gennem kørcundervisning, hvor der undervises i energieffektive og miljøvenlige køreteknikker. De væsentligste tiltag i Frankrig er FTU, forsøg på at gøre kollektiv transport mere attraktiv (TGV og metro) og rationalisere rejserne samt støtte kampagner til mere effektiv kørsel. Finland, Tyskland og Nederlandene har udviklet interaktive kommunikationssystemer som f.eks. systemer til logging og søgning og elektroniske hjemmevideokonferencer.

Kvalitativ vurdering af de opnåede resultater

På transportområdet er der på alle niveauer en øget opmærksomhed om bæredygtighedsprincipperne i forhold til den nuværende situation og tendenserne. Denne opmærksomhed afspejles i Kommissionens handlingsprogram for 1995-2000 om transportpolitik, i den særlige opmærksomhed som FTU og demonstrationsprojekter vies i EU med hensyn til samspillet lemmer transport og miljø samt i den interesse, som de europæiske lokalmyndigheder viser for udveksling af erfaringer.

Forsøgene på at nå et bæredygtigt udviklingsmønster for transporten er imidlertid stødt på en række væsentlige vanskeligheder. Fremfor alt har den tiltagende trafik en stadig stigende indvirkning på miljøet. Teknologisk forbedring af køretøjer og brændstoffer samt andre beskyttende eller transportplanlægningsmæssige forholdsregler kan begrænse de skadevirkninger og de ulemper, som trafikken forårsager. Navnlig vil emissioner fra landevejstrafikken blive begrænset qua EU-lovgivningen, selvom yderligere reduktioner kan være nødvendige for at nå målene for luftkvalitet. I modsætning hertil vil støjen sandsynligvis tage til. Den forudsete store stigning i CO_2-emission forventes at underminere EU's CO_2-strategi mere end nogen anden sektor. I det bæredygtige perspektiv er den voksende trafik derfor et problem.

Med hensyn til tekniske forbedringer er der siden vedtagelsen af det 5. miljøhandlingsprogram utvivlsomt gjort fremskridt i forbindelse med emission fra biler - dog med CO_2-emissioner som en bemærkelsesværdig undtagelse. Sikkerheden og bestemmelser angående forureningsforebyggelse til søs er blevet skærpet. Emissionen fra fly er stadig et problem af særlig betydning i betragtning af risikoen for skadevirkninger i de store højder.

Der er gjort særligt langsomme fremskridt via "rigtig prisfastsættelse" og opstilling af passende markedsincitamenter for den fornuftige udnyttelse af miljøressourcerne. Generelt set er der hidtil gjort begrænset brug af økonomiske værktøjer i udviklingen hen imod et mere bæredygtigt transportsystem. Skatter og afgifter fastsættes normalt efter andre hensyn end de miljømæssige, og rammerne for at indarbejde miljøhensynene i skatte- og afgiftssystemet mangler. Der er betydelig modstand mod at afkræve transportbrugerne den fulde pris for deres handlinger (bl.a. de miljømæssige) eller at bruge skatte- og afgiftsværktøjerne til at nå miljømæssige målsætninger. Samtidig er der i stigende grad enighed om, at det kun er via passende prissignaler, at transport kan gøres forenelig med den miljømæssige målsætning.

I forhold til infrastrukturpolitikken hilses vægten på jernbane og kombineret transport under de TEN-prioriterede projekter velkommen fra et bæredygtighedssynspunkt. Dog er der bekymring i forbindelse med, at EU-støtten favoriserer vejbyggeri med midler fra de større EU-kasser, selvom det erkendes, at der er behov for stadig at udvikle infrastrukturen. Der mangler stadig en samlet miljøvurdering af de transeuropæiske netværk.

Medlemsstaterne har gjort visse fremskridt i forbindelse med indarbejdelsen af miljøhensynene i deres planer for transportudvikling og arealanvendelse. Foranstaltninger, der beviser denne tendens, er stigningen i de midler, der tildeles miljøvenlige transportalternativer som f.eks. infrastrukturen for kollektiv transport, foranstaltninger til begrænsning af trafik i bykernerne, FTU af nye brændstoffer samt indførelsen af mindre forurenende brændsel i visse lande. Der benyttes også i stigende grad positiv

særbehandling, selvom der er behov for meget større opmærksomhed omkring de skatte- og afgiftsmæssige fordele ved samkørsel. Selvom offentlighedens opmærksomhed og oplysnings-kampagner om miljøvenlig transport også er voksende, er det kun få nordeuropæiske lande, der har gjort en indsats for at fremme mere bæredygtige transportformer som f.eks. cyklen.

Konklusion

Beslutninger om udviklingen af transportsystemet og transportaktiviteter involverer en række forskellige aktører (regeringer, transportplanlæggere, erhvervslivet og borgerne), og de påvirkes af faktorer, som ikke er forbundet med miljøhensyn, så som prisen og kvaliteten af serviceydelser, eksistensen af flere forskellige transportformer, rejsetider samt strukturen for det økonomiske og samfundsmæssige liv. En udvikling mod bæredygtighed forudsætter de rette rammer i henseende til prissignaler, infrastruktur, fysisk planlægning og lovgivning, samt at alternativet til vejtransport gøres mere tillokkende.

De fleste grundlæggende komponenter og instrumenter i retning af en mere bæredygtig transportsektor er allerede blevet udpeget af det 5. miljøhandlingsprogram. Den voksende transport udgør et stigende problem. Det er en kompliceret opgave at overvinde vanskelighederne og vende udviklingen. Dette fører frem til et behov for at sætte ind over for især de følgende aspekter:

A. Efterspørgselsstyret ledelse

- medlemsstaterne bør være mere opmærksomme på de afgørende faktorer for efterspørgslen efter transport på lokalt og regionalt plan så som placering af erhvervsvirksomhederne og nye boligområder,

- disses betydning for fysisk planlægning; på EU-plan bør det overvejes at udvikle rammerne for virkningen af fysisk planlægning; med støtte fra Fællesskabet bør de offentlige instanser i de enkelte medlemsstater tage mobilitetsbegrænsende initiativer for især de bymæssige områder (f.eks. distancearbejde, bilfri byer samt programmer til begrænsning af forretningsrejser),

- Fællesskabet og medlemsstaterne bør fremme forskningen i trafikforvaltning så som luftfartskontrol og telematik samt inden for efterspørgselsstyring,

B. Rigtig prisfastsættelse

- større internalisering af miljømæssige og andre eksterne omkostninger i transportudgifterne på medlemsstats-plan samt indarbejdelse af miljødimensionen i Fællesskabets lovgivningsrammer for udgifter og afgifter (inkl. revision af maksimumssatsen for brugerne inden for vejtransport, revision af minimumsafgiftssatserne, principperne for lufthavnsafgifter samt en revision af undtagelsesbestemmelserne for flybrændstof),

C. Infrastruktur og skift af transportform

- EU bør være mere kritisk i sin vurdering af støtte fra Struktur- og Samhørighedsfondene til planer og projekter, således at der sikres en bedre balance mellem de forskellige transportformer,

- med støtte fra medlemsstaterne bør EU udvikle og anvende et sæt klare kriterier og metodikker for den strategiske miljøvurdering af infrastrukturplanerne og -programmerne, herunder TEN. Disse bør tage fat på den direkte indvirkning, som transportinfrastrukturen har på arealanvendelsen, grundvandet, jordbunden og naturen samt den indirekte indvirkning i form af belastninger fra nyskabt trafik plus lokal eller regional udvikling som følge af den lettere adgang,

- med støtte fra medlemsstaterne bør EU stimulere en høj og attraktiv kvalitet i den offentlige transport som et alternativ til privatbilismen,

- EU bør udvikle rammerne for miljøvenlig godstransport. Dette bør omfatte en strategi til fremme af et skift i transportformerne bort fra vejene til jernbanerne, kombinerede transportformer og vandbårne transportformer, over vedtagelse af hensigtsmæssige skatte- og afgiftsmæssige samt lovgivningsmæssige rammer såvel som investeringer i den

nødvendige infrastruktur, til forholdsregler, som sikrer højere effektivitet og begrænser vejgodstransportens virkning på miljøet. De offentlige myndigheder bør støtte fremkomsten af sådanne rammer med de nødvendige forholdsregler inden for fysisk planlægning,

D. Tekniske landvindinger

- der bør indføres strengere normer på EU-plan for emission til atmosfæren og støj fra især motorkøretøjer (f.eks. partikler) og fly; det samme bør gælde for kvaliteten af brændstof og for alternative brændselstyper; på EU-plan bør der iværksættes aktioner for at begrænse CO_2-emissionen fra personbiler; nugældende fællesskabsregler for normer og procedurer vedrørende syn og vedligeholdelse bør omvurderes,

- på medlemsstats-plan bør der sikres en skrappere håndhævelse og kontrol med reel overholdelse af fælleskabsnormerne,

- på alle niveauer bør der sikres yderligere stimulering af forskningen i tekniske forbedringer, formidling af resultater og praktisk anvendelse,

E. Oplysning og offentlig bevidsthed

- medlemsstaterne, NGO'ere og Fællesskabet bør i fællesskab øge borgernes bevidsthed og styrke uddannelsesindsatsen.

1.4. LANDBRUG OG SKOVBRUG

LANDBRUG

Indledning

Der er stigende enighed om behovet for at forlige landbrugspolitikken med miljøet. Intensiveringen af arealanvendelsen har skabt miljøproblemer via den øgede brug af kunstgødning, pesticider, vandressourcer, udstyr og fodertilskud til husdyrbestandene. Siden 1992 er der gjort fremskridt hen imod en integrering af EU's landbrugs- og miljøpolitik, hvor man blev enige om en fælles landbrugspolitik, og Fællesskabets 5. miljøhandlingsprogram blev vedtaget.

Selvom visse nye instrumenter under den fælles landbrugspolitik i højere grad tager hensyn til miljøet, er det stadig for tidligt at måle virkningen af dem. På den anden side bidrog den fælles landbrugspolitik lidt til en systematisk indarbejdelse af miljøhensyn. Selvom der kan forventes sekundære positive virkninger af reduktionen i prisstøtteordningerne og fra ekstensivering, er det sandsynligt, at disse reduktioner vil føre til, at man går væk fra landbrugsproduktionen i ugunstigt stillede områder, hvilket kunne have en negativ indflydelse på arternes mangfoldighed og landskabet.

Ved tilslutningen til EU har de tre nye medlemsstater forpligtet sig til at revidere deres tilskudspolitikker fundamentalt. Visse lande som f.eks. Sverige er langt fremme med integrering af miljøet, og det ventes at bringe nye ideer ind i den fælles landbrugspolitik.

Ikke desto mindre er udviklingen af den fælles landbrugspolitik under kraftig indflydelse af udviklingen rundt om i verden. Ethverts skridt i retning mod liberalisering skal respektere de samfundsmæssige og miljømæssige hensyn.

Kommissionen til Bæredygtig Udvikling (KBU) udtrykte skuffelse over den træge udvikling hen imod et bæredygtigt landbrug og udviklingen på landet i mange nationer, og den tog fat på behovet for en liberalisering af international samhandel med landbrugsprodukter via den fulde gennemførelse af Uruguay-runden. I KBU gentog kommissær Fischler EU's forpligtelse inden for rammerne af Agenda 21 til at fremme "den gensidige støtte til handel og miljø med det samlede mål at sikre en bæredygtig udvikling".

I Toulouse diskuterede EU's landbrugsministre i marts 1995 den rolle, landbruget spiller som producent af fødevarer, samtidig med at man anerkender behovet for at betale landmændene for deres ikke-økonomiske tjenester med vægt på den territoriale betydning, som landbruget og artsmangfoldigheden spiller for situationen i lokalområdet.

Tendenser i landbruget

Udtrykt i landbrugstendenser er udviklingen i antallet af husdyrbestande mere udtalt end forudset i prognoserne, da programmet blev udarbejdet. Mens prognoserne for kvæg i 1990-1995 spåede et årligt fald på 0,6%, forventes der en svag stigning i 1996 og 1997.

I løbet af de nærmeste få år vil der igen være et årligt fald på 1,5%. Forventningerne til vækst ligger omkring 0,6% for svin og 1,6% for får indtil år 2000.

Det samlede forbrug af kvælstofsgødning faldt fra 1980 til 1992 med 10% i de 15 EU-lande, og der var et kraftigt fald på 20% i årene 1988-1992. Forbruget af fosforholdig gødning faldt ligeledes kraftigt mod slutningen af 1980'erne og bevirkede et fald på 40% i perioden 1988-1992. Tendensen mod faldende forbrug på intensivt dyrkede arealer forventes at fortsætte, mens resultaterne på de ekstensivt dyrkede arealers muligvis vil være større på grund af forbedringer i landbrugseffektivitet, mekanisering, afgrøder med højt afkast (frø og husdyr), beskyttelse af afgrøderne og transport (anslået -6% i det samlede forbrug af kvælstofsgødning i år 2000 og -10% i 2010).

Høje priser på produktionsfaktorerne fører til en mindre intensiv anvendelse af pesticider. Billedet varierer fra region til region og afhængig af afgrøderne. Den gennemsnitlige belastning per hektar er høj, hvor der dyrkes vin, grønsager, blomster og frugt. Beregningerne foretaget for nylig af forbruget af plantebeskyttelsesmidler i visse EU-egne viser et fald på op mod 25% i 1993 sammenlignet med niveauet i 1984-1988. Disse tendenser peger i retning af yderligere fald.

Landbruget og skovbruget dækker tilsammen 80% af Fællesskabets territorium; men det samlede landbrugsareal har været faldende siden 1980 navnlig i Tyskland, Grækenland, Irland og Portugal. Skovdækket er steget betydeligt i perioden 1990-1994; denne tendens er blevet styrket af de tre nye medlemsstaters tiltrædelse.

I mange medlemsstater er de traditionelle landbrugssamfund ved at blive mindre afhængige af landbruget. I visse områder får den aldrende befolkning og de lave indtægter folk til at forlade landbruget. I andre områder er landsamfundene ved at sprede deres interesser både økonomisk og socialt; landbohusholdningerne er afhængige af turisme og naturbevarelse, og de små og mellemstore virksomheder fremstiller højtforarbejdede produkter og utraditionelle afgrøder.

Tendenser for vandets kvalitet og kvantitet

Ifølge Dobris-vurderingen anslås det, at Drikkevandsdirektivets vejledende niveau for nitratkoncentrationer på 25 mg/l er overskredet i grundvandet under mere end 85% af Europas landbrugsdyrkede arealer, samtidig med at den højeste grænse for nitratkoncentrationer på 50 mg/l er overskredet i grundvandet under ca. 20% af Europas landbrugsarealer. Tallene for grundvandet viser en stigende tendens varierende fra region til region (mest i områder med intensiv animalsk produktion og grønsagsproduktion). Det er muligt, at nitratkoncentrationerne i grundvandet først viser sig med en forsinkelse på helt op til 20-30 år.

Den stadig mere intensive dyrkning af landbrugsarealerne i de sydlige medlemsstater fører til en stigende efterspørgsel efter vand til overrisling. Landbruget er den største sektor, hvad angår vandforbrug (gennemsnittet er 33%; højest i

de sydeuropæiske lande: op til 83%).

Tendenser for den biologiske diversitet

Naturlige levesteder og "halvnaturlige" levesteder går tabt på grund af intensivering eller omlægning til plantager, eutrofiering, pesticidrester samt følgerne af mistet genetisk mangfoldighed. Dobrisvurderingen omfatter data for undersøgelser af "repræsentative områder" med det formål at anskueliggøre presset på og betydningen af nøgletyper af levesteder. På grundlag af en vurdering af 370 levesteder i EU vurderes det, at på trods af at omkring 70% af arealerne i en eller anden udstrækning var beskyttede, var næsten 60% af alle levestederne truede (forvaltning, skovbrænde, forurening, pløjning, afvanding, indførelse af eksotiske monokulturer og genetisk modificerede organismer, græsning, skovtilplantning osv.).

Fordeling af budgettet for den fælles landbrugspolitik

Det samlede 1994-budget for den fælles landbrugspolitik var 36,681 mia. ECU, hvoraf markedsinterventionsordningerne inkl. oplagring og eksport udgjorde 10,866 mia. ECU, 21,339 mia. ECU var direkte indkomstbidrag dækket af de fælles markedsordninger, og hvoraf 490 mio. ECU blev afsat til ledsageforanstaltninger (tilplantning med skov, førtidspensionering og miljøforanstaltninger for landbruget).

Integrering af miljøhensyn i landbrugspolitikken

Siden 1992 er der taget visse skridt hen imod en indarbejdelse af miljøhensyn i landbrugspolitikken. Kommissionen er ved at udvikle sine tanker om økologiske betingelser, navnlig i sammenhæng med de fælles markedsordninger, og den fremmer udvekslinger mellem landbrugs- og miljøadministrationerne med henblik på at udvikle en fælles holdning til bæredygtigt landbrug.

Fælles markedsordninger

Generelt set er der ikke gjort store fremskridt angående vurdering af de miljømæssige virkninger af nye forslag inden for de fælles markedsordninger eller med hensyn til at overvåge disse virkninger inden for bestående programmer.

Animalsk produktion

Der tilvejebragt nogle få miljømæssige åbninger i visse af de fælles markedsordninger, som tilfældet er for oksekødsproduktionen, hvor der kan ventes resultater af ekstensiveringen som følge af de begrænsninger, der er lagt på betalingerne pr. hektar (to store kvægenheder/ha i 1996 imod 3,5 i 1992). Der forudses tillægsbetaling for tætheder under 1,4 enheder. Der har også været skridt til støtteordninger for fårekød.

Vin, frugt og grønsager

I 1994 stillede Kommissionen forslag om en reform af den fælles markedsordning for vin. Et af elementerne var indførelsen af "regionale programmer for tilpasning af vinproduktionen", der skal samfinansieres af EU, og som evt. skal inkludere vedligeholdelse og rekonstruktion af vingårde, der anses for at være værdifulde af miljømæssige årsager. Desuden kan de omfatte aktioner til forbedring af miljørigtige produktionsteknikker. I øjeblikket drøftes et nyt forslag til en forordning om at vedligeholdelse af vingårde på erosionsfølsom jord og om jordbevaring.

Inden for frugt- og grønsagssektoren har Kommissionen besvaret en forespørgsel fra Rådet ved at fremlægge et forslag, som omfatter miljøbetingende elementer. Kommissionen foreslår en ny rullende fond, der finansieres i fællesskab af EU og medlemsstaterne, og som anmoder producentgrupper om at udarbejde driftsprogrammer, som aktivt bidrager til en mere miljørigtig produktion. Dette omfatter fremme af integreret skadebekæmpelse og andre miljøvenlige produktionsteknikker. Fondene skal stilles til rådighed for producentgrupper og sammenslutninger af producentgrupper, som tager sig af såvel tilpasning af produktionen til markedskravene som markedsføring af frugt og grønt.

Kornprodukter, oliefrø, proteinafgrøder

Reglerne for braklægning af dyrkningsjord er blevet ændret, så landmændene af miljømæssige årsager

nu må overføre braklægningsforpligtelsen fra deres egen landejendom til et andet landområde. Udover at medlemsstaterne i juni 1995 fik lov til at overføre deres braklægningsforpligtelse til miljøfølsomme områder, vedtog Rådet betydelige ændringer i braklægningsordningen: den jord, der er omfattet af en langfristet braklægningsaftale (samt 5-årsaftaler for nitratbegrænsning hvor der ikke forekommer landbrugsproduktion) i henhold til forordning 2078/92, må gerne tegnes med i beregningen af den obligatoriske braklægning, der hænger sammen med kompensationspræmierne for markafgrøder.

Øvrige

Der gælder ingen miljømæssige betingelser for sukker- og mælkeområdet.

Udviklingen på landet

De strukturfondsregler, der gælder for investeringshjælp, er blevet ændret, så der nu gives mulighed for, at flere miljøinvesteringer i landbruget kan modtage hjælp.

I 1994 undersøgtes 75 regionale programmer omfattende den økonomiske udvikling af de i mål 5b ugunstigt stillede områder. I den nye strukturfondsforordning er der truffet foranstaltninger til miljøintegrering, navnlig hvad angår udarbejdelsen af miljøprofiler, tilvejebringelsen af oplysninger om miljøtilstanden, sammenslutningen af miljømyndigheder og programmernes VVM. Aktionerne omfatter naturbeskyttelse, oprettelsen af naturparker, genetablering af skove og kampen imod brand og erosion, aktioner til landbrugsudvikling såsom typiske produkter af høj kvalitet, omstrukturering af landejendomme, spredning af de økonomiske aktiviteter og oplæring.

Næsten alle programmerne har en udviklingsakse, hvis formål kun er af miljømæssig art: beskyttelse af naturen og det traditionelle landskab med det mål at skabe jobs inden for forvaltningen af dem og i udviklingen af centre, der tiltrækker turister, og dermed beslægtede aktiviteter.

Miljøprojekternes rolle er stigende. Erfaringen viser imidlertid, at for at disse foranstaltninger kan få et positivt udfald, er det nødvendigt at inkludere konkrete betingelser (plantetyper, forvaltningsplaner o.lign.) samt tilsyn i gennemførelsesprocessen. For så vidt angår udviklingsaktioner, er kvaliteten af oplysningerne variabel, og der savnes lokale statistikker vedrørende betingelserne for miljøet, hvilket gør det vanskeligt at foretage en dækkende vurdering af virkningen.

Ved at drage miljømyndighederne med ind i gennemførelsen og overvågningen af projektet, er der bedre muligheder for miljøintegrering; men erfaringerne viser, at dette ikke sker systematisk i alle medlemsstaterne.

Større udvalg af instrumenter

På EU-plan

LEADER ("Links between Actions for the Development of Rural Areas"), der tjener til at skabe forbindelse mellem aktionerne til udvikling af landområderne).

Første fase (1992-1995) af LEADER-programmet i 1992 er lige blevet afsluttet. Dette program kræver aktiv deltagelse af lokalbefolkningerne, virksomheder, foreninger og lokale myndigheder og det er i det 5. miljøhandlingsprograms ånd: programmet sigter mod et konkret område, hvor de økonomiske aktører bringes sammen om initiativer til en bæredygtig udvikling. 217 landområder, der samler 11 mio. mennesker, er med i dette program. EU har bidraget med 442 mio. ECU.

Den miljømæssige og bæredygtige udviklingsside har være væsentlig i disse projekter, hvor lokale grupper udgør aksen for strategisk udvikling og jobskabelse. Dette omfatter en lang række forskellige handlinger såsom genopretning af ødelagte naturområder, håndtering og genbrug af affald, vedvarende energityper, beskyttelse af økosystemerne og udvikling af økologisk turisme.

LEADER II (1995-1999) er startet ud med et EU-tilskud på 1,4 mia. ECU. Denne anden fase understreger den fortsatte støtte til lokale udviklingsinitiativer for landområderne, som omfatter miljøbeskyttelse og forbedring af livskvaliteten. Der lægges også vægt på erfaringsudveksling og overførsel af knowhow via

organisationen for europæiske landudviklingsnetværk og oprettelsen af et europæiske observatorium for innovation og landudvikling, hvor miljøet er blandt de prioriterede emner.

Forsknings- og teknologiske udviklingsprogrammer (FTU)

Under det 4. rammeprogram er der udviklet et anseeligt landbrugsforskningsprogram, der har som et vigtigt mål at etablere det videnskabelige grundlag for et bæredygtigt landbrug. Det samlede budget for dette nye program er på 607 mio. ECU.

Det anslås, at indtil en tredjedel af de EU-finansierede landbrugsforskningsprojekter bidrager til en bæredygtig udvikling ved f.eks. at fokusere på ekstensivering. Programmet understøtter forskning i teknikkerne for animalsk produktion og planteproduktion, socio-økonomisk forskning i landudvikling og økonomisk forskning i forbindelserne mellem miljø og landbrug. Dertil kommer, at der er etableret kriterier for at sikre, at der ikke gives tilskud til projekter, hvis formål ikke er foreneligt med miljøkravene.

På medlemsstats-plan

Ud over de tilskuds- og kompensationsordninger, planer og programmer, der sigter mod miljøvenligt landbrug og skovbrug, omfatter de af medlemsstaterne benyttede instrumenter følgende:

- varemærkning med "traditionelt produkt" for landbrugsvarer, der bidrager til at opretholde landracerne (f.eks. Frankrig),
- forskning (f.eks. karakterisering af distrikterne udtrykt i sårbarhed over for forurening og forureningsrisiko i forbindelse med landbrugskemikalier og animalsk affald, Italien),
- miljøafgifter på gødninger og pesticider samt planer for risikobegrænsning f.eks. gennem begrænset anvendelse (f.eks. Sverige),
- planer for miljøforvaltning udarbejdet for hver enkelt gård med henblik på bevilling af miljøsubsidier (Finland),
- uddannelse af landmændene, demonstrationsprojekter, tilvejebringelse af rådgivning (Østrig, Tyskland, Nederlandene, Sverige, Irland og Det Forenede Kongerige),
- det hollandske system med "kulkreditter" der i øjeblikket er under udvikling, hvorved de økonomiske sektorer får en tilskyndelse til at investere i tilplantning med skov på basis af bundne kulmængder; og for Østrigs vedkommende udviklingen af et miljøvaremærke for træ og træprodukter,
- udvikling af kodeks for god landbrugspraksis, tilskud til investeringer i bedre husdyrholdsfaciliteter samt forureningskontrol i Irland.

Partnerskab og fælles ansvar

På EU-plan

Ændringer i landbrugets praksis og kultur inden for landbruget kan tilvejebringes af ledsageforanstaltninger til hver af den fælles landbrugspolitiks initiativer mhp. at udveksle og stimulere gode vaner. Reformen af Strukturfondene understregede behovet for at styrke miljømyndighedernes engagement i processen. I den nuværende gennemførelsesfase er dette under udvikling og kræver yderligere støtte.

LEADER-programmet tilskynder til lokal ansvarlighed. I de regioner, som er omfattet, er det klart, at det er bedst at tage hensyn til miljøet på nationalt plan, eftersom projekterne hviler på lokale interesser. I de ugunstigt stillede områder, hvis velfærd afhænger af deres arv, natur og landskaber, er bæredygtig udvikling en kendsgerning. I denne sammenhæng er økologisk turisme noget, der er udviklet af LEADER-grupperne bl.a. opdagelsen af den naturlige arv. Det er vigtigt, at de lokale aktører får den relevante knowhow, og LEADER sigter derfor imod at være et pædagogisk instrument på lang sigt.

På medlemsstats-plan

I det franske Rhône-Alpe-område deltog LEADER-gruppen Trièves i skabelsen af et praktisk økologisk uddannelsescenter; dette center rummer et eksperimenterende forskningscenter - et såkaldt "levende center" med bioklimatiske bygninger, solopvarmning, og biologisk vandbehandling.

Det tyske Rheinland-Pfalz har skabt et vulkancenter i Daun-LEADER-området; i Kiklis-området i det græske Centralmakedonien er der organiseret

opdagelsesture, og et botanisk museum anvendes af de botaniske og skovbrugsrelaterede videnskaber på Aristoteles Universitetet i Thessaloniki. I Irland har Duhallow-gruppen ydet et økonomisk bidrag til en 250 ha stor naturpark, der sigter mod naturbeskyttelse samtidig med, at den tilbyder pædagogiske og rekreative aktiviteter; i Italien deltager Teverina-gruppen (Lazio) i etableringen af en naturpark omfattende fire gæstemodtagelsescentre.

/Endring af holdninger

På EU-plan

De iagttagne tendenser går i retning af en reduktion af landbrugets produktionsfaktorer, varierende fra region til region.

Landbrugs-/miljøforanstaltninger

Forordning 2078/92 om landbrugs-/miljøforanstaltninger opfordrer medlemsstaterne til at indføre et program af tilskudsordninger for at tilskynde landmændene til at antage miljømæssige vaner, at bevare landskabet, gøre produktionen mindre intensiv, at undgå forurenende vaner, og at beskytte artsmangfoldigheden. Disse ledsageforanstaltninger i den fælles landbrugspolitik har et udtrykkeligt miljøsigte. Idet de udgør 3% af budgettet for den fælles landbrugspolitik, kan de være meget gavnlige på lokalt plan, men det gør det ikke ud for en mere generel indsats, der omfatter andre former for finansiering.

Vedtagelsen af områdeprogrammer fortsatte i 1994 og første halvdel af 1995. I mellemtiden er 152 ud af 163 programmer blevet gennemført. De midler, der er brugt på de allerede godkendte programmer, beløber sig til 3.711,6 mio. ECU for 1993-1997. Foranstaltningerne omfatter fremme af ekstensivering, økologisk landbrug, bevarelse af naturværdier såsom levende hegn og spredte frugtplantager, bevaring af naturlige levesteder i hedeområder, 20 års braklægning til miljømæssige formål samt dyrehold af lokale udrydningstruede arter.

Der er opstillet en evalueringsmetode for dette program for at vurdere de handlinger, der for nærværende er rettet imod konkrete miljøproblemer (vand, artsmangfoldighed, landskaber). En foreløbig vurdering viser, at i de fleste tilfælde har foranstaltningerne været rettet imod støtte til knap så intensive landbrug. Det er også klart, at deres virkning på miljøet fra et miljømæssigt synspunkt vil stå i et rimeligt forhold til de tildelte midler.

De midler, der er sat af til landbrugs-/miljøforanstaltninger, svinger fra medlemsstat til medlemsstat.

Braklægning af områder med non-food afgrøder

Braklægningssystemet giver mulighed for at udnytte arealer, der er taget ud af produktion, til dyrkning af vedvarende materialer, især biomasse, biobrændsel og råvarer som fibre, olier, farmaceutiske produkter eller nedbrydelige plastmaterialer.

Den procentdel af den braklagte jord, der anvendes til non-food produktion, er stigende. Hertil kræves ledsageforanstaltninger såsom omfattende adfærdskodeks, hvori miljøkravene fastlægges for at undgå den uheldige virkning af de intensive produktionsmetoder.

Plantebeskyttelsesmidler

Med henblik på at beskytte forbrugernes helbred er der fastlagt nye grænser for pesticidrester i kornprodukter, frugt og grønsager og fødevarer af animalsk oprindelse. Desuden undersøges grænserne for f.eks. nitrat og mycotoksiner.

Med hensyn til kriterierne og de krævede karakteristika for tilladelser til plantebeskyttelsesprodukter bliver direktiv 91/414 om markedsføringen af plantebeskyttelsesmidler gradvis sat i kraft. Sammen med det hollandske miljøministerium er der etableret et flerårigt program med sigte på at fastlægge en strategi for nedbringelse af pesticidernes påvirkning af miljøet.

Artemes beskyttelse

Forordning 1467/94 om bevaring, karakterisering, indsamling og udnyttelse af de genetiske ressourcer inden for landbruget danner ramme om og finansierer struktureringen af den europæiske indsats for genetisk bevarelse. Den yder også støtte

til in-situ bevarelse eller til diverse former for opbevaring. Forordningen blev vedtaget for nylig og er derfor ikke trådt fuldt i kraft endnu.

Anvendelse og håndhævelse af lovgivningen

Plantebeskyttelsesmidler

Der er blevet lovgivet mere og mere om pesticider siden 1992, men hele processen tager tid. Der er sat gang i et program til revision af den første fortegnelse over bestående aktive stoffer [forordning EØF/3600/92, EØF/933/94, EØF/491/95]. En anden fortegnelse over et antal supplerende aktive stoffer skal revideres, og særlige vejledende dokumenter er under udvikling.

Direktiv 91/414 fastlægger reglerne for godkendelse af plantebeskyttelsesmidler. De kriterier, som medlemsstaterne skal anvende i forbindelse med vurderingen af disse midler, blev vedtaget i juli 1994 ("ensartede principper"), og medlemsstaterne er nu i færd med at indarbejde dem i deres nationale lovgivning.

På medlemsstats-plan

Programmer med incitamenter til omlægning til økologisk landbrug og programmer med det sigte at nedbringe landbrugets anvendelse af produktionsfaktorer ved for eksempel at indføre integrerede skadedyrsbekæmpelsesformer er under indførelse i alle medlemsstater, for de flestes vedkommende som en del af landbrugs-/miljøordningen under forordning 2078/92. Eksempelvis skal salg og anvendelse af pesticider registreres i Østrig, Nederlandene og Tyskland. Risikovurderingen ligger til grund for godkendelse i Det Forenede Kongerige; godkendelse og forvaltning af det til rådighed stående udvalg af pesticider skal forbedres i Nederlandene (flerårig beskyttelsesplan for afgrøder), i Tyskland og Italien. Adskillige nationale ordninger for integreret skadedyrsbekæmpelse og økologisk landbrug er på plads: i Det Forenede Kongerige bliver forskningen i integreret afgrødeforvaltning og dermed forbundne demonstrationsbrug fremmet; integrerede programmer for skadedyrsbekæmpelse og produktionsfremmende ordninger for omdannelse til biodynamisk landbrug gennemføres i Italien; i Tyskland er principperne for integreret afgrødebeskyttelse lovreguleret; i Nederlandene og i Østrig. I Nederlandene er der indgået en aftale mellem staten og landbrugssektoren om gennemførelse af afgrødebeskyttelsesplanen.

Vand

Gennemførelsen af direktiv 91/676 om beskyttelse mod nitratforurening fra kilder i landbruget er blevet forsinket i de fleste medlemsstater (udpegning af sårbare områder, udarbejdelse af handlingsplaner og adfærdskodeks for landbruget) (se afsnittet om vand).

Den nuværende revision af vandlovgivningen drejer sig om landbrugsaktiviteten. Et forslag til en integreret beskyttelses- og forvaltningsplan for grundvandet tager hensyn til alle de kvantitative aspekter så som kunstvanding og de kvalitative aspekter som f.eks. beskyttelse mod forurening fra diffuse kilder (nitrater og pesticider) med henvisning til landbrugets kodeks for god adfærd.

Ifølge forslaget til et direktiv om økologisk vandkvalitet vil medlemsstaterne skulle træffe yderligere foranstaltninger imod forureningskilder, bl.a. landbruget, hvis det er påkrævet for at få overfladevand af en god økologisk kvalitet.

Kystområderne ud til Den Engelske Kanal og Nordsøen er nedslidte, intensivt dyrkede landbrugsområder. Mange af dem lider af eutrofiering. Den 4. Nordsøkonference i juni 1995 konkluderede, at der er brug for mere drastiske forholdsregler i de sårbare områder i Nitratdirektivets betydning med det formål at begrænse landbrugets forurening i hele det område, der afvandes ud i Nordsøen med undtagelse af de områder, hvor det kan bevises, at nitrattilførslen ikke medvirker til eutrofiering. Dette afspejlede imidlertid ikke alle medlemsstaternes synspunkter. Medlemsstaterne vil desuden forsøge at optimere anvendelsen af bestående bestemmelser gældende for hele EU, dvs. landbrugs-/miljøforanstaltningerne og braklægningsordningerne. Konferencen anbefalede en bedre indarbejdelse i andre politikker af det globale mål om at forebygge tab af næringsstoffer, og konferencen bad EU om at gennemgå den fælles landbrugspolitik med henblik på at gennemføre de nødvendige ændringer.

Østrig: økologisk landbrug

I den østrigske målsætning for bæredygtigt landbrug fokuseres der på økologisk landbrug. Allerede så tidligt som i 1920 indførte man økologiske dyrkningsmetoder i Østrig. Som følge af forbrugernes stigende efterspørgsel er det nu et bredt accepteret alternativ til traditionelt landbrug såvel i produktions- som i markedssammenhæng. En oversigt over østrigske landmænd viste, at de motiver, der er for at indføre økologisk landbrug, omfatter:

Ændret livsstil (23,8%)
- større bevidsthed om ernæring og sundhed og stigende sygelighed (16%),
- problemer i forbindelse med tilførslen af kemisk plantebeskyttelse, hovedsagelig kunstgødning (12,3%)
- problemer med jordbundens frugtbarhed (7%)
- problemer med sygdomme og frugtbarhed hos husdyrene (7,5%)

Offentlig støtte som sådan har endnu ikke vist sig at være en væsentlig motivationsfaktor til at indføre økologisk landbrug. Antallet af økologiske landbrug er støt stigende fra ca. 100 i 1978 til ca. 1.970 enheder i 1991. I de sidste fem år har der været et sandt boom, hvor antallet af landbrug er steget fra 6.000 enheder i 1992 til henved 23.000 i 1995 (se nedenstående diagram). Landbrugsarealet, der dyrkes økologisk, er også udvidet ganske betydeligt, nemlig fra 17.000 ha i 1991 til mindst 350.000 ha i 1995.

Antal økologiske landbrug 1978-1995

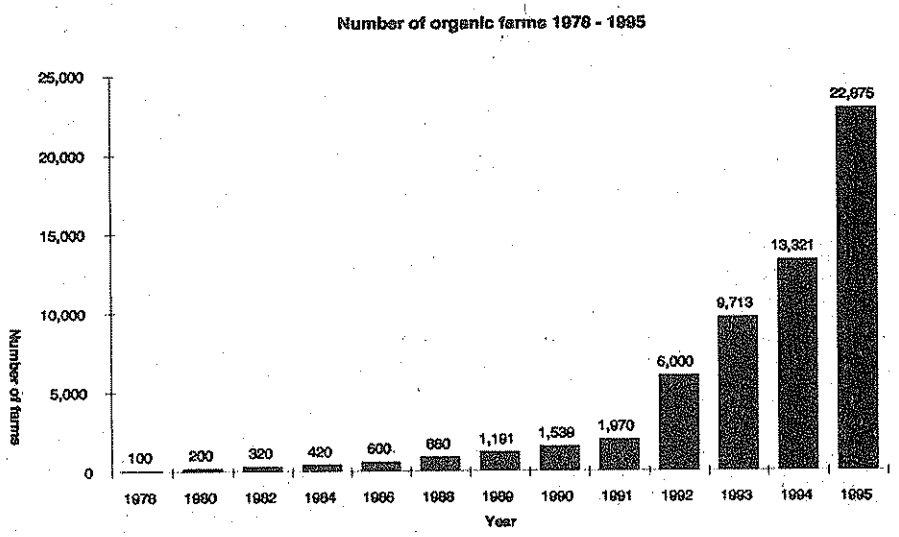

I de økologisk dyrkede landbrug er sædskiftet mere afvekslende end i de traditionelle landbrug: den rolle som navnlig bælgplanter spiller som foder og korn er steget, og majsens rolle er aftaget.
Indtil for nylig kunne økologiske landbrug ansøge om alle de finansieringsformer, der var til rådighed for landbruget i almindelighed. Først i 1989 blev der afsat midler specielt til de økologiske landbrug begyndende med beskedne 2,4 mio. ATS (0,2 mio. ECU) i 1989, som i 1991 kun var nået op på 15,4 mio. ATS (1,2 mio. ECU) men så steg til 103 mio. ATS (7,7 mio. ECU) i 1992. 1995-budgettet kalkulerer med i alt 650 mio. ATS (48,7 mio. ECU). Mens der stadig er stor efterspørgsel efter bestemte råvarer som f.eks. grønsager, hørfrø, hirse, boghvede, og visse forarbejdede frugter, støder man på vanskeligheder med økologisk producerede kød- og mejeriprodukter, da specialiserede markeder og/eller forarbejdningsfaciliteter for animalske produkter ikke opfylder kravene. Dette er en vigtig udvikling, da interessen for at skifte over til økologisk landbrug hovedsageligt ligger hos de landmænd, der har græsningsarealer. Supermarkederne er gradvis ved at udvide deres afdelinger for økologiske madvarer heriblandt økologisk mælk og mejeriprodukter.

Arternes mangfoldighed

Forbindelsen mellem "naturlovgivningen" (Habitat- og Fugledirektiverne) og foranstattningerne i den fælles landbrugspolitik er stadig utilstrækkelige.

Landbrugs-/miljøforanstaltningerne gør det muligt at fremme kutymer inden for landbruget, som er til fordel for beskyttelsen af dyre- og plantelivets naturlige levesteder. Adskillige medlemsstater yder f.eks. tilskud til udskydelse af tidspunktet for høbjærgning for dermed at beskytte fuglenes reder. Mange programmer er dog ikke tilstrækkeligt præcise med hensyn til, hvorfor der skal beskyttes, og hvilke forpligtelser landmændene skal opfylde for at nå disse mål.

Den samme lovgivning gør det muligt at holde eller dyrke lokale udryddelsestruede dyre- og planteracer. Efter tiltagene til fordel for "de truede racer" viser de positive resultater i mange medlemsstater, at der en fornyet interesse for landracer, der er i stand til at holde store områder af stor biologisk værdi (højtliggende græsningsarealer, græsarealer o.lign.). For virkelig at være virkningsfuld kræver denne foranstaltning forsigtig brug af lovgivningen vedr. bevarelse af de genetiske ressourcer.

Vådområder

Kommissionen udsendte i maj 1995 en meddelelse om fornuftig udnyttelse og bevarelse af vådområderne, hvoraf to-tredjedele er forsvundet siden begyndelsen af dette århundrede. I erkendelse af at de instrumenter i den fælles landbrugspolitik, der til dato har haft positive resultater for bevarelsen af vådområderne, kun er "ad hoc tiltag og endnu ikke udgør en omfattende integrering af landbrugs- og miljøhensynene", understregedes det, at medlemsstaterne og Kommissionen spiller en væsentlig rolle for at sikre, at de af landbrugspolitikken fremmede foranstaltninger (f.eks. produktionen af non-food afgrøder på braklagte jorder eller direkte betalinger for ensileret majs) ikke modarbejder EU's politik om fornuftig udnyttelse og bevarelse af vådområderne. Forordning 1765/92, der fastlægger en støtteordning for producenter af visse markafgrøder, understregede at "manglende rotation af braklægningsjorden ved en lokalt tilpasset forvaltning kan være gavnlig og bør tilskyndes omkring de fredede vådområder eller sjældne typer vådområde, således at de kan fungere som stødpudezone, langs med vandløb hvor de danner bevoksede brammer, eller inden for tidligere drænede områder der stadig nemt eller ofte oversvømmes".

Fællesskabets internationale rolle

I løbet af 1995 undersøgte udvalget for bæredygtig udvikling spørgsmålet i Agenda 21 om landbruget og arealanvendelse navnlig forholdet mellem handelen og det bæredygtig landbrug, og udvalget besluttede at anmode FAO om yderligere at analysere dette spørgsmål. EU er forpligtet til aktivt at deltage i denne undersøgelse og støttede kraftigt udvalgets beslutning. Der er behov for at udvikle instrumenter som f.eks. indikatorer til overvågning af fremskridt hen imod bæredygtigt landbrug, god adfærd, forskning og yderligere fremme af integreret skadedyrsbekæmpelse og vedvarende energi. EU støttede også anbefalingen om borgerne i landdistrikterne og landsamfundenes fulde deltagelse som et hovedelement for et bæredygtigt landbrug og udvikling af landområderne.

Kvalitativ vurdering af de opnåede resultater

I begyndelsen havde den fælles landbrugspolitik den vanskelige rolle at samordne en bred vifte af forskellige nationale landbrugspolitikker, og der blev udviklet instrumenter, hvoraf mange stadig er i brug, til forfølgelse af Romtraktatens målsætninger. Der blev fokuseret på øget produktivitet, landmændenes indkomst, et mere stabilt marked og forsyningssikkerhed for fødevarer. Dette medførte en række uhensigtsmæssige bivirkninger så som stigende overskudsproduktion. De miljømæssige aspekter spillede ikke nogen væsentlig rolle. Samtidig med at reformen af den fælles landbrugspolitik i 1992 fortsat arbejdede efter de samme målsætninger om balance på landbrugsmarkedet, blev der indført nye miljømæssige muligheder. Resultatet er den nuværende opstilling af finansielle forholdsregler, og der er mulighed for forenklinger og bedre koordinering af de forskellige instrumenter.

Der er en stigende tendens til forbedringer i landbrugssektorens praksis, især hvad angår det

faldende forbrug af produktionsfaktorer og faldet i husdyrhold (bortset fra svin). Men miljøets tilstand er stadig bekymrende især i henseende til vandet, og der er behov for yderligere forbedringer. Den forsinkelse, hvormed nitrat og pesticider opsamles og koncentreres i grundvandet, betyder, at der kan forventes en tilsvarende tidsforskydning i virkningen af de forholdsregler, som indføres for at begrænse brugen af disse midler og følgelig i reduktionen af koncentrationerne.

Der er et pres fra udviklingslandene og frihandelslandene for at foretage en yderligere liberalisering af landbrugsmarkedet. Dette vil sandsynligvis blive et emne i de fremtidige diskussioner om international handel. Liberalisering af landbrugsmarkedet kan under visse omstændigheder påvirkes af miljøhensynene. Liberalisering er kun mulig, såfremt den tager fuldt hensyn til de samfundsmæssige og miljømæssige omkostninger.

Politikken under de fælles markedsordninger, dvs. 90% af den fælles landbrugspolitiks budget, tager kun delvis hensyn til miljødimensionen, men der kan forventes en positiv miljøvirkning, fordi begrænsningen af prisstøtteordningerne gør det mindre rentabelt at anvende gødning og plantebeskyttelsesmidler. Dertil kommer at nylige udviklingstendenser (f.eks. gunstige oksekødsordninger og braklægning) peger på forbedringer i visse sektorer. Men disse forbedringer i de fælles markedsordninger er begrænsede og stadigt svage.

Med det formål at forbedre miljøet, er der i den fælles landbrugspolitik indarbejdet et landbrugs-/miljøprogram som en del af de supplerende foranstaltninger. Dette kan betragtes som en forsøgsordning, som fungerer på frivillig basis og anerkender landmandens rolle som beskytter af landområderne, og den kan som sådan udvides i fremtiden. Det er nødvendigt med grundige undersøgelser af de miljømæssige og økonomiske virkninger, hvis sådanne forholdsregler skal få maksimal effekt. På dette grundlag vil evt. fremtidige udvidelser bygge på et solidt fundament og undgå situationer, hvor forholdsreglerne medfører utilsigtede resultater.

Gennemførelsen af landbrugs-/miljøforholdsreglerne og forskellige initiativer under Strukturfondene viser, at det er nødvendigt med enighed om de miljømæssige kriterier og en definition af god praksis, hvis det skal lykkes at tage miljøet tilstrækkeligt med i betragtning. For at dette kan lade sig gøre, er det vigtigt, at der på alle stadier foregår et samarbejde mellem de landbrugsmæssige og de miljømæssige myndigheder og mellem Kommissionen og medlemsstaterne.

Vandforbruget og mængden af nitrater og pesticider i grundvandet er problemer, som skal vies særlig opmærksomhed, og de vil fremover blive betragtet som særligt væsentlige. Det er sandsynligt, at det vil blive nødvendigt at begrænse ikke-bæredygtig anvendelse og forbrug via skrappere politikker og incitamenter. Ydermere bør der i situationer, hvor nye produkter er særligt aktive, være speciel opmærksomhed om nye typer plantebeskyttelsesmidler med høje giftniveauer pr. produktenhed i sådanne tilfælde, hvor dette produkts miljømæssige og toksikologiske virknng kan spores, selv når koncentrationerne er under de nuværende grænseværdier for drikkevand.

Politikken for landdistrikterne og fysisk planlægning vil sandsynligvis blive stadigt vigtigere områder, og Kommissionen vil givetvis blive opfordret til at spille en mere aktiv rolle i denne proces. Medlemsstaternes politik for landbrugsområderne opfordrer til diversifikation, øget omlægning til økologisk landbrug gennem markedsstøtteordninger, og den giver vejledning og uddannelse i bæredygtige adfærdsformer. I denne henseende er instrumenter som LEADER positive, eftersom de integrerer miljøet, samfundsøkonomiske vilkår og de lokale realiteter i et tilstrækkeligt omfang.

Konklusion

Fra analysen kan det sluttes, at EU- og medlemsstatsaktionerne skal koncentrere sig om følgende væsentlige områder:

A. Integration

- reformprocessen inden for den fælles landbrugspolitik skal udbygges i retning af mindre afhængighed af markedsprisstøtten og kompensation gennem direkte ordninger, delvist

betinget at miljømæssige hensyn; der skal ligeledes indføres en overvågning af virkningerne samt indrapportering,

- indarbejdelsen af miljødimensionen i de fælles markedsordninger (oversigt over de miljømæssige virkninger og udvikling af miljøkriterier og god praksis) bør forbedres,

- medlemsstaterne bør være mere effektive og målrettede i deres iværksættelse af de bestående landbrugs-/miljøordninger; på EU-plan bør der overvejes en udvidelse af ordningerne,

B. Udvikling af en integreret politik for landområderne

- de offentlige myndigheder i medlemsstaterne bør udvikle integrerede politikker for udviklingen i landområderne, som skal omfatte socialpolitikken, således at der kan opretholdes et kritisk niveau for beskæftigelsen og den generelle funktion af landområderne (opmuntring til diversifikation af aktiviteter, som tager højde for miljøet, samt stimulering af landturisme); på EU-plan bør der anlægges en global og bred indfaldsvinkel til landbrugspolitikken og udviklingen af landområderne, overvågningen af virkningerne samt samordningen af instrumenterne,

- EU bør regelmæssigt offentliggøre rapporter om de forskellige former for pres og virkninger, som angår den praksis, som anvendes i landbruget (data om gødnings- og pesticidforbruget, forbruget og kvaliteten af vand samt arealanvendelse),

- medlemsstaterne bør styrke samarbejdet mellem aktørerne og bør især engagere miljømyndighederne og NGO i dialogen med landbrugsorganisationerne og de offentlige aktører,

- EU og medlemsstaterne bør anspore til udvikling af lokale initiativer og deres udbredelse (LEADER),

C. Virkningerne af investeringer i landområder

- på EU- og medlemsstats-plan bør der udarbejdes oversigter over virkningerne for miljøet af investeringerne fra Strukturfondene og andre fonde i overrislings- og dræningsprojekter, jordforbedrings-, jordlodsstørrelses- og generelt alle projekter, som måtte have en virkning på miljøet. Om nødvendigt bør disse tilpasses og den økonomiske støtte evt. beskæres,

D. Udvikling og fremme af bæredygtige former for praksis

- de offentlige myndigheder på medlemsstats-plan bør samarbejde med landbrugsorganisationerne, pesticidindustrien og NGO med det formål at øge bevidstheden og udvikle efteruddannelser angående ekstensive produktionsmetoder, bæredygtige dyrkningsmetoder og økologiske landbrugsprodukter; sådanne aktioner bør støttes på EU-plan,

- medlemsstaterne bør medvirke til gennemførelsen af en lovgivning, som tager hånd om anvendelsen af pesticider, kunstgødning og husdyrgødning samt naturlige levesteder,

- på EU-plan bør der udvikles en integreret strategi for en bæredygtig brug af pesticider, som omfatter distribution og salg af pesticider og begrænser anvendelsen af de mest farlige pesticider.

SKOVBRUG

Skovbruget blev tidligt påvirket af forskellige hensyn så som vedvarende råstoffer og energikilder. Dette anses nu for at være en væsentlig faktor i den miljømæssige og landområdemæssige udvikling. Det er nu om stunder blevet et krav at referere til skovbrugets mangeartede roller og anvendelser i alle former for publikationer om skovbrugspolitik eller udtalelser. Ydermere er ideen om "fortsat udbyttepraksis" inden for tømmerproduktion for nylig blevet erstattet af det meget bredere begreb "bæredygtig forvaltning", som tager højde for den skrøbelighed og mangfoldighed, som økosystemerne karakteriseres ved, samt betydningen af at opretholde og beskytte den biologiske artsmangfoldighed i skovene.

På EU-plan

Medlemsstaternes skovbrugspolitik har medført en 10% stigning i det skovbevoksede areal fra 1960 frem til 1990. Skovene udgør i EU en væsentlig beskæftigelseskilde, især i landområderne. Ydermere anses skovenes beskyttende funktioner generelt for at være væsentlige for borgernes velbefindende. I forstadsområderne til bymæssige bebyggelser er skovenes rekreative funktioner af stadigt større betydning.

I visse af EU's regioner er skovenes dalende sundhedsmæssige tilstand, hvilket især skyldes af luftforureningen og skovbrande, en væsentlig trussel for bevarelsen af og en bæredygtig udvikling for skovområderne. Beskyttelse af skovene mod disse trusler har siden 1986 været en vigtig bestanddel i Fællesskabets aktioner inden for skovbrugssektoren. Der er gennemført betydningsfulde initiativer i løbet af de seneste år inden for EU og de enkelte medlemsstater med det formål at begrænse emissionen af luftforurenende stoffer, især inden for rammerne af konventionen om langtrækkende og grænseoverskridende luftforurening.

Begrebet "fortsat udbyttepraksis" inden for tømmerproduktionen er for nyligt blevet erstattet af det meget bredere begreb "bæredygtig udvikling", som tager højde for den skrøbelighed og mangfoldighed, som karakteriserer vore økosystemer, samt betydningen af at opretholde og beskytte den biologiske artsmangfoldighed i skovene. I visse sydlige medlemsstater hænger tab af af naturlige levesteder i Middelhavsområdet og øget risiko for brand i visse tilfælde sammen med tilplantningen med eukalyptus; i den nordlige del har uhensigtsmæssige nåletræsbeplantning i visse tilfælde medført omfattende tab af naturlige levesteder og forsuring af vandløbene. Dette har så igen reduceret antallet af passende naturlige levesteder, der er til rådighed for en række truede fuglearter.

EU-interventioner hviler normalt på subsidiaritetsprincippet, hvilket betyder, at både den strategiske angrebsmåde og konkrete aktioner inden for skovbrugssektoren er gearet i retning af at supplere de lokale, regionale og nationale aktørers arbejde. Samarbejdet mellem Europakommissionen og medlemsstaterne realiseres gennem det stående udvalg for skovbrug. Ud over de aktioner, der er taget på nationalt plan, er der vedtaget en række fælles aktioner inden for skovbrugssektoren.

Efter Rio-konferencen forpligtede EU og medlemsstaterne sig i 1992 til at offentliggøre nationale planer til gennemførelse af dens skovprincipper og at støtte etableringen af en international revisionsproces for skovprincipperne.

På den anden ministerkonference i Helsingfors i juni 1993 om beskyttelse af Europas skove forpligtede EU og de fleste europæiske lande sig til at gennemføre retningslinier for den bæredygtige forvaltning af skovene og bevarelse af artsmangfoldigheden i de europæiske skove. Efterfølgende vedtog man i juni 1994 en række kriterier og indikatorer på nationalt plan for bæredygtig skovforvaltning og supplerede dem med en matrice af beskrivende indikatorer i januar 1995.

Reformen af den fælles landbrugspolitik i 1992 bevirkede foranstaltninger til tilplantning af landbrugsjord og til forbedring af skovområder med landbrug. Medlemsstatsprogrammer vil bevirke en kraftig vækst i EU's skovbrugsaktivitet. I 1994 godkendte Kommissionen nationale planer for 650.000 hektar ny skov for perioden frem til 1997, og rehabilitering af yderligere 130.000 hektar bestående skovstrækninger. EU's økonomiske bidrag til medlemsstaternes udgifter i denne sammenhæng udgør 50-75% af omkostningerne. Indtil videre er der ydet 1,2 mia. ECU. Tilplantning med skov er nu i store dele af EU blevet en attraktiv alternativ anvendelse af jordområder.

Strukturfondene anvendes til at støtte udviklingen på alle typer jord i landområderne og regionerne, såsom aktiviteter med forbindelse til skovbruget. Disse tiltag gælder for Mål 1-områder (regioner, der sakker bagud i økonomisk udvikling) og Mål 5b-områder (landområder hvor tilskyndelse til økonomisk udvikling er nødvendig). Fra 1989-1993 modtog Mål 1-regionerne mere end 380 mio. ECU til skovhandlinger; yderligere 416 mio. ECU er blevet tildelt for perioden 1994-1999 med det samme formål. Under Mål 5b vil EU yde ca. 545 mio. ECU til skovbrug og miljøbeslægtede tiltag for perioden 1994-1999.

I 1992 blev EU's foranstaltninger til beskyttelse af skovene mod luftforurening forstærket af et netværk af jordlodder til intensiv overvågning af skovenes økosystemer. Ud over økonomisk støtte ydet til medlemsstaterne til disse overvågningsprocedurer blev der også givet EU-støtte til pilotprojekter for at forbedre forståelsen af virkningerne af luftforureningen på skovene og udvikle metoder til vedligeholdelse og genopretning af ødelagte skove. Det foreløbige budget til denne ordning lyder på 29,4 mio. ECU for 1992-1996.

Skovbrande udgør et særligt problem i det sydlige medlemsstater. En forordning fra 1992 om beskyttelse af skovene mod brande sigter mod at forbedre forebyggelsen af skovbrande. Det foreløbige budget til denne ordning lyder på 70 mio. ECU for 1992-1996.

EFICS, EU-systemet for information og kommunikation vedr. skovbruget, der blev vedtaget i 1989 og udvidet i 1994, sigter mod at indsamle og om nødvendigt gøre medlemsstaternes skovoplysninger sammenlignelige eller fuldstændige.

EU og de enkelte medlemsstater er medunderskrivere af Strasburg-forordningen af 1990 om bevarelse af skovenes genetiske ressourcer. Herigennem forpligter EU sig til at gennemføre en politik til bevarelse af skovenes genetiske ressourcer. I juni 1994 vedtog Rådet et nyt regulativ om bevarelse, karakterisering, indsamling og udnyttelse af de genetiske ressourcer inden for landbrug og skovbrug med det primære formål at koordinere og fremme medlemsstaternes arbejde i denne sammenhæng.

Skovforskning understøttes via konkrete EU-forskningsprogrammer for landbrug, skovbrug, miljø, bioteknologi og energi. Vigtige emner omfatter skovenes levedygtighed, genetiske ressourcer, biologisk sygdomsbekæmpelse, skovdød, jordbeskyttelse og frugtbarhed på længere sigt, skovbrugets påvirkning af landskaberne og skovforvaltning til mange forskellige formål. Et nyt rammeprogram blev godkendt i april 1994. Den multi-funktionelle forvaltning og forvaltningen af miljøfølsomme skove er centrale bestanddele af dette nye program, og forskningen vil bidrage til den samlede opfyldelse af UNCED-målene for bevarelse, forvaltning og bæredygtig udvikling af skovene.

På medlemsstats-plan

Alle medlemsstater har taget initiativer til at ajourføre deres nationale skovbrugspolitik og til at udarbejde retningslinier for en bæredygtig skovforvaltning, som sigter mod at integrere disse retningslinier i de nationale og regionale planer og programmer for skovbrug.

Nationale skovprogrammer fastlægger ofte kvantitative mål for de bestående skove og tilplantning med nye skove (f.eks. det nye miljøprogram for skovbruget i Finland af 1994, der fastsætter mål frem til 2005; den svenske skovbrugspolitik af 1994 afspejler en bedre balance mellem miljøhensynene og produktion; Frankrigs bæredygtighedsplan af 1994 for forvaltning af skovene og for indikatorer for den bæredygtige forvaltning af skovene i 1995; "Sustainable Forestry: the UK Programme" af 1994; den hollandske skovpolitiske plan for 1994-2000 omfattende kvantitative mål for nytilplantning og gendannelse af skovene; skovpolitiske planer for Tyskland og Danmark; den irske strategi for udvikling af skovbrugssektoren lægger særlig vægt på miljømæssig kompatibilitet og en generel forbedring; den nuværende politik sigter mod at øge andelen af bredbladede sorter i forbindelse med tilplantning med det formål at fremme den biologiske mangfoldighed og sikre yderligere naturlige levesteder). Initiativerne finansieres af offentlige midler eller samfinansieres af EU. Der findes EU-støtte som tilskyndelse til landmændene til at omlægge landbrugsjord til skov. Adskillige medlemsstater har udarbejdet forslag til skovprogrammer (f.eks. Østrig, Nederlandene), hvor der ydes støtte til nytilplantning af skove og bevarelse af bestående skov. Initiativer i Østrig og Nederlandene opprioriterer den oprindelige eller blandingsskoven og de langsomt voksende træer.

Grækenland, Frankrig og Nederlandene er i færd med at gennemføre foranstaltninger til beskyttelse af skovene mod brandfaren.

Nye fremskridt inden for bæredygtigt skovbrug i Finland og Sverige

Finlands nye miljøprogram for skovbruget fokuserer på bevarelsen og den bæredygtige forvaltning af de finske skove. Der er udviklet en række principper og retningslinier for miljøstyring til brug for skovejerne og organisationerne. Disse omfatter naturlig foryngelse og kunstig gentilplantning; forskriftsmæssig afbrænding; nytilplantning med skov på tidligere landbrugsjord; rydning, pasning af unge bevoksninger og udtynding; anvendelse af gødninger; skovdræning; bygning af skovveje, og skovhugst. Der er oprettet skovnævn og -centre til overvågning og fremme af disse miljøstyringsmetoder. Desuden uddeler det lokale skovbrugspersonale oplysninger om bevarelse til jordbesidderne med oplysning om emner, der er væsentlige for et bæredygtigt skovbrug, f.eks. følsomme beskyttelsesområder, initiativer vedrørende artsmangfoldigheden, finansiering og alternative skovbrugsmetoder.

Programmet forudser etableringen af en certificeringsordning for tømmer fra skove, der opfylder kriterierne for miljøstyring. Forbillede for denne ordning er den foreslåede miljøcertificeringsordning for de svenske skove.

I 1995 udviklede WWF Sverige og den svenske naturfredningsforening (SSNC) de foreløbige kriterier for certificering af skovforvaltning. Ifølge udkastet fra WWF/SSNC skal skovejere, der ønsker at modtage miljøvaremærket for deres skovforvaltning "forpligte sig til at arbejde for opfyldelsen af" otte mål vedrørende: metoder for bæredygtig vedligeholdelse og genopretning, brugen af genbrugelige/genindvindelige og uskadelige stoffer i skovforvaltningen, BTT, fremme af den regionale, biologiske diversitet, respekten for det samiske folks og andre lokale beboeres kulturelle, økonomiske og traditionelle rettigheder, den bæredygtige forvaltning af skovene til andre produktions-, økonomiske eller rekreative formål, og gennemskuelighed i skovforvaltningen inkl. åbenhed overfor forvaltningen, det samiske folk, lokale beboere og ikke-statslige organisationer.

Skovejerne skal så opfylde 21 kriterier omfattende skovforvaltning, beskyttelse af naturlige levesteder og artsmangfoldigheden inden for de vigtigste naturlige levesteder, løvtræer og løvtræsbevoksninger, skovhugst og genopretning, tilskyndelse til at etterlade dødt træ at hersyn til dets gavnlige virkning på forøgelsen af artsmangfoldigheden og genopretning af jordbunden, genopretning gennem skovafbrending, ingen bygning af tømmerveje, rensdyrhold, grøftegravning, forbud mod kemiske pesticider og begrænset brug af gødningsstoffer.

Målet er at inddrage disse mål og kriterier i et uafhængigt nationalt miljømærkningssystem hos et etableret certificeringsorgan. Det internationale skovforvaltningsråd (FSC) har for nylig fastlagt principper og kriterier for bæredygtig skovforvaltning; for at en national miljømærkningsordning for skovbruget kan træde i kraft kræves rådets forudgående godkendelse. Processen med akkreditering af adskillige nationale certificeringsorganer er påbegyndt i år.

Finland er også i færd med at udvikle en certificeringsordning for skovbruget på grundlag af det svenske udkast. Finland er ivrig efter at udvikle en national ordning, der tager hensyn til de særlige betingelser for de finske skove eller efter et samarbejde med deres skandinaviske naboer i et regionalt system.

WWF Finland, den finske sammenslutning af skovbrug, den finske sammenslutning af skovindustrier, foreningen af landbrugsproducenter og skovejere, og skov- og parktjenesterne bestilte i fællesskab en tremåneders forundersøgelse vedr. certificering af tømmer. Undersøgelsen afslørede, at certificering i Finland anses for at være et middel til at fastholde eller forbedre den nuværende markedsstatus så længe importeret tømmer (10% af det råtømmer, der forbruges af den finske industri) også certificeres.

Kvalitativ vurdering af de opnåede resultater

Skovbrug er blevet meget vigtigt inden for EU (og med udvidelsen med de nye medlemslande er Fællesskabets skovområder blevet fordoblet). Fællesskabet spiller allerede en betydningsfuld rolle inden for skovbrugssektoren ved at gennemføre en række skovbrugsaktioner inden for rammerne af de bestående politikker og ved at påtage sig en koordinerende rolle, når det drejer sig om skovbrugsproblemer af en generel art. Men Fællesskabets skovbrug og skovbrugsproblemer har mange facetter. Indtil nu er Fællesskabets initiativer (især de økonomiske) blevet udviklet fra sag til sag.

Der er behov for en mere sammenhængende holdning, som kan binde skovbruget og EU's øvrige politikker som for eksempel den fælles landbrugspolitik, regionalpolitikken sammen med særlige instrumenter så som Habitatsdirektivet og lovgivning om atmosfæren.

Konklusion

I lyset af den stadigt større rolle, som skovbruget har spillet siden Rio-konferencen, samt de initiativer, som Fællesskabet og medlemsstaterne har iværksat (hvilke vil udvikle sig videre i takt med de begyndende forhandlinger om en konvention), må det være på sin plads at fremme den koordinerende rolle, som Fællesskabet spiller på dette område, og at styrke aktioner inden for rammerne af fællesskabspolitikkerne så som den fælles landbrugspolitik, regionalpolitikken og særlig lovgivning som Habitatsdirektivet og lovgivningen om klimaændringer. På denne måde bør der udvikles en tilgang til de europæiske skovbrugsproblemer, som hviler på EU-instrumenter og sætter ind over for skovbrugsmæssige problemer samt internationale og regionale aftaler og engagementer til øget beskyttelse og en bæredygtig udvikling af skovene, disses iværksættelse og yderligere udvikling. Der bør især lægges vægt på følgende forhold:

- en miljøorienteret og samfundsøkonomisk bæredygtig og bredtfavnende skovbrugspolitik,
- skovenes sundhedstilstand (som i denne sammenhæng betyder at klima- og luftpolitikker bør geares til at begrænse emissionerne),
- en styrkelse af Samhørighedsfondens rolle i forbindelse med medlemsstaternes initiativer til bekæmpelse af erosion og tørke; projekter til fordel for tilplantning af skove bør styrkes.

Følgende væsentlige aktion er påkrævet:

- støtte af initiativer på medlemsstats-plan, bedre koordinering og sammenhæng bør fremmes på EU-plan af fællesskabsaktioner om temaer inden for andre planlægningsområder så som den fælles landbrugspolitik, miljøet og regionalpolitikken.

1.5 TURISME

Indledning

Selvom turisme ikke omfattes af nogen speciel kompetence, anerkender Traktaten om Den Europæiske Union, at EU-aktionerne skal omfatte handlinger på turistområdet med henblik på at løse andre klart tildelte opgaver.

Bæredygtig turisme er afhængig af et rent miljø. Men opfyldelsen af turismens miljømål, der er fastlagt i det 5. miljøhandlingsprogram, afhænger af virkningen af de tiltag, der gøres inden for de øvrige sektorer, f.eks. skift af transportformer, vandforvaltning og affaldshåndtering og navnlig de foranstaltninger, der er truffet på nationalt og lokalt plan og inden for selve turistindustrien.

Ifølge Dobris-vurderingen og baseret på data fra verdensturismeorganisationen vil turismen inden år 2000 sandsynligvis være den største enkelte økonomiske aktivitet i EU (p.t. tegner den sig for 5,5% af Fællesskabets BNP). I løbet af de sidste 10 år er turismen vokset enormt, og rejseafstandene er blevet længere. I 1993 rejste 296,5 mio. turister i Europa. Den gennemsnitlige vækstrate fra 1985-1993 var godt og vel 3,5% årligt, og denne tendens ventes at fortsætte.

Mens de mest populære rejsemål i 1993 var Frankrig, Spanien, Italien og Det Forenede Kongerige, vokser turismen i Grækenland og Østeuropa med stor hast på grund af de lavere priser på indkvartering og de lavere leveomkostninger osv. En anden tendens er, at flere turister fra syden ønsker at rejse nordpå; at turisterne undlader at besøge områder med alvorlige miljøproblemer; og at rejser med fly og privatbil bliver endnu mere populære (se afsnittet om transport). De drivende elementer bag disse tendenser er økonomiske (gennemsnitsborgeren bliver mere velstillet og får derfor større disponibel indkomst til rådighed), får mere fritid, og forventninger og befolkningsstrukturer ændres.

Der findes imidlertid meget få oplysninger om turismens indvirkning på miljøet, det være sig på EU- eller medlemsstats-plan. I betragtning af denne påvirknings beskaffenhed på området har indikatorer for turismen en tendens til at fokusere

på de økonomiske årsager bag miljøbelastningerne.

Anvendelsen af arealer til turistformål er steget betydeligt i visse områder, såsom Alperne (skisportssteder), Middelhavskysten (hoteller, campingpladser, strande) og Nordsøkysten. Mere ekstensive former for turisme såsom traveture, cykling, lystfiskeri og jagt oplever også en stigning. Denne forøgelse af arealerne til turistformål forventes at fortsætte på bekostning af de arealer, der tidligere havde en natur- og landbrugsmæssig funktion.

Den bæredygtige udvikling af de kystområder, der blev udpeget som prioriterede områder af det uformelle råd, der holdtes på Santorini i maj 1994, skal vises særlig opmærksomhed. Det uformelle råd understregede desuden betydningen af at udvikle integrerede forvaltningsplaner for kystområderne og behovet for at udforske de økonomiske og skatte- og afgiftsmæssige instrumenter parallelt med aktionerne for at bevidstgøre turisterne og ændre deres adfærd.

Integrering af miljøhensyn i turistsektoren

På EU-plan

Under Kommissionens handlingsplan til støtte for turismen (forlænget til at omfatte perioden 1993-1995) modtog en række pilotprojekter til bæredygtig turisme økonomiske tilskud med et samlet budget på 18 mio. ECU. Inden for rammerne af denne handlingsplan besluttede Kommissionen endvidere at oprette en europæisk pris for turisme og miljø, som henvendte sig til alle lande i det europæiske økonomiske område. Målet med denne pris er "at anspore de indblandede stater til at blive fuldt opmærksomme på behovet for at tage miljøet, som de er så afhængige af, med i betragtning" (såvel det naturgivne som det kulturelle miljø).

I april 1995 udgav Kommissionen en grønbog om Unionens rolle på turistområdet med henblik på at igangsætte en omfattende drøftelse af EU's rolle i forbindelse med turisme. Grønbogen udforsker miljøhensynene og begrebet bæredygtig turisme og beskriver de aktioner, der p.t. bliver udført af EU på turistområdet og de værktøjer, EU er i besiddelse af til dette formål. Bogen undersøger også behovet for at indføre en grad af samhørighed og forbindelse mellem de tre beslægtede områder: turisme, forbrugeranliggender og natur- og kulturarven. Endelig fremlægges der fire forskellige scenarier til, hvordan Unionens rolle evt. kan udvikle sig i forbindelse med turismen.

På medlemsstats-plan

Medlemsstaterne forsøger i øjeblikket at styre masseturismen i et forsøg på at bevare de miljøer, hvor turismen trives. Begrænsninger for overdreven anvendelse af naturen sætter samtidig grænser, for at evt. nye rekreative faciliteter kan brede sig til områder, der er udpeget til flere anvendelsesformål. Eksempler herpå omfatter antallet af pladser, der er til rådighed for bygningen af marinaer og adgangen til områder for lystsejlads (f.eks. i Vadehavet) og maksimallængden på skovstierne i Nederlandene. Portugal og Østrig færdiggjorde for nylig undersøgelser af henholdsvis turismens påvirkning af miljøet og af turismen og initiativer til natur- og miljøbeskyttelse.

For at beskytte følsomme områder mod overudnyttelse eller masseturisme har adskillige medlemsstater (Tyskland, Sverige, Nederlandene) oprettet stødpudezoner omkring disse områder. I Tyskland og Sverige kan der dannes stødpudezoner omkring følsomme områder ud fra en vurdering af behovet, f.eks. ved oprettelse af naturreservater. Det nationale, økologiske netværk i Nederlandene sørger for udviklingen af økologiske korridorer omkring kerneområderne og for ligevægt mellem udviklingen inden for landbrug, skovbrug, natur, landskab og udendørs rekreative aktiviteter, hvor områdets særlige karakter fastholdes over en 20-års periode. Irland har udstukket retningslinier for balancen mellem skovdrift og landbruget, og skovdrift og fiskeri.

Medlemsstaterne bliver mere og mere bevidste om, at konflikterne mellem turisme-/miljøbæredygtigheden ofte skyldes fejlagtige politikker for arealanvendelsen. I mange medlemsstater kræves det, at ansøgninger om tilladelse skal indsendes som individuelle planer for arealanvendelsen, der skal ligge inden for de lokale myndigheders udviklingsrammer for det pågældende areal (Finland, Østrig, Nederlandene, Spanien). I Nederlandene skal planerne for

arealanvendelsen foreligge samtidig med, at der træffes beslutning om ansøgningen om planlægning. Dertil kommer, at transportpolitikken og planlægningen af arealanvendelsen koordineres gennem regionale transportplaner, der skal inkludere cykelstier. I Østrig skal planlægning af arealanvendelsen og udvikling ske på delstats- og lokalt plan, og investeringerne i nye turiststeder begrænses af planerne for arealanvendelsen og behovet for at tiltrække investeringer til regionale udviklingsplaner for turisme. I Portugal er konkrete planer for arealanvendelsen af følsomme miljøområder under udvikling. Den nye forpligtelse til at udarbejde planer for anvendelsen af kystområderne vil medvirke til at styre placeringen og omfanget af turistinfrastrukturen med henblik på at sikre en mere bæredygtig udvikling. I Spanien skal alle projekter, der foreslås for kystzoneområder, ledsages af en VVM, og overtrædelser straffes hårdt med bøde. I Irland og Nederlandene er der udarbejdet planer for beskyttelse af naturreservater og skove.

For at sikre at den nye turistinfrastruktur bliver opbygget under hensyntagen til en bæredygtig udvikling, har en række medlemsstater oprettet forskellige systemer, hvor faktorerne holder hinanden i skak. Finland, Tyskland og Nederlandene forlanger VVM'er for nye turistudviklingsprojekter. Italien overvejer en udvidelse af vurderingen af gæsternes indvirkning på de turistfaciliteter, der ligger i eller i nærheden af beskyttede områder og sårbare områder. Siden 1994 er et miljøtilladelsessystem blevet anvendt ved visse nybyggerier til den finske turistsektor.

På transportområdet er visse medlemsstater begrænset af geografien i deres transportvalg. I Finland er bilen stadig det mest bekvemme transportmiddel, når der skal tilbagelægges store afstande, hvor det er vanskeligt at udvikle den kollektive trafik. Andre medlemsstater fokuserer på at indarbejde de miljøvenlige transportformer i turistudviklingen. Østrig har f.eks. udviklet et trafikforvaltningssystem ved at fremme trafikfri turisme, blød-mobilitet i turistsamfundene, opstille krav på delstats-niveau, og fremføre tog til skisportsstederne. Tyskland har vedtaget lokale transportprincipper med fokus på at begrænse trafikken.

Med henblik på at styre turismens påvirkning af miljøet har Tyskland, Nederlandene og Det Forenede Kongerige iværksat lokale initiativer til regulering af besøgsstrømmen. Det Forenede Kongerige er også i færd med udvikle et lokalt initiativ til regulering af besøgsstrømmen i landområderne, hvilket omfatter et undersøgelsesseminar og offentliggørelse af rapporten. I Tyskland er ideen med "naturparkskonceptet" under den føderale naturfredningslov at forlige kravene om beskyttelse med de rekreative.

Pilotprojekterne vedr. bæredygtig turisme er blevet flere siden indførelsen af det 5. miljøhandlingsprogram. Nederlandene lavede i 1995 en workshop om bæredygtig turisme med deltagelse af alle interesserede parter (NGO, staten, erhvervslivet). I Tyskland har man iværksat pilotprojekter vedr. integrerede forvaltningsplaner for Nordsøkysten (trepartssamarbejde om Vadehavet), Alperne, og vedr. landskabsplanlægning og turistplanlægning med deltagelse af tre lokale myndigheder i turistområderne. Dertil kommer iværksættelsen af modelprojekter vedr. bæredygtige ferier i Tyskland. I Irland undersøger "An Taisce" i samarbejde med "Bord Failte" måder til bevarelse af de nationale landskaber (p.t. er pilotprojekter undervejs). Kriterierne for et østrigsk miljømærke for turismen er under udvikling med henblik på at virke som en tilskyndelse til den miljøvenlige forvaltning af turistindkvarteringen. Der er også ved at blive startet pilotprojekter, der skal vurdere den bæredygtige udvikling på Italiens småøer.

I Tyskland, Nederlandene, Italien og Østrig er der iværksat planer for national og regional turisme. Alle planer ligner hinanden, idet de antager en integreret holdning til forholdet mellem turisme og miljø og den vægt, der lægges på høringsprocedurer mellem alle de relevante aktører.

Fremme af bæredygtig turisme i Det Forenede Kongerige og Tyskland

I samarbejde med rejse- og turistbranchen har adskillige medlemsstater taget initiativ til at fremme bæredygtig turisme.

I begyndelsen af 1990'erne lancerede Det Forenede Kongerige et initiativ under titlen "Tourism and the Environment - Maintaining the Balance" om opretholdelse af en balance mellem turisme og miljø. I denne forbindelse blev der opstillet syv principper for bæredygtig turisme, således at planlæggere og turisterhvervet skulle udvise miljøvenlig turistadfærd.

Efterfølgende har turisterhvervet udviklet miljøadfærdskodekser. I 1992 vedtog "British Holiday and Home Parks Association", "Caravan Club", "Camping and Caravanning Club", "Camping and Outdoor Leisure Association" og "National Caravan Council" en miljøkodeks for campingpladser. Den skal vejlede campingpladsejerne i bæredygtig adfærd i forbindelse med fysisk planlægning samt grønnere turisme. Denne kodeks fremmer det syn, at anlægsplanerne for pladserne, pladsernes placering og udformning skal overholde kodeksen, at produkter og disses udformning skal være miljøvenlige, forvaltningen være effektiv og opmærksom, og desuden fremmer den energibesparelser, anvendelsen af nedbrydelige materialer og genanvendelsen af materialer.

Som svar på den britiske hvidbog "This Common Inheritance" har ministeriet for Skotland samt andre organisationer lanceret et program til udvikling af turistforvaltningsplaner mhp. en bæredygtig udvikling af turismen. Programmet efterlyser nytænkning inden for turismen og turismens miljømæssige omgivelser samt udvikling af forskellige holdninger til planlægning af turistudviklingen. Desuden gives der en indføring i de forvaltningsforanstaltninger, der skal anvendes for at sikre, at den videre udvikling af turismen i Skotland sker på en måde, så der trækkes på de unikke miljøskatte samtidig med, at deres kvalitet bevares.

Mhp. at mindske den negative virkning, som turismen har på miljøet, har den tyske sammenslutning af rejsebureauer (DRV) for nylig udgivet retningslinjer for hotel- og overnatningssektoren. Disse retningslinjer indeholder ni gode grunde til at vedtage miljøstyringsordninger ved, at de fokuserer på miljø- hhv. produktkvalitet, beskæring af omkostningerne og øget konkurrenceevne, sikring af lønsomhed på lang sigt, sikring af konkurrencedygtig overlevelse, tilskyndelse til kvalitetsbevidsthed, samt på at branchen skal tiltrække engagerede medarbejdere, give efterspørgslen en "saltvandsindsprøjtning", skabe adgang til nye kundegrupper og fremme en objektiv debat.

Større udvalg af instrumenter

På EU-plan

På EU-plan blev der for perioden 1989-1993 stillet i alt mere end 3 mia. ECU til rådighed under Strukturfondene til samfinansiering af investerings- og infrastrukturprojekter for turismen og ligeledes til projekter vedr. opgraderingen af kulturelle og historiske ressourcer. Der er ydet store bidrag til udviklingen af turismen i underudviklede egne, egne ramt af industriel afmatning og egne, hvor man udvikler landområderne.

Kommissionen er i øjeblikket i færd med udarbejde en meddelelse til Rådet og Parlamentet om forvaltningen af kystområderne, hvori de bestående problemer diagnosticeres, og hvor det via et pilotprojekt påvises, at objektive oplysninger og passende procedurer fører til et forbedret samarbejde og følgelig fører til integreret forvaltning og bæredygtig udvikling af kystområderne.

Samhørighedsfonden får for fremtiden stor indflydelse på turismen i Middelhavslandene via sine investeringer i infrastruktur og gennem de transeuropæiske transportnetværk. Vandforsyning, opsamling af spildevand samt rensningsanlæg optager mange af udgifterne i de fire medlemsstater, der er omfattet af Samhørighedsfonden. Det vil fortsat være tilfældet eftersom berettigelsen af en stor del af udgifterne hænger sammen med direktiver om byspildevand og drikkevand. Infrastrukturen for affaldshåndtering og beskyttelse af naturlige levesteder forventes imidlertid også at ville gøre sig gældende. Der kræves en indgående vurdering af

miljøpåvirkningen fra sådanne investeringer.

Der er også truffet betydelige foranstaltninger inden for uddannelsesområdet bl.a. den faglige oplæring med finansiering gennem Den Europæiske Socialfond eller via de forskellige programmer, der er udarbejdet som svar på de i Traktatens artikel 126 og 127 definerede mål.

I sin udarbejdelse af forslag til en udvidelse af direktivet om vurdering af virkningerne på miljøet, bilag II har Kommissionen medtaget en større række af potentielt skadelige turistprojekter blandt dem der skal afdækkes i fremtiden.

På medlemsstats-plan

Medlemsstaterne har udviklet en bred vifte af værktøjer til bekæmpelse af de stigende miljøproblemer, der skyldes turistaktiviteter. Med hensyn til generelle turistaktioner er der benyttet handlinger på såvel udbuds- og efterspørgselssiden, f.eks. økonomiske initiativer (brændstof og vejafgift), regulerende handlinger (VVM, zonelovgivning, arealudnyttelseslove, byggetilladelser) undervisnings- og oplæringsværktøjer (brochurer, undervisningsmaterialer), retningslinier for turismen (adfærdskodeks), og frivillige initiativer til bæredygtig forvaltning. Inden for transportområdet kan dette anskues som medlemsstaternes indførelse af en fin blanding af økonomiske støtteordninger, skatte- og afgiftsmæssige foranstaltninger, og initiativer til øget producentansvarlighed. De skatte- og afgiftsmæssige foranstaltninger, som benyttes af medlemsstaterne inden for transportområdet, er typisk vejafgifter, såkaldte "circulation taxes" og/eller brændstofafgifter (se afsnittet om transport).

Kvaliteten af tjenesteydelserne inden for turistsektoren hænger sammen med bæredygtig udvikling. Det er vigtigt at finde løsninger på turiststedernes overskud af bæreevne, såsom fleksible ankomst- og afrejsedage, større sæsonmæssig prisdifferentiering, bedre trafikinformation, og den varsomme udvikling af lovende turistområder, der er mindre efterspurgte. Østrig, Frankrig, Tyskland og Irland har indført forskellige aktioner for at fremme den bæredygtige turisme. I Tyskland tilskyndes den bæredygtige turisme i landområderne via kvalitetsmærkning, præmieringsordninger for rene landsbyer, og oprettelsen af naturparker. I Frankrig har man indtaget en bæredygtig holdning til udviklingen med "Reception-initiativet", der bredt fastlægger normer og kvalitetskontrol og "Grands Sites-initiativet", der sigter imod at sikre besøgsforhold af høj kvalitet ved større natur- eller bygningsmæssige monumenter. Italien er også i færd med udvikle et "økologisk kvalitetsstempel" til miljøvenlige rejseprogrammer og -faciliteter.

For at fremme den bæredygtige turistadfærd og oplyse publikum herom udgiver staten undervisningsmaterialer, brochurer m.m. om en række turistbeslægtede emner, f.eks. brochurer om affaldshåndteringen i kystområderne og praktisk naturbevarelse (Finland); brochurer udarbejdet af faglige organisationer og retningslinier for begrebet bæredygtig turisme, der kan anvendes på de enkelte forvaltningsmåder, "Gæsternes mening om Østrig", en periodisk turistmeningsmåling (Østrig), informationsmaterialer fra stat og kommune (Tyskland) samt et såkaldt "grønt testsæt" til vejledning af turistvirksomheder med det formål at blive mere miljøvenlige (Det Forenede Kongerige).

I tillæg til indsatsen for at informere offentligheden har adskillige medlemsstater udviklet faglige uddannelser i bæredygtig turisme. I Nederlandene fremmer sektororganisationer miljøstyringssystemer via faglig oplæring, workshops og udveksling af de bedste eksempler på praksis. I Østrig uddeles håndbøger til turistcheferne og kommunerne. I Det Forenede Kongerige gør uddannelsesinstitutionerne meget ud af at indføre en miljødimension i turistudannelsernes pensum. I Finland ligger oplæring og uddannelse hos offentlige og private uddannelsescentre. Retningslinierne for faglig oplæring er i øjeblikket under udarbejdelse, og turistindustrien har selv igangsat et pilotprojekt, der sigter mod oplæring af branchens personale. Italien har besluttet at iværksætte initiativer til kvalificering og oplæring af bæredygtige turistvirksomheder.

<u>Ændring af holdninger</u>

Medlemsstaterne er allerede i færd med at gennemføre visse politikker med forbindelse til turismens påvirkning af miljøet, VVM, inddeling i

miljøzoner, spildevandsprojekter m.m. Der er også foretaget forbedringer i infrastrukturen for at undgå trafikpropper i spidsbelastningsperioder. Disse politikker har imidlertid begrænset indvirkning på antallet af turister eller det overfladeareal, de optager. En fremadrettet aktion for visse offentlige myndigheder består i at prøve at udvide turismen ud over dens traditionelle grænser og koncentrationsperioder med henblik på at reducere miljøbelastningen. I Frankrig ses f.eks. en tydelig ændring i de ferier, der holdes i højsæsonen, hen imod en mindre belastning i juli og august (på op til -10%) og en stigning på 16,5% i de ferier, der afholdes i juni og september.

Finland og Det Forenede Kongerige har gjort en indsats for at udvikle og fremme en adfærdskodeks for turister. I Det Forenede Kongerige støtter staten initiativer til udvikling af miljømæssige adfærdskodekser såsom miljøloven for British Holiday and Home Park Association. I Finland er der udarbejdet adfærdskodeks for bestemte målgrupper såsom besøgende i nationalparkerne, dvs. vandrere, lystsejlere osv. Italien er i øjeblikket i færd med at udarbejde en "adfærdskodeks for turister" og offentliggør et dokument om rejse- og miljøetik.

Kvalitativ vurdering af de opnåede resultater

Mens der ved indførelse af trafikbegrænsninger sker fremskridt med hensyn til beskyttelse af naturlige levesteder og landskaber af særlig betydning for turismen og i visse tilfælde med hensyn til bevarelsen af historiske bymidter, står det ingenlunde klart, hvor stor en succes disse tiltag vil vise sig at være. I forbindelse med turistrejser (se afsnittet om transport) gøres der en samlet indsats for at udvikle mere bæredygtige transportformer og begrænse vejtransporten. Ikke desto mindre viser tendenserne en fortsat vækst i luft- og vejtransporten samt i turistaktiviteterne, hvilket betyder en øget belastning af miljøet.

Medlemsstaterne er ved at udvikle integrerede turistpolitikker, som antager en bæredygtig holdning til udvikling. Eftersom de fleste af de medlemsstater, der er identificeret i denne rapport, imidlertid kun for nylig har udviklet en sådan integreret holdning omfattende en bred vifte af værktøjer, f.eks. økonomiske (brændstof og vejafgift), regulerende initiativer (VVM, zonelovgivning, arealudnyttelseslove, byggetilladelser), uddannelses- og oplæringsinstrumenter (brochurer, undervisningsmaterialer) retningslinier for turister (adfærdskodeks) og frivillige initiativer til bæredygtig forvaltning og eftersom tidspunktet for aktionerne normalt er udeladt, er det uklart, hvorvidt turistmålsætningerne er eller vil blive nået.

Konklusion

Til trods for at målene i det 5. miljøhandlingsprogram, aktionerne og instrumenterne endnu ikke er blevet gennemført fuldt ud eller til tiden, er der visse tegn på fremskridt med hensyn til integreringen af miljø og turisme.

Følgende væsentlige aktioner er nødvendige:

A. Integration

- de offentlige myndigheder i medlemsstaterne bør arbejde sammen for bedre at kunne integrere miljøhensynene i deres turistpolitik på det mest hensigtsmæssige niveau,

- de offentlige myndigheder i medlemsstaterne skal udvikle en integreret planlægning for arealanvendelse på lokalt eller regionalt niveau,

- de offentlige myndigheder i medlemsstaterne skal iværksætte strengere kontrolforanstaltninger for arealanvendelsen,

- på EU-plan er det nødvendigt at styrke tilgangen til en bæredygtig udvikling inden for turismesektoren. Det er nødvendigt her at bygge videre på anbefalingerne i grønbogen om turisme og at anvende primære instrumenter så som Strukturfondene og Samhørighedsfonden med det sigte at støtte medlemsstaterne i deres bestræbelser for at beskytte miljøet, sikre adfærds- og holdningsændringer samt at fremme en bæredygtig udvikling,

B. Beskyttelse af følsomme områder

- medlemsstaterne skal udarbejde rammerne til beskyttelse af miljøet, især i følsomme områder

som Middelhavet, Østersøen, Alperne og kystområderne,

C. Turistoplysning

- de offentlige myndigheder i medlemsstaterne og turistbranchen bør sikre, at offentligheden modtager bedre oplysninger om miljøets tilstand med det formål at tilvejebringe et pres fra borgerne. Dette vil kunne medføre et pres i retning af bæredygtig turismeudvikling. Den succes, som Blå Flag-ordningen har haft, beviser betydningen af offentlighedens inddragen,

D. Styring af turiststrømmen

- de offentlige myndigheder i medlemsstaterne og turistbranchen skal undersøge bæreevnen inden for de enkelte turistområder og tage passende initiativer for at sikre, at turiststrømmene styres til fordel for både branchen og miljøet. LIFE-programmet kan anvendes til at påvise fordelene ved mere bæredygtige indfaldsvinkler.

2. PROGRAMMETS TEMAER OG MÅL

Generel indledning

En række temaer blev taget op i det 5. miljøhandlingsprograms kapitel 5. Disse temaer repræsenterer spørgsmål af særlig vigtighed set fra en EU-vinkel, eller fordi de er vigtige i praktisk talt alle dele af EU. I dette kapitel gives en oversigt over de resultater, der er opnået udtrykt i foranstaltninger i perioden 1992 til medio 1995 på såvel EU- som nationalt plan på basis af de på nuværende tidspunkt tilgængelige oplysninger. Det varer flere år førend disse foranstaltninger træder i kraft, og det tager fire til fem år førend virkningen heraf kan måles. Som følge heraf giver denne rapport en kvalitativ vurdering af det potentielle udbytte af de trufne foranstaltninger, sammen med dem der er under forberedelse eller som er forudset i programmet for de næste få år for at vurdere om de er tilstrækkelige til at nå de mål, programmet har sat for år 2000.

2.1. Klimaændringer og Nedbrydning af Ozonlaget

Indledning

Klimaændringer kan skyldes den globale opvarmning som følge af den øgede emission af drivhusgasser såsom kuldioxid (CO_2), der udgør ca. 50% af den samlede emission af drivhusgas, methangas (CH_4), dinitrogenoxid (N_20), troposfærisk ozon (O_3) og chlorfluorcarbon (CFC-gasser), der enten påvirker strålingsoptagelsen eller -udledningen i atmosfæren.

Tabel 2 omfatter målene for det 5. miljøhandlingsprogram.

De opnåede resultater

På EU-plan

EU's politik for klimaændringer beror i stor udstrækning på ændringer inden for energisektoren. Samtidig er transportsektoren blevet kritisk, eftersom denne sektor i øjeblikket er den hurtigst voksende sektor i de fleste EU-lande og derfor er den hurtigst voksende bidragyder til emission af drivhusgasser. Energi-/CO_2-afgiften, der blev foreslået af Kommissionen i maj 1992 med efterfølgende ændringer i 1995, er en del af den pakke, som Kommissionen har fremlagt i et forsøg på at nå stabiliseringsmålet for CO_2 i år 2000 (se afsnit 4.6). Andre elementer er PACE-, SAVE-, THERMIE-, JOULE- og ALTENER-programmerne (se afsnittet om energi) samt F&U-aktiviteter om årsagerne til klimaændring, samfundsøkonomiske og planlægningsmæssige reaktioner, integreret vurdering samt om modeller for samspillet mellem energi, økonomi og miljø. Sigtet med afgiften er at stimulere en mere effektiv energiudnyttelse og tilskynde til et skift over til mindre kulholdige brændselstyper. Afgifter burde have adskillige ekstra "ikke-fortrydelsesfordele" ("no-regrets" benefits) såsom begrænsningen af andre forurenende stoffer, forbedring af energiforsyningssikkerheden som følge af energispareforanstaltninger samt tekniske fremskridt. Der er kun taget små skridt i retning af en aftale om udkastet. I december opfordrede Det Europæiske Råd i Essen Kommissionen til at vælge en mere fleksibel fremgangsmåde.

TABEL 2

CO_2	stabilisering på 1990-niveauet
CH_4 og N_2O	foranstaltninger skal defineres inden 1994 og iværksættes
CFC, haloner	afvikling inden 1996 (med undtagelse af vigtige anvendelsesområder)
HCFC'er m.m.	begrænsning af brugen til maks. 5% af 1990-niveauet for CFC

I sit CO_2-dokument af marts 95, anførte Kommissionen, at dens oprindelige holdning til afgifter stadig er yderst relevant for Unionen, samtidig med at den stiller en række medlemsstater over for alvorlige problemer med gennemførelsen på kort sigt. Uden at ændre beskaffenheden af dens mål fremsatte Kommissionen den 12. maj 1995 et mere fleksibelt forslag (se afsnit 4.6).

For så vidt angår handlinger til bekæmpelse af nedbrydningen af ozonlaget, er EU i øjeblikket ved at gennemføre Københavnerændringen af 1992 til Montreal-protokollen (se bilag 3 - 1994), der ligger tæt op ad det 5. miljøhandlingsprograms pakke af handlinger. Forbruget af HCFC-gasser afvikles på verdensplan inden 2030.

På medlemsstats-plan

Adskillige medlemsstater har opstillet mål for reduktionen af drivhusgasser, især CO_2. Mål, der i visse tilfælde er mere ambitiøse end EU's stabiliseringsmål for år 2000. Tabel 3 samler oplysningerne i denne forbindelse.

De nationale programmer omfatter foranstaltninger inden for både energiforsyningssektoren og anvendelsessektoren. For så vidt angår energiforsyningen omfatter foranstaltninger et skifte over til mindre kulstofholdige brændselstyper. Portugal er i færd med at oprette naturgasnetværker for at reducere afhængigheden af brændselsolie, og Østrig øger sin anvendelse af gas på kraftværkerne. En række medlemsstater har indført foranstaltninger for at øge andelen af vedvarende energiformer (f.eks. biomasse og vindenergi i Danmark; biogas, gas fra lossepladser, biomasse, solenergi i Østrig). I Nederlandene, Østrig, Danmark og Tyskland forudses en stigning i antallet af kraftvarmeværker. Den tyske varmeudnyttelsesforordning forpligter ejerne af industri- og erhvervsanlæg til at anvende og levere varme til tredjemand på bestemte betingelser. Østrig skifter sine kraftværker ud med kraftvarmeværker. I betragtning af at næsten tre fjerdedele af det franske energibehov bliver dækket af a-kraftsektoren, sigter de vigtigste handlinger mod en udjævning af kurven for det daglige kraftbehov for at undgå at sætte CO_2-producerende hjælpeenheder i drift i spidsbelastningsperioderne. I Frankrig får energibesparelser hos elforbrugerne kun en marginal indvirkning på den samlede produktion. Foranstaltninger med sigte på energieffektivitet er væsentligst i forbindelse med den økonomiske konkurrenceevne.

De nationale programmer omfatter også foranstaltninger, der tilskynder til energibesparelser. Det Forenede Kongeriges klimaændringsprogram af januar 1994 omfatter tiltag vedr. momsen på brændsel til boligopvarmning, en ny energisparefond, vejledning/oplysning om energieffektivitet, miljømærkning, en revision af bygningsreglementerne, en rådgivningsordning for energirigtig konstruktion samt mål for central- og lokalstyrernes og den offentlige sektors organer. Den tyske stats program for en nedbringelse af CO_2, der blev udarbejdet i 1990/91, rummer et katalog af handlinger, der påvirker de private husholdninger og små forbrugere, trafikken, industrien, energiindustrien, affaldsindustrien plus landbrug og skovbrug. Vigtige foranstaltninger i forbindelse med energibesparelser er den reviderede udgave af varmesystemsforordningen og varme-isoleringsforordningen. Ud over de allerede omtalte foranstaltninger inden for energiforsyningssektoren omfatter den østrigske klimarapport af 1994 aktioner med forbindelse til rumopvarmning og vandopvarmning (strengere bygningsreglement og normer), indførelse af en energiindikator ("Energiekennzahl"), øget

TABEL 3

Visse nationale mål for reduktionen af CO_2	
Danmark	23% reduktion af CO_2-emissioner fra energisektoren med undtagelse af transport; i alt 20% generel reduktion inden 2000 i forhold til 1990-niveauet
Det Forenede Kongerige	stabilisering på 1990-niveauet inden 2000
Luxembourg	reduktion til 1989-niveauet og lavere endnu inden 2000
Nederlandene	stabilisering i 1994-1995 på 1989-1990-niveauet og 3-5% reduktion inden 2000
Sverige	stabilisering på 1990-niveauet inden 2000
Tyskland	25%-30% reduktion af energiafledte CO_2-emissioner inden 2005 i forhold til 1987-niveauet
Østrig	20% reduktion sammenlignet med 1988-niveauet (Toronto-målet) inden 2005

byggestøtte til private til energispareforanstaltninger og anvendelse af vedvarende energi ("Wohnbauförderung"), og fjernvarme. Foranstaltningerne i det hollandske CO_2-program omfatter frivillige aftaler, regulering og økonomisk støtte til energibevaring, øget energieffektivitet og foranstaltninger, som tilskynder til brug af vedvarende ressourcer. I Finland er der udarbejdet en kulbalance for tørvemoser og sket en tilpasning af de skovøkosystemer, der undergår forandring på grund af klimaet.

Foranstaltninger til at hæmme stigningen i transportsektorens CO_2-produktion er særlig vigtig. I Det Forenede Kongerige blev programmet "Energy Efficiency Best Practice Programme" udvidet til at omfatte vejtransport i perioden 1994-1995. Det Forenede Kongerige har forpligtet sig til faktiske afgiftsstigninger på brændstof til biler på 5% årligt. Det østrigske program til nedbringelse af CO_2 rummer en stor pakke af handlinger inden for transportsektoren (der omfatter oprettelse af kollektiv og kombineret transport, transportorganisation, FTU samt reduktion i flådens brug af brændstof).

I Finland, Nederlandene og Det Forenede Kongerige er der udarbejdet opgørelser over data om methan og dinitrogenoxid. Der er fremstillet omfattende opgørelser over østrigske emissioner, hvori de årlige emissioner af methan fra landbruget, lossepladser og rensningsanlæg er anslået. I Tyskland overvejer en ministeriel arbejdsgruppe for nedbringelse af de energiafledte CO_2-emissioner, hvilke aktioner der skal tages. Aktioner i Det Forenede Kongerige, der er nødvendige for reducere emissionen af CH_4 med 10% inden år 2000 og N_2O med 75% inden år 2000, omfatter reguleringen af lossepladserne, indførelsen af en lossepladsafgift, begrænsning i antallet af husdyr og anvendelse af gødningsstoffer, udnyttelse af methanen fra kulminerne, begrænsning af lækagerne i gasrørene og regulering af industriforureningen.

Stoffer, der nedbryder ozonlaget, reguleres meget skrappere i Finland end Montreal-protokollen forlanger. CFC-gasser - med undtagelse af visse gasser til medicinsk brug - er blevet fuldstændig forbudt siden begyndelsen af 1995. Siden januar 1993 er nye anvendelsesmuligheder for halon ikke tilladt. Brugen af tetrachlormethan har været forbudt siden august 1993. Siden januar 1995 har brugen af 1,1,1-trichlorethan kun været tilladt i begrænsede tilfælde, f.eks. til forskningsformål. Med udgangen af 1993 opnåedes et næsten totalt ophør af fremstillingen af CFC og halon takket være de tyske producenters og brugeres frivillige tilbageholdenhed. 1991-forordningen om forbud mod CFC- gasser/haloner forbød anvendelsen af de værste ozonnedbrydende stoffer på væsentlige områder så som spraydåser, frysere, skumproduktionen, rengørings-, opløsnings- og brandslukningsmidler. Den tyske forordning rummer strengere kontrolordninger end dem, der blev besluttet i København i november 1992.

Vurdering

Ifølge tal fra det europæiske miljøagenturs 1995-årsrapport androg CO_2-emissionerne i 1990 3,329 mia. ton. Dette tal forventes at stige på grund af den øgede økonomiske aktivitet efter den nylige lavkonjunktur og som følge af transportsektorens stigende bidrag. Efter år 2000 ventes emissionerne at stige med ca. 1% årligt som følge af denfortsatte økonomiske vækst. I en række undersøgelser har man forsøgt at anslå, hvorvidt EU opfylder stabiliseringsmålet af 1990. Det mest sandsynlige er mellem 0 og 5% over det opstillede mål. Det anslås, at indførelsen af CO_2-/kulafgiften i den form, som indledningsvist blev fremlagt af Kommissionen, i stor udstrækning burde have medvirket til, at målet kunne nås. Det er ikke klart, hvilken virkning EU's energispareplaner og energibegrænsningsplaner har haft indtil nu. Det står dog klart, at kun halvdelen af energieffektivitetsmålet på 20% bliver nået. De fremskridt, der gøres vedr. handlinger til effektivisering af energiforbruget i husholdningsmaskiner, er meget beskedne, og der er ikke gjort fremskridt inden for transportsektoren.

Naturgassen forventes at øge sin andel af den primære energianvendelse, og derfor ventes emissionen af methan at stige sammenlignet med 1990-niveauet på 3,45 mio. ton. Prognoserne for N_2O sammenholdt med 1990-niveauet på 1,28 mio. ton er ikke tilgængelige. Kommissionen følger ikke tidsplanen for fremsættelse af en opgørelse af problemet og eventuelle foranstaltninger med mulige mål for reduktionen af methan og dinitrogenoxid. Kommissionen meddeler, at den agter at fremlægge en meddelelse om methan i 1995.

Nuværende data om de ozonnedbrydende stoffer viser, at EU bliver i stand til opfylde målet for 1996 vedr. afvikling af CFC-gasser og haloner samt målet for år 2000 for HCFC-gasser. Nye data viser, at EU har gjort store fremskridt i retning af at opfylde sine målsætninger om helt at afskaffe brugen af CFC-gasser inden 1995. Dette skyldes bl.a. det begrænsede antal industrier og anvendelsesområder, hvor CFF-gasserne er nødvendige, de teknologiske alternativer til CFC samt en høj bevidsthed hos offentligheden om dette emne. Det store spørgsmål er imidlertid, om udviklingslandene vil være i stand til at begrænse forbruget af de ozonnedbrydende stoffer. Meget afhænger af EU og andre lande i bestræbelserne for at standse produktionen og salget af disse stoffer samt tilvejebringelsen af alternative teknologier.

Konklusion

Det 5. miljøhandlingsprogram har udpeget klimaændring som et af de væsentligste miljøtemaer, som skal takles. Det erkendes endvidere på internationalt plan, at klimaændringer kan komme til at dominere den politiske tænkemåde og planlægning i det 21. århundrede. Samtidig er det vanskeligt at vurdere, i hvor høj grad det vil lykkes at stabilisere emissionen af CO_2 på 1990-niveauet inden år 2000, eftersom enhver form for vurdering af virkningerne af de gennemførte foranstaltninger baseret på medlemsstaternes nationale programmer i høj grad er vanskeliggjort af utilstrækkelige oplysninger. Under alle omstændigheder står følgende hindringer i vejen for et heldigt udfald af de nuværende og fremtidige strategier for klimaændring:

- de politiske vanskeligheder i forbindelse med indførelsen af prismekanismer, som integrerer klimaændringsdimensionen i de økonomiske og sektorvise politikker, hvilket ses tydeligt i erfaringerne med EU's kul-/energiafgifter,

- den bekymrende tendens inden for transportsektoren,

- den begrænsede virkning af EU's energispare- og forbrugsbegrænsende programmer; dette gælder især foranstaltningerne til forøgelse af husholdningsudstyrs energieffektivitet, hvilket ikke mindst skyldes medlemsstaternes udvanding af de pågældende direktiver i forbindelse med deres omsætning til national lovgivning,

I lyset af dette er følgende væsentlige aktioner nødvendige på EU-plan:

- bestemmelse af andre drivhusgasser og deres virkning,

- foranstaltninger som inden 1997 skal fastsætte mål for begrænsning af CO_2-emission for 2005 og 2010,

- styrkede kontrolforanstaltninger for HCFC'er og metylbromid.

De højtprioriterede aktioner, som er nødvendige for industri-, energi- og transportsektorerne på EU-plan og på andre niveauer skal bidrage til at finde løsninger på det problem, som klimaændring udgør.

2.2. Forsuring og Luftkvalitet

Indledning

Forsuring skyldes i meget høj grad forbrænding af fossile brændselstyper og landbrugets dyrkningsmåder, og forsuringen har en skadelig virkning på skovenes økosystemer, søerne og andre overflade- og grundvandsforekomster, bygninger og jordbunden. De væsentligste bidragydere er SO_2,

NO_x og NH_3 (ammoniak). Den såkaldte kritiske belastning er den maksimale tilgang af forsurende stoffer til økosystemet, som menes ikke at have en skadelig virkning.

Tabel 4 viser det 5. miljøhandlingsprograms mål for forsuring og luftens kvalitet.

Derudover skulle der senest i 1995 foretages analyse samt fremsættes udkast til en ændring af den bestående lovgivning.

De opnåede resultater

På EU-plan

Direktiver om luftens kvalitet har været på plads i nogen tid til styring af de væsentligste forurenende stoffer. Direktiverne omhandler emission af SO_2, NO_X og partikler fra industrianlæg, store fyringsanlæg, kommunale forbrændingsanlæg og forbrændingsanlæg for farligt affald og fra motorkøretøjer (se også transportafsnittet). Med heri er også direktiverne om svovlindholdet i flydende brændstoffer (diesel og gasolie) og om flygtige organiske forbindelser (VOC). I juni 1995 nåede Rådet frem til en fælles holdning til IPC-forslaget, der også er relevant i denne sammenhæng.

Yderligere udviklinger på dette område vil blive påvirket af autoolieinitiativet vedr. fremtidige emissionsstandarder og brændstofspecifikationer med deltagelse af den europæiske bil- og oliebranche plus Kommissionen (se desuden afsnittene om industri og transport).

Direktivet om de store fyringsanlæg kræver, at emissionen af SO_2 fra disse anlæg skæres ned med 45% inden 1998 og 60% i 2003 sammenlignet med referenceåret 1980. NO_X skal reduceres med 30% i forhold til 1980. Direktiv 94/66 ændrer dette direktiv og udvider dets virkefelt til anlæg på mellem 50 og 100 MWt, som forbruger faste brændselstyper. I 1995 opfyldte næsten alle medlemsstater målene for 1998 for svovldioxid fra de store fyringsanlæg.

Kommissionen arbejder i øjeblikket på et udkast til skærpelse af emissionsgrænserne for de store fyringsanlæg.

Kommissionen skal i 1995 fremkomme med et forslag til begrænsning af svovlindholdet i flydende brændstof med det sigte at reducere SO_2-emissionen fra flydende brændstoffer med så meget som 40%. Dette ville svare til en samlet reduktion af emissionerne på mindst 10% inden udgangen af 2000.

På det mere generelle plan er Kommissionen på grundlag af en fremskrivning af de fremtidige emissionsniveauer for 2005 og 2010 under hensyntagen til bestående og påtænkt lovgivning i øjeblikket i færd med at udarbejde en rapport om forsuring, der skal ligge klar inden udgangen af 1995. I rapporten vil yderligere muligheder for beskæring af emissionen blive fremlagt.

1979-konventionen om grænseoverskridende fjerntransport af luftforurening blev suppleret i 1994 af protokollen om yderligere nedskæring af svovlemissionen, hvori der sattes forskellige mål og tidshorisonter på grundlag af begrebet "kritisk belastning". Medlemsstaternes forpligtelser i henhold til denne protokol bevirker et samlet mål for nedskæring af emissionen af svovldioxid inden for EU på 55% inden 2000 i forhold til 1985. Forhandlingerne om andet trin i begrænsningen af NO_X er påbegyndt og bygger på en tilgang til mange forskellige forurenende stoffer og mange forskellige virkninger.

TABEL 4

SO_2	35% reduktion i forhold til 1985-niveauet inden 2000
NO_X	stabilisering på 1990-niveauet inden 1994; 30% reduktion inden 2000
VOC	10% reduktion af de menneskeskabte emissioner i forhold til 1990-niveauet inden 1996; 30% inden 1999
NH_3	nationale mål i overensstemmelse med de identificerede problemer
dioxiner	90% reduktion af emissioner i forhold til 1985-niveauet for identificerede kilder inden 2005
tungmetaller	mindst 70% reduktion af kadmium, kviksølv og blyemissionerne i 1995

EU-strategien om en reduktion af emissionen af VOC fokuserer på emissionen fra industrianlæg og motorkøretøjer. Inden for industrisektoren behandler direktiv 94/63/EØF ("Trin I") og det kommende "Trin II"-udkast emissionen fra oplagring henholdsvis distribution af benzinprodukter, hvor et fremtidigt forslag vil omhandle VOC-emissioner fra flere sektorer.

I forbindelse med bestående lovgivning om luftkvaliteten blev der i august 1995 udgivet en rapport om SO_2, partikler, bly og NO_2.I juni 1995 nåede Rådet frem til en politisk holdning til rammedirektivet om heftkvalitet. En beslutning vedrørende informationsudveksling er for tiden til drøftelse i Rådet.

Et direktiv om forurening af luften forårsaget af ozon blev vedtaget i juli 1992. Direktivet fastlagde en række tærskler for oplysning/advarsel af befolkningen og for beskyttelse af helbred og miljø. I 1995 vil der foreligge en rapport om ozonepisoder i 1994.

På medlemsstats-plan

Medlemsstaternes oplysninger er sammenfattet i tabel 5.

I Finland, Sverige og Nederlandene er der udarbejdet opgørelser for NH_3-emissioner. I 1990 blev der i Østrig foretaget en første vurdering af emissionen, og et lignende arbejde pågår i Portugal. Reduktionsforanstaltninger og fremtidige emissionssreje bliver undersøgt i Østrig, Det Forenede Kongerige, Nederlandene, Sverige og Frankrig.

Med en prognose der viser en sandsynlig reduktion på 36% af emissionen af VOC ifølge reduktionsstrategien af 1993 for VOC, vil Det Forenede Kongerige komme over EU's reduktionsmål på 30% inden 1999 i forhold til 1990-niveauet. Østrig sigter også imod at komme over EU-målet, dvs. en 70%-reduktion inden 2006, dog på grundlag af 1988-niveauet. De østrigske handlinger vedr. ozon skal intensiveres for at nå dette mål. Sverige har opstillet et mål om en 50% begrænsning inden 2000 i forhold til 1988-niveauet. Luxembourg, Sverige og Tyskland har vedtaget love, der begrænser emissionen af kulbrinter i forbindelse med distributionen og oplagringen af benzin-produkter. I Tyskland kræves der dampindvindingssystemer ved påfyldning og oplagring og ved optankning af motorkøretøjer for at reducere emissionen af kulbrinter (bl.a. benzen) fra benzinen. En emissionsreduktion på 13% i forhold til 1988-niveauet blev nået i 1992.

Østrig, Tyskland og Det Forenede Kongerige har sat maksimumgrænser for emissionen af dioxiner fra forbrændingsprocesser på 0,1 ng TEQ pr. m^3. En britisk rapport om forbrændingen af affald konkluderer, at dioxinemission fra forbrændingsanlæg, der opfylder standarden, vil falde med mere end 90% i forhold til emissionsbelastningen for 1991. Emissionsgrænsen i Østrig gælder kun for kedelanlæg. Den tyske forordning om dioxin, der blev godkendt først i 1993, er en del af en samlet strategi, der følges af føderationens regering i bekæmpelsen af de dioxinforårsagede miljøproblemer. Andre elementer i den samme strategi er forordningen om affaldsforbrændingsanlæg, forordningen om klor- og bromidforbindelser, ændringerne til forordningen

TABEL 5

Realiserede SO_2- og NO_X-reduktioner og -mål i visse medlemsstater	
Danmark	NO_X-/VOC-reduktionsmål: Transporthandlingsplan: 40% NO_X og kulbrinte inden 2000, 60% inden 2010
Det Forenede Kongerige	Realiseret NO_X- og SO_X-reduktion: I forhold til målet for stabilisering af NO_X, og for reduktioner fra de store fyringsanlæg (svovlprotokol). SO_2-målet: 50% inden 2000 i forhold til 1980-niveauet
Italien	Reduktionsmål for SO_2: 30% inden 1993 i forhold til 1980-niveauet. Fremtidigt reduktionsmål for SO_2 for de store fyringsanlæg (i drift eller tilladt pr. 1. juli 1998): 30%, 39% og 63% inden udgangen af hhv. 1993, 1998 og 2003 i forhold til 1980-niveauet. Fremtidige mål for SO_2, NO_X og partikler fra de store fyringsanlæg: modernisering af fyringsanlæggene (i drift eller tilladt pr. 1. juli 1998) til opfyldelse af de fastlagte standarder for nye anlæg: 35% og 60% af den samlede varmekapacitet for ejere af flere anlæg inden udgangen af hhv. 1997 og 1999, og 100% inden udgangen af 2002. Reduktionsmål for NO_X: stabilisering inden udgangen af 1994 på 1987-niveauet; for store fyringsanlæg (i drift eller tilladt pr. 1. juli 1998) 20%- og 30%-reduktion inden udgangen af hhv. 1993 og 1998 i forhold til 1980-niveauet.
Nederlandene	SO_2-mål: 55% inden 2000 i forhold til 1990-niveauet; 75% inden 2010. NO_X-mål: 55% inden 2000 i forhold til 1990-niveauet; 80% inden 2010; VOC- og NH_3-målene er også omfattet i den nationale plan.
Sverige	Reduktionsmål for SO_2: 80% inden 2000 i forhold til 1980-niveauet Realiseret SO_2-reduktion: 80% i 1992 i forhold til 1980-niveauet
Tyskland	Realiseret SO_2-reduktion: 70% i 1990 i forhold til 1983-niveauet i det tidligere Vesttyskland fra de store fyringsanlæg, 50% i 1992 i forhold til det totale 1985-niveau. Reduktionsmål for SO_2: svovlprotokollen forbedrer reduktionsprocenterne. I de nye delstater vil emissionen af SO_2, partikler og NO_X blive yderligere reduceret i betydelig grad i de kommende få år som følge af den fulde vedtagelse af lovgivning til styring af emissionen.

Østrig	Realiseret SO_2-reduktion: 82% i 1993 (i forhold til 1980-niveauet) i overensstemmelse med Helsingfors-protokollen af 1985 og Oslo-protokollen af 1994. Reduktionsmål for NO_X: 70% inden 2006 i forhold til 1985-niveauet, trinvis (40% inden 1996, 60% inden 2001, 70% inden 2006).

om spildevandsslam, og forbuddet mod pentachlorphenol (PCP) og polychlordiphenyler (PCB) i overensstemmelse med loven om kemikalier.

Med hensyn til resultaterne vedr. salg af blyfri benzin henvises til afsnit 4.6.

Vurdering

Forsuring

På grundlag af de nuværende tilgængelige data forventes det, at forsuringsniveauet i 2000 vil være væsentligt lavere; men i mange regioner og især i Nordeuropa vil de kritiske belastningsgrænser stadig overskrides, og derfor er der fortsat behov for yderligere begrænsning af emissionerne. Dette bekræftes af EU's miljøstatusrapport i 1995.

Det ret beskedne samlede reduktionsmål for SO_2 på 35% inden 2000 i forhold til 1985-niveauet blev nået inden 1994 som resultat af de strenge programmer i en række medlemsstater. En yderligere reduktion til ca. 50% inden 2000 er meget sandsynlig.

Med hensyn til NO_X er situation meget bekymrende. Der blev allerede noteret en betydelig stigning mellem 1985 og 1990, og på trods af den gavnlige virkning af katalysatorer på bilernes udstødning, forventes der endnu større stigninger som følge af stigningen i antallet og brugen af privatejede biler og den bratte stigning i vejtransport af gods. Dette vil udligne reduktionerne inden for energi- og industrisektoren, og reduktionsmålet på 30% for 2000 vil sandsynligvis ikke blive nået. Upålidelige data forhindrer en vurdering af, hvorvidt stabiliseringsmålet for 1994 er blevet nået. I visse lande har man opgjort ammoniakemissionen. Der findes dog ingen oplysninger om, der er fastsat mål herfor.

Luftens kvalitet

I forbindelse med luftkvalitet anfører det europæiske miljøagentur, at der ikke findes afstemte oplysninger vedr. VOC fra efter 1990, så man ville kunne vurdere, om 1996- og 2000-målene bliver opfyldt. Eftersom mobile kilder tegner sig for omtrent halvdelen af emissionen af VOC, vil den forventede stigning i ejerskabet og brugen af biler ikke gøre det nemmere at nå målene.

Fuldstændige oplysninger om dioxiner findes kun for Sverige og Nederlandene. Disse oplysninger viser en mulig reduktion på 80% inden 2005. Affaldsforbrænding er en af de væsentligste bidragydere til dioxinemission. Man forventer ikke, at der vil blive taget mange nye højteknologiske anlæg i brug inden 2000. Derfor vil reduktionen på 90% også afhænge af de fremskridt, der gøres i bekæmpelsen inden for andre forbrændingsprocesser.

Nordsøkonference i juni 1995, at landene omkring Nordsøen i de fleste tilfælde vil opfylde målet om en halvering af antallet af tungmetaller inden 1995. Oplysninger om andre lande fås ikke i øjeblikket.

Hvad angår ozon og andre spørgsmål om luftkvalitet har eller vil Kommissionen fremsætte forslag til retsakter inden udgangen af 1995 så som rammedirektivet om luftens kvalitet. Gennemførelsen vil sikre, at WHO's standarder ikke overskrides.

Konklusion

Forsuring

Det er nødvendigt, at medlemsstaterne tager yderligere aktion for at begrænse emissionerne. Der skal sættes ind over for industrien, transport-, landbrugs- og energisektorerne for at begrænse

overskridelserne af de kritiske belastninger i en række regioner i EU og for at opnå den generelle reduktion på 55% inden for EU, som følger af medlemsstaternes forpligtelser under LRTAP-svovlprotokollen. Der er behov for en særlig indsats over for NO_x- og ammoniakemissioner.

På grundlag af resultaterne i meddelelsen om forsuring er Kommissionen i færd med at udarbejde yderligere aktion til udvikling af en strategi, som skal nedbringe forsuringsniveuet på EU-plan.

Luftens kvalitet

Medlemsstaterne skal tage hurtig aktion for at samle pålidelige og sammenlignelige data om NO_x, VOC, dioxiner og ozon. På EU-plan er der behov for yderligere forslag til retsakter med henblik på luftens kvalitet. Sådanne forslag skal tilpasse eller supplere bestående regler for at sikre en harmoniseret indfaldsvinkel til vurdering af luftens kvalitet, for at forbedre luftens kvalitet og udbrede oplysninger om luftens nuværende kvalitet.

2.3. Beskyttelse af Naturen og Arternes Mangoldhighed

Indledning

Med henblik på at bevare artsmangfoldigheden i Den Europæiske Union, vedtog EU lovgivning i form af Fugle- og Habitatsdirektiverne samt den særlige økonomiske forordning (LIFE). Habitatsdirektivet er det vigtigste EU-værktøj til naturbeskyttelse. Det skal gennemføres over en række år, og medlemsstaterne har hidtil koncentreret sig om at identificere og kortlægge de steder, der skal med i det af direktivet krævede netværk. Dette europæiske netværk af beskyttede områder - NATURA 2000 - er en hovedbestanddel i denne ordning. I det 5. handlingsprogram er oprettelsen af dette netværk og opretholdelsen eller genetablering af naturlige levesteder plus beskyttelsen af arter af vilde dyr og planter hovedmålet for 2000.

Tendenser

På grundlag af det europæiske agenturs task force (1993) er det anslået, at der er i alt 3300 forskellige plantearter i de 12 EU-lande, og heraf er 10% truede. Dette er især tilfældet i de medlemsstater, som ligger ud til Middelhavet. Det anslås endvidere, at 28% af alle fuglearterne er truede. Disse trusler afspejler klart de truede levesteder, som er resultatet af intensiv landbrug, turisme, transport, industrien og energiforbruget (forvaltning, arealanvendelse og luftforurening).

De opnåede resultater

<u>På EU-plan</u>

Habitatsdirektivet

Habitatsdirektivet trådte i kraft i juni 1994, men dets indarbejdelse i den nationale lovgivning er endnu ikke fuldendt i de fleste medlemsstater. Fra juni 1994 definerer artikel 6, paragraf 2, 3 og 4 en ny beskyttelsesordning for de særligt beskyttede områder (Fugledirektivet) og fremtidige særlige bevaringsområder (Habitatsdirektivet). Nylige forslag til udviklinger, der berører de særligt beskyttede områder, er blevet vurderet i overensstemmelse med denne nye fremgangsmåde: dæmningsanlæg ved Cardiff Bay (Det Forenede Kongerige), Itoiz- dæmningen (Spanien), Ny Tagusbro (Portugal), A20-motorvej (Tyskland) og Loireflodens udløb (Frankrig). Disse tilfælde har vist nødvendigheden af at forbedre Kommissionens kapacitet til at analysere de økonomiske sociale aspekter af sådanne foretagender. Valget af alternativer og årsager til overordnet offentlig interesse lader til at være væsentlige aspekter ved sådanne vurderinger, når Natura 2000's rolle for opretholdelsen af den europæiske artsmangfoldighed skal vurderes.

Adskillige medlemsstater er sene til at indarbejde direktivet og til at fremsende de lister og talrige oplysninger, der skal ledsage dem for at gøre det muligt for Kommissionen at fremsætte et endeligt forslag til fortegnelse over NATURA 2000-steder. Det er vigtigt at sikre, at disse forsinkelser ikke griber ind i indførelsen af NATURA 2000-netværket.

Det bliver også nødvendigt for medlemsstaterne at udarbejde passende forvaltningsmetoder og at sikre, at disse metoder er samordnede og bliver effektivt iværksat. Der er allerede foretaget eksperimenter

inden for rammerne af LIFE-programmet.

Fastlæggelsen af kriterier

I samarbejde med medlemsstaterne og Habitatskomiteen har Kommissionen færdiggjort tre vigtige referencedokumenter: Standardoplysningsblanket for NATURA 2000 (der også medtager kriterierne for udvælgelse af stederne), EU-kortet over biografiske regioner, og fortolkningshåndbogen for typer af naturlige levesteder (habitater) inden for EU.

Opgørelse/genvindingsplaner

Det tekniske og videnskabelige arbejde, der er nødvendigt for udvælgelsen af steder og som skal indstilles til NATURA 2000 (nationale opgørelser), skred godt fremad i 1993, 1994 og 1995. LIFE-projekterne er blevet finansieret for at hjælpe adskillige medlemsstater i denne centrale opgave.

1993-revisionen af strukturfondsforordningerne: Regionale planer

På trods af den store indsats, der blev gjort for at indarbejde naturbevaringshensyn i de reviderede regionale planer, er der stadig plads til forbedring. Det skyldes dels den kendsgerning, at miljøvurderingerne ikke tiltrak sig samme opmærksomhed i de forskellige medlemsstaters regionsplaner (de nye forordninger forlanger en vurdering af virkningen af strategierne og operationerne udtrykt i bæredygtig udvikling og ordninger om støtte til de kompetente miljømyndigheder i forberedelsen og gennemførelsen af operationerne). I visse tilfælde kunne dette forklares af den kendsgerning, at naturkarakteristika ikke var taget med blandt de vigtige træk for regionen, mens der i andre var tale om objektive besværligheder mht. de regionale eller nationale miljømyndigheders deltagelse i planlægningen.

Derfor er det vigtigt, at der finder en meget tæt opfølgning sted med hjælp fra både de kompetente nationale/regionale myndigheder og Kommissionens tjenestegrene for så vidt angår de regionale programmer for at råde bod på de situationer, hvor der stadig er problemer.

Når en gang behovene og oversigten over tilgængelige oplysninger er gjort færdig, afgør Kommissionen, hvorvidt de nuværende foranstaltninger er tilstrækkelige. Andre foranstaltninger, der måtte vise sig nødvendige og disses karakteristika (landbrugs-/miljøforanstaltninger, økonomiske midler o.lign.) kan også komme under overvejelse.

Fugledirektivet

Den anden rapport om anvendelsen af Fugledirektivet blev offentliggjort i 1993. Der er foreslået en tilpasning af Fugledirektivet, som afspejler de tekniske og videnskabelige fremskridt (revision af fortegnelsen over fuglearter, der må jages, samt ændringer til artikel 7 om jagt på fugle). I juni 1994 vedtoges en ny fortegnelse over de arter, der må jages. På trods af den kendsgerning, at mere end 1100 områder dækkende 6,9 mio. ha er blevet klassificeret som særligt beskyttede områder, savner mange af de steder, der har ornitologisk betydning i de fleste medlemsstater, stadig passende beskyttelse på EU-plan. Siden juni 1994 er alle særligt beskyttede områder en del af NATURA 2000. Der blev udarbejdet forslag til aktionsplaner for 23 globalt truede fuglearter, hvoraf 20 opnåede støtte via LIFE. Målsætningen med disse aktionsplaner er at indsamle og vurdere oplysninger og etablere programmer, som hviler på en prioritering. Den endelige plan vil være et resultat af en konsultationsproces og i så høj grad som muligt også konsensus mellem forskellige ministerier, NGO'ere og eksperter i de berørte lande. Blandt andet afspejler aktionsplanerne de forholdsregler, som medlemsstaterne er forpligtede til at iværksætte i henhold til artikel 4 i Fugledirektivet.

CITES (handel med udryddelsestruede arter)

På Miljøministerrådet i juni 1995 blev der opnået politisk enighed om ændring af CITES-forordningen om handel med vilde dyr. Denne nye forordning vil medføre adskillige forbedringer sammenlignet med forordningen af 1982, og den går længere end kravene i CITES-konventionen ved at fastlægge strengere ensartete kontrol ved Unionens grænser til ikke EU-lande. Derudover beskytter den flere arter og forudser forpligtelser for medlemsstaterne til at vedtage foranstaltninger med hensyn til sanktioner for brud på konventionen

og oplysning af befolkningen om situationen og de foranstaltninger, der er nødvendige for at beskytte de udryddelsestruede arter. Som en af verdens største forhandlere af vilde dyr var det vigtigt for Unionen at gå forrest med et godt eksempel.

Vådområder

I en meddelelse af maj 1995 understregede Kommissionen, at visse foranstaltninger er uundgåelige for at sikre bevarelsen af de vådområder, der er ved at forsvinde hastigt. De omfatter især:

- ikrafttrædelse af NATURA 2000-netværket (Habitatsdirektivet),
- den integrerede forvaltning af de hydrologiske ressourcer både udtrykt i kvalitet og kvantitet, indarbejdelse af vådområderne i vandforvaltningen (inkl. de store vandløb og kystområderne) samt gennemførelse af Ramsar-konventionen,
- en strategi til forvaltning af arealudnyttelsen, bl.a. EU-kriterierne, der omhandler bevarelse af vådområderne,
- betydelig økonomisk støtte til integrerede programmer (bl.a. miljørigtig anvendelse af vådområderne).

Fællesskabets internationale rolle

Kommissionens strategi tager sit udgangspunkt i de internationale aftaler. Det muliggør gennemførelsen af princippet i de internationale konventioner om beskyttelse af arterne (Bonn, Bern og CITES) samt konventionen om bio diversitet. Eftersom Unionen har den fordel, at man allerede længe har beskyttet disse, vil det i de kommende år være muligt at støtte de mange nabostater. Anvendelsen af de samme generelle principper skulle muliggøreudvidelsen af netværket ud over de nuværende grænser og med tiden bane vej for integrering af fremtidige unionskandidater.

På medlemsstats-plan

Strategier til identificering og beskyttelse af beskyttede områder og stødpudenetværk er i mange medlemsstater (Tyskland, Nederlandene, Portugal og Sverige) blevet defineret i sammenhæng med miljøplaner eller strategier for naturbeskyttelse. Andre har truffet konkrete handlinger til at støtte vedligeholdelsen af de naturlige levesteder i truede områder (planer for kystområderne i Portugal, genoprettelsesprogrammer for truede arter i Det Forenede Kongerige og Luxembourg, naturbeskyttelsesprotokollen i Alpekonventionen underskrevet af Østrig, Tyskland, Frankrig og Italien). Hverken strategier eller aktioner er imidlertid beregnet til at blive betragtet isoleret: et fælles træk for gennemførelsesaktiviteterne på området er behovet for at påvirke inden for landbruget, skovbruget og for Danmarks vedkommende vandforvaltningen. For adskillige medlemsstater betyder dette større koordinering med eller en omdefinering af aktiviteterne for planlægningsstyrelserne for arealudnyttelse, der har brug for at overveje, hvordan de skal tilgodese specifikke krav om beskyttelse (Frankrig, Luxembourg og Portugal). Spanien er ved at udarbejde en strategi til integreret naturbevarelse, der omhandler alle aktiviteter og fokuserer på naturen, vandressourcerne, landbrugsklimaet og fiskeriet. Strategien identificerer mål og aktioner til begrænsning af miljøbelastningerne.

Visse lande har indført økonomiske eller skatte- og afgiftsmæssige instrumenter for at fremme en sundere miljøadfærd, navnlig inden for skovbruget (Portugal, Finland og Tyskland). Formelle råd fra staten plus oplysningskampagner spiller en vigtig rolle i forbindelse med ændringen af arealbrugernes adfærd på følsomme områder.

Vurdering

Skønt den nødvendige lovgivning er kommet på plads for at sikre en effektiv beskyttelse af naturen i EU, så er den endnu ikke blevet helt sat i værk, og der forekommer forsinkelser. Medlemsstaterne burde have udpeget steder efter Habitatdirektivet inden juni 1995, men de fleste har endnu ikke fremlagt sådanne fortegnelser. Med tiden risikerer denne mangel på omstilling at føre til, at effektiviteten af NATURA 2000-netværk bliver betydelig svækket. Medlemsstaterne og NGO'erne udtrykker bekymring over beskaffenheden og omfanget af de økonomiske foranstaltninger, der er brug for fra EU-side til opretholdelse af netværket.

Nederlandene: Naturplanlægningsprogrammet

I Nederlandene centreres naturbeskyttelsen omkring naturplanlægningsprogrammet for 1991-1998-2021, der har som mål at oprette et nationalt økologisk netværk som det væsentligste element i den hollandske naturpolitik.

Med henblik på naturnetværket havde man ved udgangen af 1993 opkøbt 11.000 ha i form af naturreservater. Disse områder skal udgøre en del af de såkaldte kerneområder i det økologiske netværk. Målet er at nå op på et samlet areal på 40.000 ha inden år 2021. Til dato er der opkøbt 9.000 ha landbrugsjord af høj økologisk værdi. Inden år 2021 skal denne type område omfatte 100.000 ha. Der er erhvervet 1.500 ha til naturudvikling, hvilket skal ses på baggrund af målet om 50.000 ha inden år 2021. Omkring de beskyttede naturområder skal der dannes økologiske korridorer for at beskytte grundvandsspejlet samt grundvandets og overfladevandets kvalitet. I forbindelse med denne politik om stødpudezoner vil der frem til år 2000 blive truffet foranstaltninger inden for 28 væsentlige områder i det økologiske netværk.

Ud over de to nationalparker, der allerede eksisterede i 1985, er yderligere fem nationalparker med til at øge det samlede areal til 25.260 ha. Nogle af disse udgør en del af det økologiske netværks kerneområde. Der er udpeget fire nye nationalparker, som nu befinder sig på forskellige trin i etableringsfasen. Med denne udvidelse vil det samlede areal komme op på 36.295 ha.

Beskyttede områder (land og vand) under naturfredningsloven eller landskabsloven (heriblandt nationalparkerne) dækker 9.5% af Nederlandenes samlede areal.

Fra og med 1992 er der desuden udpeget 15 vådområder (312.893 ha) under Ramsar-konventionen, medens 13 særligt beskyttede områder (306,925) er blevet udpeget iht. Fugledirektivet. Atten biogenetiske reservater hører til det europæiske netværk, og to områder har modtaget det europæiske diplom. Nederlandene tog initiativ til at oprette et europæisk center for naturbevarelse, der skal fungere som tænketank for fremme af naturbevarelse og bane vej for indsamling, bearbejdning, udveksling samt formidling af data, ekspertise og oplysninger.

Konklusion

EU og medlemsstaterne står over for fire udfordringer:

- de offentlige myndigheder i medlemsstaterne skal udpege følsomme områder. Disse områder skal udvælges omhyggeligt for at beskytte de truede arter og de naturlige levesteder, og de skal være tilstrækkeligt velrepræsenteret over hele Unionens område for at skabe et netværk. Dette netværk skal etableres på EU-plan gennem udvælgelse af de områder, som medlemsstaterne udpeger,

- medlemsstaterne skal fastlægge de bedst egnede forvaltningsmetoder til hver enkelt type sted, på en sådan måde at disse metoder og procedurer tages med i betragtning, især hvad angår aktioner med støtte fra Fællesskabet,

- medlemsstaterne og EU skal finde passende ressourcer til sikring af den bæredygtige bevarelse af de udpegede områder,

- der skal udarbejdes en europæisk strategi, som ansporer til lokale initiativer til udvikling og beskæftigelse. Disse initiativer skal støttes gennem Strukturfondene, som ligeledes kan bidrage til bevarelsen af naturområder.

2.4. Forvaltning af Vandressourcerne

Indledning

Det 5. miljøhandlingsprogram indeholder følgende nøglemål for 2000:

- forebyggelse af overforbrug af grund- og overfladevand til drikkevand, industrielt eller andet formål,
- forebyggelse af forurening af grundvandet fra diffuse kilder,
- bedre økologisk kvalitet på overflade- og havvand.

På EU-plan

Det Europæiske Råds topmøder i Edinburgh i 1992 og Bruxelles i 1993 anmodede Kommissionen om at foretage en grundig undersøgelse af den bestående vandlovgivning inden for EU med henblik på en revision i lyset af det videnskabelige og tekniske fremskridt og princippet om subsidiaritet. Denne gennemgang har i 1995 fået Kommissionen til at fremlægge udkast til et nyt direktiv om drikkevandskvalitet og et udkast til ændring af direktiv 76/160/EØF vedrørende badevandskvaliteten. Desuden fremlagde Kommissionen allerede i 1994 et udkast til et direktiv om vandets økologiske kvalitet.

På foranledning af rådsbeslutning af 20. februar 1995 er et handlingsprogram til integreret grundvandsbeskyttelse og -forvaltning under udarbejdelse, således at det kan blive vedtaget af Kommissionen inden udgangen af 1995. Der vil endvidere i 1995 blive fremsendt en meddelelse til Rådet, som udstikker retningslinierne for en fællesskabspolitik om vand, som omfatter såvel de kvalitative som de kvantitative aspekter.

Kvantitative aspekter

Såvel meddelelsen om en generel vandpolitik som handlingsprogrammet for grundvandet lægger vægten på forvaltningen af vandressourcerne, og dette vigtige problem behandles således mere indgående her end i den nuværende fællesskabslovgivning.

Kvalitative aspekter

Gennemførelsen af Nitratdirektivet har være utilfredsstillende i de fleste af medlemsstaterne, og inden for rammerne af Traktatens artikel 169 er der nu anlagt sag mod de medlemsstater, der ikke har opfyldt deres forpligtelse. Gennemførelse af direktivet om behandling af byspildevand har ligeledes været noget sporadisk, men der er udarbejdet betydelige investeringsplaner i alle medlemsstaterne til opfyldelse af direktivets formål, hvilket vil få stor indflydelse på EU-vandets tilstand inden udgangen af dette århundrede. Undersøgelsen af behovet for et direktiv om fosfatreduktion satte fokus på behovet for at sikre, at Nitratdirektivet virkelig bliver ført ud i livet, inden det bliver muligt at fastslå hvilket yderligere skridt, der evt. skal tages for at bekæmpe eutrofiering.

Kommissionens udkast til direktiv om den økologiske kvalitet på vand - herunder også overfladevand - viser en vigtig udvikling i EU-lovgivningen. Direktivet bevæger sig væk fra det klassiske mønster, der hidtil har domineret vandlovgivningen, således at der nu sættes grænseværdier for en række parametre, der i det væsentlige er fysiske eller kemiske, og behandler i stedet overfladevandets kvalitet ud fra en samlet økologisk synsvinkel. Sigtet med udkastet er at opretholde eller forbedre den eksisterende økologiske kvalitet på overfladevandet overalt i Unionen. Dette opnås i tre tempi: For det første er medlemsstaterne nødt til at overvåge den samlede økologiske kvalitet på deres vand i den tilstand, det findes i dag og identificere alle forureningskilder og negative antropogeniske påvirkninger. For det andet er de nødt til at definere operationelle mål for at opretholde eller forbedre den økologiske kvalitet. Endelig er de nødt til at udarbejde integrerede programmer til opfyldelse af disse mål. I tråd med subsidiaritetsprincippet er det op til medlemsstaterne at træffe disse beslutninger inden for rammerne af de i direktivet fremsatte retningslinier; dog skal beslutninger træffes på en gennemskuelig måde i samråd med offentligheden og de interesserede parter.

Rådet vedtog det nuværende Drikkevandsdirektiv i juli 1980. Det fastlagde for første gang et sæt obligatoriske kvalitetsnormer for drikkevand overalt i Fællesskabet. Virkningen heraf var stor, og direktivet har i almindelighed ansvaret for den forbedring, der som helhed er sket i drikkevandskvaliteten i Europa i løbet af de sidste ti år. I betragtning af erfaringen med det bestående direktiv og i betragtning af forpligtelserne i den nye traktat blev der derfor i løbet af 1994 foretaget en komplet gennemgang af direktivet, og den 4. januar 1995 vedtog Kommissionen et udkast til forenkling, konsolidering og ajourføring af direktivet. De væsentligste ændringer i forhold til det bestående direktiv er: et reduceret antal parametre (48 sammenlignet med 66) samtidig med at det høje niveau for beskyttelse af sundheden fastholdes; meget større fleksibilitet for medlemsstaterne til at rette op deres fejl; en ny ramme til forøgelse af

gennemskueligheden og forbrugertilliden ved at give forbrugerne oplysning om kvaliteten på deres drikkevand; og endelig en forpligtelse for medlemsstaterne til at offentliggøre årsberetninger om kvaliteten af deres drikkevand.

Som et resultat af lovgivning i 1975 om badevandets kvalitet er antallet af badevandsområder, som overvåges af medlemsstaterne for deres kvalitet, fortsat stigende. Tilvejebringelsen af oplysninger til offentligheden om badevandets kvalitet er nu et vigtigt spørgsmål for alle medlemsstater. Medlemsstaterne har gjort en indsats for at få det størst mulige antal badeområder til at opfylde direktivets krav. Der er dog brug for en større indsats for at opnå fuld opfyldelse, og situationen er temmelig alvorlig i visse tilfælde især for ferskvandsbadeområderne. I bestræbelserne på at opnå endnu større effektivitet ved at opretholde en højt grad af beskyttelse af både almenhedens sundhed og miljøet søger Kommissionen med sit udkast til en revision af Badevandsdirektivet at tilpasse det oprindelige direktiv til de tekniske og videnskabelige fremskridt.

Internationalt/regionalt

Kommissionen er part i en række væsentlige konventioner og deltager i forskellige fora, som gør en indsats for at beskytte hav- og ferskvandsområderne. Kommissionen har på vegne af EU underskrevet den nye Paris-konvention, der skal erstatte de bestående Oslo- og Pariskonventioner. På grund af udvidelsen af EU og østersøregionens miljømæssige tilstand kan der forventes en større deltagelse i Helsinki-kommissionen i fremtiden.

På medlemsstats-plan

Kvantitative aspekter

I Tyskland udgør den føderale vandforvaltningslov og delstaternes vandforvaltningslove rammerne for en integreret indsats over for forvaltningen af landets vandressourcer. Integreret forvaltning af økosystemer og vandbiogeografi (med fokus på retablering af floder, forebyggelse af oversvømmelser, beskyttelse af fauna og flora, osv.) er en del af Luxembourgs vandforvaltningsplan. I Nederlandene og i visse tyske delstater er der afgifter på brugen af grundvand. Det 3. hollandske nationalpolitiske dokument om vandforvaltning indeholder mål for sunde vandsystemer, som garanterer en bæredygtig brug af vandressourcerne. I nederlandene og i visse tyske delstater er der afgifter på forbrug af grundvand. Afgiftssystemer på forurening, der er i kraft i visse medlemsstater, påvirker vandforbruget.

Kvalitative aspekter

Nitratdirektivet:

Grundvandsforureningen fra diffuse landbrugskilder (f.eks. nitrater og pesticider) udgør et problem i de fleste medlemsstater. I 1994 stillede Det Forenede Kongerige forslag om "følsomme områder" i Nitratdirektivets betydning, men forslaget blev ikke vedtaget. I Nederlandene, Luxembourg og Danmark er hele landet blevet klassificeret som følsomt område. I Østrig er der på grundlag af normer for drikkevandets kvalitet fastsat højeste koncentrationsniveauer for 34 organiske og uorganiske stoffer inkl. nitrat for at begrænse grundvandsemissioner. Hvis disse niveauer overskrides på en repræsentativ måde, iværksættes et program til genoprettelse af grundvandets kvalitet. Handlinger på medlemsstats-plan under Nitratdirektivet med det formål at reducere forureningen fra diffuse landbrugskilder omfatter udarbejdelse af aktionsprogrammer og en kodeks for god landbrugspraksis: Det Forenede Kongeriges 1992-praksis og -politik til beskyttelse af grundvandet; strengere normer og forbud mod spredning af husdyrgødning (Nederlandene); oplysning af og støtte til landmændene til ændret brug af produktionsfaktorer (alle medlemsstater); højere standarder og/eller subsidier til dyreavlsbygninger (Frankrig og Nederlandene); samt eksperimenter med nye former for samarbejde mellem landbrugsindustrien og vandværkerne (Tyskland). I visse dele af Østrig er der iværksat foranstaltninger for at begrænse dyrkningen af majs, sikring af tilplantning til vinteren osv.. I Nederlandene øger de høje udgifter til denitrifikation/affosforisering af punktvise kilder presset for at takle de diffuse kilder (navnlig landbrugsmæssige) af årsager, som har at gøre med omkostningseffektiviteten.

Vandforvaltning i Portugal

I 1993 omstrukturerede Portugal sin vandforvaltning med henblik på at forbedre forvaltningen af vandressourcerne under det 5. miljøhandlingsprogram og dermed styrke mulighederne for at modtage støtte til miljøprojekter under Samhørighedsfonden.

Dekret nr. 379/93 fastsætter kravene til indvinding plus vandbehandling og -forsyning til offentligt forbrug i Stor-Lissabon-området, og den fastlægger principperne for fælleskommunale vandforvaltningssystemer. Den største nyskabelse er privatiseringen - kommunerne og de private vandværker må nu gerne forvalte og drive de kommunale vandsystemer. Forvaltningen og driften af de fælleskommunale vandsystemer udføres normalt af staten, eller den kan gives i koncession til statsvirksomheder eller selskaber, hvori staten indgår som eneste eller største aktionær.

Internationale firmaer konkurrerer nu med de portugisiske virksomheder (nationale rådgivere, entreprenører, fabrikanter af udstyr og firmaer der yder teknisk bistand) om koncessioner og levering af kommunale vandsystemer. Der er fremsendt tilbud til ministeriet for miljø og naturressourcer, der styrer koncessions- og forsyningsaftalerne mellem virksomhederne og kommunerne.

Hidtil har omstruktureringen levet op til sin hensigt og tre fælleskommunale vandprojekter har fået tildelt støtte fra Samhørighedsfonden.

Direktiv om byspildevand:

Den samlede anlægskapacitet i Tyskland og Nederlandene (undtagen det tidligere Østtyskland) for spildevandsbehandling er tilstrækkelig til at dække praktisk taget det fulde behov for spildevandsbehandling. I Østrig lægges vægten på at udvide den bestående infrastruktur for spildevandsbehandling, samtidig med at der er behov for at bygge ny kapacitet i fremtiden. Det franske budget for vandbehandling er blevet væsentligt øget siden 1990 for at imødegå det i direktivet krævede program til opsamling og behandling inden 2005. I Portugal, hvor kravene til infrastrukturen ligger på et niveau, som er væsentligt under EU's gennemsnit (55% af husholdningerne er tilsluttet kloakledning, mens blot 21% af spildevandet behandles), er der udarbejdet en national strategi med det sigte at medvirke til at løse problemerne. I Spanien er der blevet udarbejdet en national plan for 1995-2005. I Finland fjernes 90% af fosfaterne fra husholdningsspildevandet; fjernelse af nitrater er ligeledes obligatorisk, men denne proces er mindre effektiv på grund af det kolde klima. I Sverige skal spildevandet fra alle bebyggelser med mere end 200 indbyggere gennemgå sekundær eller avanceret behandling før udledning.

Emissioner fra industrien:

Effektiv reduktion af emissioner fra industrien skyldes delvis specifikke institutionelle aftaler, som er kommet på plads i visse medlemsstater så som Nederlandene og Frankrig. I Frankrig er forureningen fra industrielle punktkilder blevet kraftigt begrænset inden for rammerne af et væsentligt program, som gennemføres af de franske vandforvaltninger. I Portugal har man ved en reform af vandressourceforvaltningen oprettet et tilsvarende system, som omfatter firmaer, der er ansvarlige for investeringer og ressourceforvaltningen. På denne måde skal miljøministeriet kun håndhæve lovgivningen og fastlægge strategier med bistand fra de nye råd for flodområder, der er sammensat af brugere og leverandører. I Luxembourg har man gennemført en omstrukturering af vandbehandlingen via en centralisering af det nationale og regionale budget, personalet og teknologien; og man har nedsat et ministerielt udvalg og en teknisk komite, som skal koordinere aktionerne på kort, mellemlangt og langt sigt med henblik på et mere effektivt system til forvaltning af vandet, vandressourcerne og beskyttelse af jordbunden (første skridt i anvendelsen af loven af 29. juli 1993).

Økonomiske værktøjer:

Den gode forbedring af overfladevandets kvalitet o Tyskland, Frankrig og Nederlandene skyldes delvis afgiftssystemet for vandforurening. I Finland pålægges der en kommunal afgift for udledning af spildevand med det formål at tilskynde til at begrænse forureningen.
I Nederlandene benyttes et afgiftssystem for vandforurening, den nationale grundvandsafgift og provinsafgifterne på indvinding af grundvand side om side med andre former for foranstaltninger såsom oplysningskampagner for at påvirke vandforbrugernes adfærd, planlægning med deltagelse af staten og vandforsyningsindustrien, opstart af miljøforvaltningssystemer og industriens udarbejdelse af miljørapporter. Miljøplanerne omfatter handlinger og målsætninger, der sigter imod en mere effektiv brug af vandressourcerne (f.eks. 10% besparelse i husholdningernes og de små virksomheders vandforbrug i år 2000, standsning af stigningen i brugen af grundvand til drikkevand inden år 2000).

Vurdering

Der kan konstateres en konstant omend langsom forbedring i Fællesskabernes vandkvalitet. Fællesskabslovgivning som f.eks. Badevandsdirektivet og for nylig også målsætningerne og tidsfristerne for direktivet om behandling af byspildevand, som træder i kraft fra 1998, har givet medlemsstaterne et solidt grundlag for den nødvendige tekniske og økonomiske planlægning, således at denne udvikling kan styrkes. Den seneste rapport om Badevandsdirektivet for 1994-sæsonen viser f.eks. en svag stigning i omfanget af badeområder, som overholder direktivets mikrobiologiske parametre.

På trods af de foranstaltninger, som er iværksat for at kontrollere udledningen af organisk spildevand fra byerne og industrien, må det forventes, at forureningen med næringsstoffer fra især diffuse landbrugskilder fortsat vil stå i vejen for en general forbedring af vandkvaliteten på fællesskabsplan. Denne situation er gældende selv i medlemsstater, hvor de eksisterende faciliteter til behandling af organisk spildevand fra husholdninger og industrien, har været fuldt anvendt.

Forbruget af ferskvand fortsætter med at stige. Overforbruget af ferskvandsressourcerne bør forventes at føre til yderligere interessekonflikter mellem de forskellige kategorier af vandforbrugere. Selvom der er eksempler i visse medlemsstater på, at vandforbruget kan nedbringes gennem indføring af f.eks. vandmålere, mere effektivt udstyr og anvendelse af økonomiske instrumenter, vil sådanne foranstaltninger ikke føre til en generel ændring af forbrugsmønstret. Ydermere må den stadigt mere intensive landbrugsdyrkning i de sydlige medlemsstater forventes at medføre et øget forbrug af vand til overrisling og vanding.

Eutrofiering og forsuring gennem nedfald fra atmosfæren vil fortsætte med at udgøre et problem for både jordens økosystemerne og ferskvands- og havvandsområderne i hele EU, selvom problemets alvor varierer fra region til region. En væsentligt årsag til dette eutrofieringsproblem er emissioner til atmosfæren fra transportsystemet.

De forskellige medlemsstaters vandforvaltningspolitik er almindeligvis ikke baseret på en overordnet integreret planlægning og forvaltning af ferskvands- og overfladevandsressourcerne, selvom der er en voksende erkendelse af nødvendigheden af at udnytte mulighederne med dette instrument.

Konklusion

Det er en udfordring for Unionen og medlemsstaterne at udvikle og fuldt ud gennemføre en proces, som bygger på integreret planlægning af beskyttelse og forvaltning af vandressourcerne med fokus på forholdet mellem vandets kvantitative og kvalitative aspekter, navnlig med det sigte at ferskvand skal forvaltes ud fra en såkaldt integreret flodbækkenpolitik. Det er ydermere nødvendigt at styrke et antal områder, hvis det skal lykkes at ændre de nuværende tendenser. Navnlig er gennemførelsen af Nitratdirektivet og direktivet om behandling af byspildevand alvorligt forsinket i forhold til tidsplanerne.

Kontrollen med emissioner af farlige stoffer fra punktvise kilder veksler fra medlemsstat til medlemsstat; men de fleste medlemsstater kan forbedre indsatsen betragteligt. Dette skal finde sted, når direktivet om integreret

forureningsbekæmpelse og -kontrol iværksættes.

Diffuse pesticid- og biocidkilder udgør en anden alvorlig trussel for vandets kvalitet. Gennemførelsen og den praktiske anvendelse af Fællesskabets regler for pesticider bør accelereres, og vedtagelsen af Biociddirektivet bør sikres så hurtigt som muligt.

På baggrund af ovennævnte forhold er følgende væsentlige aktioner påkrævede:

- på EU-plan er det nødvendigt at udvikle en overordnet strategi, som anvender en integreret indfaldsvinkel for planlægning og forvaltning af grundvands- og overfladeferskvandsressourcerne. En sådan strategi skal fokusere på såvel de kvantitative som de kvalitative aspekter og sikre en bæredygtig udnyttelse af de regionale europæiske have,

- de offentlige myndigheder i medlemsstaterne bør træffe praktiske forholdsregler for at iværksætte lovgivning for byspildevand, nitrater og pesticider.

2.5. Bymiljøet

Indledning

Det 5. miljøhandlingsprogram opstillede med vilje ikke konkrete mål for bymiljøet, da den går på tværs af alt andet. Udviklingen inden for de fire målsektorer transport, turisme, energi og industri og aktionen inden for de prioriterede områder luft, støj, vand og affald har stor indvirkning på bymiljøets kvalitet. Udviklingen på disse områder er beskrevet i de tilsvarende afsnit i beretningen om gennemførelsen af programmet.

De opnåede resultater

På EU-plan

Bortset fra den brede vifte af sektorbestemte handlinger har følgende udvikling fundet sted inden for bymiljøet siden vedtagelsen af det 5. miljøhandlingsprogram.

Oplysninger og data om bymiljøet

Der er gjort mange tiltag for at forbedre mængden og kvaliteten af oplysningerne om bymiljøet. I sammenhæng med den tværeuropæiske beretning (kendt som "Europas Miljø, Dobris-vurderingen") lavede EU's Miljøagentur en oversigt over 72 europæiske storbyer, hvoraf de 46 var beliggende i Unionen. Der udvalgtes et forsøgssæt på 55 indikatorer grupperet i 16 byattributter med fokus på bymønstre, bystrømme og miljøkvaliteten i byen. På grund af manglen på oplysninger i en række storbyer blev der faktisk kun brugt 20 indikatorer til beretningen om 51 ud af de 72 storbyer. Analysen viste, at kendskabet til det europæiske bymiljø langt fra er komplet. Det begrænsede i alvor grad bestræbelserne på at give en sammenlignelig vurdering af bymiljøets tilstand.

Bydimensionens voksende rolle for EU-politikkerne

Subsidiaritetsprincippet, der er beskrevet i Traktaten om Den Europæiske Union, peger på, at bypolitikker og programmer mest passende udvikles og gennemføres af medlemsstaterne og storbyerne selv. Ikke desto mindre er der store europæiske spørgsmål, der kræver, at storbyerne gør en aktiv indsats, og at man på EU-plan viser byområderne større opmærksomhed. Mange af EU-aktionerne spiller i sandhed en betydelig rolle for byerne på grund af det høje urbaniseringsniveau i Europa.

Formulering af en politik

Det er først for ganske nylig, at der eksplicit er givet udtryk for EU-politikkernes rolle for byerne. *Grønbogen om bymiljøet* fastlagde retningslinierne og krævede at der blev taget grundigt hensyn til bymiljøet i EU-politikkerne, samtidig med at den gjorde et stort skridt hen imod at sammenkæde miljømæssig bæredygtighed med kvalitéten af livet i byen. Desuden henvises der åbenlyst til byområder i hvidbogen om vækst, beskæftigelse og konkurrenceevne (kapitel 10), hvori man understreger behovet for at forbedre livskvaliteten ved at fremme lokale beskæftigelsesinitiativer, skabe bedre integrering af nye bygninger og transportinfrastrukturen i bykernerne og sørge for at sikre, at der er parker og grønne områder i byområderne.

Økonomisk støtte

EU's egnsudviklingspolitik henviser udtrykkeligt til bysamfundene som en del af kriterierne for at kvalificere sig til Mål 2 i Strukturfondenes regulativer med efterfølgende revision i 1993. Mål 2-områderne er dem, der oplever erhvervsmæssig nedgang, og det er hovedsageligt byområder. Utallige storbyer modtager også støtte qua deres Mål 1-status, og i den nye planlægningsrunde for Strukturfondene lægges der i stigende grad vægt på konkrete byprogrammer i en række medlemsstater. I marts 1994 iværksattes et nyt initiativ for byområder (URBAN) med henblik på at få en effektiv koordinering og forbedre storbyernes muligheder for at nyde godt af EU-aktionerne i perioden 1994-1999. Initiativet vil med et budget på 600 mio. ECU bidrage til, at økonomiske, sociale og miljømæssige mål kan nås gennem en forbedring af infrastrukturen og miljøet i udvalgte byområder.

Dertil kommer, at bydimensionen i stigende grad nævnes og direkte tildeles økonomisk støtte i en række EU-programmer, der sigter mod en bæredygtig udvikling ved for eksempel at fremme integrerede forvaltningsmodeller (LIFE) byenergi og transporteffektivitet (THERMIE, SAVE), telekommunikation (RACE II, Transporttelematik) og avancerede informationsteknologier (ESPRIT), og økonomisk og social samhørighed (ERDF-forsøgsordningerne, POVERTY III).

Dialog og samråd

Kommissionen vier også større opmærksomhed til byernes behov for udveksling af information og samarbejde. Inden for rammerne af det mellemregionale samarbejde (RECITE) er der afsat 15 mio. ECU til finansiering af bynetværket mellem 15 storbyer. EU-initiativer til en udvidelse af udvekslingen og dialogen mellem storbyerne finansieres også via en budgetlinie, der blev indført i 1989 af Europa-Parlamentet med deltagelse af mere end 700 lokale myndigheder og ca. 150 projekter. Andre storbynetværker til erfaringsudveksling bliver fremmet inden for miljøområdet, energiforvaltning, bytrafik, oplysning af offentligheden og dennes medvirken.

Af særlig betydning er aktiviteterne til udvikling af samarbejdet mellem storbyerne i forfølgelsen af de lokale Agenda 21-planer. Kommissionen fremmer den lokale Agenda 21-proces ved at hjælpe de lokale myndigheder med at udvikle politiske værktøjer og instrumenter og via bevidstgørelse.

I 1993 iværksatte Kommissionen projektet "Bæredygtige Storbyer", som en opfølgning til de diskussioner, der blev rejst efter grønbogen af 1990 om bymiljøet. Hovedsigtet med projektet er at:

- fremme nye ideer til bæredygtighed i europæiske byomgivelser,
- fremhjælpe en bred erfaringsudveksling,
- formidle god adfærd i forbindelse med skabelsen af bæredygtighed på byniveau,
- formulere anbefalinger, der sigter mod at påvirke politikken på EU-, medlemsstats- og regionalt, lokalt plan.

Projektet består i det væsentligste af følgende:

- arbejdsrapporter og anbefalinger til EU-institutionerne, medlemsstaterne, de lokale myndigheder og andre medvirkende aktører (f.eks. virksomhederne) udarbejdet af bymiljøekspertgruppen, der er nedsat af Rådet i 1991 efter offentliggørelse af Kommissionens grønbog. Den første udgave af gruppens arbejdsrapport blev udgivet i oktober 1994,
- netværksaktiviteter, der køres af kampagnen "Bæredygtige Storbyer", og som blev igangsat i maj 1994 efter en større konference om bæredygtig byudvikling afholdt i Aalborg på basis af en aftale, der blev vedtaget i 1995 af ca. 90 lokalstyrer i Europa. I tråd med kapitel 28 i *Agenda 21* kræver aftalen øget samarbejde mellem lokalstyrerne, og den forpligter underskriverne til inden 1996 sammen med deres lokale aktører at udarbejde handlingsplaner for bæredygtig udvikling.

På medlemsstats-plan

For at løse bymiljøets problemer har medlemsstaterne haft en tendens til at koncentrere sig om arealudnyttelse, trafik- relateret støj og luftforurening, trafikkaos og affaldshåndtering. I Danmark er der for eksempel indført foranstaltninger til rensning af grundvandet, idet

Bymæssige miljøinitiativer i Italien, Nederlandene og Danmark

I Italien er mange storbyer i færd med udvikle integrerede transportsystemer for at reducere biltrafikken og den dermed forbundne luft- og støjforurening. Assisi, Orvietti, Thermie, Spoletto og Perugia har indført automatisk trafikovervågning og automatiske bil- lokaliseringssystemer, elektronisk trafikregulering, nye kollektive trafikformer, "parker-og-kør-faciliteter" og magnetisk billettering. Der er indrettet store gågadezoner, som er nemme at komme til og udstyret med elevatorer og rullende trapper. Det er sket inden for rammerne af Umbria-regionens plan af 1988 om at reducere trafikken i storby-midten.

I Bologna styrer det offentlige transportselskab A.T.C. (Azienda Transporti Consorziali) et netværk med 900 busser. Det nye automatiske trafikovervågningssystem, som overvåger flåden af bybusser, sikrer bedre og tidstro styring, planlægning og definition af servicen, serviceoplysninger og endelig udvider systemet on-line-kommunikationen mellem kontrolcentret og buschaufføren.

Andre forbedringer består i et integreret takstsystem, et nyt billeteringssystem, bedre brugerinformationsfaciliteter, bustjenester på anfordring på skiftende ruter i Borgo Panigale-området, hvor der kan foretages reservationer via hjemmecomputerens VIDEOTEL, zoneadgangskontrol for at give offentlige transportmidler første prioritet i centrum og kørebaner forbeholdt busserne. Andre trafikstyringsinitiativer omfatter elektronisk skiltning på hovedvejene og styring af trafiklysene.

Danskerne og hollænderne har lang tids erfaring med kollektiv transport. Ikke desto mindre har storbyerne Amsterdam og København for nylig taget yderligere skridt til radikalt at begrænse brugen af biler i bykernerne som følge af befolkningens pres for at få sænket luft- og støjforureningen.

Amsterdam har vedtaget en plan, der giver oversigt over trafik og gader (1994-2005). Målet er at gøre offentlig transport til et muligt alternativ til bilen, delvis ved inden 2005 at "skræmme" halvdelen af privatbilerne fra at tage smutture til og fra bymidten. Planen fokuserer på syv områder i byen. Aktionerne omfatter udviklingen af et bedre offentligt transportnet ved at bygge IJ-hurtigsporvognslinien (1998-2005), metrolinien nord-syd (2003-2005), og færdiggøre Sloterdijk-Gein-ringruten for hurtigsporvogne. Dertil kommer et system af kvalitetsbetonede direkte forbindelser med hele det øvrige system og med de større hovedjernbanestationer og udpegede steder, hvor der kan skiftes fra privat til offentlig transport, dette vil sikre, at det fortsat bliver nemt at komme ind til bymidten. Byen vil fjerne 6.700 parkeringspladser og forbedre faciliteterne for cyklister og fodgængere.

I København kulminerede biltrafikken i 1970, og den er sidenhen faldet med 10% som følge af brugen af alternative transportformer. København er med i WHO's "Sund By-program", der har udviklet en ny model for trafikpolitikken. Som en del af dette program og på basis af forslag fremsendt af borgerne har Københavns by for nylig udformet et Sund By-program med særlig vægt på en mindskelse af privatbilismen og forøgelse af cykeltrafikken og den kollektive trafik.

forurenet jord i visse byområder er en trussel for grundvandet. Danmarks rolle som foregangsland inden for energispareforanstaltninger hidrører fra landets forpligtelse til at have kraftvarmeværker i byerne.

Vurdering

Bymiljøet er et tema, der går på tværs af alt andet, og et område der i første instans ligger inden for de lokale og regionale myndigheders kompetenceområde. Et af nøgleværktøjerne i denne forbindelse er planlægning af arealudnyttelsen. Udviklingen inden for de fire målsektorer transport, turisme, energi og industri og aktionerne inden for de prioriterede temaer luft, støj, vand og affald har en stor virkning på bymiljøets kvalitet.

I de sidste år har opmærksomheden i stigende grad været rettet mod bymiljøproblemerne, og der er gjort en stor indsats for at forbedre mængden og kvaliteten af oplysninger om bymiljøet. Dobris-vurderingen er den mest betydningsfulde af sin art på europæisk plan. Analysen viste, at kendskabet til det europæiske bymiljø langt fra er fyldestgørende. Dette hindrede i alvorlig grad bestræbelserne på at lave en sammenlignelig vurdering af bymiljøets tilstand. Tendensen, der tegner sig ud fra de

ufuldstændige data og indikatorer, viser ikke mange mulige udviklinger, specielt ikke med hensyn til luftkvalitet og transportens indflydelse.

Storbyerne udsættes for et større og større pres på miljøområdet som følge af planlægningmæssige beslutninger på nationalt og internationalt plan. Storbyerne er derfor det sted, hvor gennemførelse af miljøpolitikken skal tage sin begyndelse. Der er tegn på en øget erkendelse af denne kendsgerning, da storbyerne har haft held til at blive hørt (netværksarbejde).

På positivsiden står det, at rammerne nu er ved at blive lagt til at hjælpe med at vende udviklingen (f.eks. bedre planlægning) og lokale Agenda 21-initiativer viser, at en lang række storbyer virkelig går ind for sagen.

Konklusion

De talrige initiativer, der er beskrevet ovenfor, peger på en større opmærksomhed inden for EU over for den rolle, som storbyerne spiller for overgangen til en ny udviklingsmodel. Der tegner sig imidlertid et helt tydeligt billede: De sammensatte byproblemer kan ikke løses tilfredsstillende på EU-plan, når sektorerne arbejder hver for sig. Sektorvise EU-strategier, der savner en ramme for EU som helhed, mangler at tage hensyn til byproblemernes indbyrdes afhængighed, og der drages ikke fuld fordel af storbyernes evne til at danne synergier.

Derfor foreslås følgende væsentlige aktioner:

- der skal udarbejdes en overordnet tilgang af EU-aktionerne for problemerne i byområderne,

- de offentlige myndigheder i medlemsstaterne bør tilvejebringe data om bymæssige miljøemner, på en sådan måde, at disse data kan sammenlignes; der bør iværksættes initiativer til at udvikle indikatorer for bymiljøet, som involverer Det europæiske Miljøagentur,

- de lokale myndigheder bør udvikle og iværksætte lokale Agenda 21-initiativer eller lignende initiativer.

2.6 Støj

Indledning

Det 5. miljøhandlingsprogram identificerede støj som et af de mest presserende miljøproblemer i byområderne. Ca. 8% af bybefolkningen er udsat for udendørsstøjniveauer på mere end 70 dB(A), mens 11% er udsat for niveauer på mere end 65 dB(A). Hovedstøjkilden er vejene, efterfulgt af nabostøj og støj fra fly.

Programmet opstillede en angrebsmåde baseret på mål for støjpåvirkningsniveauer til komplettering af den bestående lovgivning, der omhandler emissionsgrænser for forskellige støjkilder. Programmet identificerede seks foranstaltninger, hvor man mener, det er nødvendigt at skride ind enten inden 1995 eller mere kontinuerligt: Påvirkningsniveauer, støjmålinger, støjbekæmpelsesprogrammer, emissionsgrænser og foranstaltninger med forbindelse til adfærd og infrastruktur.

De opnåede resultater

På EU-plan

Fortegnelse over påvirkningsniveauer i EU

Selvom der er gjort en stor indsats i 1990 for at forbedre oplysningerne om støjpåvirkningsniveauer i EU og i resten af Europa, er der stadig betydelige mangler med hensyn til sammenlignelighed. Den mest omfattende oversigt over støjpåvirkning er udarbejdet af OECD i 1993. Rapporten udstødte imidlertid et advarselssignal vedr. fuldstændigheden og sammenligneligheden af visse af disse data. Ofte er de ikke indsamlet efter den samme metode, eller man anvender forskellige betegnelser (se ndf.). Og i øvrigt bruges modellerne generelt på grundlag af målinger eller beregninger for et begrænset antal steder. Resultaterne heraf bliver derpå ekstrapoleret til hele landet.

Yderligere reduktion af støjemissionsgrænserne for køretøjer og maskiner

Siden vedtagelsen af det 5. miljøhandlingsprogram er en række ændringer til diverse EU-forskrifter, der styrer lydniveauerne for køretøjer og maskiner,

enten trådt i kraft, eller de er blevet vedtaget af Rådet eller foreslået af Kommissionen. De omfatter motorkøretøjer, to- og trehjulede køretøjer, fly og entreprenørmaskiner.

På medlemsstats-plan

Støjbekæmpelsesprogrammer er blevet iværksat i Østrig, Danmark, Finland, Grækenland, Nederlandene, Det Forenede Kongerige og Tyskland. Østrig har fastsat støjgrænseværdier for trafikken på veje og jernbaner i nattetimerne, og specielt har man udviklet et stilletogsprogram. I Nederlandene er det første formål i den første og anden nationale miljøplan at stabilisere støjforureningen på 1985-niveauet. Desuden er man i øjeblikket ved at gennemføre den anden transportstrukturplan og andre programmer til bekæmpelse af trafik- og industristøj. Tyskland har udgivet en teknisk "vejviser" om grænseværdier, der p.t. er påbudte. I Grækenland fokuserer støjbekæmpelsesprogrammet på en støjoversigt plus en udvidelse af støjovervågningssystemet til det nationale computernet for miljøoplysninger.

I Det Forenede Kongerige blev der udarbejdet retningslinier til lokalstyrerne i 1994 med anbefaling om, at ingen nye udstykninger til boligformål måtte udsættes for støjniveauer fra transport eller blandet transport og industrikilder på mere end 66 leq dB(A) om natten, om nødvendigt med støjdæmpende foranstaltninger.

For at identificere støjforureningsproblemet i byområderne har mange medlemsstater foretaget eller er i færd med at foretage støjmålinger. I Finland har ca. 25% af kommunerne fuldendt deres opgørelse af støjen. Østrig har allerede færdiggjort sin opgørelse af støjpåvirkningsniveauerne fra jernbanetrafikken og vejtrafikken samt en undersøgelse af støj og helbred. Som et resultat af opgørelsen har man fastlagt en støjgrænse på 65 dB for dagtimerne og 55 dB for natten gældende for alle østrigske forbundsveje og hovedlandeveje med virkning fra 2003.

Der er iværksat foranstaltninger med forbindelse til infrastrukturen og den fysiske planlægning, såsom bedre zoneinddeling omkring lufthavnene, industriområderne, de større veje og jernbaner i Østrig, Tyskland og Nederlandene. I Tyskland tages der hensyn til støjbeskyttelse ved regulering af arealudnyttelsen. Østrig er i øjeblikket i færd med at fastlægge vejledende værdier for tilladte støjemissioner afhængig af arealudnyttelsen. Nederlandene har udgivet planlægningsdokumenter for transport, zoneinddeling af flyvepladser, bekæmpelse af trafik- og industristøj og er i øjeblikket ved at gennemføre zoneinddelingsforanstaltninger, isoleringsprogrammer, støjvolde og god offentlig transport i nye bolig- og erhvervsområder.

Østrig har lovgivet om adgangen for civile fly og godkendelse af jernbanevogne (1993), der kræver en reduktion af støjen fra godsvogne på 5 dB fra 1995 og fremefter. Irland har lavet udkast til støjstandarder, der er udstedt af EPA. I Det Forenede Kongerige er der formelle regler for støjisolering i boliger, som er afledt af den voksende støj fra lufthavne og nye vejanlæg, og der er tilsvarende forslag vedrørende nye jernbaner. En finsk lov af 1992 fastlægger også ordninger til finansiering af bekæmpelsesforanstaltninger for dem, der ligger inden for visse zoner samtidig med at kontrolforanstaltningerne er skærpet.

Medlemsstaterne har også iværksat forskellige aktioner for at fremme foranstaltninger til nedbringelse af støjen og informere offentligheden om støjforureningsproblemerne. Østrig, Frankrig og Nederlandene har udgivet brochurer og undervisningsmaterialer til brug for offentligheden og skolerne. I Finland er vejledninger i målingen af konkrete støjemissioner fra veje og jernbanetrafikken under udarbejdelse. Frankrig har udvidet sin informationstjeneste om støjforurening til Minitel. I Det Forenede Kongerige er der fremstillet oplysningsmateriale til borgerne med særlig opmærksomhed på støj fra naboer og husholdningerne. I 1994 søsatte Østrig sit "støjbeskyttelsesår" med brochurer og en elevkonkurrence. Nederlandene har startet adskillige kampagner for at fremme brugen af offentlige transportmidler og bekæmpe privatbilismen.

Støjbekæmpelsesprogram i Grækenland

Nationale forsøg, der sigter mod at skabe indsigt i, hvordan man skal takle væsentlige problemer i forbindelse med støjbekæmpelse, har sat fokus på de problemer, der stammer fra støj fra transport og industriaktiviteter i de større, græske byområder. Ministeriet for miljø, fysisk planlægning og offentlige arbejder (YPEDOHE) indtager en stadig mere dynamisk holdning til støjrelaterede problemer. Dets støjbekæmpelsesprogram falder i to tidshorisonter: 1986 til 1993, og 1993 frem til 1999. Inden for den første tidshorisont, 1986 til 1993, var hovedsigtet at fastlægge det bestående miljøs akustiske kvalitet i større trafikområder. Der blev således udarbejdet et kort over trafikstøjen i Athen (inkl. forstæderne Holargo og Papagos), Kavala, Thessaloniki, Volos, Rhodos, og Piræus).

Inden for den anden tidshorisont skal der gennemføres fire større aktioner:

(1) yderligere rensning og evaluering af den bestående akustiske kvalitet i større byområder, først og fremmest i Athen og omliggende kommuner og i mange mellemstore turistbyer

(2) overvågning og etablering af vurderinger af virkningerne på miljøet (VVM) for støjbekæmpelse ved at:
- udvide den bestående støjovervågningsmekanisme til Athen og de øvrige større byområder Thessaloniki, Piræus og Patras og desuden ved at tilslutte og samordne denne mekanisme med det nationale computernet for miljøoplysninger,
- oprettelse af et system til overvågning af støj fra de største græske lufthavne, således at det også kan tilsluttes det nationale computernetværk for miljødata,
- organisere en tilsynstjeneste for støjbekæmpelse og fremskaffe alt det nødvendige akustiske udstyr,
- udføre en feasibility-study for støjovervågnings-, evaluerings- og bekæmpelsesmetoder, der skal opstilles i de større turistområder,
- fremme begrebet "stille produkter" og lovgivning om støjmærkning,
- gennemføre lovgivning om parametre, registre og der grænser for VVM-undersøgelser.

(3) definition af handlinger til bekæmpelse af trafikstøj ved:
- at udarbejde en feasibility-study til fastlæggelse af alle sorte pletter mht. trafikstøj langs med de største veje i Grækenland og de større byers bynet for at kunne udarbejde en integreret plan for oprettelsen af handlinger til bekæmpelse af vejtrafikken,
- at nå frem til en endelig udformning og opførelse af 10.000 m^2 støjvolde langs med disse sorte pletter for trafikstøj.

(4) definition og derpå samlet gennemførelse af støjkontrol og bekæmpelsesforanstaltninger, bl.a. opstilling af:
- de første grænser for udendørsstøj fra trafikken for alle nye vejprojekter,
- støjovervågningssystem for Athen bestående af fem vejrstationer, der kan klare alle vejrforhold til overvågning af den bymæssige trafikstøj og oprettelse af en terminal til oplagring af data,
- tilsyn med støjemission fra industrien i det Stor-Athenske byområde,
- opstilling af permanente og kombinerede arbejdsgrupper (YPEDOHE/politiet) til kontrol af køretøjers støjemission,
- den første støjvold i Grækenland til beskyttelse af "New Philadelphia-området" for at beskytte mod trafikstøj efterhånden som den nye hovedlandevej fra Athen til Lamia bliver taget i brug.

Vurdering

Tilgængeligheden og sammenligneligheden af data om støj og prognoser for fremtidige støjniveauer er generelt dårlig. I betragtning af den evt. accelererende stigning i passager- og godstrafikken på vejene er det ikke sandsynligt, at trafikstøjen vil blive væsentligt reduceret, uden at der indføres drastiske foranstaltninger med det formål at bekæmpe ved kilden, ændre adfærden og indføre

fysisk planlægning.

Bortset fra at der opstilles standarder på EU- og internationalt plan for visse typer udstyr, køretøjer, apparater m.m. er støjproblemet et lokalt/regionalt spørgsmål, der direkte hænger sammen med planlægningen af arealudnyttelsen.

Nationale foranstaltninger, som sigter mod at tage hånd om støjproblemerne, omhandler fysisk planlægning, overvågning (inkl. udarbejdelse af oversigter over støj), støjbekæmpelsesprogrammer for trafik- og industristøj samt oplysning og bevidsthedsskabende initiativer rettet mod borgerne.

Konklusion

Medlemsstaterne bør med EU-støtte overveje, hvorledes det er muligt at forbedre de generelle oplysninger om støj og støjkilder, udarbejde præcise oversigter over støjsituationen, arbejde med sammenligneligheden af målinger og beregningssystemer samt definere fælles og/eller ækvivalente standarder. Kommissionen bør analysere udviklingen inden for disse områder samt kriterierne for støjkvalitet.

Der er behov for en samlet indsats og en samordnet tilgang på EU-niveau for at kunne sætte ind med støjbekæmpelse. En samlet indsats skal sikre indførelsen af generelle standarder for støjkvalitet og oplysning af borgerne. Fysisk planlægning er væsentlig i denne sammenhæng.

EU's lovgivningsmæssige tilgang til støjforurening fra punktvise kilder skal i højere grad integreres, systematiseres og forenkles. Arbejdet med at udarbejde normer skal gøres færdigt.

Der skal på EU-plan sættes særligt ind for at afhjælpe støjproblemerne i nærheden af lufthavne og fra fly.

2.7. Kystområder

Indledning

Det 5. miljøhandlingsprogram opstiller følgende mål for år 2000:

- bedre koordinering af relevante politikker på og mellem alle forvaltningsniveauer,
- en ramme for integreret forvaltning af kystområderne,
- udvikling af kriterier for en bedre balance i arealanvendelsen, arealbevarelsen og udnyttelsen af naturens ressourcer,
- bevidstgørelse af offentligheden, erhvervssektoren og den offentlige sektor.

I mange kystområder i Europa bliver det følsomme økosystem stadig forringet (tab af naturlige levesteder, vandforurening, eutrofiering og ødelæggelse af landskaber). Denne udvikling finder sted på trods af, at man fra politisk hold har erkendt problemerne og eksistensen af politiske instrumenter (lovgivningsmæssige, økonomiske og planlægningsmæssige). Hovedårsagerne til den fortsatte forringelse er urbanisering af kystområderne, transport, landbrug (brug af gødning og pesticider samt intensivt husdyrhold), industri- og energisektorerne (koncentration i havnebyer), fiskeri og akvakultur (fiskeforarbejdningsanlæg) samt masseturisme. Det anslås, at der bor ca. 200 mio. europæere ud af i alt 680 mio. i kystområderne (dvs. inden for en afstand af 50 km fra vandet). Dette tal forventes at stige og gør de nuværende miljøproblemer endnu mere påtrængende.

De opnåede resultater

På EU-plan

Blandt de væsentligste fællesskabsinstrumenter, som er indført for at beskytte og forbedre kystområderne, er direktiverne om kvaliteten af badevand, behandling af byspildevand, bevaring af vilde fugle samt vurdering af virkningen på miljøet. EU er medunderskriver af Barcelona-konventionen og tilhørende protokoller til beskyttelse af Middelhavet, Helsinki-konventionen til beskyttelse af Østersøen samt Paris-/Oslo-konventionen, som dækker Nordsøen og navnlig dens kystområder. EU er tillige fuldgyldig deltager i Nordsøkonferencerne, som holdes regelmæssigt på ministerniveau.

I tråd med det 5. miljøhandlingsprogram og Miljørådets resolutioner af 1992 og 1994 er Kommissionen i færd med at udarbejde en meddelelse om integreret forvaltning af

kystområderne, som skal foreligge inden udgangen af 1995. Kommissionen vil foreslå brugen af et demonstrationsprogram for at vise, at en bæredygtig udvikling kan fremskyndes gennem bedre håndhævelse af politikker og instrumenter samt tilstrækkelig koordinering mellem de mange aktører, der har indflydelse på udviklingen af kystområderne. Projektet vil involvere en række parter på forskellige niveauer (lokale, regionale, nationale, europæiske) og vil blive understøttet af bestående økonomiske værktøjer (FEDER og LIFE). Resultaterne vil blive drøftet og formidlet videre for at hjælpe med til den bæredygtige udvikling i kystområderne.

I forbindelse med ENVIREG-programmet er der fremstillet en håndbog i god praksis på basis af undersøgelser af konkrete, udvalgte tilfælde og for at illustrere de generelle principper for planlægning og gennemførelse af økonomisk udvikling og miljøbeskyttelsesinitiativer i EU's kystområder.

Inden for rammerne af F&U-programmerne for miljøet arbejdes der på ELOISE-projektet (europæiske studier af interaktionen mellem land og hav).

På medlemsstats-plan

Forvaltningen af kystområderne er et problem i de fleste lande. Opmærksomheden er rettet mod problemerne med belastning fra udvikling og beskyttelse af ressourcerne.

Den første type problemer håndteres ofte gennem kontrolmekanismer for arealanvendelsen på nationalt, regionalt og lokalt plan samt gennem programmer til beskyttelse af steder af særlig interesse. Den foretrukne mekanisme er planlægning og vejledning frem for regulering. - I visse lande (Frankrig og Nederlandene) sker dette kun i den planlægningsproces, som alle udstykninger skal følge. I andre (Portugal, Finland og Spanien) er der lagt ekstra kontrol på kystområderne via konkrete planer eller der benyttes vejledninger fra centralstyret over for lokalstyret (Det Forenende Kongerige). I Irland er der udarbejdet en strategi for forvaltning af kystområder, som i skriftlig form skal bidrage ti den videre udvikling af en national politik for dette område. I flere lande findes der programmer til beskyttelse af særligt sårbare områder, her vises Østersøens og Nordsøens kyster særlig opmærksomhed (Nederlandene og Tyskland, navnlig Vadehavet, Danmark, Sverige og Finland navnlig Østersøen), hvor Helsingfors- og Paris/Oslo-konventionerne for begges vedkommende blev opdateret i 1992.

Kystvandene overvåges under hensyntagen til kravene til badekvalitet og efter økologiske hensyn. I de skandinaviske lande har man udviklet handlingsplaner for at reducere emissionen af næringsstoffer til kystvandene.

Støtteaktioner omfatter miljø- og turistmyndighedernes oplysningskampagner om emner lige fra kystbeskyttelse til naturbeskyttelse og forvaltning af besøgsstrømmen.

Vurdering

Som tilfældet er med bymiljø og støj, ligger kompetencen vedrørende kystområderne i første instans hos de lokale og regionale myndigheder, navnlig i forbindelse med planlægningen af arealudnyttelse og politikker, der skal lokke økonomisk aktivitet til disse meget sårbare områder. Kystområdernes økonomiske fremtid og miljøkvalitet hænger uløseligt sammen. Mens man er ved at etablere miljøvurdering af projekterne under anvendelse af national og europæisk lovgivning, tages der ofte i utilstrækkelig grad hensyn til virkningerne på miljøet.

Konklusion

Følgende væsentlige handlinger er blevet udpeget:

- de offentlige myndigheder i medlemsstaterne skal blive bedre til at indarbejde miljøhensynene i mere krævende og bedre koordinerede politikker, som sammenkæder værktøjer, økonomiske aktører og beslutningstagere,

- medlemsstaterne bør gøre mere systematisk og grundig brug af VVM-undersøgelser som et grundlæggende redskab for udviklingsprojekter- og programmer i kystområderne,

Forvaltning af kystområder i Frankrig og Spanien

I forbindelse med forvaltningen af kystområderne har Frankrigs "Conservatoire du Littoral", som er en offentlig organisation til beskyttelse af Frankrigs kyst- og ferskvandsområder, bemyndigelse til at erhverve og frede økologisk følsomme vandområder. Organisationen har beføjelse både i de franske kyst- og ferskvandsområder og de franske oversøiske territorier. Når sådanne områder en gang er erhvervet, kan de ikke igen afhændes, og offentligheden kan ikke formenes adgang dertil, medmindre det skønnes nødvendigt af økologiske årsager. Bidrag til Conservatoire har siden 1995 været fradragsberettigede.

Conservatoire har imidlertid ikke det endelige ord at skulle have sagt, når det skal besluttes hvilke områder, der fortsat skal klassificeres som naturlige. Organisationen må tage hensyn til relevant lovgivning, byplaner og fysisk planlægning, og den skal arbejde nært sammen med lokalstyrerne mhp. at definere hvilke områder, der skal erhverves og fastlægge genopretningsprogrammer og betingelser for forvaltningen af de pågældende steder.

I bestræbelserne på at redde og genetablere Europas største saltvandssø, L'Etang de Berre i nærheden af Marseille, har Frankrigs faste udvalg til forebyggelse af industriel forurening, SPPPI, bragt alle aktører sammen i en fælles indsats, der er planlagt at skulle strække sig over 10 år. Denne indsats kræver medvirken af offentlige og lokale myndigheder, den lokale industri samt offentlige og private organisationer i forbindelse med en større oprensning, der har som mål at halvere den industrirelaterede forurening. Budgettet for Rhône-Mediterranée-Corse's vandagentur vil desuden blive udvidet med 1.600 mio. FRF for perioden 1994-1996 til finansiering af oprensningen af kysten (navnlig vandbehandlingsanlæg, genopretning af L'Etang de Berre samt andre aktioner ved Rhône-floden).

I samarbejde med de lokale og selvstyrende myndigheder er det spanske ministerium for offentlige arbejder, transport og miljø ansvarlig for gennemførelse af den spanske lov om kysterne af 1988 og kystplanen (1993-1997), der har til formål at beskytte, bevare og genoprette Spaniens følsomme kystlinje i en samlet længde på 8.000 km. Samtidig med at den garanterer fri offentlig adgang til strandene, fastlægger loven om kysterne præcise retningslinjer og anbefalinger for fysisk planlægning i de områder, der støder op til kysten, således at bestående eller nye aktiviteter ikke ødelægger den naturlige balance. Disse retningslinjer og anbefalinger er forskellige afhængig af, hvilken kategori arealet falder ind under, f.eks. offentlig adgang, gennemgangsområde, fredet eller under indflydelse. Ifølge loven om kysterne skal alle nye udviklingsplaner fremsendes til de lokale myndigheder ledsaget af en VVM-undersøgelse. Bygninger og udvikling skal desuden tilpasses det lokale, naturlige miljø set fra et æstetisk synspunkt. Overtrædelser straffes hårdt med store bøder. Kystplanen, som råder over et samlet budget på 150.000 mio. pesetas, foreskriver konkrete handlinger, der er vigtige for at forhindre yderligere erosion af kysten og nedbrydning (enten menneske- eller naturskabt) og genopretning af de naturlige levesteder, såsom vådområder og klitter.

- de offentlige myndigheder i medlemsstaterne bør øge borgernes bevidsthed, sikre bedre kommunikation, udveksling af erfaringer og koordinering på lokalt og regionalt plan; endvidere bør de fremme oprettelsen af fora, som muliggør synergi i retning af en bæredygtig forvaltning af kystområderne,

- de offentlige myndigheder skal udvikle passende sammenlignelige generelle indikatorer (udover dem som vedrører badevandskvaliteten) til beskrivelse af miljøtilstanden i kystområderne i hele EU,

- EU skal udvikle demonstrationsprogrammer for integreret forvaltning af kystområder med det formål at påvise virkningen af forbedrede oplysnings- og samordningsmekanismer for gennemførelsen af en bæredygtig udvikling; dette kan endvidere påpege et evt. behov for yderligere handling på EU- og andre niveauer.

2.8. Affaldsforvaltning

Indledning

En af nøgleopgaverne i 1990'erne består ifølge det 5. miljøhandlingsprogram i at standse og vende den nuværende stigende tendens i affaldsproduktionen

udtrykt både i volumen og miljøfare og -beskadigelse. På grundlag af EU-strategien for affaldshåndtering, der blev sanktioneret ved Rådets beslutning af 7. maj 1990, har aktionerne fokuseret på forebyggelse/genbrug, fremme af genvinding, minimering af slutdeponering, regulering af transport og afhjælpning. I sommeren 1995 diskuterede Kommissionen en statusrapport om affaldsstrategien. Der har været et antal andre udviklinger, som har påvirket gennemførelsen af affaldsstrategien så som erfaringerne med de instrumenter, der blev vedtaget mellem 1990 og 1995, væsentlige domsafsigelser af Domstolen samt betydningsfulde udviklinger på internationalt plan, især vedtagelsen af Basel-konventionen vedr. kontrol med grænseoverskridende overførsel af farligt affald og deponeringen heraf samt mere generelt diskussionen om handel og miljø.

Kapitel 10 i hvidbogen af 1993 har virket som en stor tilskyndelse i forbindelse med behovet for at skabe en ny, ren teknologi, der bl.a. skulle omfatte øget levetid for produkterne og øget genbrug og genanvendelse. Målsætningerne i kapitel 20 i Agenda 21 for miljørigtig håndtering af farligt affald forfølges i EU's affaldsstrategi og tilhørende lovgivning.

Undersøgelser af forbrugernes holdninger og deltagelse (Eurobarometer) viser, at mens produktionen af affald pr. indbygger stiger i takt med øget velstand og disponibel indkomst, så har levestandarden i de nordlige EU-medlemsstater nået et punkt, hvor bevidstheden om og viljen til at reducere affaldsmængden og øge genanvendelsesgraden er klart til stede.

De opnåede resultater

På EU-plan

Udviklinger i forhold til udvidelse af produktets levetid og affaldshåndtering

I 1994 vedtoges Emballagedirektivet, der fastsætter mål for genanvendelse og genvinding af emballageaffald for perioden 1996-2001. Direktivet skal revideres i løbet af 5-årsperioden på grundlag af de indhøstede erfaringer i medlemsstaterne, den videnskabelige forsknings resultater og vurderingen af teknikker såsom økobalancer. Medlemsstaterne har fleksibilitet til at vælge de mest passende systemer, og adskillige medlemsstater har allerede etableret sådanne systemer. Indarbejdelsen af miljømærkningskriterier for papirprodukter, der anerkender genanvendte fibre som et råstof, kan ventes at yde et positivt bidrag.

Den metodologiske indfaldsvinkel i programmet til prioritering af affaldsstrømmene, som blev iværksat af Kommissionen i 1991 for at igangsætte planer for bestemte affaldstyper, benytter principperne om bæredygtig udvikling, foregribende og forberedende handling samt fælles ansvar. De implicerede projektgrupper samler alle de interesserede parter på fællesskabsplan (Kommissionen, medlemsstater, producenter, forhandlere, leverandører af materialer, forbrugere, miljøorganisationer m.m.).

Inden for rammerne af dette program kan der vise sig muligheder for at udvikle nye instrumenter til gennemførelse af politikker for affaldsforvaltning, som på en gang er forskellige fra og komplementære til den hidtidige tilgang, som udelukkende har været baseret på bestemmelser og lovgivning. Projekterne for dæk og skrotbiler er afsluttet, og projektet for affald fra hospitaler/plejehjem er nær ved. Det overvejes, om opfølgningen skal være i form af lovindgreb. Arbejdet på projektet for håndteringen af nedrivningsaffald fra bygninger samt elektrisk og elektronisk udstyr fortsætter.

Aktiviteterne med genanvendelse og genbrug af affald navnlig inden for industrisektoren griber mere og mere om sig. Der er brug for flere retningslinier for at identificere og undersøge de teknologiske muligheder og disses rentabilitet.

For at lette gennemførelsen af lovgivning på affaldsområdet, opregnede Rådets beslutning 94/904 en række farlige affaldstyper, og Kommissionens beslutning 94/3 indeholdt et europæisk affaldskatalog. Man drøfter yderligere forbedringer af definitionerne (navnlig definition af affald) også i forhold til OECD- og Basel-konventionen.

I 1994 nåede man frem til en fælles holdning til det foreslåede Lossepladsdirektiv. Her vil der blive stillet krav til udformningen og driften af bestående nye deponier og deponeringen af særlige

affaldstyper på udpegede steder.

I slutningen af 1994 vedtog Rådet et direktiv om forbrænding af farligt affald. Dette direktiv fastlægger for første gang standarder for forbrændingen af farligt affald i industrianlæg, bl.a. emissionsgrænser for tungmetaller og dioxiner. Kommissionen har desuden taget initiativ til at revidere direktiverne fra 1989 om forbrænding af kommunalt affald.

Det bestående direktiv om bortskaffelse af PCB/PCT er stort set forældet på grund af forbuddet mod at markedsføre og bruge PCB/PCT og takket være de fremskridt, der er gjort mht. teknikker til bortskaffelse af PCB/PCT. Der er foreslået en revision, som sigter mod en tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om kontrolleret bortskaffelse af PCB/PCT og udstyr, der er forurenet med PCB/PCT.

Via LIFE- og THERMIE-programmerne er der ydet støtte til en række projekter om affald og forurening af jordbunden.

Affaldsstrømme

Rådets forordning om overvågning og kontrol med affaldstransporter inden for, til og ud af EU trådte i kraft i maj 1994. Denne forordning indarbejder relevante internationale aftaler, der pålægger EU visse forpligtelser, i EU-lovgivningen. Som eksempler kan nævnes Lomé-konventionen, Basel-konventionen samt OECD-beslutningen om kontrol med den grænseoverskridende strøm af affald beregnet til genvindingsformål. EU har spillet en aktiv rolle ved sikringen af internationalt samarbejde i bestræbelserne på at mindske de verdensomspændende problemer, der er forårsaget af farligt affald, og følger således op på forpligtelserne i henhold til Agenda 21. Forordningen tager hensyn til målet om at minimere strømmen af affald, der er beregnet på endelig bortskaffelse, på grundlag af princippet om selvforsyning, og nærhed og den regulerer kontrollen med transporter af affald, der er beregnet på genvindingsformål på en sådan måde, at man tilskynder til genvinding, mens sådant affald på samme tid skal forhindres, såfremt genvindingsanlæggene fra et miljømæssigt synspunkt er uacceptable.

Målet om inden år 2000 at afskaffe eksporten af affald til endelig bortskaffelse uden for EU er blevet effektivt gennemført. Eksport er kun tilladt til EFTA-lande, der også er medunderskrivere af Basel-konventionen (Norge og Schweiz).

Lignende mål forfølges inden for rammerne af Basel-konventionen. Drøftelserne fokuserer nu på at sikre et fuldstændigt forbud af eksport af farligt affald til lande, som ikke er medlem af OECD, således at det får umiddelbar virkning for eksport til endelig bortskaffelse, og således at der opnås et generelt forbud mod affaldseksport med henblik på genvinding i lande uden for OECD med virkning fra 1. januar 1998. Med henblik på opfyldelse af denne internationale beslutning har Kommissionen udarbejdet udkast til en ændring af forordning 259/93 mhp. at udvide det nuværende forbud mod eksport til ACP-landene af farligt affald beregnet til genvindingsformål til også at omfatte alle ikke-OECD-lande fra og med 1. januar 1998.

Eksport til lande uden for OECD af ufarligt affald til genvinding er i princippet ikke genstand for nogen kontrolordninger iht. forordning 259/93. Efter samråd med disse lande vil der dog også blive påbud om kontrolordninger på dette område, med mindre Kommissionen modtager indikationer om det modsatte fra de importerende lande. Til opfyldelse heraf har Kommissionen vedtaget beslutning 94/575/EØF. Supplerende forslag er blevet fremsat over for Rådet angående sager, som ikke er omfattet af den beslutning.

Affaldsstatistikker

Med den nyeste teknologi er der lavet en opgørelse over EU-data om produktion, indsamling og bortskaffelse af affald. Fællesskabsprojektet til indsamling af statistikker om affald har afsløret, at medlemsstaternes affaldsstatistikker er meget uensartede. Der er stillet forslag til en statistisk metode med henblik på en afhjælpning af denne situation, bl.a. et system til statistiske oversigter for industrien, lokalstyrerne og bearbejdningsvirksomhederne. I anden fase af projekter er den foreslåede metodologi afprøvet i fire pilotundersøgelser gennemført i Nederlandene, Portugal, Det Forende Kongerige og Danmark. Hovedkonklusionen var, at af hensyn til sammenligneligheden mellem data i de forskellige

medlemsstater er det altafgørende at indføre et fælles klassificeringssystem.

Oplysning/uddannelse/øget bevidsthed

Der er gennemført en omfattende række konferencer og undersøgelser angående god praksis inden for affaldshåndtering på små øer (den afsluttende konference blev afholdt på Tenerife i maj 1995). En håndbog om affaldshåndtering på små øer er under udarbejdelse med henblik på offentliggørelse.

På medlemsstats-plan

Affaldsstrategier/-planer

Som reaktion på de voksende problemer med forurening af luften, vandet og jordbunden som følge af forkert håndtering af affaldet, har medlemsstaterne udviklet eller er i færd med at udvikle strategier for affaldshåndtering, som kan indarbejdes og være bæredygtige fra et miljøsynspunkt. De strategier, der f.eks. er iværksat eller foreslået af Spanien, Italien, Luxembourg, Østrig, Det Forenede Kongerige og Danmark, skal ses i lyset af udviklingen af landenes økonomier, og de omfatter en bred vifte af handlinger til begrænsning af mængden af produceret affald og de dermed forbundne risici, ved at man indfører renere teknologier i hver enkelt fase af produktionscyklussen, teknologiske enheder til genvinding og behandling af affald og emissioner plus behandlingsenheder til klassificering af forarbejdningsaffald. I Østrig er der indført yderligere initiativer, som siden juli 1990 har pålagt virksomheder med over 250 beskæftigede at udpege en kvalificeret affaldschef (for virksomheder med over 100 ansatte siden 1995). Skønt der er indført en række affaldsstrategier, mangler der dog stadig fremskridt i retning af at indføre offentlige planer for affaldshåndtering. De kompetente myndigheder skal så snart som muligt udarbejde forvaltningsplaner og underrette Kommissionen. Indtil nu har medlemsstaterne kun i begrænset omfang og med betragtelig forsinkelse opfyldt deres forpligtelser.

Bortskaffelse af affald: deponeringspladser, forbrænding, behandling

Medlemsstaterne tager sig i større og større grad af problemet med bortskaffelse af affald ved at fokusere på metoder til begrænsning af deponering på lossepladser og ved forbrænding ved at indføre økonomiske foranstaltninger, såsom skatter og afgifter, og/eller tager skridt i retning af genvinding/genanvendelse og behandling. Italien har f.eks. forbedret sin kommunale affaldsbehandling især i storbyområderne ved at overtale forbrugerne til at forhåndssortere deres affald og forbedre driften af de obligatoriske ordninger ved at fokusere på emballage, der vægtmæssigt p.t. udgør 40% og volumenmæssigt 50% af det kommunale affald. I Frankrig bliver brugerne af lossepladserne pålagt en øget afgift, og overskuddet herfra bruges til at finansiere innovative teknikker til affaldsbehandling, og støtte opførelsen af behandlings- eller forædlingsanlæg for husholdningsaffald. Det Forenede Kongerige har indført en afgift på deponeringspladser, som bliver indført i oktober 1996; men afgiften kan nedsættes over for deponeringspladsernes driftsherre, såfremt der indbetales bidrag til en miljøfond, som investerer i godkendte miljøformål. I Tyskland trådte de tekniske instrukser vedr. kommunalt affald ("TA Siedlungsabfall") i kraft i 1993, ifølge hvilke det blev pålagt at indføre integrerede bortskaffelsessystemer med opprioritering af genvinding og eliminering af forureningen. I Danmark skal deponeringen af organisk affald på lossepladserne minimeres i størst muligt omfang som forberedelse til et forbud mod deponering af brandbart affald fra og med 1997. Man har hævet og differentieret afgifterne for deponering af affald på lossepladserne og favoriseret forbrænding som en alternativ bortskaffelsesmåde. I Finland er der indført et system med statsafgifter på deponering af affald på lossepladser. I Spanien har man udviklet en national plan (1995-2000) for rensning af forurenet jord. I Frankrig blev der medio 1995 indført en afgift på alt industriaffald, som skal finansiere genoprettelse af forurenede områder. I Østrig arbejdes der på at indføre et omfattende regelsæt, som også dækker udpegelse af egnede deponeringspladser, deres tekniske drift og overvågning.

Genanvendelse og genvinding

Det Forenede Kongerige har opstillet mål for genanvendelse af 25% af husholdningsaffaldet inden år 2000. Målet for genanvendelse for emballageindustrien er sat til 50% inden år 2000 ifølge producentansvarsinitiativet. I Frankrig lægges vægten på at forhøje de kommunale genanvendelses- og genvindingsprocenter og forbedre kvaliteten på affaldshåndteringen. Målet er at øge genanvendelses- og genvindingsprocenterne til 50% inden 2000 og til 70-80% inden 2005. Ca. 60% af alle genanvendelige fibre bliver indsamlet og genanvendt. Den franske genanvendelses- og genvindingsprocent for industriaffald er p.t. på 50%, for husholdningsaffald på 20%. Ti-årsplanen for Italien går ud på at genvinde 70% af glasaffaldet, 70% af papiraffaldet, 15% af det organiske affald og 10% af øvrige materialer. Af den samlede italienske produktion af affald genanvendes 19%, 3% går til energiproduktion og 79% bortskaffes ved deponering på lossepladser eller forbrænding. Østrig har opstillet et mål om at reducere anvendelsen af deponeringspladser til kommunalt affald med 50% inden 1996.

Ved brug af renere teknologier kan affaldsproduktionen begrænses. Dette aspekt nød første prioritet under den danske handlingsplan for affald og genanvendelse 1993-1995. Grundlaget for en udarbejdelse af brancheløsninger i Østrig ligger i en undersøgelse af materialestrømmene startende med tilførslen (råstoffer, hjælpestoffer og energi) frem til emissionerne (produkter, energi, affald, spildevand og emission til luften), der på afgørende måde kan medvirke til virksomhedens overlevelse. I Luxembourg reguleres, begrænses eller i visse tilfælde forbydes fremstillingen, salget eller destruktionen af visse affaldsskabende produkter.

Statens indkøbspolitik med en oppriorietering af kravet om indkøb af genanvendte produkter og produkter, der giver lidt eller ingen affald, er et virkemiddel til at skabe markeder for produkter hvori der indgår genanvendte materialer. Det Forenede Kongerige tilskynder til en udvidelse af markedet for genanvendte materialer via forskningen i nye anvendelsesmuligheder, gennemgang af specifikationerne for at fjerne uberettiget diskrimination og en politik om at købe genanvendte forbrugsvarer, hvis de kan konkurrere på pris og kvalitet. Erhvervslivet anmodes om at sikre markeder for den øgede mængde genanvendte forbrugsvarer, der følger af producentansvarsinitiativet. I Portugal har man indsamlet fortegnelser over affald til genvinding for at øge markedet for genanvendte materialer.

Medlemsstaterne forbedrer mængden og kvaliteten på genanvendte forbrugsvarer ved at øge dækningen af separate indsamlingssystemer (f.eks. Italien) eller via en udvidelse af affaldsbehandlingskapaciteten (oprettelse af regionale affaldsbehandlings- og genanvendelsescentraler og lukning af lokale lossepladser i Danmark).

En udvidelse af producentansvaret spiller en dominerende rolle blandt de virkemidler, der benyttes i medlemsstaterne for at begrænse produktionen af affald fra bestemte affaldsprodukter, som skaber store bortskaffelsesproblemer på grund af deres forurenende koncentrationer eller de akkumulerende mængder. Efter for nylig at have ændret lovgivningen, har den svenske regering nu fået mulighed for at overlade ansvaret for udtjente produkter og affald til producenterne. Indtil videre er dette producentansvar indført inden for emballage, papir og dæk, og der er tilsvarende ordninger på vej for biler, byggematerialer, elektronisk og elektrisk udstyr. Den tyske lov om undgåelse, genanvendelse og bortskaffelse af affald, der er vedtaget i juli 1994, sigter mod at indføre produktgenbrug på grundlag af et omfattende produktions- og produktansvar. I Tyskland har man planer om forordninger, der fastlægger forpligtelser til at tage produkter retur og genanvende produkterne, når det gælder batterier, akkumulatorer, skrotbiler, byggeaffald, skrot-elektronik og affaldspapir. Som et resultat af den tyske forordning af 1991 om emballage, der pålægger producenterne og forhandlerne af produkterne at genbruge eller i det væsentlige genanvende, er tendensen inden for materialebrugen til emballage især transportemballage blevet vendt 180 grader.

Den østrigske lovgivning regulerer returordningerne for batterier, lyspærer og køleskabe. Siden oktober 1993 har der eksisteret forpligtelser for emballage omfattende genvindingsmål for alle typer

Affaldsindsamling i Luxembourg

I Luxembourg omfatter "Superdréckskëscht-aktionen" indsamling og bortskaffelse af problematisk husholdningsaffald, bl.a. malinger, bilbatterier, batterier fra husholdninger, spildolie, farmaceutiske produkter, smørelse, aerosoldåser og opløsningsmidler.

Målet er at maksimere genanvendelsen og genvindingen af materialer, således som påbudt ved lov af 17. juni 1994 om forebyggelse og bortskaffelse af affald.

Malerbøtter, der f.eks. plejede at blive brændt, bliver nu behandlet i anlæg, hvor malingsresterne skilles fra beholderne ved hjælp af cryoteknik, således at materialet i beholderne kan genvindes.

Store og små brochurer orienterer offentligheden om indsamlingen og forebyggelsen af affald. I supermarkederne arrangeres der udstillinger af alternative produkter for at orientere forbrugerne om de affaldsmæssige problemer ved deres indkøb.

Superdréckskëscht 2 udvidede aktionen til små og mellemstore virksomheder - bilværksteder, transportselskaber, tømrere, skoler og malere. Selskaber, der forvalter deres affald i overensstemmelse med Superdréckskëscht 2, har ret til anvende et logo på deres brevpapir for at gøre deres kunder opmærksom på, at deres affald bliver bortskaffet i henhold til loven.

Den oprindelige Superdréckskëscht-aktion blev udelukkende finansieret af miljøministeriet. Nu har en række brancheorganisationer aftalt, at en del af omkostningerne forbundet med indsamlingen og behandlingen af de produkter, hvis oprindelse kan konstateres, bliver betalt af sammenslutningernes medlemmer. Overgangen til et gebyrbaseret system har ikke givet større problemer.

emballagemateriale. Der er med industrien aftalt et frivilligt retursystem for PVC-vinduesrammer og plasticrør. Desuden eksisterer der en frivillig aftale mellem bilindustrien og staten om returnering af skrotbiler, som udløber i 1995. Der er også ved at blive indført bedre indsamling og forarbejdning af skrotbiler. Cementindustrien forbrænder ca. 70% af de brugte bildæk. Sorteringen af byggeaffald er reguleret ved lov, og det anbefales, at byggeindustrien skal gøre større brug af genanvendte materialer.

I Frankrig er man ved at forberede love og udarbejde frivillige aftaler om producentansvaret for emballagematerialer, brugte dæk, køretøjer, akkumulatorer, elektronisk udstyr og papir. De nuværende returflaskesystemer sikrer, at 90% af vin- og spiritusflaskerne og 98% af ølflaskerne eller flasker til ikke-alkoholiske drikke bliver genfyldt eller genanvendt. Indholdet af engangsflasker behæftes med en ekstra afgift. Smøremidler er også pålagt en ekstra afgift, indtægten herfra er øremærket til finansiere indsamlingen af spildolien.

I Luxembourg er producenterne forpligtet til at sørge for at undgå affald og at lave forvaltningsplaner.

Den britiske bil-, dæk-, batteri-, elektronik-, avis- og emballagebranche er blevet bedt om at øge deres genvinding og genanvendelse af affald betydeligt i henhold til producentansvaret.

Den Luxembourgske og østrigske lovgivning omhandler komposteringen af organisk husholdningsaffald.

Vurdering

Der er gjort betydelige fremskridt for at udfylde de lovgivningsmæssige rammer for affaldshåndtering; men der er stadig en række spørgsmål, som skaber vanskeligheder. Ydermere vil en væsentlig del af den vedtagne lovgivning ikke få praktisk betydning førend i 1997, og målene for 2000 bliver måske ikke nået. Dertil kommer at den nationale lovgivning til gennemførelse af EU-bestemmelserne kun iværksættes langsomt og med store forsinkelser. Det samme gælder planerne for affaldsforvaltning.

Der er betydelige huller hvad angår pålidelige data om affaldsproduktionen og -bortskaffelsen på nationalt og EU-plan, hvilket afspejler forskelle i fortolkningen af definitionerne.

Hvad angår affaldsstrømmene har den internationale udvikling i form af f.eks. Basel-konventionen været en væsentlig faktor for udarbejdelsen af fælleskabslovgivning; men der er behov for opfølgning for at samordne initiativer og definitioner.

I henseende til udviklingen af instrumenter, som supplerer lovgivningen, er der gjort fremskridt på nationalt plan f.eks. i form af skatte- og afgiftsmæssige instrumenter og i mindre grad frivillige aftaler med industrien. Forskellige nationale strategier for affald så som afgifter på affald, genvindings- og genbrugsordninger samt frivillige aftaler vil have en vigtig indvirkning på de forskellige affaldsstrømme. I denne sammenhæng bør der være opmærksomhed på, at der ikke genopstår unødvendige barrierer inden for det indre marked. En række nationale initiativer lægger vægt på at forlænge levetid og genbrug ("miljøcyklus") for at udvikle og anvende renere teknologier, producentansvaret for forbrugte produkter, deponeringsrefusionsordninger samt tilvejebringelse og fremme af markeder for genbrugte materialer.

På EU-niveau er dette aspekt bevidst indarbejdet i Emballagedirektivet, og det er ligeledes en del af andre instrumenter så som EMAS-ordningen og miljømærkningsprojektet, og det støttes af FTU-aktiviteter angående renere teknologier.

I en situation, hvor der ofres større og større opmærksomhed på genbrug, vil varig succes med en hvilken som helst politik i denne sammenhæng bero på, hvorvidt der er et marked for genbrugte produkter.

De positive erfaringer med projekterne med prioriterede affaldsstrømme viser den interesse, der er for samarbejde og dialog mellem EU-organerne, medlemsstaterne og de aktører og sektorer, der er impliceret i affaldshåndteringen.

Konklusion

Affaldsforvaltning er et væsentligt horisontalt emne, som skal takles fra en overordnet synsvinkel på alle økonomiens stadier.

De følgende handlinger er nødvendige for at tage højde for udviklingen inden for affaldsforvaltning og anden udvikling, som øver indflydelse herpå:

A. Gennemgang og revision af affaldspolitikken

- den eksisterende affaldsstrategis effektivitet bør gennemgås og evt. revideres på EU-plan,

B. Data

- det er nødvendigt på EU-plan at udarbejde rammer for indsamling af sammenlignelige data; det europæiske affaldskatalog bør tjene som grundlag herfor,

- medlemsstaterne bør sikre indsamling af de nødvendige data for at muliggøre sammenlignelige indfaldsvinkler,

C. Lovgivningsmæssige rammer og gennemførelse

- medlemsstaterne bør sikre fuldstændig gennemførelse af bestående fællesskabslovgivning. Dette forudsætter, at der etableres og varsles planer for affaldsforvaltning,

- i tråd med principperne for affaldsstrategien skal medlemsstaterne sikre, at den nødvendige infrastruktur tilvejebringes, og at der samarbejdes om forfølgelsen af målsætningen om at reducere affaldsmængden ved kilden,

- der er på EU-plan behov for at sikre samstemmende definitioner og principper, navnlig i henseende til at sikre overensstemmelse med internationale forpligtelser,

D. Samarbejde og dialog

- inden for rammerne af Fællesskabets program for prioriterede affaldsstrømme er der behov for at gennemføre en evaluering af, hvorvidt der bør iværksættes nye initiativer, som supplerer den hidtidige holdning til udelukkende at gå

lovgivningens vej,

- det er afgørende, at der sikres et bedre samarbejde og en forbedret dialog mellem Fællesskabets institutioner, medlemsstaterne og de involverede aktører inden for affaldsforvaltning med det formål at sikre en samordnet indsats og med det sigte at udnytte den indhøstede erfaring i så høj grad som muligt,

E. Instrumenter

- på EU-plan bør der gennemføres undersøgelser af mulighederne for at udvikle rammer for anvendelsen af skatter og afgifter, genanvendelses- og genvindingssystemer samt økonomiske og frivillige aftaler,

- der bør på både nationalt og EU-plan iværksættes undersøgelser af mulighederne for at støtte tilvejebringelsen af effektivt virkende markeder for genbrugte produkter,

- begrebet "producentansvar" er allerede indarbejdet i visse medlemsstater, og det bør udforskes yderligere på EU-plan.

3. RISIKOFORVALTNING OG ULYKKER

Indledning

Det 5. miljøhandlingsprograms mål om at forbedre riskovurderingen og -forvaltningen samt reaktionen på ulykker og katastrofer er fortsat et spørgsmål, som offentligheden i almindelighed tillægger stor betydning. Dette gælder både i forhold til de nukleare og ikke-nukleare sektorer.

Kapitel 19 i Agenda 21 giver en definition af de internationale statslige forpligtelser vedr. kemikaliesikkerheden, der er en proces, som EU i høj grad bidrager til. Forpligtelserne vedr. biologisk sikkerhed er indeholdt i kapitel 16, og her deltager EU i drøftelser om udarbejdelsen af en biologisk sikkerhedsprotokol.

3.1. Industrielateret Risiko

Risikoen for industriulykker

Efter en gennemgribende revurdering af erfaringerne med direktivet om risikoen for større uheld i forbindelse med en række industrielle aktiviteter (Seveso-direktivet) er Rådet på grundlag af et udkast fra Kommissionen blevet enig om en større ændring, som dannede grundlag for den fælles holdning, der blev nået i juni 1995. Det reviderede direktiv vil udpege alle farlige enheder i tråd med målet for det 5. miljøhandlingsprogram. Som resultat af det arbejde, der er udført sideløbende med revisionen, vil man nå til enighed om vejledende sikkerhedsanvisninger for forvaltningssystemer og harmonisering af sikkerhedsrapporter.

På Kommissionens fællesforskningscenter i Ispra har man oprettet et kontor for risikoen for større ulykker, hvis opgave det er at yde teknisk støtte til Kommissionen med hensyn til større ulykker.

Regulering af kemikalier

Den nuværende EU-lovgivning på kemikalieområdet fokuserer på fire hovedområder: datakravene, identificering/klassificering af risici, risikovurdering og risikobegrænsning. Adskillige ændringer og tilpasninger i forhold til de tekniske fremskridt er siden det 5. miljøhandlingsprogram blevet vedtaget i de tilgrundliggende direktiver om klassificering og mærkning af farlige stoffer og præparater, og kodificering af direktiv 67/548/EØF er lige om hjørnet. Der er fastlagt en anmeldelsesprocedure for nye stoffer, og principperne for risikovurdering af nye stoffer er fastlagt. Denne ramme er blevet udfyldt i form af et europæisk tilsynsprojekt og en vejledning til medlemsstaterne om anmeldelse af nye stoffer. Under denne procedure er der i perioden 1992-1995 foretaget mere end 1150 anmeldelser.

Ikrafttrædelsen i 1993 af lovgivning om evaluering af og kontrol med risici forbundet med bestående stoffer var en milepæl for kemikalielovgivningen, der fastlægger en systematisk plan for vurdering af risiciene ved ca. 100.000 stoffer på den europæiske liste over kemiske stoffer, der i øjeblikket er i handlen (EINECS). Der er vedtaget en først liste

over 42 prioriterede stoffer, som skal underkastes en risikovurdering, og endnu en liste over prioriterede stoffer (27 stoffer) er blevet foreslået.

I 1993 trådte lovgivningen om markedsføring og anvendelse af plantebeskyttelsesmidler (landbrugspesticider) i kraft (se kapitlet om landbrug).

I juli 1993 udsendte Kommissionen et udkast til et Rådsdirektiv om markedsføringen af biocide produkter (pesticider til ikke landbrugsmæssig anvendelse) (produktregistrering/tilladelse), der afspejler landbrugspesticid-direktivet. Fælles principper for vurdering af biocider er under udarbejdelse.

I 1992 blev der vedtaget lovgivning om eksport og import af visse farlige kemikalier blev vedtaget, idet den ophævede en bestående forordning. Heri fastslås et fælles system for anmeldelse og oplysninger om import fra/eksport til tredjelande i overensstemmelse med FN's "Prior Informed Consent" (PIC-procedure, informeret samtykke). Kommissionen har gennemgået 440 eksport- og 273 importanmeldelser fra 1992 til medio 1995. Kommissionen deltager også i PIC- proceduren inden for FAO/UNEP, især i det forberedende arbejde på en konvention med relation til PIC. Kommissionen arrangerede i 1995 en større konference om international handel med farlige kemikalier. Kommissionen har endvidere sponsoreret workshops i tredjelande for at øge bevidstheden om PIC-procedurerne og forbedre forvaltningen af kemikalier.

I forbindelse med persistente organiske forurenende stoffer (POP), som i de sidste få år er vist en stigende interesse på internationalt plan, deltager Kommissionen i arbejdet i de tre internationale fora, der arbejder med udviklingen af strategier for kontrollen med POP-forurening: 1992-konventionen om beskyttelse af havmiljøet i Nordøstatlanten, UNECE-konventionen af 1979 om langtrækkende, grænseoverskridende luftforurening, hvorunder der bliver etableret en protokol om POP, og i processen med revision af Montreal-retningslinierne for havforurening fra landbaserede kilder.

Kommissionen garanterer desuden et større bidrag til OECD-programmet for kemikalier, pesticider og bioteknologi, og deltager i fem arbejdsområder for fællesmødet i OECD's ledelsesgruppe for kemikalier og OECD's pesticidforum.

For at understøtte operationelt arbejde vedr. kemiske stoffer blev der i marts 1993 oprettet et europæisk kemikaliekontor (ECB), der dækker fem tekniske og videnskabelige arbejdsområder: klassificering og mærkning, nye stoffer, testmetoder, nuværende stoffer og import/eksport.

Bioteknologi

Lovgivning om udsættelse af genetisk modificerede mikroorganismer i miljøet, som har været i kraft siden 1991, er en del gange blevet tilpasset de tekniske fremskridt, og der er vedtaget kriterier/procedurer for visse udslip. Tilgængelige videnskabelige oplysninger i forbindelse med vurderingen af miljørisikoen er ved at blive vurderet, og bestemmelserne bliver konstant skærpet.

I perioden fra 1992 til 1. maj 1995, er der gennemgået 487 anmeldelser for eksperimentel udsættelse af genetisk modificerede mikroorganismer i miljøet, og der er fremsendt 7 anmeldelser for markedsføring af produkter. Der er vedtaget 4 kommissionsbeslutninger om produkter.

I juni 1994 godkendte Kommissionen en meddelelse om bioteknologi og hvidbogen om vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse med forslag til aktioner, der sigter mod en bedre udnyttelse af EU's potentiale inden for det bioteknologiske område samtidig med, at den sikrer de nuværende krav i forbindelse med sikkerheden. Dette potentiale omfatter aspekter af relevans for en bæredygtig udvikling såsom rene teknologier og biologisk afhjælpning.

Hovedelementerne i EF's lovgivningsmæssige rammer for bioteknologi er direktiv 90/219/EØF og 90/220/EØF, som begge har været i kraft siden 1991. Det første direktiv omfatter anvendelse i lukkede miljøer af genetisk modificerede mikroorganismer til såvel forsknings- som kommercielle formål, og det er blevet tilpasset de tekniske fremskridt en gang. Efter ovennævnte meddelelse har Kommissionen iværksat arbejde for

at ændre direktiv 90/219/EØF for at indarbejde den større viden, som nu er til rådighed, og derved forbedre dets funktionalitet uden at sætte sikkerheden over styr. Der er påbegyndt en gennemgang af direktiv 90/220/EØF om forsætlig udslip.

Fællesskabet er ligeledes i færd med at tilpasse den pågældende produktbaserede lovgivning eller fremlægge forslag til ny lovgivning, som omfatter den miljøvurdering, som for nærværende forudses i direktiv 90/220/EØF.

Arbejdet er påbegyndt med hensyn til standardisering inden for bioteknologien; men der er behov for yderligere fremskridt.

Beskyttelse af forsøgsdyr

Programmet sigter mod en halvering inden år 2000 af antallet af dyr, som anvendes i forsøgsøjemed gennem udvikling af alternativer til dyreforsøg, og der gøres gode fremskridt. Dette bekræftes af den første rapport (1994) om statistikkerne over antallet af dyr, der anvendes til forsøg og andre videnskabelige formål i medlemsstaterne.

Den seneste tids betydningsfulde fremskridt på dette område omfatter:

- forhandling af den europæiske konvention om beskyttelse af hvirveldyr, der anvendes til forsøgs- og andre videnskabelige formål,
- indvielsen i 1993 af det europæiske center til validering af alternative metoder.

Vurdering

I forbindelse med risikoen for industriulykker har revisionen af Seveso-direktivet taget fat på de beslægtede mål i det 5. miljøhandlingsprogram: dækning af alle farlige enheder og vejledende sikkerhedsanvisninger vedr. forvaltningssystemer og harmoniseringen af sikkerhedsrapporter.

For så vidt angår kontrollen med kemikalier er der gjort store fremskridt med hensyn til at udfylde den lovgivningsmæssige ramme for risikovurdering og risikoforvaltning, hvor alle de instrumenter, der er anført i det 5. miljøhandlingsprogram, enten er på plads eller er under udvikling. Der mangler stadig at blive gjort noget med hensyn til tilvejebringelsen af instrumenter, der skal forbedre risikobegrænsningen, såsom deling af data og oprettelsen af et rådgivende udvalg for begrænsning af risikoen i forbindelse med kemikalier. I forbindelse med import og eksport af farlige kemikalier er de lovgivningsmæssige rammer på plads, og arbejdet vil skulle koncentreres om at sikre og forbedre gennemførelsen. Dette gælder også for bioteknologien, hvor den tilsvarende lovgivning er genstand for en gennemgribende gennemgang. Med henblik på at opnå en bæredygtig anvendelse af pesticider er der truffet foranstaltninger; men disse skal videreudvikles. Direktivet om pesticider til ikke-landbrugsmæssig anvendelse (biocider) mangler stadig at blive vedtaget, og fælles principper mangler at blive udviklet.

Alle instrumenterne er på plads for at opfylde målet om en halvering i antallet af dyr, der bruges til forsøg. Der er behov for en yderligere indsats med hensyn til gennemførelse og udvikling af direktiv 86/609/EØF.

Konklusion

Med hensyn til regulering af kemikalier skal medlemsstaterne nu sætte fokus på en effektiv gennemførelse af de bestående lovrammer for så vidt angår risikovurdering og risikoforvaltning. Det bliver på EU-plan nødvendigt med en løbende tilpasning af metoderne for risikovurdering. Det er vigtigt at deltage i et internationalt samarbejde for at sikre en overensstemmende fremgangsmåde og undgå overlapning. Det er nødvendigt at fortsætte arbejdet på EU-plan med at udvikle instrumenter til risikobegrænsning - også med henblik på Agenda 21.

Hvad angår im- og eksporten af farlige kemikalier er der brug for at stramme op på den måde, de bestående lovgivningsmæssige instrumenter anvendes, og den bestående lovgivning skal gennemgås og evt. revideres på EU-plan. I denne sammenhæng er det nødvendigt at udvikle politikker, som øger de eksporterende industriers deltagelse. Derudover er der behov for på EU-plan at støtte hensigtsmæssige programmer til håndtering af kemikalier, og generelt set er det vigtigt på EU-plan at sikre, at medlemsstaternes

kontrolforanstaltninger koordineres.

Med hensyn til pesticider er det nødvendigt på EU-plan at videreudvikle foranstaltningerne for at sikre følgende:

- at de grundlæggende naturlige processer så som beskyttelse af jordbunden, vandet og de genetiske ressourcer ikke bliver påvirket,
- bevarelse af artsmangfoldigheden,
- beskyttelse af forbrugere, forhandlere og medarbejdere,
- øget kontrol med salg og anvendelse af pesticider.

Hvad angår bioteknologi er der et fortsat behov for at gennemgå og evt. revidere EU-lovgivningen.

3.2. Nuklear Sikkerhed og Strålingsbeskyttelse

I perioden siden vedtagelsen af det 5. miljøhandlingsprogram har der til stadighed været stor opmærksomhed om nuklear sikkerhed både inden for EU og udenfor. Sidstnævnte især i forbindelse med udviklingen på kernekraftanlæg i Øst- og Centraleuropa og det tidligere Sovjetunionen samt udviklingen i G-7-samarbejdet. Den geografiske placering af de nye medlemsstater har sat nyt liv i denne debat. Desuden er der sat et forberedende arbejde i gang i lyset af forberedelserne til et G-7-topmøde i Moskva i foråret 1996 om nuklear sikkerhed.

Udviklingen siden vedtagelsen af handlingsplanen

Rådet fik i juli 1993 forelagt et udkast til en ajourføring af grundstandarderne for strålingsbeskyttelse som del af den gennemgang, der periodevis finder sted. Et revideret udkast blev fremsat i juli 1994 efter udtalelse i Europa-Parlamentet, og det ligger nu på Kommissionens bord.

Validiteten af 1990-forordningen, der efter Tjernobyl-katastrofen kræver ensartet kontrol med forureningen af landbrugsvarer med oprindelse i tredjelande, er af en ny forordning blevet udvidet til fem år. Dette betyder, at Kommissionen med jævne mellemrum skal konsultere medlemsstaterne med henblik på vedtagelse af en forordning, der fastlægger rækken af produkter, der er udelukket fra dens anvendelsesområde for således at holde trit med udviklingen i den strålingsmæssige situation. Det er på dette grundlag, at Kommissionen har ajourført sin liste tre gange siden 1992.

Arbejdet på en revision af 1984-direktivet om strålingsbeskyttelse af personer, der er genstand for lægeundersøgelse, er påbegyndt og ventes at munde ud i et forslag inden 1996.

Verificering af nukleare anlæg i overensstemmelse med artikel 35 i EURATOM-traktaten er blevet fortsat: disse verificeringer finder sted 3 til 4 gange om året. De medlemsstater, der er blevet besøgt siden vedtagelsen af programmet er Danmark, Frankrig, Italien, Nederlandene, Spanien og Det Forenede Kongerige. Blandt de besøgte anlæg er to til oparbejdning af afbrændt brændsel.

For så vidt angår gensidig radiologisk bistand er sidste hånd nu lagt på en ny udvidet udgave af håndbogen med en fortegnelse over de til rådighed værende ressourcer.

I 1994 blev der vedtaget en fællesskabsstrategi for forvaltning af radioaktivt affald, og arbejdet med klassificering af radioaktivt affald og affaldsækvivalenter fortsætter sammen med arbejdet vedr. affald med et forhøjet indhold af naturligt forekommende radionuklider, som senere skal danne grundlag for EU-aktion.

Som bidrag til den nødvendige finansiering af forbedret nuklear sikkerhed vedtog Rådet beslutning 94/179/Euratom, som bemyndiger Kommissionen til at yde lån til Euratom til projekter, som sigter mod at forbedre sikkerheden på atomkraftanlæg. Det samlede budget inden for dette instrument er 1,1 mia. ECU.

Arbejdet er også gået i gang i forbindelse med spørgsmålet om forvaltning af blandet radioaktivt/giftigt affald, affaldsminimering, genbrug og genanvendelse af radioaktive stoffer inden for kernesektoren, og ordninger til finansiering af forvaltningen og bortskaffelsen af radioaktivt affald.

Med hensyn til samarbejdet med de nye uafhængige stater i det tidligere Sovjetunionen er man gået i gang med arbejdet på at skabe en vurderingfortegnelse, udarbejde lager- og bortskaffelsesfaciliteter og rense den forurenede jord. Desuden er samarbejdsprojekter under forberedelse vedr. radionuklidernes vandring ved Karachay-søen i Rusland, mulige deponeringssteder for langvarig, ikke varmegivende affald i Ukraine, vurdering af de helbredsmæssige følger af vandringen af radionuklider visse steder i Kazakhstan, og udviklingen af radionuklidudslip fra atomreaktorer, der er dumpet i Karahavet.

Et direktiv om transporten af radioaktivt affald blev godkendt af Rådet i 1992 til ikrafttrædelse i 1994.

Med henblik på at nå frem til et sæt kriterier og krav, der er anerkendt på EU-plan og tilskynde til overførsel af disse EU-erfaringer til landene i Østeuropa fortsætter Kommissionen det aktive samarbejde med medlemsstaterne om de teknologiske problemer ved nuklear sikkerhed ud fra kriteriet og kravet om nuklear sikkerhed i EU.

Det er inden for disse rammer, at gruppen af faste eksperter i reaktorsikkerhed har påtaget sig at lave udkast til et konsensusdokument om forvaltningen af større ulykker i vandreaktorer.

Dertil kommer at der er ved at blive lagt sidste hånd på anden fase af den fælles EU/russiske analyse af udfordringerne og de mulige løsninger på spørgsmålet om nuklear sikkerhed på europæisk plan (endelig rapport forventes ultimo 1995).

Siden 1992 har Kommissionen haft formandskabet for og huset sekretariatet for NUSAC, der har til opgave at koordinere indsatsen for at yde teknisk bistand til forbedring af sikkerheden og muliggøre lukning af de sovjetiskkonstruerede kernekraftreaktorer, der er i drift i Øst- og Centraleuropa og det tidligere Sovjetunionen. I tæt samarbejde med EBRD og Den Internationale Atomenergiorganisation (IAEA) koordinerer sekretariatet desuden gennemførelsen af G-7-landenes handlingsprogram.

Man har fortsat et uddannelses- og informationsprogram inden for strålingsbeskyttelse. Det medfører løbende aktioner især med hensyn til optimering af strålingsbeskyttelse, ulykkeberedskab og EU-lovgivning og retter sig imod forskellige faggrupper i EU og Østeuropa.

Der er taget særlige skridt til at forbedre adgangen til oplysninger. Som eksempel kan nævnes udviklingen af en håndbog om strålingsbeskyttelse beregnet til brug for lærere i under- og overbygningsskolerne. Den foreligger på fem sprog (engelsk, fransk, hollandsk, tysk og spansk). Oversættelse til de andre sprog vil foretages løbende.

Uden for disse rammer, har Kommissionen samarbejdet teknisk og uddannelsesmæssigt med Øst- og Centraleuropa om evaluering af forureningsniveauer, atomberedskab og ulovlig handel med nuklear/radioaktive materialer.

Konventionen om nuklear sikkerhed blev godkendt i juni 1994 og er bl.a. underskrevet af de femten medlemsstater i EU. I september 1994 fremlagdes et udkast til Det europæiske Atomenergifælleskabs konvention for Rådet til underskrivelse.

Derudover deltager Kommissionen aktivt sammen med IAEA i arbejdet på at indføre en international konvention specielt omhandlende sikker affaldshåndtering.

På medlemsstats-plan

Alle medlemsstater har underskrevet IAEA's konvention om nuklear sikkerhed og deltager fuldt ud i forberedelserne til den foreslåede konvention om sikker håndtering af radioaktivt affald. Den retter indsatsen mod gennemførelsen af EU-lovgivningen og udviklingen af fremtidige politikker på EU-plan. Den portugisiske overvågning af niveauerne for andre luftbårne stoffer end radioaktivitet koncentrerer sig om spanske kilder. Irland har færdiggjort en oversigt over radon i udvalgte amter.

Tyskland har lukket kernekraftanlæg af russisk konstruktion og standset opførelsen af nye. Andre tiltag til risikoforebyggelse omfatter lukning af affaldsdeponeringssteder, iværksættelse af sikkerhedsforanstaltninger i tilfælde af gamle forurenede grunde og indførelse af restriktioner for anvendelsen af forurenet jord. Tyskland mener, at

det er vigtigt at holde muligheden for at anvende kerneenergi åben, i betragtning af nutidens udfordring til at optimere energiforsyningen på en økologisk måde. Forbundsregeringen har foretaget støtteaktioner mhp. at løse de største problemer med kernekraftstationerne i de tidligere østbloklande. De planlagte ændringer til loven om atomenergi sigter mod at efterkomme behovet for større harmonisering af miljølovene.

Vurdering

Den fornyede vurdering af den nukleare sikkerhed efter Tjernobyl har ført til en række aktioner, der skal forebygge ulykker og mildne konsekvenserne af dem. Udviklingen i Øst- og Centraleuropa og de nye uafhængige stater i det tidligere Sovjetunionen er fortsat en tilskyndelse til EU-aktiviteter i forbindelse med nuklear sikkerhed og strålingsbeskyttelse, og den er en fortsat påmindelse om behovet for at forbedre standarderne. Uafhængigt heraf medførte oprettelsen af det indre marked i 1993 et behov for yderligere harmonisering af de tekniske og administrative bestemmelser omfattende alle sider af den nukleare sikkerhed. Det kan blive nødvendigt at foretage justeringer i fremtiden i lyset af vedtagelsen af de reviderede love om grundlæggende sikkerhedsnormer.

Konklusion

Kommissionen og medlemsstaterne skal nødvendigvis overveje at forbedre de grundlæggende standarder for nuklear sikkerhed i lyset af den seneste udvikling og den fortsatte bekymring blandt borgerne over atomindustrien. Der er muligvis behov for yderligere justeringer set i forhold til udviklingen hvad angår de grundlæggende sikkerhedsstandarder. Områderne radioaktivt affald, affaldshåndtering og bortskaffelse kræver særlig opmærksomhed. Det er nødvendigt at overveje forbedringer i henseende til oplysning, uddannelse og efteruddannelse.

3.3 Civilbeskyttelse og Miljøberedskab

Udvikling af konteksten

Siden vedtagelsen af det 5. miljøhandlingsprogram har der fundet en udvikling sted i den almindelige sammenhæng, som EU-samarbejdet om civilbeskyttelse befinder sig i. Det har indvirket på politikkens prioriteringsrækkefølge.

Unionstraktaten, der trådt i kraft den 1. november 1993, indførte civilbeskyttelse som en EU-politik. Artikel 3t angiver, at civilbeskyttelse er et område, hvor EU skal indføre foranstaltninger. En erklæring, der er bilagt den endelige lov, forudser, at senest i 1996 vil Kommissionen fremlægge en beretning vedr. spørgsmålet, om der skal indføres en traktat om civilbeskyttelse.

Det europæiske civilbeskyttelsesår, der er omtalt i det 5. miljøhandlingsprogram, kunne ikke gennemføres. Det førte til, at der igen blev sat fokus på visse prioriteter, og til at der blev defineret konkrete aktioner på informationsområdet.

Konklusionerne fra Rio-konferencen understregede den vægt, som det internationale samfund tillægger spørgsmålet om miljøkatastrofer (princip 18 i Rio-erklæringen om miljø og udvikling).

For nylig bekræftede resolutionen af 31. oktober 1994 om en forstærkning af EU-samarbejdet denne politiks uddybning og forstærkning, og nye aktioner, der skal udvikles, blev identificeret.

I dag giver Østrigs, Finlands og Sveriges tilslutning til EU nye muligheder for dette samarbejde. Disse stater viser civilbeskyttelse og miljøberedskab en vis interesse.

Vurdering

I de forgangne tre år er der sket store fremskridt inden for samarbejdet om civilbeskyttelse. Det har bl.a. været oprettelsen af et netværk af embedsmænd for civilbeskyttelse i medlemsstaterne og den lektie, man har lært af erfaringerne hos civilbeskyttelsestjenesterne i medlemsstaterne.

Der lægges vægt på katastrofeberedskab og optimering af den menneskelige faktor - med andre ord initiativer der sigter mod opprioritering af civilforsvarspersonalet. Tekniske værktøjer kan anvendes; men i tilfælde af ulykker er det mennesker, der skal håndtere krisen:

- der skal udvikles oplærings- og selvlæringsaktioner,
- der skal oprettes et udvekslingssystem af eksperter,
- der skal jævnligt afholdes katastrofesimuleringsøvelser.

Derudover har Kommissionens tjenestegrene, der samarbejder tæt med nationale korrespondenter, udarbejdet en betjeningsvejledning om civilbeskyttelse i EU, der opfordrer til gensidig bistand. Vejledningen er stilet til beslutningstagerne og giver de nødvendige oplysninger til at træffe hurtige beslutninger, når behovet for gensidig bistand opstår.

Der er blevet oprettet en celle i Kommissionen, der fungerer 24 timer i døgnet, og som skal spille rollen som informations- og ekspertiseformidler for at understøtte og ledsage medlemsstaternes indsats.

De sektorer, der allerede er omfattet af EU's civilbeskyttelsesordning er: skovbrande, kemikalieulykker, krisehåndtering, kommunikation i krisesituationer, jordskælv og miljøulykker.

Alle disse aktioner er udelukkende støtteaktioner. De er i det væsentlige tilskyndelsesaktioner, der har til formål at understøtte den nationale, regionale, lokale indsats. De har på ingen måde til formål at føje et yderligere civilbeskyttelseskorps til de nationale organisationer, der allerede findes i medlemsstaterne.

EU's handlingsplan for forureningsulykker til havs er ført videre: en ny udgave af EU's informationssystem er blevet færdiggjort, der er afholdt adskillige kurser, og det internationale samarbejde er blevet styrket. Uden præjudice for konklusionerne på regeringskonferencen i 1996 om civilbeskyttelse og med henblik på at styrke det samarbejde, der efterlyses i beslutningen af oktober 1994, vedtog Kommissionen den 4. maj 1995 et forslag til en Rådsbeslutning, der iværksætter et EU-handlingsprogram for civilbeskyttelse.

Konklusion

Resolutionen af 31. oktober 1995, der er nævnt tidligere, er i virkeligheden den politiske bekræftelse af alt det, der er gjort på det administrative plan i de seneste år. Den understreger interessen for oplæring og efterlyser en forstærkelse af den gensidige bistandsordning i tilfælde af katastrofer.

Den efterlyser desuden en række nye initiativer på EU-plan, hvoraf de vigtigste kan være:

- forebyggelse af natur- og teknologiske katastrofer,
- udvikling af et samarbejde mellem de nationale civilbeskyttelsesskoler,
- faste møder mellem generaldirektørerne,
- bevidstheds-, oplærings- og uddannelsesaktioner med det formål at højne niveauet for borgernes selvbeskyttelse,
- mulighed for at indføre ny tekniske instrumenter (transeuropæiske telematiknetværk og telekonferencer).

4. STØRRE UDVALG AF INSTRUMENTER

Indledning

Der vil fortsat være behov for lovgivning for at fastlægge det fundamentale miljøbeskyttelsesniveau, overholde internationale forpligtelser eller bevare det indre markeds integritet. For de seneste tre år viser denne beretnings bilag 3, at Kommissionen er fortsat med at fremsætte og Rådet vedtage lovgivningsmæssige foranstaltninger på miljøområdet. I tråd med det 5. miljøhandlingsprogram og Europarådets konklusioner i Edinburgh er antallet af forslag på miljøområdet dog faldet. Desuden omhandler mange lovforslag på EU-plan nu en ajourføring af bestående lovgivning eller udviklingen af rammedirektiver. Et af nøglebudskaberne i det 5. miljøhandlingsprogram er imidlertid, at hvis man vil skabe væsentlige ændringer i den løbende udvikling, praksis og holdning og involvere alle sektorer i samfundet i tråd med princippet om fælles ansvar i tillæg til og som supplement til lovgivningen, er det nødvendigt at udvikle og anvende en bredere sammensætning af instrumenter. Dette kapitel giver en bred oversigt over udviklingen og erfaringerne plus nogle case studies og eksempler på både EU- og

medlemsstats-plan.

4.1. Forbedring af Miljødata og Tilpasning af Statistikker

Indledning

Bedre oplysninger om miljøet bidrager til at give beslutningstagerne og befolkningen i almindelighed tilstrækkelige oplysninger om miljøsituationen og de følger, som økonomiske beslutninger har for miljøet. Det er tilsvarende vigtigt at tilføje den økonomiske dimension til miljøoplysningssystemerne, der udgør grundlaget for en vurdering af de samfundsmæssige omkostninger og fordele ved de forskellige politikker.

På EU-plan

Miljøstatistikker

Miljøstatistikker har en fremtrædende placering i Fællesskabets rammeprogram for prioriterede aktioner vedr. statistiske oplysninger (1993-1997), der danner grundlag for de årlige arbejdsprogrammer, som er aftalt mellem Kommissionen og medlemsstaternes statistiske tjenester. Formålene med statistikprogrammet omfatter udnyttelse og styrkelse af de europæiske statistiksystemers erfaringer og kapacitet mhp. fast levering af miljørelevante statistikker, der kan sammenlignes og kædes sammen med de traditionelle officielle statistikker om økonomi og samfundsforhold. I programmets sidste tre år (1993-1995) er der sket en hurtig opbygning af Kommissionens miljøstatistikenhed i Eurostat sammen med et intensivt udviklingsprogram i fællesskab med medlemsstaternes statistiske tjenester. Rådet vedtog i 1994 et 4-årsprogram (1994-1997) for miljødimensionen i EU's statistikker, som udgør det lovgivningsmæssige grundlag og omfatter detaljerede bestemmelser for koordineringen med Det Europæiske Miljøagentur.

Manglerne ved de nuværende statistiske basisdata er ved at blive identificeret og udbedret via udarbejdelse af faste statistikkompendier, der gør udstrakt brug af de data, der er indsamlet i fællesskab med OECD. I 1995 udkommer en ny udgave af det regelmæssige kompendium "Miljøstatistikker".

Standardisering og forbedring af de fysiske datas sammenlignelighed

Særlige projekter inden for affaldsstatistik, vandstatistik og emissionsstatistik har fået høj prioritet. Med hensyn til emissioner arbejdes der på at kæde oplysninger om emissioner sammen med erhvervssektorerne, således at Det Europæiske Miljøagenturs CORINAIR-fortegnelse over emissioner til luften og de fremtidige integrerede fortegnelser over emissioner - inden for en fælles ramme for udledninger til luft, vand og på land - kan sammenkæde oplysningerne om alle emissioner med erhvervssektorerne. Et udkast til forordning om affaldsstatistik er for tiden under udarbejdelse.

Indarbejdelse af miljøhensyn i sektorstatistikkerne

For så vidt angår indarbejdelse af miljøhensyn i sektorernes politikker er Kommissionen i færd med at udvikle miljø- relaterede statistikker for følgende områder: energi (fast publikation om vedvarende energi, energiforbrug og CO_2- emissioner), landbrug (statistikker om pesticider og gødningsstoffer), skovbrug, industri (miljøudgifter, definition af økoindustrier, statistik for materialestrøm) og transport. Fremtidigt arbejde kan dreje sig om miljøaspekter ved turismen, fiskeri og sociale statistikker. Dette arbejde sker i tæt samarbejde med medlemsstaterne og med organisationer som f.eks. UN-ECE, FAO og OECD med det formål at opnå international konsensus om de optimale sektorvise miljøindikatorer.

Økonomiske miljøstatistikker

Det er en forudsætning for effektiv indsamling af sammenlignelige tal, at der er en harmoniseret tilgang til de data, som dækker over miljørelaterede udgifter. SERIEE-systemet (det europæiske system for indsamling af økonomiske oplysninger om miljøet) nu ved at komme ind i indførelsesfasen på bestemte områder. Det drejer sig om miljøudgifter og er baseret på internationalt anerkendt klassificering af miljøaktiviteter udviklet i fællesskab med UNECE og OECD. I 1994 udkom en ny udgave af metodikhåndbogen. Særskilte projekter for 1994 og 1995 omfattede affald,

miljøbevidste industrier og miljøudgifter afholdt af industrien, de offentlige administrationer og husholdningerne.

Informatik- og telematikinfrastrukturerne

Kommissionen har investeret betydelige ressourcer i udviklingen af den informatik, der er brug for til produktion og formidling af miljøoplysninger. ENVSTAT-databasen gør det muligt at integrere miljødata og metadata. Udvalgte data bliver stillet til rådighed for brugerne via den nye CRONOS-databases miljødomain. Kommissionens geografiske informationssystem, GISCO, der bygger på erfaringerne fra CORINE's geografiske informationssystem giver standard kartografiske datasæt til brugere inden for såvel som uden for Kommissionen, heriblandt Miljøagenturet.

På medlemsstats-plan

Medlemsstaternes miljøindberetninger har udviklet sig sideløbende med udviklingen på EU-plan. Der er oprettet nye institutioner med ansvar for udviklingen af det statistiske grundlag og indberetningssystemer. Nye ansvarsområder er blevet lagt over på bl.a. industrien om at afgive miljøfølsomme oplysninger (den danske lov af 1995 om grønne regnskaber). Nye miljøindikatorer (bl.a. bæredygtig udvikling) er under udvikling eller allerede i brug i Østrig, Portugal, Det Forenede Kongerige og Nederlandene. I Luxembourg blev SIG-ENV (Système d'information géographique sur l'environment) oprettet mhp. at indsamle miljøoplysninger og -data og indarbejde disse data i andre planlægningsmæssige områder. De årlige eller periodiske udtog over miljøstatistikker er blevet et redskab i beslutningsprocessen (Det Forenede Kongerige, Danmark, Østrig og Sverige).

EU's Miljøagentur (EEA)

I 1993 besluttede Rådet at lægge Miljøagenturets hovedsæde i København. Året derefter begyndte agenturet sit arbejde med udnævnelse af en administrerende direktør og et begrænset personale. For perioden 1994-1998 er der udfærdiget et arbejdsprogram.

Hvert af de ti områder i arbejdsprogrammet er delt op i opgaver og projekter, og for 1994/95 er der vedtaget et årligt arbejdsprogram omfattende 64 projekter. Til gennemførelse af disse projekter er det Miljøagenturets strategi at opbygge et netværk af organisationer og enkeltpersoner, der kan deltage i og bidrage til virkeliggørelsen af konkrete opgaver. Det europæiske miljøoplysnings- og miljøovervågningsnet (kendt som EIONET) vil bestå af adskillige tematiske og nationale niveauer:

- på nationalt plan: De nationale knudepunkter, der kanaliserer data direkte til Miljøagenturet,
- de forskellige organisationer, der indsamler data på nationalt plan eller de vigtigste elementer ("Main Component Elements"),
- de nationale referencecentre spiller en rolle for den tekniske koordinering i de forskellige land og de samarbejder med Miljøagenturet om bestemte temaer,
- de emnebestemte europæiske temacentre, der har indgået aftale med Miljøagenturet om udførelse af opgaver, der er specificeret i arbejdsprogrammet.

EIONET er nu ved at tage form, og inden udgangen af 1995 vil der blive indgået aftaler med de første syv temacentre om udførelse af projektarbejde (luftemissioner, luftkvalitet, indre farvande, hav- og kystmiljø, naturbevaring, katalog over datakilder og arealudnyttelse). For Miljøagenturet og medlemsstaterne har det høj prioritet at få et fuldt fungerende netværk med elektronisk kommunikation og velfungerende dataudveksling.

Miljøagenturet har også etableret arbejdsfællesskab med komplementære organer såsom Eurostat og Kommissionens Fælles Forskningscenter. Herved bliver disse organer i stand til at arbejde sammen og udveksle oplysninger samtidig med, at man undgår en overlapning. CORINE-programmet er blevet lagt ind under Miljøagenturet, og dette arbejde fortsætter og er ved at blive udvidet til især Central- og Østeuropa gennem PHARE-programmet.

Beretning om miljøsituationen

Blandt disse ti områder lægges der mest vægt på udarbejdelsen af beretningen om miljøsituationen i Fællesskabet i form af en ajourføring af 1992-beretningen, der var bilag til det 5.

miljøhandlingsprogram. Beretningen ventes udgivet i 1995 og vil blive ajourført hvert tredje år.

I 1994 udkom den tværeuropæiske beretning om miljøsituationen: "Europas Miljø - Dobris-vurderingen". Det var et fælles arbejde udført af task forcen om EU's Miljøagentur, nationale institutioner og forskellige internationale organisationer. Denne beretning, der i sig selv er beretningen om miljøsituationen strækker sig til Central- og Østeuropa og vil jævnligt blive ajourført og udvidet.

Kommissionen har udarbejdet et særligt statistisk kompendium i samarbejde med Miljøagenturet, OECD, UN-ECE og WHO, som ligeledes vil blive udgivet i 1995 (sandsynlig titel: "Europas Miljø: Statistisk Kompendium til Dobris-Vurderingen").

Konklusion

Der er gjort væsentlige fremskridt omend fra et lavt udgangspunkt. Der er stadig meget, som skal gøres på såvel medlemsstats- som EU-plan. Hvad angår data og statistikker er de væsentligste områder, som kræver en indsats, følgende: utilstrækkelig handling i visse nationale statistiske tjenester (hvilket afspejler generelle strukturelle og ressourcemæssige vanskeligheder) samt udarbejdelse af prognoser bygget over scenarier for det fremtidige pres på miljøet. Eurostat's normale budget er utilstrækkeligt til at dække det anslåede ressourcebehov til dets arbejdsprogram angående miljøstatistikker. Samtidig skal de oplysninger, som medlemsstaterne er forpligtede til at levere til Kommissionen i henhold til miljølovgivningen, anvendes i et større omfang og bringes til at udgøre en væsentlig bestanddel af den generelle strøm af oplysninger. Der er behov for at overvinde disse forhindringer, således at målsætningen om en regelmæssig strøm af store mængder harmoniserede statistiske data via Eurostats databaser og publikationer kan opfyldes, som det er tilfældet inden for andre statistiske områder.

Miljøagenturet har været i drift siden oktober 1993 og forventes at være fuldt bemandet inden udgangen af 1995, således at det kan udføre en betydelig række projekter og virke som hjertet i et informationsnet. Det er til stadighed væsentligt, at Miljøagenturet koncentrerer sig om den grundlæggende opgave: at være i stand til at levere pålidelige oplysninger til politikere og planlæggere inden for dets væsentligste arbejdsområder.

4.2. Videnskabelig Forskning og Teknologisk Udvikling

Indledning

Miljøovervejelser er blevet mere betydningsfulde udtrykt i definitionen og gennemførelsen af EU's politik for forskning og teknologisk udvikling og mere udtalt i det 4. rammeprogram.

4. rammeprogram

Formålet med at beskytte miljøet og forbedre livskvaliteten er blevet understreget i det 4. rammeprogram for forskning og teknologisk udvikling såvel gennem dets generelle forpligtelse til at fremme en bæredygtig udvikling som ved den betydelige forøgelse af de økonomiske ressourcer, der er afsat til FTU med forbindelse til miljøet. Et ledende princip i det 4. rammeprogram er afgrænsningen og gennemførelsen af andre EU-politikker navnlig på miljøområdet og opfyldelse af samfundets behov samt fremme af en bæredygtig udvikling. De økonomiske midler, der afsættes til miljøet, er forøget betydeligt. Heraf er 1,08 mia. ECU øremærket til to forskningsprogrammer:

- 852 mio. ECU til særprogrammet på miljø- og klimaområdet,
- 228 mio. ECU til særprogrammet om havvidenskab og teknologi (MAST III).

Særprogrammer

Særprogrammet om miljø og klima vil direkte understøtte målene og danne det videnskabelige grundlag for vurdering af miljøsituationen og forbedre mulighederne for tidlig varsling af miljøproblemer, forbedret forståelse for de grundlæggende miljøprocesser og de menneskeskabte aktiviteters indvirkning, udvikling af et sundt grundlag for regulerende og markedsrelaterede instrumenter samt udvikling og anvendelse af teknikker til forebyggelse, reduktion og afhjælpning af virkningen på miljøet. Det overordnede mål er at øge det europæiske

erhvervslivs konkurrenceevne og forbedre livskvaliteten, at danne et videnskabeligt og teknisk grundlag for at støtte en bæredygtig udvikling og fremme miljøbeskyttelse samt andre fælles politikker.

Det teknologiske program vedr. industrielle materialer omfatter to hovedområder inden for miljørelateret forskning:

- produktionsteknologier til morgendagens erhvervsgrene (568-633 mio. ECU); hovedmålet er at indarbejde de nye teknologier i produktionssystemerne, udvikle rene produktionsteknologier og forvalte råstofferne på en rationel måde,
- teknologier til produktinnovation (503-568 mio. ECU) der sigter mod at udvikle nye teknologier til produktkonstruktion og -fremstilling, materialelære og teknologier til genvinding af produkterne ved slutningen af deres levetid.

Informationsteknologien udgør grundlaget for en bred vifte af instrumenter og metoder, som anvendes for at beskytte miljøet. ESPRIT-programmet har indarbejdet miljødimensionen i mange af dets projekter. Nogle af de vigtigste omfatter projekter, som styrer og begrænser produktion og forbrug af energi, forebyggelse, begrænsning og nedbringelse af luft- og vandforurening samt affald. Telematik-programmet finansierer brug af informationsteknologi, som er relevant for miljøet ved at øremærke 20 mio. ECU til dette arbejde. Der kræves en ekstra indsats for at indarbejde miljøhensyn i de andre domains, der er omfattet af Telematik-programmet navnlig på transportområdet, hvor der bruges en betydelig del af programmidlerne på teknologier, der letter biltransport. Telematik-programmets miljøsektor vil gennemføre mindre pilotprojekter på en række områder, der er gearet til at understøtte gennemførelsen af bestående, nyligt vedtagne eller planlagte EU-miljøpolitikker såsom fri adgang til miljøoplysninger, økoforvaltning og revisionsordninger, vurdering af kvaliteten af den omgivende luft, integreret forebyggelse og regulering af forurening og beskyttelse af miljøet i Middelhavsområdet.

Væsentlige miljøhensyn kan findes i andre af det 4. rammeprograms særprogrammer navnlig inden for området ikke-nuklear energi. Dette omfatter bl.a.: teknologier til renere eller mere effektiv produktion og udnyttelse, både til FTU-aktioner til forbedret omdannelse og udnyttelse af energi og vedvarende energiformer (483 mio. ECU) samt til demonstrationer (483 mio. ECU) af rationel udnyttelse af energi, vedvarende energiformer og fossilt brændsel. Med hensyn til standardmålinger og prøver blev en del af midlerne reserveret til ad hoc-aktioner, navnlig i forbindelse med målinger, der relaterer til samfundets behov og overvågning af miljøet. Miljøhensyn tages også med i betragtning i de forskningsprogrammer, der omhandler spørgsmål såsom transport (se kapitlet om transport), bioteknologi, biomedicin og sundhed, samarbejde med tredjelande og internationale organisationer, samt landbrug og fiskeri. Dette "førmarkedstrin" i forskningen giver god mulighed for at gennemføre integreringstanken.

Styrkelse af forbindelsen mellem miljøet/FTU-politikken

Det Fælles Forskningscenter (FFC) er endnu en væsentlig bidragyder mht. videnskabelig og teknologisk støtte til Kommissionen i forbindelse med miljøplanlægning, hvor 27% af de samlede udgifter anvendes på FFC's støtteaktiviteter. Centret har udvidet sine miljøaktiviteter gennem miljøinstituttet, der spiller en stor rolle i forbindelse med gennemførelsen, ajourføringen og tilpasningen af bestående lovgivning, i formidling og oplysning, i koordinering og harmonisering, dataindsamling og -analyse og det forberedende arbejde til nye love. Arbejdet, der udføres af det europæiske kemikaliekontor, det europæiske center for validering af alternative metoder, miljøovervågning for radioaktivitet, Fællesskabets "Urgent Radiological Centre" og det europæiske referencelaboratorium for luftforurening, virker som en væsentligt støttefunktion.

Forskningsmæssige task forces

Miljøhensyn spiller en stor rolle i adskillige af EU's højtprioriterede forskningsmæssige task forces, der er oprettet i 1995. Dette gælder især på områder, der har at gøre med morgendagens bil, den nye flygeneration, morgendagens tog og kombineret transport (se kapitlet om transport).

Task forcen, der arbejder med morgendagens bil, sigter imod at koordinere den opsplittede indsats, der gøres for at udvikle et lav- og/eller emissionsfrit køretøj, med stærk betoning af nedennævnte teknologier:

- avancerede energioplagrings- og fremdriftsteknologier,
- vigtige ledsageteknologier (elektronik, letvægtsmaterialer, telematik osv.), der kombinerer disse teknologier i emissionsfrie køretøjer.

Task forcen, der arbejder med den nye flygeneration, erkender bl.a., at miljøhensynene ikke i tilstrækkelig grad har været med i betragtning i forbindelse med erhvervslivets udviklingsprojekter og den dermed forbundne FTU, især mht. emissioner og støj. Blandt task forcens fem forskningsmål er at luftfartøjerne skal gøres mere miljøvenlige.

Task forcen, der arbejder med kombineret transport, har som hovedfunktion at udvikle teknologier, systemer, innovative koncepter og strategier til forbedring af den kombinerede passager- og godstransport, når det gælder hastighed, sikkerhed og miljøforenelighed.

Internationalt samarbejde

Under det 3. rammeprogram modtog udviklingslandene 124 mio. ECU til skovbrug, sundhed, landbrug, fiskeri og miljøforskning.

Det 4. rammeprogram (1995-1998) yder midler til samarbejde med tredjelande og internationale organisationer. Sidstnævnte har et budget på 540 mio. ECU, hvoraf 85% vil blive anvendt til samarbejdet med Central- og Østeuropa, de nye uafhængige stater i det tidligere Sovjetunionen og udviklingslandene. Forskningen fokuserer bl.a. på større sociale, økonomiske og miljømæssige spørgsmål. Det 4. rammeprogram understreger behovet for at styrke forskningskapaciteten i udviklingslandene og forbedre teknikkerne til fremme af bevaringen og den bæredygtige udnyttelse af skovene og de naturgivne ressourcer. Programmet tilskynder også til, at udviklingslandenes institutter deltager heri.

Konklusion

EU's FTU yder et stadig mere betydningsfuldt bidrag til hovedmålene i det 5. miljøhandlingsprogram i form af et større udvalg af miljøinstrumenter. Dette omfatter forbedrede vurderinger af miljøkvaliteten og øget forståelse for miljøprocesser og virkningen af menneskeskabte aktiviteter. EU's FTU har endvidere medvirket til belysning af forbindelserne mellem sociale holdninger og drivkræfterne mod nye produktionsmønstre og forbrug (arbejdet med indikatorer for bæredygtigt forbrug fortsættes) og støtte til anvendelse af miljølovgivning og håndhævelsen heraf (f.eks. ved at forbedre det videnskabelige grundlag for miljølovgivning, miljøinstrumenter og miljøovervågningsteknikker). Ikke blot er de økonomiske ressourcer, der er øremærket til miljørelateret forskning, vokset under det 4. rammeprogram; men miljøhensynene er også blevet indarbejdet i hele planlægningsspektret for EU's forskning: lige fra det første undfangelsestrin frem til gennemførelse af det meste af særprogrammerne. De nyligt oprettede forskningstask forcer viser klart denne tendens. Mens der er gjort bestræbelser for at definere elementer til aktioner efter princippet om udgiftsdeling (forskningsprogrammet for miljø og klima) for at afspejle behovet for forskning, som er identificeret i det 5. miljøhandlingsprogram, så er der stadig store muligheder for forbedring inden for dette område.

Dette fører frem til følgende væsentlige aktioner:

- opbyggelse og styrkelse af EU's og de nationale mekanismer til forbedring af forbindelsen mellem videnskabelig forskning og udviklingspolitikker og miljøpolitikken,

- udvikling på EU- og medlemsstats-plan af nye teknologier og teknikker, som forhindrer og reducerer virkningerne på miljøet og fremmer en bæredygtig udvikling med den målsætning at øge Europas konkurrenceevne og forbedre livskvaliteten,

- fortsættelse af strategisk forskning på EU- og medlemsstats-plan inden for emner om globale forandringer, i snævert samarbejde med andre lande og internationale organisationer.

4.3. Fysisk Planlægning

På EU-plan

Fysisk planlægning som aktivitet er en del af næsten al EU-politik.

Det er et praktisk integreringsværktøj i bestræbelserne på at opnå økonomisk og social samhørighed inden for EU, og det er et væsentligt redskab til indarbejdelse af miljødimensionen i andre politiske områder på lige fod med økonomiske, finansielle og lovgivningsmæssige instrumenter. Det 5. miljøhandlingsprogram anerkender dette redskabs nytte i forbindelse med gennemførelse af en bæredygtig udvikling, eftersom fysisk planlægning fastlægger "....de grundlæggende regler for en samfundsøkonomisk udvikling og et lands, en regions eller en lokalitets økologiske sundhed".

EF's politiske instrumenter og fysisk planlægning

Selvom fysisk planlægning og udvikling ikke er defineret som kompetenceområde inden for EU, er der dog samspil mellem fysisk planlægning og EU's miljøpolitik på alle niveauer i EU's politik og indgrebene.

Der findes en række EU-instrumenter, der af natur kolliderer med, hvordan arealer kan anvendes, eller som kræver, at en bestemt type arealanvendelse skal respekteres i forbindelse med udviklingen af området. Disse instrumenter omfatter Fugle- og Habitatsdirektivet, Nitratdirektivet, Byspildevandsdirektivet samt forordningen om landbrug/miljø og direktivet om vurdering af virkningerne på miljøet.

Gennemførelsen af visse internationale konventioner for bevarelse af naturen såsom Bern-konventionen om naturlige levesteder, Alpe-konventionen og forskellige konventioner beregnet på at reducere grænseoverskridende forurening og havforurening fra landbaserede kilder inddrager også fysisk planlægning.

Etableringen af de transeuropæiske netværk for transport og energi vil have indflydelse på arealanvendelsen både direkte i forbindelse med deres gennemførelse og indirekte i forbindelse med deres drift. Som en del af processen med udbygning af disse netværk er initiativet i forbindelse med det fælles miljøinfrastrukturprojekt (JEPS) det strategiske svar på behovet for at koordinere den fysiske planlægning af vandressourcerne og affaldet på EU-plan.

På regionalt plan er der taget en række initiativer (eller de er ved at blive afsluttet) på områder som byudvikling (Bæredygtige Byer og Byinitiativ), forvaltning af vådområderne (Kommissionens meddelelse af 1995) og integreret forvaltning af kystområderne. Disse initiativer har til funktion at styrke den rolle, som fysisk planlægning spiller i forbindelse med planlægning for en bæredygtig udvikling i sådanne følsomme områder.

Der er en stigende bevidsthed på regionalt og lokalt plan om, at man kun kan reducere forureningen fra jordbaserede kilder (luftforurening fra f.eks. trafikken) ved at koordinere de fysiske planlægningsforanstaltninger, der er beregnet på at påvirke og moderere de aktiviteter, der er skyld i forureningen af miljøet, økonomisk aktivitet og menneskets sundhed. De samme konklusioner gælder for forebyggelsen af naturskabte ulykker såsom oversvømmelser.

Udviklingen af og perspektiverne for den fysiske planlægning

Vedtagelse af meddelelsen Europa 2000+

I 1994 vedtog Kommissionen meddelelsen Europa 2000+ om samarbejdet med henblik på udvikling af Fællesskabets område. Et af de i meddelelsen opstillede mål er skabelsen af et levedygtigt område gennem bæredygtig udvikling. Den gør beskyttelse af miljøet og dets biologiske mangfoldighed samt fornuftig forvaltning af de naturgivne ressourcer til et højt prioriteret område for den fysiske planlægning i medlemsstaterne og en væsentlig dimension for de pågældende EU-programmer og -politikker. Den fremlægger også bevis for behovet for et samarbejde på tværs af grænserne, mellem regionerne og tværnationalt såvel inden for Unionen som mellem Unionen og dens nabolande i forfølgelsen af det fælles mål om bæredygtighed.

Udvikling af et europæisk fysisk planlægningsperspektiv (ESDP)

Efter det forberedende arbejde i Strasburg i marts 1995 enedes ministrene med ansvar for fysisk planlægning om, at man i 1996 skulle fremlægge et europæisk fysisk planlægningsperspektiv. Dette dokument vil bevirke, at opnåelse af en bæredygtig og afbalanceret udvikling vil være et grundlæggende princip i ESDP. Perspektivet er et planlægningsmæssigt orienteret dokument, som skal ses som et væsentligt bidrag til den effektive anvendelse af en ny udviklingsmodel, der omfatter den økonomiske, sociale og miljømæssige dimension. Dokumentet identificerer fornuftig forvaltning og udvikling af den naturgivne og kulturelle arv som et af de tre aktivitetsområder, der sammen med et mere ligevægtigt og polycentrisk bysystem og lige adgang til infrastruktur og viden er af største betydning for det overordnede mål om en afbalanceret og bæredygtig organisering af Fællesskabets område. Som arbejdsmål i den sammenhæng opstiller dokumentet etableringen af et europæiske netværk af åbne områder til bevarelse af de naturgivne ressourcer, bl.a. fredede arealer, der skal klassificeres efter deres forskellige funktioner (naturlige levesteder og arternes levesteder, vandreserver, rekreative områder, klimatisk kompensering, landbrug, skovbrug osv.).

Nyt fokus for strukturfondenes indgreb (1994-1999)

Større hensyntagen til miljøet er en fast bestanddel af de programmer, som Kommissionen vedtog i 1994 om Strukturfonden. Betydeligt flere ressourcer er blevet kanaliseret over i beskyttelse og forbedring af miljøet.

I retning af en mere territorial og kvalitativ holdning til samhørighed

Udarbejdelsen af den første beretning om økonomisk og social samhørighed under forordningen om Strukturfondene giver mulighed for at komme med anbefalinger mht. til evt. justeringer i samhørighedspolitikkerne mhp. en effektivisering. Den giver også mulighed for at reagere på nye udfordringer såsom den fortsatte tendens til en globalisering af økonomien og behovet for at være endog meget opmærksom på de europæiske borgeres forskelligartede behov, idet der tages hensyn til den foreslåede nye udviklingsmodel i hvidbogen om vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse.

Kommissionen er ydermere i færd med at gennemgå de af Fællesskabets politikker og instrumenter, som påvirker EU's territorier for at kunne vurdere deres bidrag til øknomisk og samfundsmæssig samhørighed.

Skridt hen imod et udvidet tværnationalt samarbejde om fysisk planlægning (INTERREG II C)

INTERREG-initiativet af 1990 havde som mål at sætte skub i integreringen af de indre grænseområder og mindske de ydre grænseområders isolation i forhold til Mål 1, 2 og 5b. Under udarbejdelsen af INTERREG II C (der p.t. er begrænset til samarbejde på tværs af grænserne) forudser man en udvidelse mhp. at dække det tværnationale samarbejde om fysisk planlægning. I betragtning af den selvforstærkende territoriale og tværnationale dimension vil mange miljøspørgsmål med stor indflydelse på udviklingen af en bæredygtig økonomi i de berørte områder bedst kunne håndteres fra denne angrebsvinkel.

På medlemsstats-plan

Systemer til arealanvendelse benyttes i udstrakt grad som miljøbeskyttelsesværktøj. Der kan være tale om planlægning på nationalt eller regionalt plan; men de sættes normalt i værk på det lokale plan. I visse medlemsstater kompletteres de af sektorplaner, heriblandt dem med konkrete miljømål (miljøafhjælpningsprogrammer i det østlige Tyskland, planer for kystområderne i Portugal, provinsbaserede planer for affaldsbortskaffelse i Nederlandene og integrerede transportforvaltningsplaner i Østrig).

Offentlighedens deltagelse i planlægningsprocessen er stigende. Hvor det i mange år har været en standardprocedure i de nordlige medlemsstater, er det nu ved at blive en mere hyppig foreteelse også i de sydlige lande. I denne forbindelse har den seneste tids landsdækkende miljøplan for Portugal været banebrydende.

Procedurer til evaluering af planerne er blevet fastlagt i Frankrig mhp. en gennemgang af de statslige og regionale "contrats de plan", der opstiller miljøstrategier.

Konklusion

Fysisk planlægning rummer et stort potentiale som et redskab til at opnå bæredygtig udvikling, og potentialet er meget større end det, der har vist sig indtil nu. Der er en voksende erkendelse af behovet for en mere overordnet og omfattende ramme, således at det vil være muligt inden for et hvilket som helst geografisk område at sætte ind over for det bestående kompleks af politikker og procedurer på det mest hensigtsmæssige niveau, samtidig med at der sigtes mod at anspore til en dialog mellem de involverede aktører. En sådan ramme kunne sikre, at de forskellige politikker og foranstaltninger, som dækker de samme områder og sigter mod de samme grundlæggende mål, giver plads til hinanden og måske endog supplerer og styrker hinanden. Udvikling af en angrebsvinkel via fysisk planlægning er muligvis løsningen på konflikterne mellem de sektorvise politikker. En sådan angrebsvinkel skal være fleksibel, og den skal støttes af effektive redskaber så som miljøstatusrapporter, miljøindikatorer, permanent overvågning og systematiske VVM-undersøgelser - ikke mindst i de tidligste faser af de enkelte projekter og programmer. Det er således muligt at sikre, at miljømyndighederne kan være både snævert og aktivt involveret i den fysiske planlægningsproces.

På EU-plan er de væsentligste fremtidige handlinger følgende:

- enighed om direktivet om VVM-procedurer for projekter og programmer,
- yderligere udvikling af initiativerne under Europa 2000+ og ESDP, således at der kan skabes et grundlag for konsensus mellem planlæggere om hovedprincipperne for den fremtidige fysiske udvikling i Europa på bæredygtige præmisser,
- definition af metoder og redskaber med det formål at udvikle mulighederne med fysisk planlægning med henblik på miljømæssig integration,
- analyse af forbindelsen mellem miljøinstrumenterne og fysisk planlægning og definitionen af strategiske miljørammer i særlige sektorer med det formål at støtte bæredygtig fysisk planlægning.

Både på EU-plan og i de enkelte medlemsstater bør der fokuseres på at fremme bæredygtige regionale udviklingsplaner, således at de kan tjene som fundamentet for økonomisk udvikling og bistand fra Strukturfondene, inklusive den administrative indarbejdelse af miljøemner i projeketdefinitionerne og i gennemførelsen.

De offentlige myndigheder i medlemsstaterne bør sikre, at planerne for arealanvendelse lægges ud til offentlig vurdering, og de bør anspore til udarbejdelse af lokale planer for arealanvendelse samt deltagelse af miljømyndighederne i den fysiske planlægningsproces og lokal overvågning.

4.4. Vurdering af Virkningerne på miljøet

På EU-plan

Vurderinger af virkningerne på miljøet (VVM) er et nøgleinstrument i gennemførelsen af det 5. miljøhandlingsprogram både på EU- og medlemsstats-plan.

I marts 1994 vedtog Kommissionen et udkast til et direktiv, der ændrer direktivet om vurdering af virkningerne på miljøet. Det var baseret på en rapport, der var udgivet i 1993 om gennemførelsen af direktivet af 1985, og som konkluderede, at selvom direktivet allerede havde medført miljømæssige fordele, var systemet til vurdering af virkningerne på miljøet ikke slået fuldt igennem endnu. Rapporten anførte en række problemer, der var årsag til denne manglende opfyldelse af målet. Kommissionens forslag behandler nogle af disse problemer. Det medtager især ændringer til en forbedret finsorteringen af Bilag II-projekterne og omfanget af de oplysninger, der skal fremskaffes til en miljøvurdering. Det specificerer også i højere grad den procedure, der skal følges, når et projekt tilsyneladende vil få grænseoverskridende miljømæssige konsekvenser. Det følger de proceduremæssige krav i Espoo-konventionen om vurdering af virkningen på miljøet i en grænseoverskridende sammenhæng. Forslaget skulle

øge de miljømæssige fordele ved VVM-systemet og dermed føre til en bedre integrering af miljøhensynene i udviklingen af en konsensusproces.

Dertil kommer at Kommissionen siden 1992 har haft et handlingsprogram for vurdering af virkningerne på miljøet. Under dette program yder Kommissionen støtte til medlemsstaterne via finansiering af kurser og workshops i metode, via studier og produktion af vejledende materialer. Dette program bidrager til den praktiske ekspertise, der er nødvendig for at drive VVM-systemet.

Direktivet af 1985 har imidlertid en iboende begrænsning i og med, at det kun gælder for projektniveauet i beslutningsprocessen. På det tidspunkt hvor en ansøgning om tilsagn til udvikling af et projekt bliver vurderet af en kompetent myndighed, vil man allerede have truffet mange vigtige strategiske beslutninger, der til dels afgør resultatet af godkendelsesprocessen. Den generelle placering af en bestemt type projekt kan f.eks. blive afgjort ved at vedtage en regionplan.

Miljøvurdering på projektstadiet kommer ind for sent i beslutningsprocessen til at omfatte disse strategiske afgørelser. Hvis ikke denne miljøvurdering bliver krævet på det strategiske trin i beslutningsprocessen, vil disse beslutninger blive truffet uden behørig hensyntagen til de miljømæssige konsekvenser.

Kommissionen arbejder derfor på et udkast til et direktiv, der vil kræve, at der udarbejdes en miljøvurdering, inden visse planer og programmer vedtages. En konkret fordel ved at tage planer og programmer med ind i vurderingssystemet er, at det vil gøre det muligt at foretage en grundig vurdering af de alternative muligheder. Det vil også gøre det muligt at tage hensyn til de akkumulerende og synergistiske virkninger på miljøet i forbindelse med projekter, der er små i omfang men store i antal. Udvidelsen af VVM-systemet til planlægnings- og programstadiet i beslutningsprocessen vil give et mere effektivt vurderingssystem. Det overordnede resultat vil være, at miljøhensynene bliver mere effektivt indarbejdet i beslutningsprocessen i de af direktivet omfattede sektorer. Dette vil være et betydningsfuldt skridt hen imod at sikre en bæredygtig udvikling i hele EU.

På medlemsstats-plan

VVM-procedurerne er veletablerede i medlemsstaterne på projektstadiet. En væsentlig fordel er, at de har givet miljøministerierne en større rolle i beslutningsprocessen. Erfaringen i medlemsstaterne med hensyn til udarbejdelse af VVM-undersøgelser i forbindelse med projekter og programmer varierer meget. De fleste medlemsstater har imidlertid en del erfaring med gennemførelse af denne form for undersøgelse, og visse medlemsstater er kommet forholdsvis langt inden for dette område.

Konklusion

Gennemgangen af 1985-direktivet og introduktionen af et direktiv om miljøvurdering af planer og programmer vil sandsynligvis medføre yderligere forbedringer af de beslutningsprocesser, der skal afgøre beskaffenheden, omfanget og placeringen af udviklingen i medlemsstaterne. Resultatet skulle gerne være bedre beslutninger, der er mere i trit med EU's miljømål.

På EU- og medlemsstats-plan vil der dog være behov for at sikre, at denne lovgivning ledsages af forbedringer inden for følgende områder:

- uddannelse og efteruddannelse i VVM-systemet,
- metodologi, vejledende materiale og gennemsigtighed i systemet med det formål at sikre, at fordelene ved det nye lovgivningssystem kan udnyttes fuldt ud.

4.5 Udvikling af Fysiske Indikatorer og Udvidelse af Nationalregnskabet

På EU-plan

Det 5. miljøhandlingsprogram erkender, at der er et centralt behov for at opfinde indikatorer, der kan vise den generelle udvikling og tendens og, som giver "den korrekte prisfastsættelse" af miljøets ressourcer. I december 1994 fremlagde Kommissionen en meddelelse om retningslinjer for Fællesskabet vedr. miljøindikatorer og grøn nationalregnskabsførelse - integrering af

informationssystemerne for miljø og økonomi. Meddelelsen understreger den rolle, som indikatorerne for de menneskeskabte miljøbelastninger spiller. Visse af disse kan vise sig at kunne prisfastsættes, hvorved det i en eller anden form bliver muligt at medtage dem i standardnationalregnskaberne. Andre aktiviteter såsom nedbrydelse af ozonlaget eller klimaændringer, der muligvis er de allervigtigste, er måske ikke modtagelige for en sådan behandling. Et europæisk system af miljøbelastningsindekser vil blive udviklet med henblik på disses indarbejdelse i nationalregnskaberne, f.eks. ved at der vedtages den samme klassificering af de industrier, der er skyld i belastningerne, således at man kan foretage en samtidig analyse af den økonomiske aktivitet og de miljømæssige følger.

Miljøbelastningsindekser

Projektet om et miljøbelastningsindeks har til formål at skabe et meget aggregeret sæt på 10 indeks, der beskriver belastninger, som er forårsaget af menneskeskabte aktiviteter. Målet med at aggregere belastningsindikatorerne til disse indeks er at "bygge bro" mellem miljøvidenskaben og beslutningstagerne. Belastningsindekserne er udformet til at give miljøoplysninger videre til befolkningen i almindelighed og til beslutningstagere, der ikke deltager i miljøpolitik. Samtidig må de dog ikke miste de oprindelige indikatorers videnskabelige pålidelighed. De ti problemområder er blevet udvalgt tæt opad de syv temaer i det 5. miljøhandlingsprogram.

Den regelmæssige udgivelse af miljøbelastningsindekser vil måske blive påvirket af manglen på ajourførte data om miljøbelastningerne med passende inddeling på sektorer og lignende enkeltheder. Selvom arbejdet med at afhjælpe dette problem er i fuld gang på visse områder (se ovf. om forbedring af miljødata og tilpasning af statistikker), gør manglen på ressourcer i medlemsstaternes statistiske tjenester det umuligt for landene at fremkomme med alle de nødvendige data, der skal lægges ind i miljøbelastningsindekserne. Eurostat overvejer derfor en række strategier til forbedring af de data, der er til rådighed, inklusive brugen af model- og prognosestrategier.

Satellitregnskaber for miljøet

Kommissionen har været meget aktiv i bestræbelserne på at sikre, at større makroøkonomiske beslutninger om den passende samlede udnyttelsesgrad for de naturgivne ressourcer bliver truffet af regeringerne på EU-, nationalt og om nødvendigt regionalt plan.

I løbet af 1994 fremlagde Eurostat to rapporter til belysning af den metodiske ramme og de begrebsmæssige problemer og for nøje at undersøge de fremskridt, der allerede var gjort i medlemsstaterne. Eurostat så også på det arbejde, der var gjort i en række andre lande, der er kendt for at være langt fremme på dette område - såsom de skandinaviske lande, USA og Canada - for at se, hvad man kunne lære heraf. Eurostat har dannet en uformel gruppe af nationalregnskabsstatistikere og andre, der har med disse problemer at gøre i 1-lande, for at analysere og løse problemerne med metode og udbrede kendskabet dertil så hurtigt som muligt.

Arbejdet fokuserer nu på at definere rammerne for regnskabet, klassificeringerne og metoderne til værdifastsættelse mhp. naturressourceregnskaberne (f.eks. for skovene).

Konklusion

Der er gjort store fremskridt i visse medlemsstater mht. satellitregnskaber, mens der lægges lidt eller intet arbejde i andre områder. Landene følger uundgåeligt den linie, der forekommer at have den største effekt for dem selv, enten fordi de tager sig af deres egne presserende miljøproblemer, eller fordi de ikke ønsker for mange ekstra ressourcer til statistik. Derfor har f.eks. de skandinaviske lande koncentreret sig om skovregnskaber, mens Nederlandene har fokuseret mere på udledningen af forurenende stoffer, og Middelhavslandene bekymrer sig mere om det vand, der er til rådighed. Mens ingen stat har taklet alle emnerne (Tyskland har måske det mest ambitiøse program) er der tilstrækkelig gang i udviklingen af praktisk erfaring i medlemsstaterne til, at det er muligt at komme med praktiske anbefalinger på EU-plan til anvendelse i alle lande. Det Forenede Kongerige foreslår, at der udvikles et pilotsystem for satellitregnskaber til nationalregnskabernes input-

output-ramme.

Eurostats investering i dette arbejdsområde betyder, at efter den sene opstart kan der nu forventes hurtige fremskridt i produktionen af oplysninger af relevans for planlægning. Som følge af de store diskussioner om metode, der har været ført med de nationale statistiske tjenester og andre kompetente eksperter, lægges der nu mindre vægt på de enkelte foranstaltninger såsom ændret BNP, i det mindste for en tid. Forsøget med at prisfastsætte miljøskader fortsætter dog med at have høj prioritet. Mens der er bred enighed om, hvilken metodeholdning, der er gennemførlig, ligger den væsentligste hindring for fremskridt i manglen på ressourcer på såvel det nationale som EU-plan og navnlig i manglen på ressourcer til de nationale statistiske kontorer og andre tjenester, der vil skulle afgive nye data efter en fast køreplan.

4.6. Den Økonomiske indfaldsvinkel: Rigtig Prisfastsættelse

Indledning

Et af målene i det 5. miljøhandlingsprogram er at få en "rigtig prisfastsættelse", eftersom erhvervslivets aktører træffer beslutninger om fordelingen af deres økonomiske ressourcer på basis af prisen for de varer og tjenesteydelser, de ønsker at erhverve. Hvidbogen gjorde opmærksom på, at priserne endnu ikke er "rigtige", da miljøomkostningerne sædvanligvis ikke er indarbejdet i priserne. Det betyder, at den logiske (økonomiske) adfærd har en tendens til at føre til en overudnyttelse af de naturgivne ressourcer.

I de følgende afsnit belyses nogle eksempler og erfaringer med de skatte- og afgiftsmæssige og økonomiske instrumenter.

På EU-plan

Skatte- og afgiftsmæssige incitamenter

Anvendelsen af skatte- og afgiftsmæssige incitamenter til at beskytte miljøet er udtrykkeligt beskrevet i det 5. miljøhandlingsprogram som nye instrumenter, der skal udforskes, eftersom disse incitamenter kan øve betydelig indflydelse på forbrugs- og adfærdsmønstret. Prisen på energi- og transportrelaterede aktiviteter tager f.eks. ikke hensyn til alle de miljøskader, der er forårsaget af disse aktiviteter. Som følge heraf sendes der subjektive markedssignaler til husholdninger og virksomheder, hvilket fører til at der træffes beslutninger, som ikke er bæredygtige på længere sigt, også selvom der træffes modforanstaltninger. Programmet henviser til eksempler som f.eks. differentierede afgifter på blyholdig og blyfri benzin, fritagelse for forbrugsafgifter på motorbrændstof fra landbrugskilder og Kommissionens forslag af 1992 vedr. indførelsen af en CO_2-/energiafgift. Internaliseringen af de eksterne omkostninger fra energi- og transportsystemerne forbedrer energieffektiviteten, tilskynder til skift af brændstof og øger de vedvarende energiers konkurrenceevne. Ministerrådet (miljø) konkluderede i 1994, at i betragtning af, hvor påkrævet det er med en yderligere kraftig reduktion af miljøforureningen forårsaget af luftfartens udstødningsgasser, er der ingen berettigelse for at fritage den kommercielle luftfartstrafik fra indirekte beskatning (i dette tilfælde petroleum). Ministerrådet anmodede Kommissionen om at tage dette med i betragtning i dens redegørelse om punktafgifter. I sin 1995-beretning om revision af forbrugsafgiftssatserne anførte Kommissionen, at vekselvirkningen mellem skatte- og afgiftspolitikken og miljøpolitikken fortjener en nærmere granskning i forbindelse med andre politiske områder, inklusive miljøpolitikken. I forbindelse med sidstnævnte område omfatter de pågældende emner, som beretningen omtaler, differentieret beskatning af motorbrændstof (blyholdig i forhold til blyfri benzin, benzin i forhold til diesel osv.) samt differentieret holdning til svær fyringsolie afhængig af svovlindhold.

Gode resultater med blyfri benzin

Som følge af en differentiering af forbrugsafgifterne samt lovgivning om, at der skal være blyfri benzin til rådighed, samt om normer for køretøjernes emission er forbruget af blyfri benzin nu højere end forbruget af blyholdig benzin. Siden indførelsen i 1986 er markedsandelen steget fra 1,7% i 1986 til 40,7% i 1991, 56% i 1993 og til 62,5% i 1994. Markedsandelen er størst i Østrig, Finland og Sverige med 99%, herefter kommer Tyskland med 92,3% og Nederlandene med 80,1%.

Forbruget i Grækenland og Spanien ligger fortsat under 30%.

Energi-/CO_2-afgift

Som meddelt på Essen-topmødet i 1994 ændrede Kommissionen i maj 1995 sit forslag til Rådets direktiv vedr. en energi-/CO_2-afgift for Fællesskabet med henblik på at give medlemsstaterne nogen fleksibilitet i forbindelse med indførelsen af afgiften. I løbet af en overgangsperiode, der udløber i 1999, skal medlemsstaterne afgøre, hvilke satser de ønsker at benytte, mens strukturerne, de berørte produkter, det kombinerede kul- og energiafgiftsgrundlag og i mindre udstrækning betingelserne for sektorbestemte undtagelser foreslås fastlagt af direktivet.

Indarbejdelse i skatte- og afgiftspolitikken

Indarbejdelse af miljøbeskyttelseskravene i skatte- og afgiftspolitikken nævnes i programmet som et nøglemål, der skal gennemføres på EU-plan og af medlemsstaterne. For at følge op på ideerne i den samlede afgiftsreform, således som den blev drøftet i hvidbogen og på Essen-topmødet, har Kommissionen rekvireret en undersøgelse af, hvilke virkninger medlemsstaternes nuværende afgiftsregler har på miljøet med det formål at skabe bevidsthed hos skatteeksperterne og i den brede offentlighed om muligheden for at rationalisere afgiftssystemerne.

For at indarbejde miljøhensynene i skatte- og afgiftspolitikken er der i princippet brug for:

- at fjerne eller omformulere de afgifter, der har en direkte eller indirekte negativ indvirkning på miljøet, således at de knyttes tættere til miljøparametrene, samtidig med at de øvrige skatte- og afgiftsmæssige og økonomiske formål forbliver uændret,

- at vedtage miljøafgifter og bestemmelser til fremme af miljøbeskyttelse eller miljøvenlig adfærd.

Enhver reform af skatte- og afgiftspolitikken på EU-plan vil være forbundet med vanskeligheder i betragtning af kravet om enstemmighed i beslutningsprocessen. Medlemsstaterne spiller en fremtrædende rolle i forbindelse med gennemførelsen af positive love, der er tilpasset deres egne forhold, og hvori der tages hensyn til, at de fleste afgiftsregler har national oprindelse. EU spiller en vigtig rolle i forbindelse med formidling af god praksis og tilførsel af næring til debatten.

Markedsbaserede instrumenter

Omsættelige tilladelser

Programmet anfører omsættelige tilladelser som en form for instrument, der bør granskes nærmere og muligvis anvendes i miljøplanlægningen. Selvom man i ca. 20 år har benyttet omsættelige tilladelser i USA, har man først for nylig overvejet om, de evt. kunne bruges i Europa i forbindelse med politikkerne for syreregnsregulering og klimaændringer.

Kommissionen undersøger i øjeblikket muligheden for at anvende omsættelige tilladelser inden for Fællesskabet navnlig i forbindelse med luftforurenende stoffer så som CO_2. Der kan allerede spares omkostninger ved at benytte afgrænsede handelsordninger såsom "intern handel", dvs. inden for et anlæg med flere kilder. "Eksterne" transaktioner mellem firmaer, der kan foregå "fra sag til sag" med godkendelse fra de offentlige myndigheder for at undgå lokal ødelæggelse af miljøet eller f.eks. på et fuldt organiseret marked såsom børsmarkedet, hvor emissionstilladelser frit kan sælges og købes. Internationale handelsordninger kunne være i form af enten fælles gennemførelse mellem to lande eller et marked for internationale tilladelser, hvor firmaerne kunne handle.

Ved at benytte denne angrebsvinkel i Europa opstår der mange spørgsmål, ikke mindst hvordan den kan indarbejdes i det bestående sæt miljølove.

Statsstøtteordninger

I 1993 reviderede Kommissionen 1974-rammen for statsstøtte for at udvide mulighederne for at yde virksomhederne tidsbegrænset støtte til miljøprojekter og -formål. Kommissionen vedtog fællesskabsretningslinier for statsstøtte til miljøbeskyttelse, som skal danne grundlag for vurdering af statsstøtte til miljøprojekter. Der er et

dobbelt formål med disse retningslinier nemlig at sikre, at den statsstøtte, der ydes til miljøformål, opfylder princippet om, at forureneren betaler, og at støtten er overensstemmende med det indre markeds og EU's konkurrencepolitik. Retningslinjerne skelner mellem følgende former for støtte: tilskud, subsidierede lån, garantier, skattelettelse, nedsættelse af afgifter og naturalydelser. De tjener som retningslinjer for medlemsstaterne i forbindelse med ansøgninger til Europa-Kommissionen om godkendelse af statsstøtte.

I 1994, der var det første år, hvor disse retningslinjer fandt anvendelse, granskede og godkendte Kommissionen mange forskellige foranstaltninger, der var fremsendt af medlemsstaterne, heriblandt støtteforanstaltninger i Tyskland som hjælp til energispareforanstaltninger, affaldshåndtering og udvikling af nye teknologier. Kommissionen godkendte projekter i Nederlandene til behandling af spildolie, miljøafgiftslovgivning, udvikling og formidling af teknologier, støjkontrol og oprensning af forurenede grunde.

På medlemsstats-plan

På medlemsstats-plan har det ligeledes været vanskeligt at indføre økonomiske instrumenter. Det er afgørende for at overvinde en evt. modstand, at der foretages en hensigtsmæssig udformning af de foreslåede instrumenter, at der sikres en klar og forholdsmæssigt fornuftig kobling til de pågældende problemer, samt at der gives korrekt information om de ønskede mål. Og det er ikke mindst vigtigt at sikre, at sådanne instrumenter gør det helt klart for forurenerne, hvilken pris der er forbundet med det miljømæssige pres på deres aktiviteter.

Skønt den brede offentlighed generelt støtter sådanne instrumenter (dette er bevist gennem meningsmålinger), så har erhvervslivet vist modstand og bl.a. argumenteret for, at det er nødvendigt at koncentrere sig om de reelle miljømål, garantere skattemæssige nulløsninger samt sikre lige vilkår i forhold til konkurrenter i og uden for Unionen.

I de tilfælde hvor økonomiske og skattemæssige instrumenter indføres eller overvejes på medlemsstats-plan, da falder de i to kategorier: enten instrumenter, som er bredt funderet og sigter mod forbedringer i store økonomiske sektorer som for eksempel CO_2-skatten i Sverige (typisk transport og energi, men også vandforvaltning) eller instrumenter, som indføres for at medvirke til løsning af specifikke problemer. Af sidstnævnte kategori kan nævnes deponiafgift (Det Forenede Kongerige og Finland), en grundafgift på olie med det sigte at støtte indsamling af spildolie (Frankrig og Finland), incitamenter via indkomstbeskatningen til fordel for naturbevaring (Luxembourg), et glas- og flaskedeponerings- og retursystem samt transportafgifter i følsomme turistområder (Frankrig).

Frivillige aftaler er en væsentlig måde at indsamle og fordele ressourcer på til løsning af problemer i industrien. Dette finder sted på nationalt plan i Nederlandene, Frankrig og Portugal, hvor miljøaftaler er indgået mellem regeringen og visse brancher med faste rammer for finansiering og tidsplaner for at sikre miljøforbedringer. Ligeledes er der i Frankrig indgået såkaldte "contrats de plan" om udvikling på regionalt og lokalt plan.

Regeringspolitikker, som fastlægger miljømæssige instrumenter, kan ligeledes opdeles i to forskellige kategorier:

- generelle initiativer, som f.eks. har ført til "Making Markets Work for the Environment" (Det Forenede Kongerige) og undersøgelser af, hvorledes skattesystemet kan indrettes til fordel for miljøet (Nederlandene og Sverige),

- sektorspecifikke initiativer, som f.eks. har ført til aktioner angående brændstofbeskatning(differentiering af skatter og afgifter på brændstof afhængig af svovlindholdet som i Finland og vedrørende blyholdig og blyfri benzin som i Belgien og Nederlandene) og angående forbrug af brændstof (differentiering af bilbeskatning med det formål at fremme salget af lavtforurenende biler som i Sverige og Nederlandene indtil 1993).

Danmark, Finland, Nederlandene og Sverige: Miljøafgifter

Udover omsætnings- og punktafgifter på energiprodukter har Finland besluttet at tage endnu større miljøhensyn ved at beskatte vejtransport, bl.a. via et differentieret afgiftssystem for biler afhængig af om de har katalysator (1990), afgiftsdifferentiering til fordel for blyfri benzin (1986) samt differentiering af afgiften på både diesel og benzin til biler til fordel for brændstoffer, der er svovlfrie og af ændret produktsammensætning, hhv. diesel og benzin (1993).

Alle fire lande har en CO_2-/energiafgift. I Danmark indførtes CO_2-afgiften først i 1992. Inden indførelsen af denne afgift var der allerede indført punktafgifter på energiprodukter. Den finske kulafgift, der oprindeligt blev gennemført som en ekstra afgift på fossile brændstoffer blev i 1994 splittet op i en fiskal del med afgiftsdifferentiering på diesel og benzin og en kul-/energidel. I Nederlandene blev der i 1988 tilføjet et CO_2-element på miljøafgiften på brændstoffer. I 1992 blev hele afgiftsgrundlaget ændret til udelukkende at være baseret på energi-/kulstofindholdet. I Sverige indførte man i 1991 en kulstofafgift, og i 1993 indførtes et nyt system for energi- og kulstofafgifter, hvor CO_2-afgiften for fremstillingsindustrien og kommercielt landbrug blev reduceret. I Danmark har industrien mulighed for betydelig eller fuld refusion af afgiften. I Finland gælder undtagelserne eller de reducerede takster ikke for industrien.
I Danmark er pesticider belagt med afgift i detailleddet. I Sverige har man opkrævet en afgift på kunstgødning siden 1984. I Nederlandene er der lagt en ekstra gylleafgift på beskyttelsen af dyregødning.
Danmark har miljøafgift på plast- og papirposer samt CFC-gasser og haloner. Drikkevarer solgt i engangsbeholdere er belagt med miljøafgifter i Danmark og Finland.
I Danmark er der afgift på affald, der afleveres til lossepladser eller forbrændingsanlæg. Finland har en kommunal brugerafgift på affald, afgift på spildolie fra husholdninger, afgift på forarbejdning af farligt affald fra kommuner og virksomheder samt et gebyr for håndtering af atomaffald. I Nederlandene har man lagt afgift på bortskaffelsen af husholdningsaffald, på affald der afleveres på lossepladser eller til forbrænding, og der opkræves en kommunal affaldsafgift. De svenske kommuner kan differentiere deres affaldsafgifter som et incitament til affaldssortering.

Civilretligt ansvar som et nyt planlægningsinstrument

Det 5. miljøhandlingsprogram anfører, at der vil blive etableret en integreret fællesskabsholdning til miljøansvaret, og at ansvar i sidste instans skal være et vigtigt værktøj som afstraffelse for udplyndring af miljøet. Det er klart, at industrien er den vigtigste sektor, som det civilretlige ansvar rettes imod. Finansieringsinstitutter (banker, forsikringsselskaber osv.) viser imidlertid større og større interesse for dette spørgsmål, således som det tydeligt kom frem på klimakonferencen i Berlin i april 1995.

Inden for denne ramme udgav Kommissionen i marts 1993 en grønbog om afhjælpning af miljøskader. Grønbogen beskrev spørgsmålet om bestående og fremtidige miljøskader i Fællesskabet og problemerne med at finde løsninger, og den sigtede på at anspore en fællesskabsdækkende diskussion. Der blev sat særlig fokus på det civilretlige ansvar og fælles kompensationsfonde som mulige instrumenter til håndtering af miljøskader. Efterfølgende arrangerede Europa-Parlamentet sammen med Kommissionen en offentlig høring om spørgsmålet, og der blev afholdt konferencer i adskillige medlemsstater. I april 1994 vedtog Europa-Parlamentet en beslutning, hvori man anmodede Kommissionen om at stille forslag til et direktiv om civilretligt ansvar for (fremtidige) miljøskader.

Som forberedelse til videre udvikling på dette område har Kommissionen foretaget to undersøgelser: en juridisk undersøgelse af, hvordan ansvarssystemerne fungerer i medlemsstaterne, og en undersøgelse af de økonomiske følger af forskellige ansvarssystemer. Resultaterne skal underbygge fremtidige forslag fra Kommissionen. En meddelelse om indførelsen af et rammesystem for civilretligt ansvar for miljøskader er under udarbejdelse.

Konklusion

Interessen for og brugen af økonomiske instrumenter er steget, men de har vist sig

vanskeligere at indføre end forudset under udarbejdelsen af det 5. miljøhandlingsprogram. Visse medlemsstater har dog haft særdeles positive erfaringer med at indføre miljøskatter- og afgifter, og generelt set har de ændret adfærd i den ønskede retning med meget lave administrationsudgifter. På EU-plan har de institutionelle hindringer vist sig at være betydningsfulde, navnlig under debatten om CO_2-/energiafgiften, hvor reglen om enstemmighed om fiskale foranstaltninger på EU-plan viste sig at stå hindrende i vejen.

På medlemsstats-plan har det også været vanskeligt at indføre økonomiske instrumenter. Denne modstand skyldes til dels den kendsgerning, at de økonomiske instrumenter har stor gennemslagskraft (f.eks. energiafgiften), og qua deres gennemsigtighed føres opmærksomheden hen på forurenerne.

Et instrument som f.eks. CO_2-/energiafgiften kræver en fælles ramme, inden for hvilken medlemsstaterne gerne må følge deres egne tidsplaner og indføre egne foranstaltninger. Den fælles ramme er ikke desto mindre nødvendig for at værne om det indre marked og anspore til tilnærmelse.

Tilsvarende bør sådanne rammer på EU-plan samordnes med henblik på frivillige aftaler og andre miljøskatter og -afgifter. Disse bør styrke det indre marked og samtidig rumme fleksibilitet for de enkelte medlemsstater. Sådanne rammer findes allerede for statstilskud med miljømæssige målsætninger. Der bør på EU-plan defineres en ramme for civilretligt ansvar for miljøskader.

4.7. Udvikling af Cost-Benefit-Analysemetoder

På EU-plan

Det 5. miljøhandlingsprogram retter især opmærksomheden imod nødvendigheden af at vurdere omkostningerne (costs) og fordelene (benefits) ved miljøforanstaltninger hhv. undladelse af samme. De forventede miljømæssige virkninger over tid og disses fordeling på økonomiens sektorer skal klarlægges, inden der kan træffes foranstaltninger. Denne opgave er ikke nem. Der mangler ofte oplysninger om miljøets fysiske tilstand, og oplysningerne er mangelfulde. Omkostningerne og fordelene ved foranstaltninger rettet mod sundhed og miljø er vanskelige at prisfastsætte, og teknikker til en sådan vurdering er først lige ved at dukke op.

I 1994 blev der gennemført en større undersøgelse for Kommissionen om de mulige fordele ved en yderligere integrering af de økonomiske og miljømæssige politikker med scenarier, der byggede på det 5. miljøhandlingsprogram. Kommissionen har også taget initiativ til undersøgelser af omkostninger og fordele eller rentabilitet og omkostningseffektivitet ved evt. nye foranstaltninger på følgende områder: vandkvalitet, behandling af husholdningsaffald, genanvendelse af plastik, genanvendelse af papir, virkningen af en CO_2-/energiafgift samt de civilretlige ansvarssystemers fremgangsmåder/virkninger. I de fleste tilfælde har disse undersøgelser gået ind på de strategiske valg (feasibility-studies) og/eller omkostningsberegnings- og distributionssiden.

Konklusion

Den økonomiske vurdering af de mulige omkostninger og fordele ved Fællesskabernes miljøpolitikker og - foranstaltninger er nu blevet en integreret del af Kommissionens arbejde. Betydningen af økonomiske instrumenter inkl. afgifter, internalisering af støj- og luftforurening hidrørende fra transport, omkostningerne forbundet med strategier til bekæmpelse af forsuring, gennemgang af fordele og omkostninger i forbindelse med strengere regler for forbrænding af faste affaldstyper, økonomisk analyse af kvalitetsstandarder for atmosfærisk luft samt økonomisk vurdering af spørgsmål vedrørende civilretligt ansvar i forbindelse med risiko for skader på miljøet - dette er blot nogle af de emner, som i øjeblikket bliver behandlet.

Modeller til økonomisk vurdering kan f.eks. baseres på analyser af indvirkning på erhvervslivet, omkostningseffektivitet eller cost-benefit-forhold. Valg af metode afhænger af forventningerne om problemets omfang, adgang til data om virkning på miljøet samt den grad af usikkerhed, der er forbundet med estimering af omkostninger og fordele.

Fremtidige initiativer skal fokusere på at øge mængden af viden om forholdet mellem forureningens omfang (eller udtømning af ressourcer), omfanget af afledte skader samt viden om befolkningens præferencer i henseende til miljøkvalitet. Uden denne viden bliver det særdeles vanskeligt at fremkomme med en økonomisk vurdering af virkningerne af givne politikker.

Videnskabelige fremskridt skal ledsages af en hyppigere anvendelse af økonomiske metoder ved vurdering af forslag til miljødirektiver, politikker og kommunikation. I denne sammenhæng vil det være et fremtidigt hovedmål at koncentrere en indsats på uddannelse af menneskelige ressourcer inden for områderne miljøøkonomi og anvendelse af økonomiske evalueringsmetoder.

4.8. Folkeoplysning og Uddannelse

Folkeoplysning

På EU-plan

Siden etableringen af det 5. miljøhandlingsprogram har Kommissionen øget sine kommunikations- og informationsrelaterede aktioner på områderne miljø og bæredygtig udvikling. Forskellen mellem oplysning på den ene side og kommunikation på den anden side er blevet tydeligere. Som det allerede er understreget i Agenda 21, er en stærk informationspolitik en uundværlig forudsætning for, at en kommunikationsstrategi kan lykkes.

Kommunikation

Der gøres en stor indsats for at overbringe budskabet om bæredygtig udvikling via fælles oplysning og dialog og for at øge gennemsigtigheden af større samfunds- og erhvervsmæssige grupper inden for Fællesskabet, og via dem af de nationale, regionale og lokale niveauer. Som en del af denne indsats har målet også været at nå ud til en bred vifte af organisationer, som så til gengæld har den opgave og evner til bedre at informere og øge den offentlige bevidsthed om principperne bag bæredygtig udvikling og følgerne heraf for de forskellige parter lige fra EU ned til den enkelte borger. Der er især gjort fremskridt i forhold til de regionale og lokale myndigheder og de ikke-statslige organisationer. Dialogen med europæiske repræsentanter for små og mellemstore virksomheder og fagforeninger er blevet intensiveret. Der er allerede iværksat et større initiativ til undervisning af medarbejderne i EIC-netværket, således at de vil kunne øge den miljømæssige bevidsthed hos små og mellemstore virksomheder.

Dette er en del af en bredere strategi, der sigter mod at skabe rammer, der kan lette deltagelsen af alle aktører på dette område. Disse rammer er ved at blive lagt på regionalt og lokalt plan. De tager hensyn til de bestående netværkers erfaringer (f.eks. Bæredygtige Byer og de lokale byinitiativcentre).

Målet med specifikke informationstiltag, som regelmæssigt rettes mod partnerskabsgrupperne, er at medvirke til at skabe en permanent kanal for kommunikation og dialog. Dette vil gøre det muligt for Kommissionen at trække mere på den særlige ekspertise og erfaring, som findes i disse grupper. Samtidig vil det give dem mulighed for at blive fuldt involveret i EU's beslutningsproces på et tidligt stadium. Det vil til gengæld bane vejen ikke blot for en forbedring af kvaliteten af Kommissionens initiativer, men også deres endelig accept. Kommissionen bidrager til miljøoplysning og -kommunikation ved hjælp af forskellige brochurer og kampagner og gennem medfinansiering af bevidsthedsudvidende projekter, der for det meste er organiseret af partnerskabsorganisationer. I 1994 blev 70 sådanne projekter medfinansieret til en værdi af 5,5 mio. ECU. Slutmålet for disse projekter er at udvide partnerskaberne og skabe varige strukturer mellem hovedaktørerne.

Oplysning

Kommissionen er i gang med at overveje, hvordan offentlighedens adgang til Kommissionens oplysninger kan forbedres i tråd med direktivet om den frie adgang til oplysninger om miljøet. Værdien af dette direktiv ligger ikke blot i, at det gør miljørelaterede oplysninger tilgængelige, men det beviser også gennemsigtigheden i beslutningsprocessen. Agenda 21 har allerede understreget vigtigheden af en mere åben og gennemsigtig beslutningsproces i miljøanliggender.

Beretninger om miljøsituationen på EU-plan og i medlemsstaterne er en vigtig del af oplysningsprocessen.

Der er distribueret mere end 80.000 eksemplarer af det 5. miljøhandlingsprogram. Der er af Kommissionen udgivet mange forskellige informationsbrochurer om miljøet lige fra artsmangfoldighed til bevarelse af vådområder sammen med en brochure om virkningen af fællesskabspolititikkerne - herunder miljøet - på alle europæiske regioner. To oplysningskampagner med støtte fra Kommissionen tiltrækker fortsat stor opmærksomhed: bedre miljøbelønninger til industrien, der i 1994 udvalgte 15 virksomheder til belønning blandt hundredvis af ansøgere samt blå-flag-kampagnen. I 1995 har omkring 1.700 strande fået tildelt det blå flag, fordi de opfylder EU-direktivet om badevandskvalitet og for deres fremragende måde at forvalte strandene på.

På medlemsstats-plan

Der findes miljøoplysninger i alle medlemsstater, selvom den form, de findes i, og deres tilgængelighedsniveau er vidt forskellig. De regionale og lokale myndigheder er også ansvarlige for at stille oplysninger til rådighed, i visse lande med deltagelse af erhvervssektorerne (Finland og Danmark fra 1995). Særlige oplysningskampagner rettet mod den brede offentlighed, lokale myndigheder eller bestemte erhvervssektorer omfattende bestemte emner (Nederlandene, Østrig, Finland og Det Forenede Kongerige).

Adgangen til oplysninger anses for at være lige så vigtig som det, at de findes (Irland og Luxembourg). På dette område er det nødvendigt med forbedringer. Formidlingsværktøjer tæller alt lige fra udgivelse af dokumenter, oplysninger på stedet om materialer, der er til rådighed til gennemsyn over CD-ROM og video (Nederlandene) til Minitel-netværket (Frankrig).

Uddannelse

På EU-plan

Indledning

Igennem de sidste fire år er der gjort fremskridt mht. til at integrere miljøet i uddannelse og oplæring (under- og overbygningsskoler, faglige uddannelser). Der er udviklet angrebsvinkler og taget aktioner alt sammen efter ånden og bogstavet i programmet. Der er gjort større fremskridt i under- og overbygningsskolerne i modsætning til de faglige uddannelser og kursusinstitutionerne, til dels takket være en række reformer i mange af medlemsstaternes uddannelsessystemer, der har åbnet op for en integrering af miljørelaterede kurser.

Under- og overbygningsuddannelse

Miljøuddannelse er nu en del af skolernes grundpensum i en række medlemsstater. I tråd med formålet med det 5. miljøhandlingsprogram og ligeledes Agenda 21 har man siden 1992-1993 haft held til at indarbejde miljøhensyn i pensummet. Denne proces er til dels muliggjort af uddannelsesreformer i Spanien, Portugal, Irland, Det Forenede Kongerige, Danmark, Østrig og Finland.

Der er gjort beskedne fremskridt i den undervisningsrelaterede forskning både på EU- og medlemsstats-plan med udveksling af oplysninger om miljøforskning på seminarer og brainstorming-forsamlinger. Der er oprettet databanker over nye og innovative holdninger. På samme tid er der projekter undervejs i Frankrig, Det Forenede Kongerige og Tyskland for at vurdere, hvilken virkning miljøuddannelse har på miljøet og på en ændret holdning blandt offentligheden.

Der er to væsentlige hindringer for videre fremskridt:

- manglen på økonomiske midler til disse former for forskningsmetode,
- undervisningsinstitutionernes dårlige optagelse af resultaterne af denne forskning som følge af deres mangel på erfaring og forskning i didaktik.

Der er fremstillet en mangfoldighed af foldere, håndbøger, brochurer og audio-visuelt udstyr til elever og undervisere på alle niveauer i undervisningssektoren. De tilgrundliggende emner som vand, forurening, skove, kystområder, affald, energi og større risici dominerer. Undervisningsmidler til pædagogisk forskning er

imidlertid yderst sparsomme. Den væsentligste hindring for videre fremskridt er de omkostninger, der er forbundet med udbredelsen og oversættelsen af den eksisterende dokumentation. Virksomheders sponsorering kunne spille en vigtigere rolle på dette område.

Efter en beslutning truffet på et ministerrådsmøde (undervisning) i 1992 har Kommissionen medfinansieret uddannelsesprojekter for undervisere på grundskole- og overbygningsuddannelserne, samt på de tekniske og landbrugsfaglige uddannelser. Virkningen af disse projekter har være meget positive. Den væsentligste hindring ligger i, at miljøuddannelse er et valgemne og ikke obligatorisk. Kommissionen har samlet et dokument, der vurderer den nuværende undervisning i Europa om miljøets tilstand med forslag til evt. forbedringer.

På medlemsstats-plan

Miljøundervisning på underskoleniveau vinder frem i de fleste medlemsstater. I overbygningsskolerne inddrages miljø som et tværfagligt emne i forbindelse med fysik, kemi, biologi, historie og geografi. Miljøundervisning er et selvstændigt fag i Sverige, i Nederlandene (med støtte fra NES 1992-95, som er en flerårig plan for natur- og miljøstudier), i Irland (miljø- og samfundsmæssige studier med støtte fra ENFO, som er en miljøinformationsservice) og i Østrig, hvor miljøundervisningen sikres og vurderes gennem eksamination. Fagskoler og efteruddannelser i medlemsstaterne gør i stigende grad en indsats for at integrere miljøundervisningen i deres tilbud. Og samtidig gøres der via forskellige finansieringskilder og på nationalpolitisk plan en vigtig indsats for at støtte disse initiativer på alle uddannelsesniveauer.

Konklusion

Agenda 21 har gentagne gange påvist den centrale betydning af, at borgerne inddrages på alle niveauer af beslutningsprocessen i miljøanliggender, hvis der skal opnås succes med en bæredygtig udvikling. Europas borgere har gang på gang udtrykt deres bekymring over miljøets tilstand og givet deres tilsagn til en bæredygtig udvikling. Uddannelse skal prioriteres højt inden for Fællesskaberne som et første skridt hen imod inddragelse af borgerne. Oplysning, kommunikation og undervisning er tre mere og mere sofistikerede og komplekse trin i en større proces: borgernes engagement i beslutningsprocessen og deres rolle i forbindelse med bæredygtig udvikling. Et betydningsfuldt trin henimod en yderligere tilskyndelse til dette engagement ville være at styrke de oplysnings- og kommunikationsaktiviteter, der beskriver og analyserer aktioner taget på EU- og andre planer (medlemsstaterne, regionalt og lokalt), og som betyder, at det 5. miljøhandlingsprogram slår mere igennem.

De mål, som opstilles til forbedring af mængden (information) og frem for alt kvaliteten (kommunikation) af miljøoplysninger, bør defineres i en større sammenhæng i forhold til oplysnings- og kommunikationsstrategierne. I denne forbindelse er følgende væsentlige aktioner nødvendige:

- oplysende aktioner koordineret på alle niveauer (EU, medlemsstaterne, regionalt og lokalt) med det formål at øge Europas borgeres bevidsthed om miljøanliggender og om, hvad bæredygtig udvikling betyder for den enkelte. Sådanne aktioner kan bygge videre på eksisterende strukturer såsom netværket "Bæredygtige Byer" og centrene for byinitiativer. EU kan fastlægge de generelle rammer og strategien, men medlemsstaterne og andre partnere bør føre planerne ud i livet,

- forbedring af gennemsigtigheden i beslutningsprocessen og gennemførelsen både på EU-plan og inden for medlemsstaternes egne offentlige myndigheder,

- udvidelse af borgernes deltagelse i beslutningsprocessen primært gennem medlemsstaternes egne offentlige myndigheder,

- øget tilskyndelse til bæredygtig adfærd primært gennem medlemsstaternes egne offentlige myndigheder,

- yderligere indarbejdelse af miljødimensionen og begreber vedrørende bæredygtig udvikling i den bestående og fremtidige uddannelse og efteruddannelse på EU- og medlemsstats-plan.

4.9. Faglig Uddannelse og Oplæring

På EU-plan

I juli 1993 offentliggjordes en EU-studievejledning om universitære miljøkurser. Den giver den mest ajourførte og grundige analyse af, i hvilket omfang miljøstudierne er blevet integreret på de videregående uddannelsesinstitutioner. Samtidig blev der etableret en uddannelse som "European Master in Environmental Management". Mastersgraden forbinder ni universiteter i EU, og den udbydes under EAEME's auspicier ("European Association for Environmental Management Education"). Et af de vigtigste resultater af dette initiativ er en skarpere profilering af miljøstudierne på de videregående uddannelser.

Kommissionen har været med til at finansiere adskillige aktioner i forbindelse med faglige uddannelseskurser, seminarer og workshops for planlæggere, regnskabsførere og revisorer. Den største hindring på dette område er forskelligheden i fremgangsmåde og i uddannelses-/undervisningssystemerne for så vidt angår miljø og bæredygtig udvikling i Fællesskabet. En arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for miljø- og undervisningsministerierne og for Kommissionen pegede på, at dette var hovedårsagen til, at der ikke sker fremskridt mht. udarbejdelse af en samlet fortegnelse over miljørelaterede uddannelsesaktioner.

Den første vækst i integreringen af miljørelaterede kurser og projekter i mange af Kommissionens uddannelses- og efteruddannelsesprogrammer i perioden 1990-1992 fortsætter. De vigtigste programmer er COMETT, ERASMUS, PETRA, EUROTECHNET, FORCE og TEMPUS. Den interesse, som uddannelses- og efteruddannelsesinstitutionerne har vist for miljørelaterede aktioner, blev bekræftet gennem et pilotprojekt, som blev søsat i 1992-1993 med deltagelse af 40 skolepartnerskaber fordelt over hele Europa: hver fjerde fokuserede på miljøtemaer. I marts 1995 vedtog Europa-Parlamentet og Kommissionen SOCRATES-programmet, som sammenlægger og udvider ERASMUS- og LINGUA-programmerne. Miljøaspektet er blevet styrket (programmets kapitel II bærer titlen COMENIUS).

På medlemsstats-plan

Faglig uddannelse i miljøemner oplever en ekspansion. Visse lande har haft højere uddannelsesforløb i årevis, andre har indført dem for ganske nylig. Finland har oplevet en ti- dobling over de sidste tre år i antallet at miljøkurser, der udbydes på universitetsniveau. Dertil kommer, at en række medlemsstater har miljøaspekter med i deres erhvervs- og læreruddannelse (Frankrig, Portugal og Nederlandene; sidstnævnte har samarbejdet med amerikanske skoler). I Det Forenede Kongerige og Nederlandene udbyder det åbne universitet fjernstudier i miljø. I 1994/1995 arrangerede "European Open University Network" forsøgsvis et kursus i europæisk miljøvidenskab ("Henimod bæredygtighed")med deltagelse af en række åbne universitetscentre rundt omkring i Europa.

Konklusion

Det erkendes, hvor fundamental en rolle uddannelse og efteruddannelse spiller for at fremme en bæredygtig udvikling. Kommissionen har bestræbt sig på at vise et godt eksempel ved at indarbejde miljørelaterede kurser og projekter i dens egne uddannelses- og undervisningsprogrammer. I nogle medlemsstater er man skredet til handling, især på det private og akademiske plan.

De vigtigste aktioner på dette område bør koncentreres om følgende:

- udvikling på EU-plan af programmer med kurser og seminarer for f.eks. planlæggere, transportchefer, landbrugets rådgivere og turistoperatører,

- øget støtte både på nationalt og EU-plan med det sigte at hjælpe udviklingen i den rigtige retning og overvinde hindringer så som manglende finansieringsmuligheder og manglende evne til at sikre informationsformidling eller udveksling af erfaringer og god praksis. Der er ligeledes behov for analyse af igangværende aktioner,

- incitamenter til lokale udviklingsinitiativer til udarbejdelse af faglig uddannelse og efteruddannelsesprogrammer, som integrerer miljødimensionen i den overordnede strategi for at sikre bæredygtige arbejdspladser inden for

lokalsamfundene.

4.10. Miljørigtig Administration

På EU-plan

Indarbejdelse af miljøkravene i de lokale, regionale, nationale og internationale administrationers struktur - det være sig privat eller offentligt - er sket på må og få, og indtil for nylig er det ikke blevet tillagt tilstrækkelig vægt. Erklæringen fra G-7-landenes topmøde i Halifax pegede på det ansvar, som regeringsorganerne har for at føre an i den "grønne ledelse".

I denne sammenhæng overvejer Kommissionen, hvordan den via sin interne organisation kan være et eksempel til efterfølgelse for andre administrationer. Siden 1990- udkastet til grønbogen om de økologiske aspekter ved Kommissionens ledelse, ifølge hvilken der blev oprettet en uformel arbejdsgruppe og et treårigt program, har Kommissionen gjort fremskridt i retning af at blive grønnere i sin egen administrative praksis. Gennem dette treårige program er der blevet gennemført nogle få pilotaktiviteter. I 1994 vedtog man foranstaltninger vedr. fremme af brugen af genanvendt paper og begrænsningen af papirforbruget.

Kommissionen er i øjeblikket i gang med at udarbejde en vidtrækkende strategi, der fokuserer på de adfærdskodeks, der styrer dens egen administrative praksis, såsom indkøbspolitik, valg af køretøjer og udstyr, affaldsforebyggelse og -bortskaffelse samt energibesparelser.

På medlemsstats-plan

I begyndelsen af 1990'erne iværksatte Danmark et program, der førte til en landsdækkende aktionsplan for en bæredygtig politik for offentlige indkøb. I Nederlandene er der iværksat miljøplejeaktiviteter i adskillige ministerier såsom genanvendelse af papir og begrænsning af papirforbruget, fremme af brugen af kollektiv transport for tjenestemænd på tjenesterejse og som pendlere samt besparelser på forplejning og energi. I Det Forenede Kongerige producerede "Department of the Environment's Property Holdings" en miljøvejledning for ledere, så de kan vurdere, hvordan deres virksomhed indvirker på miljøet.

Konklusion

Skønt der er gjort visse fremskridt med forbedring af miljøaspekterne i regeringsadministrationerne, skal der dog stadig gøres en større indsats i Kommissionen og i visse medlemsstater. Der er især et behov for at udveksle erfaringer med god praksis, udvikling af adfærdskodeks og informationsformidling i så høj grad som muligt.

4.11. Finansielle Støttemekanismer

På EU-plan

Strukturfondene

Nye myndighedskrav i forbindelse med miljødimensionen i planlægningsprocessen, der er indført ved en revision af reglerne for Strukturfondene, har ført til meget forbedrede støtterammer for Fællesskabet (CSF) og enkelte programdokumenter (SPD). De har begge fået en mere synlig miljødimension, hvilket giver sig udtryk i integrering af miljøet i medlemsstaternes/regionernes udviklingsprioriteter og de sikkerhedsforanstaltninger, der er nødvendige for at sikre, at Fællesskabets miljøpolitik og lovgivning respekteres i gennemførelsesforløbet.

Alle CSF og SPD for Mål 1- og 2-regionerne samt 5b er nu tilmed blevet godkendt (bortset fra de regioner, der kvalificerer sig under Mål 1, 2, 5b og 6 for de nye medlemsstaters vedkommende).

De programmer, der er vedtaget for Mål 1-regionerne for perioden 1994-1999, regner med ca. 8,9% (8,328 mio. ECU) af det samlede Mål 1-budget på 93,810 mio. ECU, der udtrykkeligt er afsat til miljøudgifter. Til Mål 2-regionerne (regioner i erhvervsmæssig nedgang) vil ca. 397 mio. ECU eller 5,7% af de samlede midler (6,977 mio. ECU) blive helliget miljøinvesteringer. (Se også Tabel 6 i det følgende).

Hovedparten af udgifterne vedrører sektorer, der er omfattet af det 5. miljøhandlingsprogram, og som

TABEL 6

Samhørighedspolitiske tilskud til direkte miljøinitiativer (mio. ECU i 1994-priser)		
STRUKTURFONDENE	I alt	% af total
Mål 1 (1994-1999) i alt	93810	100
Miljø	8328	8,9
Mål 2 (1994-1999) i alt	6977	100
Miljø	397	5,7
Mål 5b (1994-1999) i alt	6134	100
Miljø	720,5	11,7
SAMHØRIGHEDSFONDEN	for 4 lande	
1993 i alt	1565 (1993-priser)	100
Miljø	606	38,7
1994 i alt	1853	100
Miljø	923	49,8

risikerer at have en negativ indvirkning på miljøet, medmindre der passes på: dvs. transport, industri, energi, turisme og landbrug. - Der gøres allerede en indsats i planlægningsfasen for at sikre, at evt. virkninger på miljøet bliver fuldt vurderet, og at de nødvendige foranstaltninger bliver truffet for at sikre en bæredygtig fremgangsmåde.

Kommissionen retter nu sin opmærksomhed mod de opfølgende aktioner for at sikre, at der er grundlag for en global overvågning af Strukturfondenes virkning på miljøet. Den overvejer også, hvilke yderligere foranstaltninger den kan træffe for at øve indflydelse på dem, der er ansvarlige for gennemførelsen (programledere) af konkrete udviklingsprioriteter inden for de berørte regioner i forbindelse med nøglemålsektorerne i det 5. miljøhandlingsprogram. De foranstaltninger, der er oppe til overvejelse, omfatter følgende: konstatering af den nuværende situation for så vidt angår CSF og SPD for Mål 1, 2 og 5b i forbindelse med disses investeringer på miljøområdet (såvel de forebyggende som helbredende), udpegede miljømyndigheders rolle og ansvarsområde samt udvidelse af miljødimensionen i de bestående programovervågnings- og evalueringsprocedurer.

Det vigtigste mål er at sikre, at Strukturfondenes ressourcer anvendes på en måde, så det 5. miljøhandlingsprograms og Traktatens mål om bæredygtig udvikling tages i betragtning.

Samhørighedsfonden

Tabel 6 viser en detaljeret fordeling af de ressourcer, som Samhørighedsfonden og Strukturfondene bidrager direkte med til miljøet i de respektive programperioder.

Vandforsyning og spildevandsbehandlings- og opsamlingsanlæg udgør størstedelen af budgetterne i de forskellige medlemsstater, hvor Samhørighedsfonden deltager. Sådan vil det fortsat se ud, eftersom begrundelsen for udgifterne hænger sammen med direktiverne om byspildevand og drikkevand. Man forventer dog også at medinddrage affaldshåndteringsinfrastrukturen i fremtiden.

I forbindelse med investeringer i affaldshåndtering vil Kommissionen i samdrægtighed med medlemsstaterne gøre forsøg på at sikre, at disse investeringer kun bruges på infrastruktur til genvinding/genanvendelse af affald.

Samhørighedsfonden har et samlet budget på over 15 mia. ECU i 1992-priser indtil udgangen af 1999. Kommissoriet pålægger Kommissionen at sikre en hensigtsmæssig balance i udgifterne mellem projekter inden for transportinfrastrukturen og miljø. Der er således afsat betragtelige beløb til finansiering af miljøprojekter inden for den nærmeste årrække. I forståelse med de berørte medlemsstater vil Kommissionen fortsat følge den fastlagte strategi med støtte til projekter, som sikrer gennemførelse af miljødirektiverne, samtidig med at princippet om at "forureneren betaler" vil blive håndhævet.

I løbet af de første 2 år siden iværksættelsen af samhørighedsinstrumentet og Samhørighedsfonden har hovedparten af transportprojekterne været veje, som i alt repræsenterer 72% af bevillingerne, mens jernbanerne udgør ca. 15% inden for denne sektor. Disse tal afspejler en stor vilje på medlemsstats-plan til at fremlægge vejprojekter, mens større jernbaneinvesteringer er længere undervejs. Der er på medlemsstats-plan behov for en mere afbalanceret indsats, hvad angår de forskellige transportformer. Kommissionen overvåger kontinuerligt udviklingen i transportsektoren med det formål at identificere passende økonomiske projekter til finansiering via Samhørighedsfonden, samtidig med at der tages hensyn til de enkelte medlemsstaters behov for og prioriteter med hensyn til transportformer. Med hensyn til finansiering af både vej- og jernbaneprojekter sikrer Kommissionen en klar forbindelse i projekterne til de europæiske topprioriteter, således som de er defineret i det transeuropæiske netværk.

Ved at tage projekter enkeltvis er det muligt for Kommissionen at vurdere de forskellige projektforslag grundigt ud fra et miljømæssigt og økonomisk udviklingssynspunkt.

Der er gjort fremskridt i henseende til Kommissionens egne evalueringsprocedurer for projektevaluering.

LIFE

Siden begyndelsen i december 1992 har LIFE ydet flere og flere bidrag til fremme af produktions- og adfærdsmodeller, der er i tråd med principperne om bæredygtig udvikling. I betragtning af det store spekter af aktiviteter, der kan nyde godt af støtte fra LIFE og disses specificitet, er resultaterne af instrumenterne nødt til at blive vurderet på basis af de tre brede interventionsområder. Det er dog for tidligt at drage nogen endelig slutning ud fra en sådan gennemgang, eftersom de fleste aktioner, der er medfinansieret af LIFE, stadig er i gang.

På naturbeskyttelsesområdet har LIFE kun været i stand til at give et delvis svar på Fællesskabets store behov for opretholdelse og genetablering af sjældne, naturlige levesteder. På de andre brede områder er der gjort størst krav på midler til projekter med forbindelse til affaldsbortskaffelse og udvikling af aktiviteter, der indarbejder miljøet i planlægning af arealanvendelsen eller forvaltningen heraf samt i samfundsøkonomiske aktiviteter (industri, turisme, bymiljø osv.). For så vidt angår integrering af miljørestriktioner i industrien er der lagt vægt på pilotprojekter, der udvikler rene teknologier. En gennemgang af de fuldendte projekter fører til den konklusion, at en betydelig del af aktionerne i almindelighed har ført til positive resultater, hvis værdi klart kan fastslås.

Mens finansiering fra de instrumenter, der var forgængere for LIFE, generelt havde konkrete formål, har aktioner, der er medfinansieret af LIFE tilskyndet til en bredere sektoral fremgangsmåde, navnlig inden for ny teknologi. Her har aktiviteterne koncentreret sig om flg. sektorer: garvning, papirfremstilling, tekstiler, overfladebehandling og landbrugsindustrien. Udover industrisektoren og beslægtede teknologier til affaldsminimering har LIFE været benyttet til at støtte mange initiativer til forbedring af betingelserne i byområder, enten via en bedre integrering af naturområder eller åbne landområder i eller omkring byerne eller gennem en evaluering af levetiden for de integrerede transportsystemer, der sikrer mere rationel bymobilitet (reduktion i antallet af bilture, samkørsel osv.).

De erfaringer, der er høstet til dato, skulle gøre det muligt at målrette dette instrument mere effektivt i perioden 1996-1999 og lægge grunden til systematisk vurdering af resultaterne og formidlingen af dem. Denne opgave er blevet lettere på grund af aktionernes store synlighed.

I perioden 1996-1999 bliver LIFE's funktionsområde begrænset til følgende:

- bevarelse af naturlige bosteder og truede fuglearter,
- forberedende aktioner rettet mod at bidrage til iværksættelse af Fællesskabernes miljøpolitik og -lovgivning inden for 4 sektorer: kystområderne, affaldsbegrænsning, vandbeskyttelse og luftforurening,
- innovative og demonstrationsaktioner inden for industrisektoren,
- aktioner med henblik på demonstration, fremme og teknisk bistand til gavn for lokale myndigheder med det sigte at anspore til integration af miljødimensionen i arealanvendelse og -planlægning,
- teknisk bistand til og demonstrationsaktioner i tredjelande,
- åbning af LIFE for de central- og østeuropæiske lande.

På medlemsstats-plan

Politikkerne vedr. de finansielle støttemekanismer til miljø og bæredygtig udvikling varierer meget fra land til land. Hvor Det Forenede Kongerige ikke yder nogen direkte national støtte til egentlig miljøbeskyttelse, har Grækenland øremærket 2,5% af benzinafgiften til en miljøfond under ledelse af miljøministeriet, heriblandt en "blå" fond til havaktioner og en "grøn" fond til at dække aktioner på land som modspil til Samhørighedsfondene. De fleste lande yder tilskud og lån som støtte til udvikling af miljøvenlig teknologi og pilotprojekter inden for vigtige erhvervssektorer: skovbrug (Finland), affaldsbortskaffelse (Frankrig) og bæredygtigt landbrug (Det Forenede Kongerige).

Støtte til SMV er et yndet aktivitetsområde, hvor Finland yder miljølån til miljøansvarlige SMV'ere, Det Forenede Kongerige yder rådgivningsbistand vedr. energieffektivitet, og Frankrig stiller tilskud til rådighed for SMV'ernes redegørelse om miljøeffektivitet. Yderligere aktion på EU- plan anbefales af Portugal, for at SMV kan få bedre adgang til nye, miljøsunde teknologier og processer.

EU-finansiering er stadig vigtig for Portugal, men de endogene ressourcer udnyttes nu mere (eller bedre) via f.eks. de internationale miljøaftaler. - Andre veje bliver undersøgt såsom aftaler mellem staten, lokalsamfundene og virksomhedsgrupper, inkl. sponsoraftaler.

Konklusion

De formelle ændringer af rammerne for Strukturfondene, som blev vedtaget i 1993, har forstærket processen med at integrere miljødimensionen i regionalpolitikken og i den strukturelle finansiering. Store summer er blevet helliget investeringer på miljøområdet, og procedurerne er blevet lagt fast for at styrke forbindelse mellem denne type finansiering og respekten for miljøpolitikkerne. Derudover er det værd at nævne støtten til produktive investeringer, som bidrager til en bæredygtig udvikling så som fremme af rene og energisparende teknologier og produkter, støtten til tjenesteydelser, som satser på et ikke-forurenet miljø (forskning og udvikling, sundhedssektoren, uddannelse, turisme o.lign.) og støtten til lokale initiativer, som ofte er arbejskraftkrævende og sigter mod at forøge værdien af naturen.

De følgende punkter er højt prioriteret på EU- og medlemsstats-plan:

- i samarbejde med de udpegede miljømyndigheder er det vigtigt med en tæt overvågning af virkningerne af den nye programrunde under Strukturfondene (1994-1999), hvor der er fastsat procedurer for at styrke forbindelsen mellem disse finansieringsinstrumenter og respekten for miljøpolitikkerne,
- det er vigtigt at sikre, at der lægges vægt på kvaliteten af de foretagne investeringer under Strukturfondene - både fra et miljømæssigt og et økonomisk synspunkt. Det er derfor nødvendigt at udarbejde kriterier for at sikre dette,
- der skal udvikles miljøprojekter baseret på samarbejdsaktioner inden for fysisk planlægning

og sektorale sammenhænge (JEPS, INTERREG II og IIc samt LIFE II).

I forhold til LIFE er der opstillet følgende prioriteter:

- udvikling af et grundlag for systematisk evaluering af de til dato opnåede resultater. Ydermere skal der lægges vægt på informationsformidling angående god praksis inden for følgende områder: rene teknologier, affaldsgenbrug, integrering af miljødimensionen i fysisk planlægning og samfundsøkonomiske aktiviteter (f.eks. transport, turisme og industrien),
- efter vedtagelse af de formelle rammer skal det sikres, at der for perioden 1996-1999 sker en effektiv anvendelse af de nye kriterier, samt at instrumentet anvendes i den korrekte udstrækning.

5. SUBSIDIARITET OG FÆLLES ANSVAR

Indledning

Forpligtelsen til fælles ansvar i medlemsstaterne viser hvilket behov, der er for en bredere dialog mellem de forskellige regeringsniveauer og mellem regeringer, virksomheder og offentligheden. Det implicerer en blanding af aktører og instrumenter på passende niveauer, uden at der sættes spørgsmålstegn ved kompetenceopdelingen mellem EU, medlemsstaterne samt de regionale og lokale myndigheder.

Det 5. miljøhandlingsprograms holdning om fælles ansvar afhænger således af, at der skabes og holdes gang i en dialog af høj kvalitet mellem regeringspartnere og ikke-statslige partnere, mens de samarbejder om udførelse af programmet.

Princippet om fælles ansvar kan ikke fortsætte med at være abstrakt. Det skal konkretiseres i forhold til de aftalte mål og aktiviteter i det 5. miljøhandlingsprogram. Derfor præsenteres oplysningerne om dette princips anvendelse i et særskilt afsnit for hvert enkelt mål og tema. Beskrivelsen nedenfor omfatter visse mere generelle holdninger og institutionelle reformer, som Kommissionen og medlemsstaterne har indført for at institutionalisere dette princip.

Subsidiaritet

I det 5. miljøhandlingsprogram blev der gjort opmærksom på behovet for at sikre anvendelsen af det formelle subsidiaritetsprincip i sammenhæng med det bredere og mere uformelle begreb "fælles ansvar".

Kommissionen har bestræbt sig herpå i sine aktioner og forslag. Efter ikrafttrædelsen af Traktaten om Den Europæiske Union har Kommissionen haft drøftelser med visse medlemsstater for at belyse den praktiske udmøntning af Traktatens artikel 3b, da den har berøring med miljøforslag. Alle nye forslag bliver gransket meget omhyggeligt fra en subsidiaritetsvinkel og de dermed beslægtede proportionalitetsbegreber.

I programmet blev opmærksomheden endvidere henledt på eksempler på områder, hvor man forudså, at subsidiaritetsprincippet ville finde anvendelse. I praksis har dette være tilfældet (bl.a. ved statsstøtte, anvendelse af miljømærkning, i forbindelse med egnsudvikling og ved udpegningen af følsomme naturlige levesteder).

I tråd med konklusionerne truffet på Det Europæiske Råds møde i Edinburgh i december 1992 med efterfølgende bekræftelse på topmødet i Bruxelles i november 1993 reviderede Kommissionen sine forskrifter på vand- og luftområdet. I 1994 foreslog den ændringer til Badevandsdirektivet og et nyt direktiv om overfladevandets økologiske kvalitet. I 1995 har den fremsat et forslag til ændring af Drikkevandsdirektivet, og den er ved at lægge sidste hånd på en handlingsplan for grundvand. Kommissionen stillede også forslag til et rammedirektiv om luftens kvalitet, som Rådet i juni 1995 nåede til enighed om. I alle disse tilfælde har Kommissionen under iagttagelse af behovet for proportionalitet baseret sit forslag på behovet for en forenklet lovgivning og på omkostningerne og fordelene ved den indtagne holdning. Den søgte at sikre, at anvendelse af subsidiaritetsprincippet ikke førte til en sænkning af de bestående standarder, samtidig med at ansvaret for gennemførelse

overlades til medlemsstaterne.

I tråd med Edinburgh-beslutningerne besluttede Kommissionen i juni 1994 i stedet at skifte sit forslag til direktiv om zoologiske haver ud med en anbefaling.

Fælles ansvar

På EU-plan

Som anført ovenfor er begrebet "fælles ansvar" centralt i den nye tilgang, som det 5. miljøhandlingsprogram har indført, idet der bygges på en bedre dialog mellem de forskellige samfundslag samt en anerkendelse af, at den enkelte spiller en væsentlig rolle for at sikre, at de nødvendige resultater opnås. Der er gjort fremskridt i retning af at gøre fælles handling til et resultat af fælles ansvar (f.eks. det højtprioriterede samarbejde om affaldsstrømme, lokale programmer under Agenda 21 osv.) i henseende til operationelle forpligtelser.

Dialoggrupper

Det 5. miljøhandlingsprogram foreslog en række reformer til sikring af, at politik, strategi og foranstaltninger kunne gennemføres og håndhæves på alle niveauer i samfundet via forbedrede høringer, bedre praktisk opfølgning af lovgivningsmæssige foranstaltninger og strengere kontrol med overholdelsen og håndhævelsen.

I tråd hermed blev der etableret tre dialoggrupper:

- Kommissionens øverste rådgivende forum vedr. miljøet blev dannet i begyndelsen af 1994. Det består af 32 fremtrædende personer, der har til opgave at rådgive Kommissionen om spørgsmål med forbindelse til bæredygtig udvikling. Dets hovedopgave er at give plads for rådslagning og dialog mellem repræsentanterne for de forskellige aktører i det 5. miljøhandlingsprogram. I 1995 fremlagde det et sæt principper for bæredygtig udvikling, og det har rådgivet Kommissionen i forbindelse med revisionen af det 5. miljøhandlingsprogram. Derudover har man udarbejdet udtalelser om landbrug, transport, ansvar og emner, der har at gøre med hvidbogen fra 1993 om vækst, konkurrenceevne og beskæftigelse.

- Siden 1993 har der været afholdt faste møder i det miljøpolitiske udvalg (MPU). Medlemsstaternes generaldirektører for miljø og Kommissionen samt fra tid til anden generaldirektørerne for miljø fra lande, der er medlem af Miljøagenturet, er jævnligt mødtes. Møderne i MPU har været vigtige for en forbedret dialog mellem Kommissionen og medlemsstaterne om strategiske emner med berøring til miljø og bæredygtig udvikling. MPU har især gransket udviklingen af det 5. miljøhandlingsprogram med fokus på målsektorerne. Udvalget har været dybt involveret i revisionsprocessen.

- I december 1993 udviklede netværket af tilsynsførende med industrianlæg, der var blevet dannet i 1992 under et møde i Chester i Det Forenede Kongerige, sig til et uformelt EU-netværk (IMPEL), der har til opgave at gennemføre og håndhæve miljølovgivningen som forudset i det 5. miljøhandlingsprogram. Netværket har fokuseret på udveksling af oplysninger og erfaringerne med gennemførelsen og håndhævelsen af miljølovgivningen, heriblandt udvekslingsprogrammerne.

De tre dialoggrupper har været med til at tilføre informationsudveksling, rådgivning og samarbejdet om strategiske emner en klarere struktur. MPU har været en meget positiv nyskabelse, og det rådgivende forum er efter en træg start begyndt at yde et væsentligt bidrag til Kommissionens tanker og spille rollen som en mekanisme, der kan sikre overførsel af ideer mellem programmets forskellige aktører. Netværket begynder så småt at yde et brugbart bidrag til spørgsmål som gennemførelse og håndhævelse, mens dets rolle skal defineres noget tydeligere, og dets muligheder skal erkendes i højere grad. Mulighederne, for at dialoggrupperne i fremtiden kan arbejde tættere sammen, skal overvejes.

I tillæg til denne mere formelle proces har der været ført en meget aktiv dialog mellem Kommissionen og en lang række europæiske organer om spørgsmål med forbindelse til bæredygtig udvikling. Industrien, NGO'ere samt regionale og lokale myndigheder har alle sagt, at de

Tolv principper for bæredygtig udvikling udarbejdet af Kommissionens miljørådgivningsforum i 1995:

En global dagsorden

1. Bæredygtig udvikling kan ikke opnås, hvis man er afsondret fra resten af verden. Politikker for handel, økonomi og social udviklingsstøtte og miljøbeskyttelse skal anskues i sammenhæng med de internationale følger, de har for både Europa og udviklingslandene.
2. Politikker og mønstre for udvikling, produktion og forbrug skal tilgodese befolkningsspørgsmålet i Europa samt resten af verden, og de skal udvikle sig i retning af at være bæredygtige i lyset af de prognoser, der ligger for befolkningstilvæksten på verdensplan.

Grænser for de traditionelle vækstmønstre

3. De naturlige systemers integritet - jordbund, vand, luft og biologisk mangfoldighed - skal bevares og genoprettes, hvor det er muligt.
4. Økonomisk og social udvikling skal respektere de fysiske begrænsninger, der ligger på ressourceudnyttelse og genskabelse.

Ret og rimelighed samt internalisering af omkostningerne

5. Fordelene og byrderne i forbindelse med politikkerne skal deles ret og rimeligt mellem alle segmenter i samfundet. Hvor alvorlige uligheder ikke kan undgås, skal der overvejes en form for kompensation.
6. Politikkerne bør have en klar målsætning og baseres på en nøje vurdering af spørgsmålene og de dermed beslægtede risici, vurdering af virkningen, sund forskning og fornuftig balance mellem omkostninger og fordele, der kan føre til fuld internalisering af alle omkostninger.
7. Økonomisk og social udvikling, miljøbeskyttelse og social lighed er indbyrdes afhængige, og alle politikker skal efterprøves for deres virkning på hvert deres område og må ikke betragtes isoleret.
8. I tilfælde med truende, alvorlig eller uoprettelig skade må manglen på fuld videnskabelig vished ikke bruges som begrundelse for at udskyde omkostningseffektive sikkerhedsforanstaltninger, der har en fordel i sig selv.

Fælles ansvar

9. Beslutninger, der har indflydelse på en bæredygtig udvikling, er et fælles anliggende. Sådanne beslutninger skal være åbne og baseret på informeret deltagelse af de berørte og interesserede parter. Personlig ansvarsfornemmelse og engagement skal fremmes blandt alle sektorer i samfundet. Dette kræver en velinformeret offentlighed, en fri informationsstrøm samt rimelige og lige muligheder for revision og afhjælpning.
10. I tillæg til passende, regulerende foranstaltninger skal der benyttes en blanding af værktøjer, heriblandt skatte- og afgiftsmæssige og økonomiske incitamenter samt en fleksibel holdning til at tøjle private energier og kapital, således at en bæredygtig udvikling fremmes. Det bidrag, som enkelt personer og samfundet som et hele kan yde på frivillig basis, skal styrkes.

Udfordringens beskaffenhed

11. En nøgle til succes vil være viljen til at eksperimentere. I betragtning af at visse løsninger kræver, at der skal foretages fundamentale ændringer i status quo og den accepterede adfærd, skal der i et muligt omfang gradvis indføres politikker, der kan begrænse uligheden mellem vindere og tabere så meget som muligt.
12. Den største udfordring for Europa bliver at fastholde den internationale konkurrenceevne under overgangen til en mere miljøvenlig og bæredygtig økonomi.

føler, at de har meget større lejlighed til at tage del i den proces, der er fastlagt i det 5.

miljøhandlingsprogram, og at processen med fælles ansvar er ved at udvikle sig.

Integreringsmekanismer

Ikrafttrædelsen af Traktaten om den Europæiske Union (artikel 130r) har i betydelig grad forstærket det princip, der er nedfældet i det 5. miljøhandlingsprogram om integrering af miljødimensionen i alle relevante politikker og aktioner.

I juni 1993 godkendte Kommissionen en række interne foranstaltninger med det formål at sikre integrering af miljøhensyn i Kommissionens forslag vedrørende andre områder i EU-planlægningen. Disse kræver, at der ved udarbejdelse af nye politikker eller aktioner skal foretages overvejelser om, hvorvidt de vil belaste miljøet, og såfremt dette er tilfældet i væsentlig grad, da skal der foretages en miljøvurdering. Alle Kommissionens tjenestegrene har udpeget miljøintegreringskorrespondenter. Interne metodikker er under udvikling, navnlig til miljøvurderinger. Kommissionens arbejdsprogram peger på forslag, der sandsynligvis vil indvirke på miljøet, og der vil blive udarbejdet årlige situationsrapporter vedr. integreringen af miljøhensyn i andre politikker. Disse foranstaltninger har hidtil haft begrænset virkning, således som det var anført i en foreløbig analyse i slutningen af 1994. De opnåede resultater varierer fra sektor til sektor; men budskabet i det 5. miljøhandlingsprogram er endnu ikke blevet tilstrækkeligt indarbejdet på operationelt plan inden for Kommissionen. Processen afhænger af overtalelse og indflydelse, og dette vil tage tid. På længere sigt vil tingene sandsynligvis ændre sig via øget uddannelse, oplæring og holdningsændringer. Det vil være nødvendigt, at der fortsat afsættes passende ressourcer, ligesom der kræves et vedholdende engagement.

På medlemsstats-plan

Nationale bæredygtige udviklingsstrategier

Selvom mange medlemsstater inden 1992 udarbejdede nationale "grønne planer" eller strategier for bæredygtig udvikling, gav Rio-konferencen i 1992 og offentliggørelsen af det 5. miljøhandlingsprogram stødet til, at de fleste medlemsstater fik udarbejdet eller udviklet nye nationale strategier. Nederlandene, Luxembourg, Det Forenede Kongerige, Italien, Irland og Danmark har allerede sådanne planer, og Østrig, Spanien, Frankrig og Portugal er for tiden ved at udarbejde udkast til nationale strategier. I Belgien har Bruxelles, Flandern og Vallonien under det nye føderale system hver især udviklet planer for bæredygtig udvikling.

Rådgivende organer

Siden 1992 har de fleste medlemsstater - i tråd med de indgåede forpligtelser fra Rio-konferencen - enten dannet en form for nationalt rådgivende organ for miljøet, eller de har omdefineret de bestående organers rolle og målsætninger med det formål at danne et forum for dialog og rådgivning mellem de aktører og sektorer, der er involveret i bæredygtig udvikling. Hertil hører Østrig, Belgien, Danmark, Finland, Frankrig, Tyskland, Grækenland, Italien, Nederlandene, Sverige og Det Forende Kongerige. Spanien har oprettet et miljøpolitisk råd.

Formelle integreringsmekanismer

Mekanismer introduceret af Kommissionen, som skal sikre indarbejdelse af miljøhensyn i andre politikområder, eksisterer i en eller anden form i alle medlemsstater, og de er siden 1992 blevet forstærket og udvidet. I nogle medlemsstater mødes stående tværministerielle udvalg for at drøfte politiske emner, der har berøring med miljøet (bl.a. Østrig, Belgien, Danmark, Frankrig, Grækenland, Italien, Nederlandene og Det Forenende Kongerige). I Spanien deltager repræsentanter for miljøministeriet i såkaldte sektorkonferencer, der tæller repræsentanter for de berørte ministerier og de selvstyrende regioner; der er planer om at nedsætte en kommission, som skal koordinere miljøpolitikken. I andre medlemsstater er der nedsat tværministerielle udvalg for at finde frem til en fælles holdning til spørgsmål af fælles interesse (f.eks. miljø/sundhed og miljø/landbrug i Tyskland på det føderale og i visse tilfælde på delstatsniveau; klimaændringer i de fleste lande). I 1993 indførte Danmark et krav om, at lovforslag skulle underkastes en miljøvurdering. I Finland gennemgås de regionale udviklingsprogrammer for

nærværende for deres virkning på miljøet.

Miljøafdelinger i andre ministerier

I nogle få medlemsstater er der oprettet miljøafdelinger i andre ministerier såsom energi, transport og landbrug (f.eks. Det Forenede Kongerige, Irland, Portugal, Grækenland, Nederlandene og Tyskland på føderal og sommetider delstatsniveau). Deres rolle er at sikre, at miljøhensynene bliver indarbejdet i ministeriernes politikker og at etablere kontakt med embedsmændene i miljøministeriet. I visse tilfælde er der blevet dannet tværministerielle enheder til at arbejde med konkrete emner (f.eks. gødning i Nederlandene og transport i Danmark).

Denne fremgangsmåde har endnu ikke bevist sin effektivitet, og virkningen forekommer at være svag.

På regionalt/lokalt plan

Traktaten om Den Europæiske Union forstærkede den vægt, det 5. miljøhandlingsprogram lagde på betydningen af det regionale niveau ved at erklære, at "Fællesskabets politik på miljøområdet tager sigte på et højt beskyttelsesniveau under hensyntagen til de forskelligartede forhold, der gør sig gældende i de forskellige områder i Fællesskabet".

Ifølge Traktaten blev der også nedsat et regionsudvalg, der i april 1994 besluttede at oprette et udvalg for arealanvendelse, miljø- og energispørgsmål. Dette udvalg er begyndt at følge udviklingen inden for miljøet og bæredygtig udvikling.

I december 1993 blev der holdt en større konference mellem miljøministrene og regionernes politiske ledere. Den understregede regionernes hensigt om at iværksætte bæredygtige udviklingspolitikker og indarbejde miljøhensynene i andre områder.

Som foreslået på Rio-konferencen har de lokale og regionale myndigheder i visse lande taget kraftige initiativer med hensyn til bæredygtig udvikling og integrering. Visse regioner har udarbejdet udkast til egne planer for bæredygtig udvikling. F.eks. har man i Madrid udgivet "Madrid 21-planen", der følger opbygningen i det 5. miljøhandlingsprogram meget nært. I Det Forenede Kongerige er der dannet en ny organisation, som skal bistå de lokale myndigheder med at udarbejde deres egen Agenda 21, og en del er allerede færdige. Kommissionen har støttet disse initiativer meget kraftigt.

Fælles ansvar skal ikke betragtes som et mål i sig selv, men som et middel til at bringe de væsentligste partnere sammen for at løse konkrete miljøproblemer og forhindre, at der opstår nye. Det betragtes som en vigtig forudsætning for bæredygtig udvikling, men en, der kan antage utallige former afhængig af det sæt af nationale, regionale og lokale institutioner og organisationer, der impliceres med særlig sigte på miljøspørgsmålet og den lokale eller landspolitiske og sociale kultur.

Relationer til ikke-statslige organisationer (NGO)

Kommissionen støtter aktivt de miljøorienterede NGO'ere ved at yde økonomisk hjælp til deres driftsomkostninger og hjælpe dem med særlige oplysnings- og bevidsthedskampagner om miljøspørgsmål. Der ydes hovedsagelig økonomisk støtte til NGO'ere, der dækker hele Europa, og som fokuserer på det 5. miljøhandlingsprograms prioriterede områder. I 1992-1993 arrangerede det Europæiske Miljøkontor f.eks. en rundbordskonference om det 5. miljøhandlingsprogram i hver af medlemsstaterne med økonomisk støtte fra Kommissionen, hvor man skulle overveje, hvordan princippet om fælles ansvar kan gennemføres. Det har arrangeret lignende diskussioner som en del af revisionsprocessen.

Der finder jævnligt kontakter sted mellem NGO'ere og Kommissionen på forskellige niveauer. Kommissionsmøder på højt niveau er blevet indført mellem formanden, miljøkommissæren og de væsentligste europæiske miljø-NGO'ere for en drøftelse af en bred vifte af miljøspørgsmål. Kommissionens embedsmænd fra forskellige generaldirektorater mødes en gang om året med Miljøkontorets generalforsamling. Hovedtemaet på mødet i 1994 var integrering, og der deltog repræsentanter for de forskellige generaldirektorater. Siden 1992 er der holdt faste møder mellem Kommissionen og repræsentanter for otte større NGO'ere mhp. på en briefing om

Lokale Agenda 21-initiativer i Det Forenede Kongerige, Sverige, Finland og Belgien

Ifølge Agenda 21 i den udformning, den fremstår efter Rio-konventionen, skal de lokale myndigheder inden 1996 vedtage en lokal Agenda 21-dagsorden med fokus på lokale, bæredygtige udviklingsstrategier. Dagsordenen skal involvere samarbejde med alle sektorer i lokalsamfundet og foreslå en række forskellige aktiviteter, værktøjer og holdninger, som de lokale myndigheder kan vælge imellem efter eget ønske. Dette stemmer nøje overens med det 5. miljøhandlingsprograms holdning, og lokale Agenda 21-initiativer er blevet vedtaget i adskillige medlemsstater efter følgende principper: bæredygtige udviklingsmål er blevet indarbejdet i lokalstyret, dets politikker og aktiviteter; bevidsthed og undervisning er blevet opbygget; offentligheden har adgang til oplysninger; offentligheden skal medvirke og tages med på råd; der skal samarbejdes med virksomheder, NGO'ere, venskabsbyer osv., udviklingen henimod bæredygtighed skal måles, overvåges og afrapporteres.

I 1994 offentliggjorde det britiske "Local Government Management Board" to dokumenter indeholdende lokale Agenda 21-principper for de lokale myndigheder og offentligheden. I Plymouth nedsatte byrådet en miljøgruppe, der skulle lægge grunden til udveksling af miljøideer og -oplysninger. Den lille by Torrington har iværksat et omfattende lokalt samarbejdsprojekt, der implicerer offentligheden i form af
by-, distrikts- og amtsråd, privat og samfundssektoren. Projektet har defineret en række handlinger, f.eks. energibesparelse og grøn revision, som små grupper skal arbejde med for at planlægge og gennemføre bæredygtige udviklingsaktiviteter. I Leicester er der dannet fokusgrupper under byens miljøhandlingsplan mhp. at takle byens behov og udvikle projekter, der kan bidrage til en trediveårsplan for at gøre udviklingen i Leicester mere bæredygtig.

I Sverige har 200 lokalstyrer besluttet at udarbejde lokale Agenda 21-planer inden 1996. Finansieringen af disse planer skal komme fra hver enkelt kommunes eget budget med et lille tilskud fra det svenske miljøministerium. Sundbyberg kommune har ansat en projektleder til at arbejde med Agenda 21-spørgsmål, og der er oprettet et sekretariat under kommunalbestyrelsen. Konkrete projekter omfatter en virksomhedsgruppe på 40 virksomheder, der arbejder med miljøuddannelse og informationskampagner for erhvervslivet samt skoleprojekter vedr. kompostering og intern øko-revision. Sundbyberg undersøger trafikken, transport, energi og affaldsproblemet mhp. udformning af planer for bæredygtig udvikling på hvert enkelt område.

Finlands lokale Agenda 21-initiativer blev påbegyndt i 1992 med iværksættelsen af et pilotprojekt om de behov og problemer, der var omkring bæredygtig udviklingsadfærd på lokalt plan. 11 enkeltkommuner og 3 kommunale grupperinger har deltaget i projektet, og der er nedsat en gruppe til at støtte uddannelsesaktiviteter og informationsudveksling. I 1994 blev der udgivet en håndbog i bæredygtig udvikling for kommunerne indeholdende en checkliste for beslutningstagere vedr. planlægning af bæredygtig udvikling.

I marts 1995 udgav den belgiske region Vallonien sin miljøplan for bæredygtig udvikling. Denne plan lægger rammerne for efterfølgende planer for nøglemiljøproblemer, f.eks. affald. Miljøministeriet fulgte principperne i Agenda 21 ved at rådføre sig med andre ministerier, lokalstyrer, virksomhedsgrupperinger, NGO'ere og borgerne i almindelighed. Da planen først var udgivet, blev den udsendt til offentlig gennemgang og snart derefter vedtaget. Den fastlægger målsætninger for bæredygtig udvikling for luft, vand, og forurening af jorden herunder problemer med forbindelse til affald, landbrugs- og skovbrugsadfærd, industrielle aktiviteter, energi, transport, turisme, sundhed, beskæftigelse, uddannelse, økonomiske værktøjer og horisontale foranstaltninger.

udviklingen inden for miljøpolitikken og bæredygtig udvikling. Dertil skal føjes temamøder (f.eks. UNCED, om handel og miljø, Strukturfondene og miljøet), der er blevet afholdt med deltagelse af andre generaldirektorater. Som en del af Rio-processen har der også været taget kontakt til NGO'ere i udviklingslandene.

Kommissionen bistår "Friends of the Earth" i bevægelsens projekt om et bæredygtigt Europa, hvor man har fremlagt en rapport med beregning af EU's såkaldte "miljørum", og den omhandler spørgsmålet om, hvordan overforbruget af naturgivne ressourcer kan reduceres.

Konklusion

De ovenfor beskrevne foranstaltninger har bidraget til en højere grad af fælles ansvar i subsidiaritetsprincippets ånd. Både det 5. miljøhandlingsprogram og Agenda 21 har medvirket til at fremme kendskabet til og anvendelsen af begrebet "fælles ansvar og partnerskab" og har inddraget en lang række forskellige aktører. Der er blevet udarbejdet bæredygtige udviklingsplaner på nationalt og lokalt plan, som opfylder kravene i såvel det 5. miljøhandlingsprogram som Rio-processen. Det er imidlertid vanskeligt fuldt ud at anslå i hvor stort omfang, der er foretaget aktioner på medlemsstats-plan og inden for de enkelte medlemsstater. De diskussioner, som har fundet sted angående subsidiaritet, har været medvirkende til at skabe en større klarhed over, hvad der er den mest effektive fordeling af ansvaret for håndteringen af miljøet og en bæredygtig udvikling inden for EU. - Hvis programmets gennemførelse imidlertid skal gøres mere effektiv, er der behov for et mere helhjertet og mere håndfast politisk engagement på et højere plan hos samtlige aktører og ikke blot hos miljøplanlæggerne.

Det er væsentligt, at der foretages en yderligere styrkelse af initiativer med fælles ansvar for effektivt at kunne gennemføre det 5. miljøhandlingsprogram i fremtiden. Det er nødvendigt at udvikle mere praktisk orienterede metoder til iværksættelse af fælles aktioner og partnerskaber på en sådan måde, at der kan sikres et hensigtsmæssigt forhold mellem de involverede aktører i de givne politikker eller aktioner, således at de kan koordineres og gøre fremskridt i samme retning. Der er ydermere behov for større sammenhæng mellem de planer, som er blevet udviklet som følge af en række forskellige behov. Aktioner på fællesskabsplan bør kun gennemføres i det nødvendige omfang. I denne sammenhæng bør subsidiaritetsprincippet anvendes fra sag til sag for at sikre, at aktioner gennemføres på det mest hensigtsmæssige niveau. Fælles ansvar omfatter også undersøgelse af, hvorledes der kan skabes synergi gennem den mest passende sammensætning af aktører og komplementære instrumenter, idet skiftende forhold og præferencer tages med i betragtning, således som de udvikler sig over tid.

6. GENNEMFØRELSE OG HÅNDHÆVELSE AF PROGRAMMET INDEN FOR FÆLLESSKABET

Indledning

Dialoggrupperne yder et værdifuldt bidrag på et strategisk niveau. Man må dog erindre, at disses gruppers referencebetingelser og praksis ikke er egnet til konkrete gennemførelsesproblemer såsom manglende overensstemmelse mellem national lovgivning og EU-direktiverne. IMPEL- netværket vil sandsynligvis komme til at spille en vigtigere rolle i fremtiden hvad angår styrkelse af udveksling af oplysninger og erfaringer.

Det 5. miljøhandlingsprogram har medvirket til en forbedring af situationen ved at gøre begrebsapparatet bag EU's miljøaktioner tydeligere og stærkere. Mens der er blevet større samhørighed og koordination inden for EU's miljøpolitik, er der dog stadig mangel på samhørighed mellem EU's miljøpolitik og andre EU-politikker, f.eks. landbrugs- og regionalpolitikken. Disse andre politikker er dog fortsat underforstået i gennemførelsesproblemerne, f.eks. belastning af de naturlige levesteder og vandforurening.

I relation til valget af instrumenter er der sket forbedringer siden 1992. - De finansielle instrumenter og navnlig Samhørighedsfonden er vokset til at indtage en vigtig rolle i forbindelse med at hjælpe de mindre gunstigt stillede medlemsstater med gennemførelsen. Der er f.eks. foretaget store investeringer i behandlingen af spildevand, hvorved gennemførelsen af direktivet om behandling af byspildevand er blevet forstærket. Inden for naturbevaringssektoren er der andre eksempler på synergi mellem de lovgivningsmæssige og finansielle instrumenter, heriblandt især LIFE. Dette illustrerer imidlertid også muligheden for konflikter mellem brugen af de ikke- miljømæssige finansielle instrumenter og de miljølovgivningsmæssige.

For så vidt angår beslutningsprocedurerne indsnævrede Traktaten om Unionen den række lovområder, der kræver Rådets enstemmighed. Imidlertid har indsnævringen af kravet om

enstemmighed medvirket til gennemførelse af foranstaltninger, der er vanskelige at føre ud i livet. Den type instrument, der anvendes til at fremme miljøpolitikken, er blevet udvidet. Der er især gjort hyppigere brug af forordninger. En erklæring anerkender direktivet som værende det mest passende instrument, der kan tage hensyn til subsidiaritet ved vedtagelsen af love iht. artikel 100a.

Forbedring af lovgivningen

Selvom der er større forskellighed, er målet om udvikling af bedre instrumenter ikke blevet fuldt realiseret. Der er indbyggede grænser for, hvad der kan opnås alene ad lovgivningens vej. Den optimale sammensætning af instrumenter er endnu ikke sikret for alle miljøproblemer (naturbevaring, vandforurening osv.), og som det er nævnt tidligere, har der været begrænsede fremskridt i retning af at anvende andre former for instrumenter. Der findes stadig en mængde tekster, der afspejler skiftende holdninger og prioriteter fremfor en struktur af sammenhørende og gensidigt forstærkende foranstaltninger.

Efter topmødet i Edinburgh i 1992 gav Kommissionen sig i kast med at forenkle og konsolidere fællesskabsretten inden for miljøsektoren med det formål at forbedre gennemførelsen, afskaffe unødvendige procedurer, definere mere omkostningseffektive teknikker og kæde lovgivningen sammen med brugen af markedsbaserede instrumenter. I denne proces imødeså den resultaterne fra Molitor-gruppen, som i 1995 meldte tilbage til Kommissionen vedr. forenkling af administrationen, såvel som arbejdet gennemført af lignende grupper i andre medlemsstater. Den har erkendt, at fjernelse af for mange lovgivningsmæssige byrder var en fast del af dens politiske holdning om at undgå at skabe hindringer for beskæftigelsen, konkurrenceevnen og nytænkning sideløbende med en erkendelse af det centrale behov for at undgå lavere standarder og ubegrundet deregulering.

Der er sket en videreudvikling af ny rammelovgivning, såsom direktivet om vandets økologiske kvalitet, en handlingsplan for grundvandet, direktivet om integreret kontrol med forureningsbekæmpelse i industrianlæg og rammedirektivet om luftkvalitet. Nye lovgivningsinstrumenter bliver udarbejdet mere omhyggeligt og baseres på omfattende høringer og drøftelser, som f.eks. Europa-Parlamentets høring om vandlovgivning og om ansvar. Kommissionen lægger nu mere vægt på grøn- og hvidbøgerne for at stimulere debatten.

EU skal fortsat lovgive på miljøområdet på trods af udviklingen af andre former for instrumenter. Fællesskabsretten skaber ofte rammen for en nationalpolitik, hvor der ikke findes en sådan i visse medlemsstater, og den har bidraget til at sikre en udvikling henimod miljøbeskyttelse efter stort set de samme retningslinjer overalt i Fællesskabet.

Der er ikke udviklet nogen vurdering af, hvordan den nye lovgivning kan håndhæves, selvom der i overensstemmelse med artikel 130r på forhånd er foretaget en grundig analyse af fordele og ulemper.

Gennemførelse

Gennemførelsen og håndhævelsen af miljøbestemmelserne skal være overensstemmende i hele Fællesskabet. De enkelte medlemsstater afgør i sidste ende selv betydningen af fællesskabsinitiativerne. Der er sket forsinkelser og forsømmelser i forbindelse med en ordentlig indarbejdelse af direktiverne i medlemsstaternes love, og i visse tilfælde undlader man at håndhæve opfyldelsen af den indarbejdede lov. Langsom omsætning til national lovgivning er et naturligt forekommende problem i de fleste medlemsstater. Der er få tegn på en forbedring i vedtagelsen af oprensningsprogrammer og overvågningsplaner, der sædvanligvis stadig helt mangler eller er forsinket. Den foreslåede inkorporering af konkrete håndhævelsesbestemmelser er endnu ikke ført ud i livet.

Kommissionen har som del af sine bestræbelser for at forbedre gennemførelsen indført regelmæssige møder med de enkelte medlemsstater for at give mulighed for at udveksle synspunkter vedrørende omsættelse til national lovgivning, overensstemmelse og praktisk gennemførelse. Det overvejes i øjeblikket, hvorvidt disse kontakter kan styrkes yderligere, og Kommissionen er i færd med at undersøge, hvorledes indsatsen i alle faser af det lovgivningsmæssige arbejde kan bidrage til en

forbedret gennemførelse. Dette skal generelt hvile på den forudsætning, at forbedret gennemførelse ikke er et spørgsmål om at finde enkeltstående løsninger, men snarere et spørgsmål om at udvikle en række initiativer, som fokuserer på alle led i "den lovgivningsmæssige kæde", det vil sige de pågældende loves samlede historiske forløb lige fra det politiske udgangspunkt til lovenes iværksættelse og eventuelle revision.

Arbejdet med at rationalisere rapportering om gennemførelsen af fællesskabsretten er gået i gang. Det har vist sig at være tidrøvende og arbejdskrævende. Der er truffet en beslutning om et enigt format for hele vandsektoren og for en del af affaldssektoren; men der er ikke truffet nogen beslutning vedr. luft, hvilket illustrerer de praktiske vanskeligheder i processen.

Der er tegn på en mere praktisk måde at gennemføre visse nye love på. For eksempel har der været en række seminarer om gennemførelsen af Habitatsdirektivet. Seveso- direktivkomiteen har også været meget aktiv og har bidraget til revisionen af det direktiv, der blev vedtaget af Rådet i juni 1995.

Der er endnu ikke foretaget nogen omfattende revision af bøder og straffe. Kommissionen overvejer dog at indføre en standardpassus om sanktioner i Fællesskabets miljølovgivning efter et memorandum fra det franske formandskab om sanktioner på lovgivningsområdet i det indre marked. Ifølge denne standardpassus ville medlemsstaterne være nødt til at indføre sanktioner og give Kommissionen meddelelse om de relevante bestemmelser.

Endnu har ingen fået pålagt nogen straf i henhold til Traktatens artikel 171 for manglende overholdelse af miljølovgivningen. Til dato har Kommissionen rent faktisk ikke anmodet Domstolen om at idømme nogen en straf. Det afspejler en række faktorer, bl.a. hvor lang tid det tager at nå så vidt som til en første domstolsafgørelse.

Offentlighedens engagement

Rettighederne til adgang til miljøoplysninger, som blev indført med direktivet om den frie adgang til miljøoplysninger, er nu et værdifuldt bidrag til at fremme offentlighedens engagement i miljøbeskyttelse. - Disse rettigheder medvirker til at skabe en mere åben holdning i de administrationer, der traditionelt er tilbageholdende med at dele deres oplysninger. - Kommissionen og Rådet er blevet enige om en overordnet adfærdskodeks i forbindelse med adgangen til dokumenter. Denne er i visse henseender mere begrænset end direktivet, og Kommissionen overvejer i øjeblikket, hvad der yderligere skal foretages i denne sammenhæng. Der er ikke oprettet nogen tilgængelig og effektiv lokal, regional eller national klagefacilitet. Der er ikke iværksat nogen aktion for at gøre det praktisk muligt for enkeltpersoner og offentlige interessegrupper at gå rettens vej.

Beretninger om gennemførelse

Kommissionen aflægger hvert år beretning over for Europa- Parlamentet om gennemførelsen af fællesskabsretten, og disse beretninger indeholder et kapitel om miljølovgivningen.

Konklusion

To faktorer har spillet en væsentlig rolle siden vedtagelsen af det 5. miljøhandlingsprogram: Traktaten om Den Europæiske Union er trådt i kraft, og Fællesskabet er blevet udvidet med tre nye medlemsstater. Denne udvikling stiller EU over for nye udfordringer i forbindelse med udarbejdelsen og gennemførelsen af lovgivning, især hvad angår de høje standarder, som gælder i visse tilfælde. Ved at tage disse udfordringer op må planlæggerne nødvendigvis holde sig det langsigtede perspektiv for øje: Den dynamik, der har ført til, at Unionen nu har 15 medlemmer, kan føre til yderligere udvidelse og stille planlæggerne over for flere udfordringer.

Processen med at ændre den filosofi, der ligger bagved den tidligste lovgivning, hvor konkrete og forskriftsmæssige anvisninger blev udviklet for de forurenende stoffer enkeltvis, samt vedtagelsen af en mere horisontal og lokalt følsom holdning baseret på en blanding af miljøkvalitetsstandarder og de bedst tilgængelige teknikker, er nødt til at fortsætte. I tråd med Molitor-gruppens anbefalinger, bør konsolideringen og forenklingen af bestående

lovgivning fortsætte; men der er en ny bevidsthed om, at regulering er meget vigtig ved fastlæggelsen af rammer for miljøbeskyttelse. Der er behov for at analysere, hvor der er huller og overlapninger i forhold til ønsket om større samhørighed.

Set på denne baggrund er det nødvendigt at føre en åben debat på alle niveauer, om hvordan lovgivningsproceduren bliver effektiviseret, og om hvorledes der sikres en bedre gennemførelse og håndhævelse af lovgivningen.

Med hensyn til forberedelsen af love overvejer EU allerede en mere pragmatisk, global fremgangsmåde samt integrativ lovgivning om miljøkvalitet (f.eks. vands økologiske kvalitet) og aktiviteter (f.eks. integreret forureningskontrol). Dertil kommer at nye strategier for visse emner er under overvejelse i en større sammenhæng (f.eks. beskyttelse af vådområder, forvaltning af kystområder, integreret forvaltning af grundvandet og ansvar for miljøskader).

Der skal udvises forsigtighed for at undgå at svække de bestående beskyttelsesforanstaltninger. Man skal være særlig opmærksom på, at nye instrumenter følges op, og at effektiv overvågning af gennemførelsen og håndhævelsen sikres.

Med henblik på at forbedre gennemførelsen og håndhævelsen af fællesskabsretten er det nødvendigt at optimere følgende:

- udarbejdelse af tekster, hvor der bruges mere tid til rådslagning bl.a. ved samråd med dem, der er ansvarlig for gennemførelse og håndhævelse på nationalt/lokalt plan,
- udvikling af faste kontakter med miljømyndighederne i medlemsstaterne, bl.a. på lokalt og regionalt plan, mhp. udvikling af en dialog og netværkssamarbejde,
- arbejdet i de udvalg, der er nedsat til at gennemføre direktiverne,
- den rolle, som beretningerne spiller.

Kommissionen bør formidle oplysninger om lovgivning og vejlede mht. dens gennemførelse for at tage hånd om medlemsstaternes manglende indsigt. Forbindelserne mellem miljølovgivningen og EU-finansiering skal styrkes. Man skal være mere opmærksom på, om medlemsstaterne giver offentlig omtale af miljøsituationen eller noget af den, f.eks. de høje ozonniveauer eller badevandets kvalitet. Presset fra offentligheden er en stærk tilskyndelse til at skride til konkret handling. Offentlighedens deltagelse kan spille en væsentlig rolle og bør styrkes via adgangsretten til oplysninger og adgangen til justitsorganer eller specialiserede, administrative organer. I nye tekster skal der være konkrete bestemmelser om nationale sanktioner. Det bør overvejes, om der kan ske en forbedret brug af procedurerne i tilfælde af manglende overholdelse samt bedre anvendelse af bøder (artikel 171). Den rolle, som normer og standarder spiller i forhold til andre instrumenter, bør overvejes. Alternative instrumenter kan muligvis være enklere at iværksætte og kan eventuelt indføres hurtigere.

7. FÆLLESSKABETS INTERNATIONALE ROLLE

Indledning

Fælleskabets aktioner for miljø og bæredygtig udvikling påvirkes kraftigt af internationale aftaler og den internationale sammenhæng i almindelighed. EU deltager i en lang række internationale konventioner på alle miljøpolitiske områder og yder et betydningsfuldt bidrag til arbejdet i internationale fora.

For EU var Rio-konferencen (UNCED) et vendepunkt i de internationale bestræbelser på at takle årsagerne bag den fortsatte ødelæggelse af det globale miljø. EU indtog en førende plads i forberedelserne til Rio-konferencen ved i mange tilfælde at danne bro mellem nord og syd. EU tog fuldt del i selve Rio-konferencen og vedtog Rio-erklæringen, Agenda 21 og skoverklæringen og underskrev konventionerne om klimaændringer og arternes mangfoldighed.

På Det Europæiske Råds møde i Lissabon umiddelbart efter Rio-konferencen enedes EU's stats- og regeringsoverhoveder om en otte-punktsplan for at iværksætte de beslutninger, som blev truffet på konferencen.

Ånden fra Rio-konferencen og Agenda 21 har præget Fællesskabets udviklingssamarbejde.

"Handel og miljø" har vist sig at være et vigtigt spørgsmål.

Forstærket af de politiske udviklinger er samarbejdet med Central- og Østeuropa og Middelhavslandene blevet højt prioriteret.

7.1. OPFØLGNING PÅ RIO-KONFERENCEN

Det 5. miljøhandlingsprogram og Rio-konferencen

I december 1992 blev Ministerrådet (miljø) enig om, at det 5. miljøhandlingsprogram lægger en omfattende ramme og anviser en strategisk holdning som passende udgangspunkt for Fællesskabets og medlemsstaternes gennemførelse af Agenda 21, og man opfordrede Fællesskabet til snarest muligt at indarbejde Rio-erklæringen, Agenda 21 og skoverklæringen i de relevante politikker i Fællesskabet og medlemsstaterne.

Selvom det 5. miljøhandlingsprogram blev offentliggjort tre måneder før Rio-konferencen, blev den udarbejdet sideløbende med de væsentligste Rio-aftaler (se Bilag 2 for en detaljeret sammenligning). Som følge heraf deler det 5. miljøhandlingsprogram mange af Rio-konferencens strategiske målsætninger og principper, navnlig den centrale rolle, som integreringen af de økonomiske, sociale og miljømæssige faktorer i beslutningsprocessen spiller på alle niveauer samt den bydende nødvendighed af en ny udviklingsmodel, som fører til opfyldelse af de basale behov, forbedrede levestandarder, mere effektive forbrugs- og produktionsmønstre og bedre styring af økosystemerne.

Mens sektoropdelingen i det 5. miljøhandlingsprogram betyder meget for den internationale opfølgning af Rio-konferencen, så rummer Agenda 21 en række temaer, der har bidraget til en styrkelse og udvidelse af fællesskabspolitikken, navnlig på handels- og miljøområdet, til også at omfatte den sociale indflydelse på bæredygtig udvikling (f.eks. fattigdom, køn og demografi).

Kommissionen for bæredygtig udvikling

Fællesskabets arbejde på at indarbejde Rio-aftalerne i dets politikker er beskrevet i Fællesskabets årlige indberetning til den nye FN-kommission for bæredygtig udvikling (CSD). EU har fulgt kommissionens rullende arbejdsprogram og har hvert år gransket, hvordan tværsektorale og sektorale bestemmelser i Agenda 21 er blevet omsat til handling i Fællesskabets politikker og programmer.

Fællesskabet har fået særlig status som fuldgyldigt medlem af CSD og har arbejdet aktivt på at gøre kommissionen til et effektivt organ både for at sikre en sammenhængende og udstrakt iværksættelse af "substansen" fra Rio-konferencen og for at få nye aftaler i stand, der fremhæver "ånden" fra Rio-konferencen. Ligesom på Rio-konferencen er EU blevet hovedsamtalepartner for gruppen af udviklingslande, de såkaldte G77-lande, en position der er blevet styrket ved de nye medlemsstaters tiltrædelse. Dette har ført til, at der er opstået nye alliancer mellem I- og U-landene (f.eks. mellem EU og små øer med udviklingsstatus). For at hjælpe CSD's arbejde på vej tæller EU-delegationen også repræsentanter for miljøet og for udviklings-NGO'ere.

Fællesskabet har også deltaget i arbejdet i andre internationale institutioner, der arbejder med opfølgning på Rio-konferencen. Fællesskabet er f.eks. blevet aktivt impliceret i arbejdet i UNEP, der fortsat er miljøkatalysatoren inden for FN.

7.2. INTERNATIONALE MILJØPRIORITETER

Inden for de brede rammer, som det 5. miljøhandlingsprogram og Rio-konferencen udgør, er Fællesskabet skredet til aktion på fem større internationale miljøprioriteter - klimaændringer, artsmangfoldighed (biodiversitet), skove, ozon i stratosfæren og ørkendannelse. Fællesskabet har ligeledes bidraget til en række yderst påkrævede opfølgningsaktiviteter under Agenda 21, heriblandt demografisk dynamik og fiskeri. Andre højt prioriterede spørgsmål af væsentlig international betydning, såsom international handel med kemikalier og affald, behandles under de

pågældende overskrifter i denne beretning.

Klimaændringer

I juni 1992 underskrev Det Europæiske Fællesskab på Rio-konferencen rammekonventionen om klimaændringer, og den blev ratificeret i december 1993 (se afsnittene om energi og klimaændringer for en gennemgang af EU's foranstaltninger i forbindelse med gennemførelsen af konventionen). Fællesskabet deltog i den første konference mellem parterne i Berlin, den 28. marts - 7. april 1995, hvor det følgende blev opnået:

- en enstemmig beslutning (Berlin-mandatet) om at forhandle en protokol med kvantificerede mål for reduktionen af drivhusgasemissioner for perioden efter år 2000 med det formål at vedtage resultaterne på det tredje møde mellem parterne i 1997,

- en beslutning om at starte en frivillig prøvefase for fælles gennemførelse mellem nord og syd. Der er allerede planlagt adskillige bilaterale projekter, for eksempel mellem Nederlandene og Polen, og Danmark og Baltikum.

Selvom konferencen kun udgjorde et beskedent skridt i fremadgående retning, fortsætter EU nu med at føre an i kampen mod klimaændringer. De fleste af bestemmelserne i Berlin-mandatet blev foreslået af Fællesskabet. Nu skal der sættes fokus på værktøjer til gennemførelse af dem, både stabiliseringsmålet for emission i år 2000 og for politikkerne for 2005, 2010 og 2020.

Artsmangfoldighed

I juni 1992 underskrev Fællesskabet på Rio-konferencen konventionen om arternes mangfoldighed, som blev ratificeret i 1993. Der mangler stadig at blive udarbejdet et konkret EU-program til gennemførelse af denne konvention, og det vil helt klart blive en vanskelig opgave, da konventionen omfatter så mange discipliner. Inden for EU bygger gennemførelsen af konventionen på Habitatsdirektivet, anden fællesskabslovgivning om naturbevarelse (f.eks. direktivet om bevarelse af vilde fugle og CITES-forordningen) og om integrering af spørgsmålet om bevarelse af artsmangfoldigheden i EU's politik på andre områder, navnlig landbruget. Via sit bistandsprogram til udvikling og ved at investere i bæredygtig forvaltning af de tropiske skove støtter EU opretholdelsen af artsmangfoldigheden i udviklingslandene. EU har også bidraget til revisionen af den internationale forpligtelse vedr. plantegenetiske ressourcer til fødevarer og landbrug.

På den første konference i november 1994 mellem parterne i konventionen om arternes mangfoldighed (CoP) anførte Fællesskabet, at der skulle ydes økonomisk støtte til udviklingslandene til projekter, der opfylder konventionens målsætninger og til dem, der er blevet højt prioriteret i de nationale strategier for artsmangfoldighed. EU's medlemsstater har også bistået ved oprettelsen af den globale miljøfacilitet, som er konventionens økonomiske facilitet, der skal hjælpe parterne fra udviklingslandene.

EU's egen strategi for at yde støtte til artsmangfoldigheden er baseret på analysen af artsmangfoldighedens fordeling på verdensplan og truslerne mod dens bevarelse og bæredygtige udnyttelse. EU prioriterer først og fremmest styrkelsen af de menneskelige og institutionelle kapaciteter, der er nødvendige for at udarbejde og gennemføre nationale strategier/aktioner til bevarelse og bæredygtig udnyttelse af artsmangfoldigheden.

EU er i øjeblikket i færd med at forberede den anden CoP i november 1995, som skal afklare behovet for og rammerne for en protokol om biologisk sikkerhed i henhold til konventionen om arternes mangfoldighed. EU medvirker ligeledes ved udarbejdelsen af internationale, frivillige tekniske retningslinier for biologisk sikkerhed.

Skove

Fællesskabet er fortsat forpligtet til at skulle være enig om en konvention om forvaltning, bevarelse og bæredygtig udvikling af alle skove. Fællesskabet støttede kraftigt beslutningen, der blev truffet på CSD's tredje samling, om at oprette et mellemstatsligt skovpanel (IPF), der skal tage sig af spørgsmål som skovcertificering og behovet for en global konvention.

Medlemsstaterne har ajourført deres skovstrategier for at gennemføre skoverklæringen fra Rio-konferencen. Medlemsstaterne er endvidere ved at udarbejde nationale eller regionale retningslinier for at virkeliggøre de aftaler om bæredygtig forvaltning af de europæiske skove, der blev indgået i juni 1993 på Helsingfors-konferencen om beskyttelse af Europas skove. Kriterier og indikatorer til brug i evalueringen af resultaterne på europæisk plan er ligeledes ved at blive udarbejdet.

I international sammenhæng har Fællesskabet være aktivt i forbindelse med gennemførelsen af strategien for de tropiske skove, som blev aftalt på topmødet i Dublin i 1990. Siden Rio-konferencen har Fællesskabet opnået følgende:

- vedtaget en rådsforordning vedrørende det almindelige præferencesystem (GSP), der rummer bestemmelser om tildeling af særlige tilskyndelsesordninger til udviklingslande, der antager og anvender ITTO's kriterier for bæredygtig skovforvaltning,

- stillet forslag til en rådsforordning om budgetlinien for de tropiske skove for at skaffe 150 mio. ECU i støtte til en række højt prioriterede områder i perioden 1995-1997,

- forhandlet en protokol om bæredygtig forvaltning af skovressourcerne inden for rammerne af midtvejsrevisionen af Lomé IV-konventionen,

- støttet en række initiativer til nyskabelse, såsom det brasilianske forsøgsprogram, det centralafrikanske program, og det integrerede program for beskyttede områder i Filippinerne.

Ozon i stratosfæren

EU har gennemført alle foranstaltningerne i den anden tilføjelse til Montreal-protokollen, der blev vedtaget i København i november 1992 og har indført visse strengere foranstaltninger (se afsnittet om klimaændringer).

Ørkendannelse

Konventionen om kampen mod ørkendannelse blev i oktober 1994 underskrevet af mere end 80 stater og af Fællesskabet. Konventionen rummer en række foranstaltninger til bekæmpelse af ørkendannelse heriblandt en styrkelse af lokal jordbesiddelse, lokal deltagelse i projektudformningen med vægt på, at der skal bygges på de traditionelle teknologier for bevarelse af jordbunden og vandet.

Der har været tradition for at styringen af ørkendannelse har været et af hovedpunkterne i EU's udviklings- og samarbejdsprogrammer med de afrikanske lande, og man har sat gang i en proces med bevidsthedsudvidelse og planlægning for at indarbejde konventionens foranstaltninger i den næste planlægningsrunde for Lomé-konventionen. Problemet med ørkendannelse spiller også en rolle inden for vore egne vægge. Konventionens regionsbilag vedr. den nordlige Middelhavsregion gælder for adskillige af Fællesskabets lande, og gennem Strukturfondene og inden for rammerne af den fælles landbrugspolitik støtter EU internt aktioner til bekæmpelse af ørkendannelse.

Andre globale miljøprioriteter

Demografisk dynamik og bæredygtighed

Siden Rio-konferencen har Fællesskabet vedtaget et nyt program til støtte for familieplanlægningstjenester i udviklingslandene, idet støtten til befolkningsrelaterede projekter er blevet forøget. I perioden 1991-1993 blev der brugt ca. 20 mio. ECU pr. år og 40 mio. ECU i 1994. På Cairo-konferencen om befolkning og udvikling i september 1994, hvor Fællesskabet deltog som fuldgyldigt medlem, beskrev det sine planer om at øge støtten til befolkningspolitikker til 300 mio. ECU om året inden år 2000. Fællesskabet understregede nødvendigheden af en integreret indsats for at stabilisere befolkningstilvæksten og støttede fuldt ud den holdning, der blev indtaget på konferencen.

Tidligere har en række hjælpeprogrammer for ACP-landene rummet elementer af familieplanlægning på det strategiske plan; men de er ikke altid blevet ført ud i livet på grund af forholdsvis begrænset intern ekspertise. Nylige bestræbelser for at tage hånd om dette problem har ført til en strategi, der sigter mod at trække på eksterne erfaringer med at integrere familieplanlægningen i sundheds- og uddannelsesprogrammerne og støtte de civile

organisationers initiativer.

Fiskeri

Fællesskabet har været aktivt impliceret i en række internationale konferencer, der sigter mod at integrere miljøhensynene i fiskeripolitikken på regionalt og globalt plan, som bl.a. har givet følgende resultater:

- fremme af Cancun-beslutningen af maj 1992 om at udarbejde en adfærdskodeks for FAO for ansvarligt fiskeri i henhold til hvilken miljøet skal integreres ved anvendelse af forsigtighedsprincippet,

- deltagelse i FN's konference om spredte fiskebestande og meget vandrende fiskearter således som anbefalet i Agenda 21's kapitel om verdenshavene, hvor en bindende aftale vedr. forvaltningen af visse fiskeressourcer blev vedtaget i august 1995, hvilket vil åbne for underskrivning fra og med december 1995,

- deltagelse i den 4. Nordsøkonference i juni 1995, hvor man vedtog en erklæring, der lagde vægt på at indarbejde beskyttelsen af havets økosystemer i fiskeripolitikkerne,

- afholdelse af en konference på diplomatniveau om forvaltningen af fiskeriet i Middelhavsregionen, som førte til vedtagelsen af en erklæring om fiskeri og miljø,

- vedtagelse af mere begrænsende betingelser for bevaring og forvaltning af fiskebestanden inden for rammerne af den norvestatlantiske fiskeriorganisation mellem Fællesskabet og de øvrige parter.

Kommissionen har desuden stillet forslag til en række forordninger, hvoraf nogle er blevet vedtaget af Rådet, om EU-fiskerflådens adfærd uden for Fællesskabets farvande. Der er for eksempel vedtaget forordninger, der begrænser længden på drivnet til 2,5 km, og som i alle farvande hindrer fartøjerne i at indkredse havets pattedyr med posenot. Begge forordninger har til formål at beskytte havenes økosystemer og fiskeri.

7.3. HANDEL OG MILJØ

På Rio-konferencen kom handel og miljø op som et af de større internationale spørgsmål. Agenda 21 understreger, at handel og miljø skal støtte hinanden gensidigt. Siden Rio-konferencen er der taget betydelige skridt til at fremme integreringen af miljøhensyn i verdenshandlen.

I maj 1993 vedtog Ministerrådet en afgørelse om miljøbeskyttelse og international handel. Den understregede, at det var nødvendigt at forhandle sig frem til tillægsregler navnlig inden for GATT for at belyse de problemer, der opstår i den fælles berøringsflade mellem international handel og miljø.

Afgørelsens målsætninger blev nået i april 1994 på ministerkonferencen i Marrakesh, der afsluttede Uruguay-runden. Det første afsnit i præamblen til aftalen, der opretter Verdenshandelsorganisationen (WTO) erkender, at det er et vigtigt aspekt i forholdet mellem WTO-parterne, at der er mulighed for optimal udnyttelse af verdens ressourcer i overensstemmelse med målsætningen om bæredygtig udvikling, idet det tilstræbes både at beskytte og bevare miljøet og øge midlerne til forfølgelse af disse mål. På ministerkonferencen i Marrakesh enedes man også om at nedsætte et permanent handels- og miljøudvalg (CTE) under Verdenshandels-organisationen, og man vedtog et program for handel og miljø. Dette program omfatter spørgsmål som f.eks. forholdet mellem multilateral samhandel og handelsforanstaltningerne inden for de multilaterale miljøaftaler samt de produktrelaterede miljøkrav og miljøafgifternes virkning på handlen.

Fællesskabet har taget aktivt del i CTE's overvejelser og har behandlet de fleste af spørgsmålene i udvalgets arbejdsprogram:

- Fællesskabet har konsekvent været fortaler for en pro-multilateral holdning og har fornyet det forslag, det stillede i EMIT-gruppen om en såkaldt "kollektiv fortolkning" af GATT's artikel XX for at definere betingelserne, hvorunder handelsforanstaltningerne i henhold til en multilateral miljøaftale kan afvige fra de forpligtelser, der er et resultat af GATT-/WTO-bestemmelserne,

- for så vidt angår produktrelaterede miljøkrav har Fællesskabet overvejet, hvorvidt miljøforanstaltninger, der med sandsynlighed indvirker betydeligt på den internationale handel, er tilstrækkeligt omfattet af de nuværende handelsregler, og man foreslog, at dette spørgsmål skulle behandles fra sag til sag,

- med hensyn til forholdet mellem samhandelsreglerne og de økonomiske værktøjer til miljøformål har Fællesskabet fokuseret sin analyse på tilpasning af grænseafgifterne,

- med hensyn til miljøforanstaltningernes virkning på de mindre udviklede lande gav EU udtryk for, at miljøforanstaltningernes negative virkning på de mindre udviklede landes adgang til markedet kunne mildnes ved hjælp af indfasningsperioder og teknisk bistand,

- Fællesskabet har understreget behovet for at sikre en høj grad af gennemsigtighed i CTE's arbejde for at give mulighed for et effektivt input fra de ikke-statslige aktører heriblandt miljø-NGO'ere.

CTE's arbejdsprogram omfatter ikke en række spørgsmål, der er yderst vigtige fra en miljøsynsvinkel, såsom miljøvirkningen på international handel og internalisering af miljøomkostninger. Fællesskabet har derfor fremskyndet dette arbejde i andre fora, såsom UNEP og UNCTAD (FN's konference for handel og udvikling), der evt. kan tage hånd om disse spørgsmål og tjene som modvægt til WTO. I 1994 iværksatte UNEP og UNCTAD et fælles initiativ om handel, miljø og udvikling og indkaldte til to møder på højt niveau for at fremme dialogen mellem planlæggere inden for handel og miljø.

CSD har også spillet en vigtig rolle på dette område. På sin anden samling i maj 1994 vedtog CSD en resolution, der anerkender behovet for at vurdere miljøets virkning på handlen og fremme integreringen af visse miljøprincipper og -begreber i handelssystemet (f.eks. princippet om at forureneren betaler samt forsigtighedsprincippet). Man enedes også om at foretage en årlig gennemgang af udviklingen på handels- og miljøområdet med henblik på at identificere mangler og fremme koordinering. EU's forslag til en undersøgelse af forholdet mellem miljøbeskyttelse, konkurrenceevne, jobskabelse og udvikling blev godkendt på den tredje samling i 1995.

7.4. BILATERALT SAMARBEJDE

Udviklingslandene

Fællesskabets udviklingsstøtte består hovedsageligt af økonomisk støtte fra den Europæiske Udviklingsfond (EUF) til de 70 lande i Afrika, Caribien og Stillehavsområdet (ACP-landene), der har underskrevet Lomé-konventionen, og af støtte fra EU's budget til lande i Asien, Latinamerika og Middelhavsregionen. I overensstemmelse med Traktatens artikel 130U er det et kernemål at fremme "en bæredygtig økonomisk og social udvikling i udviklingslandene og særlig i de mest ugunstigt stillede blandt disse".

Fællesskabet har støt øget sine udgifter til udviklingssamarbejde. I 1994 gav Kommissionen tilsagn om 6,1 mia. ECU til udviklingslandene og udbetalte 3,9 mia. ECU. Heraf anslås det, at ca. 815 mio. ECU blev brugt på områder, der var prioriteret højt i Agenda 21, såsom energi, artsmangfoldighed, skove, vand, landmiljø, ørkendannelse, bymiljø og menneskelig udvikling.

Fællesskabet står dog sammen med andre donorer over for en række vanskeligheder i forbindelse med beregningen af den nøjagtige miljøomkostning. Der findes ikke nogen generelt accepteret definition af et miljøprojekt eller af miljøelementet i et integreret udviklings-/miljøprojekt. Dertil kommer at det statistiske system ikke gør det muligt at foretage en miljøanalyse af strømmen af støtte. Inden for EUF arbejdes der på at udvikle en metode til kategorisering af udviklingsudgifterne på basis af kriterier for bæredygtig udvikling.

En ny dimension i det 4. rammeprogram er et program, som omfatter den internationale dimension af EU's forskning og udvikling, hvor en af de tre komponenter er "videnskabelig og teknologisk samarbejde med udviklingslandene". 43% af programmets budget på 540 mio. ECU er afsat til samarbejde med udviklingslandene.

Miljørelaterede forskningsemner er dominerende, enten eksplicit eller implicit (f.eks. temaer som beskæftiger sig med naturgivne ressourcer, sundhed, landbrugsproduktion og fiskeri).

ACP-landene (Afrika, Caribien og Stillehavsområdet)

Lomé IV-konventionen, der blev vedtaget i 1989 for perioden 1990-2000, har den strategiske målsætning at nå til en bæredygtig balance mellem de økonomiske målsætninger, den rationelle forvaltning af miljøet og udvidelsen af naturlige og menneskeskabte ressourcer. Under en ny miljøoverskrift opregnes aktionsprincipperne, aktionsprioriteterne og aktionsprocedurerne.

En analyse af de nationale og regionale indikative programmer for 1990-1995, der tegner sig for størstedelen af midlerne til Lomé-støtten, viser, at målet for miljøintegrering til dels er blevet nået. Der er kun få, der på det strategiske plan har bæredygtig udvikling med som et tværsektoralt problem, selvom næsten alle udviklingsprogrammer for landområderne omfatter miljøfaktorer. Ca. 10% af de 12 mia. ECU for 1990-1995 bliver tildelt projekter med en primært miljømæssig målsætning.

Siden 1992 har Kommissionen taget flere skridt i retning af at forbedre den miljømæssige side af Lomé-støtten:

- i 1993 indførtes en ny metode til styring af projektcyklussen. Alle delegationer skal nu årligt udfylde overvågningsformularer for hvert projekt med oplysninger om den miljømæssige bæredygtighed,

- i juli 1993 fremlagdes udkast til en miljøhåndbog, en vejledning til brug for beslutningstagere i Kommissionen og for partnere i ACP-landene, i hvordan miljøfaktorerne kan integreres på hvert enkelt stadium i projektcyklussen. Miljøretningslinier som hjælp til planlægning af den næste fase i Lomé IV-konventionen (1996-2000) er blevet sendt rundt. Retningslinierne fastlægger kernemålet, nemlig at styrke ACP-landenes egne menneskelige, teknologiske og institutionelle miljøkapaciteter inden for den offentlige, private og civile sektor, heriblandt NGO'ere,

- der er udarbejdet og omdelt 40 miljøsynopser over ACP-landene for at hjælpe planlægningen på landeniveau,

- der holdes en række bevidsthedsskabende instruktionsmøder og workshops, bl.a. workshops til oplæring af det berørte personale, om forskellige prioriteter siden Rio-konferencen (nationale strategier for bæredygtig udvikling, ørkendannelse, bæredygtigt landbrug, klimaændringer, bosættelser, teknikker for medbestemmelse og opbygning af miljøkapacitet).

ALA-landene (de asiatiske og latinamerikanske lande)

Fællesskabet arbejder på to fronter for at forbedre miljøindsatsen i forbindelse med samarbejdet med ALA- og Middelhavslandene:

- ved at øge den andel af ressourcerne, der målrettet bruges på at opfylde miljøbehov,
- ved at forbedre miljøvurderingsprocedurerne.

Mindst 10% af ressourcerne til teknisk og økonomisk bistand til Asien og Latinamerika vil fra 1992 til 1996 være bestemt til projekter og programmer primært med en miljømålsætning.

I november 1991 fastlagdes interne procedurer for VVM. Disse blev dernæst i juli 1993 udvidet i en projektledelseshåndbog ("Management of Financial and Technical Co-operation with Developing Countries of Asia and Latin America, a Guide"). Inden der træffes beslutning om finansieringen, bliver alle projekter på mere end 1 mio. ECU screenet og klassificeret efter deres virkning på miljøet og nødvendigheden af en fuldstændig VVM. For at hjælpe med gennemførelsen af disse procedurer er der afholdt otte undervisningsseminarer for over 200 tjenestegørende udviklingsfolk. Der ydes specialist vejledning til personalet under den første projektscreening og i forbindelse med udarbejdelsen af referencebetingelserne for VVM, orienteringen af og modtagelse af tilbagemeldinger fra eksterne konsulenter, der udfører VVM og vurderer resultaterne deraf.

Udviklingen af det EF-finansierede landkoloniseringsprojekt i San Pedro og Caaguazu i Paraguay har vist, hvordan et projekt kan blive forbedret ved hjælp af en miljøvurdering. Et traditionelt landudviklings- og bosættelsesprojekt, der fører til en høj afskovningshastighed, er efter anbefalingerne i en VVM-undersøgelse blevet ændret til et styringsprogram for naturressourcer, idet der skabes balance mellem bestående skovressourcer og landbruget. Dette projekt er blevet forlænget med to år for at gøre det muligt at formidle teknikkerne til forvaltning af naturressourcerne videre til kolonisterne og genoprette de bosættelser, der er forladt eller som er ved at blive ødelagt som følge af afskovning i form af det såkaldte svedjebrug.

I 1993 udførtes VVM på 9 ud af i alt 84 projekter (10,7%); i 1994 blev der udført VVM på 16 ud af i alt 96 projekter (16,6%), der blev forelagt udvalgene. Adskillige projekter, der er blevet præsenteret til finansiering, er blevet standset på grund af en manglende VVM, og senere er de blevet godkendt, når først de har indarbejdet VVM-rapportens anbefalinger i form af miljøforvaltningsplaner. Generelt er der en klar tendens til, at projekterne har en positiv virkning på miljøet (de såkaldte miljøprojekter), eller at projekterne har fået foretaget en foreløbig VVM i identifikations-/forberedelsesfasen.

Miljøvurderingshensynene er også blevet fuldt integreret i EF's program til fremme af joint ventures med udviklingslande i Asien, Latin Amerika og Middelhavsregionen (ECIP). Siden 1992 er alle de mere end 600 foreslåede joint ventures under ECIP blevet screenet for deres virkninger på miljøet. Dette har ført til, at der er foretaget fuldstændige miljøvurderinger af 14% af de projekter, der er blevet fremlagt til finansiering. Oplæring i at foretage VVM er blevet udført af ECIP-personale.

I Kommissionens meddelelse fra 1994 om den nye asiatiske strategi præsenteres EU's nye samarbejdsstrategi over for Asien, der bl.a. prioriterer bidrag til en bæredygtig udvikling og afskaffelse af fattigdommen i de mindst begunstigede lande i Asien meget højt. ASEAN-EU-ministermødet forstærkede forpligtelsen til at gøre en større indsats for samarbejdet om spørgsmål, der vedrører miljøet og bæredygtig udvikling.

Samarbejde med Kina:

Kina har alvorlige miljøproblemer, hvoraf mange skyldes manglende integrering af miljøhensyn i planlægningsfasen for projekter, som er angribelige set fra et bæredygtigt synspunkt: luftforurening (fem af verdens mest forurenede byer ligger i Kina), forurening af vandet i landdistrikterne som følge af overdreven brug af gødningsstoffer og pesticider, erosion af jordbunden, tilsaltning og i visse tilfælde ørkendannelse, og en enorm stigning i forbruget af hovedsageligt kulbaseret energi og deraf følgende øget CO_2-emission. De kinesiske myndigheder er godt klar over, hvor alvorligt situationen ser ud, og de har anmodet Kommissionen om at bistå dem i deres bestræbelser på at opnå en bæredygtig udvikling som skitseret i Kinas Agenda 21.

I løbet af de seneste år har Kommissionen i stigende grad fokuseret på behovet for at styrke samarbejdet med Kina på miljøområdet. - Der er finansieret projekter inden for energiteknologi, landbrug og miljø; der har været arrangeret besøg på højt niveau om videnskabelig udveksling. Kommissionens meddelelse af 5. juli 1995 om en langsigtet politik for forholdet mellem EU og Kina anbefalede en betragtelig udvidelse af samarbejdsprogrammet.
Kommissionens meddelelse understregede ligeledes behovet for, at EU-virksomheder og teknisk ekspertise bliver inddraget i dialogen om miljøsamarbejde og overførsel af viden.

På de bilaterale niveau, vedtog det fælles EU-kinesiske udvalg i februar 1994 at etablere en miljøarbejdsgruppe.

Som del af forberedelserne til arbejdsgruppens første møde, påbegyndte Kommissionen i juli 1995 et omfattende projekt, som skal identificere facts og målsætninger, med det sigte at medvirke til at beskrive grundlaget for det fremtidige samarbejde om miljøet og bæredygtig udvikling. Dette projekt udmundede i en anbefaling af, at fremtidigt samarbejde skal baseres på integreret miljøforvaltning.

Samarbejde med Middelhavslandene

I det 5. miljøhandlingsprograms internationale afsnit bliver der sat fokus på, at den effektive gennemførelse af Nicosia- chartret om miljøet i Middelhavsregionen var et nøglemål. Chartret, der blev vedtaget i april 1990, forpligter Fællesskabet til at fremme bæredygtig udvikling i regionen via udviklingssamarbejde og forbedre adgangen til miljødata for Middelhavsregionens tredjelande.

I perioden 1992-1996 er 115-120 mio. ECU blevet øremærket til miljøprogrammer enten til direkte aktioner (pilotprojekter og oplæring) eller til at nedbringe renterne på lån, som Den Europæiske Investeringsbank har ydet til Middelhavslande. Derudover nyder disse lande godt af de bilaterale økonomiske protokoller, der i de fleste tilfælde indeholder et betydeligt miljøelement. Forvaltning af vandressourcerne er givet højeste prioritet. 5% af LIFE- midlerne er helliget landene omkring Middelhavet og Østersøen (5,75 mio. ECU i 1995) som støtte til en styrkelse af det mellemregionale samarbejde, opbygning af kapacitet og fremme af en bæredygtig udviklingsstrategi.

I juni 1995 blev handlingsplanen for Middelhavet plus Barcelona-konventionen vedr. beskyttelse af Middelhavet imod forurening skærpet til også at omfatte resultaterne af Rio-konferencen. Man introducerede målet om bæredygtig udvikling sammen med princippet om, at forureneren betaler, forsigtighedsprincippet samt betydningen af forudgående miljøvurdering og integreret forvaltning af kystområderne. Ydermere enedes man om at nedsætte en Middelhavskommission for bæredygtig udvikling. Barcelona-konventionens protokol om dumpning i havet blev forstærket til at omfatte indførelse af et forbud mod dumpning af affald og andre materialer fra skibe inden 31. december 2000.

Miljøet har også fået lov at indtage en fremtrædende plads i Kommissionens 1995-meddelelse om en styrkelse af Fællesskabets politik for Middelhavsregionen, hvori der fokuseres på følgende:

- en styrkelse af samarbejdet på miljøområdet for at beskytte Middelhavet og en intensivering af indsatsen for at løse problemerne med vand, affald, luftforurening og beskyttelse af jordbunden, kystområder og Middelhavet, flora, fauna og bevarelse af den naturgivne arv, landskaber og steder, forebyggelse af skovbrande og observation af kloden,

- en intensiveret indsats for at fremme bæredygtig udvikling i regionen ved at forlige den økonomiske udvikling med miljøbeskyttelse og integrere miljøhensynene i alle aspekter af den økonomiske politik (industri, forskning, energi, transport, landbrug, fiskeri, turisme og regional planlægning),

- snarest mulig vedtagelse og gennemførelse af lovgivningsmæssige foranstaltninger, der måtte vise sig nødvendige, især forebyggende foranstaltninger og høje standarder.

Miljøministrenes møde i Cannes i juli 1995 bekræftede atter den strategiske betydning af at tilføje en ny dimension til EU's forhold til sine Middelhavspartnere, og miljøministrene udtrykte deres tillid til, at ministerkonferencen om EU og Middelhavet i Barcelona i november 1995 vil kunne skabe et godt fundament for et partnerskab mellem EU og Middelhavslandene med ambitiøse samarbejdsmål.

De central- og østeuropæiske lande og de nye uafhængige stater

Fundamentale ændringer i Central- og Østeuropa siden 1989 har afsløret nye trusler mod miljøet og ført til en omfattende samarbejdsramme mellem EU og de central- og østeuropæiske lande. Bæredygtig udvikling anses for at være det overordnede mål for den økonomiske reform. EU har bidraget proaktivt via mange forskellige initiativer og konkrete aktioner bilateralt og i internationalt samarbejde for at imødekomme den miljøudfordring, som de central- og østeuropæiske lande står overfor. EU er også forpligtet til at løse regionale miljøproblemer, navnlig i højere grad den grænseoverskridende forurening.

I marts 1995 vedtog Kommissionen en meddelelse om industrisamarbejde med de central- og østeuropæiske lande, hvori anbefalede aktioner bl.a. omfatter miljøområdet, energi (på grundlag af SYNERGY-programmet) samt indarbejdelse af

miljøkomponenter i uddannelse og efteruddannelse af ledere.

EU har udviklet associeringsaftaler ("Europa") med Polen, Ungarn, Den Tjekkiske Republik, Slovakiet, Rumænien, Bulgarien, Letland, Litauen og Estland, som blev underskrevet i juni 1995, og inden udgangen af 1995 forventes Slovenien at slutte sig til. Disse aftaler danner grundlag for miljøsamarbejde og for de associerede landes forberedelse til medlemskab via en før-tiltrædelsesstrategi, der blev underskrevet på Det Europæiske Råds møde i Essen i december 1994. I forbindelse med miljøsamarbejde omfatter denne strategi følgende:

- omfattende udveksling af oplysninger om miljøpolitik og - strategier for bæredygtig udvikling,
- vurdering af de prioriterede områder til et program, der sigter mod at samle de associerede landes miljøpolitikker og at tilnærme deres miljølovgivning til hinanden,
- tæt samarbejde mellem de associerede lande og Miljøagenturet,
- udarbejdelse af et program for regionalt samarbejde og "godt naboskab" som tilskyndelse til samarbejde over grænserne,
- tæt samarbejde i forbindelse med gennemførelsen af FN's rammekonvention om klimaændringer,
- integrering af miljøkravene i de sektorale politikker og specielt tæt samarbejde om forberedelserne til FN-/ECE-konferencen om transport og miljø, der skal holdes i 1996.

I 1995 udarbejdede Kommissionen en hvidbog om harmonisering af lovgivningen i det indre marked og de central- og østeuropæiske lande, herunder miljølovgivning med forbindelse til den frie bevægelighed af varer og tjenesteydelser. Kommissionen har påbegyndt arbejdet med at harmonisere anden miljølovgivning så som spørgsmål som luft- og vandforurening, naturbeskyttelse og affaldshåndtering.

Inden for denne overordnede ramme har EU en række finansielle instrumenter til styrkelse af miljøsamarbejdet med de central- og østeuropæiske lande, navnlig PHARE og i mindre udstrækning LIFE- og TACIS- programmerne.

Miljøet har været højt prioriteret siden oprettelsen af PHARE i 1990. Mellem 1990 og 1994 gav programmet tilsagn om 340 mio. ECU til miljøprogrammer (8%). Denne procentdel vil i 1995 stige til 10%. I denne periode var Polen med mere en 88 mio. ECU den største modtager af miljøstøtte fra PHARE. Antallet af stater, der kvalificerer sig til støtte, er vokset fra Polen og Ungarn til at omfatte Albanien, Bulgarien, Den Tjekkiske og Slovakiske Republik, Estland, Letland, Litauen, Rumænien og Slovenien. PHARE er et efterspørgselsstyret program: partnerlandene udvælger selv sektorerne, afgør deres indbyrdes prioriteringsrækkefølge og er ansvarlige for, at de enkelte programmer bliver gennemført. PHARE-programmerne fokuserer på at fremme følgende områder:

- en effektiv miljøpolitik,
- større miljøbevidsthed og medbestemmelse,
- støtten til prioriterede kapitalinvesteringer
- styrkelse af miljøinstitutionerne.

PHARE benytter sig af VVM på alle sine fremtidige kapitalinvesteringsprojekter. PHARE's flerlandeprogrammer har tilskyndet til regionalt udviklingssamarbejde i den sorte trekant, Donaubækkenet og Østersøen. Der ydes også støtte til det regionale udviklingscenter. Disse projekter er på samme måde som en række regionale konventioner, som Fællesskabet er part i især om Østersøen, Elben, Donau og Sortehavet. TEMPUS-programmet er ansvarligt for at støtte udviklingen og omstruktureringen af de højere uddannelser, og der har fundet et betydeligt antal udvekslinger sted inden for udviklingssektoren for miljø og bæredygtighed.

5% af LIFE-midlerne (5,75 mio. ECU i 1995) er afsat til lande uden for EU, som grænser op til Østersøen og Middelhavet. LIFE har for eksempel finansieret miljøcentre for administration og teknologi med strategisk beliggenhed inden for regionen med det formål at muliggøre overførsel af miljøekspertise på lokalt plan. Tillægsprotokoller til de europæiske associeringsaftaler spår, at de associerede lande vil deltage i det næste LIFE-program (1996-1999) med veldefinerede finansieringsbetingeler.

I TACIS forordningen har man valgt en horisontal indfaldsvinkel til miljøet. Der er blevet brugt 41,5 MECU på miljøet foruden den indirekte støtte, der finder sted gennem integrationen af miljøet på andre områder. Det Mellemstatslige program har været med til at mindske de miljømæssige konsekvenser af Chernobyl, og støttet miljøprogrammer for Aralsøen, Sortehavet, og det kaspiske hav såvel som udviklingen af miljøpolitikken og strategier gennem de regionale miljøkontorer (Regional Environmental Facility). I 1995 Handlingsprogrammet for Rusland er der taget store hensyn til miljøet, bl.a. er Baikalsøen blevet et miljømæssigt opmarchområde.

Fællesskabet spiller fortsat en stærk rolle i den multilaterale proces kendt som "Miljø for Europa", der blev igangsat på miljøministrenes konference i Dobris i 1991. Ministerkonferencen i Luzern i april 1993 nedsatte en task force og et projektforberedelsesudvalg og igangsatte miljøhandlingsprogrammet for Central- og Østeuropa (EAP). EAP er en model for et øst-vestsamarbejde om miljøet, hvor der sættes fokus på en reform af politikkerne, styrkelse af institutionerne og investeringsrelaterede aktiviteter.

EU yder et væsentligt bidrag til den kommende miljøplan for Europa, der vil blive vedtaget på ministerkonferencen i Sofia i oktober 1995. Miljøplanen skal tjene som ramme for forbedret koordinering af den nationale og internationale indsats i Europa med fokus på Central- og Østeuropa. Miljøagenturet har også arbejdet sammen med central- og østeuropæiske lande om udarbejdelsen af den først tværeuropæiske situationsrapport for miljøet, den såkaldte Dobris-vurdering af Europas miljø, der bliver frigivet på Sofia-konferencen, og som danner grundlag for miljøplanen for Europa.

Endelig afsatte EU i perioden 1990-1994 401,4 mio. ECU til nuklearsikkerhed i de central- og østeuropæiske lande samt de nye uafhængige stater i det tidligere Sovjetunionen. Størstedelen af de finansielle ressourcer er brugt til at forbedre sikkerheden omkring atomreaktorerne, og de resterende 5% er blevet investeret i forvaltningsprogrammer for radioaktivt affald og afbrændt brændsel.

Dialog og samarbejde med industrialiserede lande

EU har en fast dialog om miljøspørgsmål med sine største industrialiserede partnere (USA, Canada, Japan og Australien). De årlige møder dækker områder af fælles interesse, såsom kemikalier, spørgsmål vedr. luftens kvalitet, bioteknologi og affald, og disse møder har banet vejen for mange fremskridt i retning af en større tilnærmelse af normerne. På møderne behandler man også alle de internationale spørgsmål og fora, bl.a. de verdensomspændende konventioner, CSD, skovbrug mv., hvilket har ført til et større samarbejde på møderne om disse spørgsmål. EU deltager desuden i OECD.

Rådslagninger med I-landene omfatter ikke blot informationsudveksling vedr. de pågældende miljøpolitikker, men også koordinering af synspunkterne i multilaterale fora. Fremskridtene i konsultationerne til fremme af en mere effektiv respons på de fælles miljøudfordringer og en rimelig fordeling af støtten til udviklingslandene har imidlertid været ret beskeden.

På trods af denne begrænsning er der visse opmuntrende signaler. For eksempel har miljøspørgsmål stået højt på G7- landenes dagsorden siden begyndelsen af 90'erne, og de uformelle møder mellem G7-landenes miljøministre har været forum for en nyttig dialog og samarbejde om miljøspørgsmål og hvorfra der er givet input til topmøderne. Et teknologisk initiativ til at begrænse drivhusgasserne er iværksat i fællesskab af OECD og Det International Energiagentur (IEA) for at muliggøre gennemførelsen af konventionen om klimaændringer. Andre initiativer fra I-landenes side omfatter initiativet vedr. koralrev og en fælles indsats vedr. persistente organiske forbindelser og bly.

I kraft af aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejde er de fleste af EU-erfaringerne på miljøområdet - med undtagelse af lovgivning om naturbeskyttelse og strålingsbeskyttelse - i stigende grad blevet udbredt til Norge, Island og Liechtenstein. Følgelig har de kontraherende EFTA-partnere deltaget i forberedelserne til ny miljølovgivning, og de har deltaget i en nær dialog om den miljøpolitiske udvikling. Disse lande er desuden med i det Europæiske Miljøagentur.

Vurdering

Tre år efter Rio-konferencen er de fleste af de aftalte initiativer sat i værk på fællesskabsplan. Agenda 21 er blevet mere og mere indarbejdet på planlægningsniveauet, og konventionerne om klimaændringer og arternes mangfoldighed er blevet ratificeret og er trådt i kraft, ligesom Fællesskabet har underskrevet den nye konvention om ørkendannelse. Dertil kommer at Fællesskabet har deltaget i en bred vifte af opfølgnings- og beslægtede aktiviteter efter Rio-konventionen.

Der har imidlertid været et tilbageskridt i form af en begrænsning af strømmen af økonomiske ressourcer som hjælp til, at udviklingslandene kan nærme sig en bæredygtig udvikling. Den økonomiske tilbagegang har ført til beskæringer i en række OECD-landes udgifter til udvikling og samarbejde. Dette alvorlige økonomiske tilbageslag forklarer til dels den manglende evne, som Fællesskabet og medlemsstaterne hidtil har haft til at enes om en fælles ramme for gennemførelse af Rio-forpligtelserne, nemlig at der skal sættes 3 mia. ECU af som et første bidrag til snarlig gennemførelse af Agenda 21 i U-landene. Det har haft en uheldig indvirkning på nord-syddialogen og har draget oprigtigheden i I-landenes forpligtelser i tvivl.

På trods af denne vanskelige økonomiske sammenhæng, er en stor og stigende del af Fællesskabets ressourcer til støtte (dvs. programmer forvaltet af Kommissionen) beregnet på de områder, der er prioriteret i Agenda 21, og siden Rio-konferencen er der taget store skridt i retning af at forbedre miljøindsatsen i Fællesskabets hjælpeprogrammer. På internationalt plan er den verdensomspændende miljøfacilitet (GEF) kommet udover forsøgsstadiet, og den er blevet omstruktureret og suppleret op. Selvom Fællesskabet endnu ikke deltager fuldt i GEF, har medlemsstaterne som gruppe betragtet spillet en væsentlig rolle.

I forhold til handel og miljø afspejler resultaterne fra Rio-konferencen almindelig enighed om, at liberalisering af handlen kan få en positiv indvirkning på miljøet. Et åbent multilateralt handelssystem giver mulighed for en mere effektiv udnyttelse af naturressourcerne både i økonomisk og miljømæssig henseende, og det kan derved medvirke til at begrænse miljøbelastningen. Men det bliver kun tilfældet, hvis der træffes sikkerhedsforanstaltninger på nationalt og internationalt plan til begrænsning af de miljøskader, der hænger sammen med den øgede økonomiske aktivitet som følge af handelsliberaliseringen. Handel og miljø er et yderst kompliceret spørgsmål, der kræver integrering af mange forskellige elementer. Behovet for at forlige de mange landegruppers divergerende interesser, navnlig de forskellige synsvinkler som nord og syd ser tingene fra, gør det endnu mere kompliceret. Juridisk usikkerhed med hensyn til fortolkningen af GATT-principperne og disses afstemning med miljøprincipperne gør vanskelighederne større.

De central- og østeuropæiske lande og de nye uafhængige stater

Miljøet har vist sig at være et område i EU's samarbejde med de central- og østeuropæiske lande, som fordrer høj politisk prioritering. Denne kendsgerning afspejles i udviklingen af en række instrumenter og strategier. Den nylige udvidelse af EU mod nord gør det særligt vigtigt for Unionen at styrke samarbejdet på miljøområdet med Rusland og Østersølandene.

For så vidt angår finansielle instrumenter indtager PHARE's miljøsektorprogram en central placering, og sideløbende med gennemførelsen af programmet er arbejdet i gang for at vurdere de indhøstede erfaringer og øge programmets effektivitet og virkning.

Samarbejdet har fået tilført en ny politisk dimension takket være den før-tiltrædelsesstrategi, der bruges på de associerede central- og østeuropæiske lande, hvor tilnærmelse af lovgivningen er nøgletemaet. I øjeblikket er hvidbogen om de central- og østeuropæiske landes tilnærmelse til det indre markeds lovgivning det første skridt på vejen. Det dækker imidlertid kun delvis erfaringerne på miljøområdet (kun produktrelateret miljølovgivning). Der arbejdes på at udvikle en mere rummelig holdning og vurdering af prioriteterne.

Ikke mindst takket være sine hjælpeprogrammer såsom PHARE og LIFE er EU en af de vigtigste aktører i den multilaterale proces benævnt "Miljø for Europa".

Der indgår nu helt systematisk et miljøelement i samarbejdsaftalerne med alle lande.

Konklusion

Såfremt EU fortsat skal kunne være en troværdig partner, hvis gode tro og engagement kan respekteres overalt, da trænger følgende tre forhold sig på:

- på EU-plan skal man koncentrere sig om de aspekter, hvor fællesskabsaktion kan tilføre størst værdi,
- det skal bevises internationalt, at EU gør alt, hvad man kan inden for egne vægge for at opfylde sine forpligtelser,
- i samarbejde med sine partnerne skal EU bringe internationale miljøhensyn tilbage på den politiske dagsorden med henblik på at skabe den offentlige konsensus, der er nødvendig for at komme videre.

Disse tre væsentlige forhold fører frem til nogle meget konkrete retningsvisere for handling.

Internationale konventioner og institutioner

Et forenet EU har været en stor drivkraft, der har presset på for at få de konventioner, der blev indgået i Rio og i kraft af andre internationale aftaler, gennemført i fuld udstrækning og for at strømline og effektivisere de internationale institutioner, der har med bæredygtig udvikling at gøre. På et tidspunkt, hvor visse andre I-lande er mindre aktive på den internationale arena, er det vigtigt for EU at fortsætte med at spille en hovedrolle og være naturlig samtalepartner for U-landene og overgangsøkonomierne. EU skal overveje at udarbejde en koordineret indsats for at støtte udviklingslandene, så de kan opfylde deres forpligtelser i henhold til de internationale konventioner. Der skal især lægges vægt på aktiv opfølgning på internationale forpligtelser, og kun gennem en koordineret indsats mellem Kommissionen og medlemsstaterne kan den europæiske stemme blive hørt og forstået af vore internationale partnere. EU skal her spille en væsentlig rolle i kraft af sine egne interne erfaringer med at udvikle et juridisk bindende kompleks af instrumenter. EU bør føre an i bestræbelserne for at styrke kravene for håndhævelse og mægling, når internationale aftaler skal revideres.

På det sidste CSD-møde blev beviset for den politiske vilje til at gøre fremskridt tydelig, især på skovområdet.
- EU er nødt til at forberede sin stillingtagen meget grundigt til den vigtige revisionssamling i 1997. På lignende måde skal EU fortsætte sin støtte til UNEP for at koncentrere sig om aktiviteter, som gør det muligt at overvåge det globale miljøs tilstand og virke som katalysator for hensigtsmæssige aktioner for at forbedre det.

For at påvise og styrke forbindelsen med sin interne politik, bør EU overveje at udarbejde en meddelelse angående gennemførelsen af Agenda 21 i EU's egne politikker. Det vil være nødvendigt med en tæt opfølgning på IGC, især hvad angår en styrkelse af koordineringen i forholdet til CFSP og betydningen for forhandlingerne om international bæredygtig udvikling.

Hjælp og samarbejde

Der er udrettet meget siden Rio-konferencen i bestræbelserne på at gøre alle EU's hjælpeprogrammer mere imødekommende over for miljøet og øge den andel af støtten, der blive brugt på miljømålsætningerne. Skal EU-støtten blive betydeligt grønnere, afhænger det både af modtagernes synspunkter og af en styrkelse af de menneskelige ressourcer.

Det er dog vigtigt med yderligere forbedringer. Der er behov for, at offentliggørelsen af den igangværende indsats bliver bedre. Den ovenfor beskrevne overvågning af VVM for støtten til Asien og Latinamerika skal gælde for alle Fællesskabets hjælpeprogrammer, så det bliver nemt at bevise, at VVM har en reel virkning på projekternes omfang og indhold. Al støtte fra Fællesskaberne (inkl. PHARE og TACIS) bør vurderes inden for de følgende tre år for at sikre, at de miljømæssige vurderingssystemer overholdes. EU må have bedre statistikker for den støtte, som

gives på fællesskabs- og medlemsstats-plan, hvis det skal være muligt at måle, i hvor høj grad forpligtelserne overholdes i retning af at øge den andel af støtten, som afsættes til miljøaktiviteter. Det er skuffende, at arbejdet inden for OECD endnu ikke har båret frugt, og det må være en anledning til at undersøge, om EU og medlemsstaterne kan nå frem til en intern aftale om passende definitioner.

Konsensus om det uhensigtsmæssige i at beskære støtteprogrammerne forudsætter, at offentligheden overbevises om, at pengene er godt givet ud, og at en bæredygtig udvikling er vigtig både for giver- og modtagerlandene. Betydningen for Fællesskabets støtteprogrammer er beskrevet ovenfor. Unionen bør ideelt set forpligte sig til at opfylde målet om 0,7% inden 2000/2005.

Via enighed kan der gøres mere

Hvis offentligheden skal overbevises om, at der skal afsættes ressourcer, så der kan gøres mere for at opfylde forpligtelserne fra Rio-konferencen, så må den også have forståelse for det, der allerede bliver gjort, uanset om vi bevæger os fremad imod en bæredygtig udvikling eller ej. Og offentligheden må forstå det, som vore partnere selv gør for at fremme en bæredygtig udvikling. Ovenfor er der gjort rede for behovet for forbedrede statistikker på EU-plan. Ydermere bør Unionen støtte de bestræbelser, som gøres fra FN's side, for at udvikle indikatorer for bæredygtig udvikling.
Det frivillige indberetningssystem, der er fastlagt af CSD, udgør et almindeligt accepteret redskab til vurdering af gennemførelsen af Agenda 21 i forskellige typer lande. Men ikke alle lande har afleveret indberetninger. EU bør inkludere Agenda 21-processen i miljødialogen med sine partnere i Central- og Østeuropa og ved Middelhavet, hvilket vil omfatte støtte til indberetning til CSD.

Globale temaer - inklusive ressourcer

Et centralt tema for de næste to år vil være fornyelsen af den verdensomspændende miljøfacilitet, som er EU's foretrukne mulighed til finansiering af konventionerne for klimaændringer og arternes mangfoldighed, som støtter økonomier under omstilling inden for rammerne af Montreal-protokollen, og som sandsynligvis også vil bidrage til at finansiere visse dele af den verdensomspændende aktionsplan for havene. Unionen skal udvikle en strategi for fornyelsen af den verdensomspændende miljøfacilitet samt for nye finansieringskilder, som eventuelt kan supplere de knappe offentlige kilder.

Unionen skal endvidere fokusere på Kina og Indien i forbindelse med de globale klimaændringer og ødelæggelsen af ozonlaget, eftersom disse lande alene kan gøre Europas indsats værdiløs.

Der er et behov for at sætte ind over for et nyt globalt tema: havene (i andre henseender end de fiskerimæssige). Udover den tilstundende Washington-konference, som afholdes på basis af ideen om, at der er visse globale problemer, som udelukkende kan løses gennem en global aktionsplan (som supplement til den hidtidige regionale indsats), som rummes inden for FN's havrettigheder ("UN Law of the Sea"), da er de havrelaterede dele af GEF- og CSD-processen det eneste, som vil medvirke til at fastholde verdens have på den internationale dagsorden. Af denne årsag må Unionen påbegynde en strategiudvikling for verdens have.

Regionalt samarbejde

De nuværende omstændigheder udgør en ideel anledning til at bygge videre på Unionens evne til at indtage en regional og strategisk holdning. Den nylige revision af Lomé-konventionen, den fornyede flerårige støttepakke til Asien og Latinamerika i 1996, den gradvise udvikling af en før-tiltrædelsesstrategi for de associerede central- og østeuropæiske lande samt udbyggelsen af dialogen mellem EU og Middelhavsregionen gør den kommende periode til en ideel anledning til at se på mulighederne for at anvende Unionens bestående instrumenter for at lægge større vægt på at takle grænseoverskridende miljøproblemer. Den strategiske indgangsvinkel bør også inkludere metoder til at integrere miljøområder i andre former for bilateralt samarbejde. Hovedvægten bør lægges på de central- og østeuropæiske og de nye selvstændige stater samt Middelhavsregionen, som er vore nærmeste naboer.

Central- og Østeuropa

I lyset af den enorme miljøudfordring, som Central- og Østeuropa står overfor sammen med de nye uafhængige stater i det tidligere Sovjetunionen samt den nye politiske dimension, der er et resultat af før-tiltrædelsesstrategien for de associerede central- og østeuropæiske lande, er den videre udvikling og gennemførelsen af en effektiv og virkningsfuld ramme og instrumenter til miljøsamarbejde med disse lande af samme betydning som tidligere. De bestående bestanddele af denne ramme skal vurderes påny i lyset af de indhentede erfaringer, de bør styrkes, og frem for alt bør de koordineres, så de udgør en overordnet sammenhængende indgangsvinkel.

Arbejdet vil fokusere på oprettelsen og gennemførelsen af en omfattende før-tiltrædelsesstrategi for miljøet i de associerede central- og østeuropæiske lande. Dette vil omfatte en udvikling af rådgivning og oprettelse af teknisk bistand til gradvis og effektiv gennemførelse af de associerede central- og østeuropæiske landes miljølovgivning. Dette forudsætter en snæver dialog med de berørte central- og østeuropæiske lande og en fælles indsats mellem Fællesskabet og de enkelte medlemsstater for at definere de væsentligste temaer og en tilgang, som koncentreres om en effektiv gennemførelse af miljølovgivningen.

Dette er nødt til at ske samtidig med den multilaterale proces "Miljø for Europa", der forfølger det overordnede mål: hvordan kan Europas miljø bedst beskyttes og fremmes, hvordan kan ressourcerne bedst udnyttes, og hvordan undgås overlapning af indsatsen.

Miljøet vil fortsat være et højtprioriteret tema for PHARE, idet der bygges videre på de indhøstede erfaringer fra programmet. - Den nye TACIS-forordning, som får virkning fra 1996, burde kunne styrke de miljømæssige hensyn. Udover de 5% LIFE-ressourcer, som er afsat til Østersølandene og Middelhavsregionen, vil åbningen af LIFE-programmet for de associerede central- og østeuropæiske lande give særlige finansieringsmuligheder.

I tilgift til den tekniske støtte, som ydes under PHARE-programmet, bør der også lægges vægt på en renere industriproduktion i den offentlige og den private sektor - inklusive øget information om anvendt teknologi, de miljømæssige værktøjer, teknisk bistand, demonstrationsprojekter og efteruddannelse.

Samarbejdet med de nye selvstændige stater bør udvikles yderligere, og øget indsats, større kapacitet og teknisk bistand er især nødvendig i samarbejdet med Rusland for at fremme sunde miljøpolitikker. Koordinering og støtte i forbindelse med regionale tiltag som f.eks. i forbindelse med miljøproblemer i og omkring Østersøen, skal vises særlig opmærksomhed.

Et horisontalt element, der skal lægges særlig vægt på, er, at offentligheden skal involveres og have adgang til miljøoplysninger.

Middelhavet

Den indbyrdes afhængighed mellem miljøet i EU og landene omkring Middelhavet fordrer en regional holdning og større samarbejde samt et bedre samarbejde under multilaterale programmer både inden for rammerne af EU og de relevante internationale organisationer.

Samtidig med at der bygges på de målsætninger og strukturer, der er opstillet inden for rammerne af Barcelona-konventionen og handlingsplanen for Middelhavsområdet, skal effektiviteten og synligheden af handling på dette område øges. Mhp. at supplere disse tiltag bør EU etablere en prioriteret handlingsplan på kort og længere sigt for at koncentrere den økonomiske støtte og tilvejebringe en overvågningsmekanisme for planens gennemførelse, især en permanent dialog med partnerne i Middelhavsområdet. Som en langsigtet forberedelse skal denne plan bakkes op af handling mht. uddannelse, undervisning, oprettelse af netværk og indsamling af miljødata, og der skal ydes hjælp ved tilrettelæggelsen af de rette rammer for miljølovgivningen.

Handel og miljø

Som et område, der falder ind under Fællesskabets kompetence, er handel og miljø helt klart en prioritet, hvor handling på EU-plan er vigtig.

Integreringen af handels- og miljøpolitikken er en grundlæggende nødvendighed for at sikre, at de positive virkninger af handelsliberaliseringen bliver fuldt realiseret. Mhp. at få handel og miljø til gensidigt at støtte hinanden er det nødvendigt at opbygge en bedre dialog mellem de to ekspertgrupper på nationalt plan, EU-plan samt i alle internationale forsamlinger, navnlig WTO-CTE. Det er også nødvendigt for Fællesskabet aktivt at tage del i arbejdet inden for de relevante forsamlinger mhp. at supplere det arbejde, der gøres i CTE, dvs. CSD, UNEP, UNCTAD og OECD.

Inden for CTE skal Fællesskabet stræbe efter at gøre sit arbejde resultatorienteret og altid holde en afbalanceret kurs. Der skal desuden lægges vægt på behovet for at øge gennemsigtigheden over for ikke-statslige aktører, og samarbejdsrelationerne med andre internationale organisationer skal bedres.

Udtrykt operationelt skal arbejdet dreje sig som om følgende prioriteter:

- Miljøforanstaltningerne skal udformes således, at de samtidig med at de tager særlige hensyn til udviklingslandenes særlige behov også respekterer handelsprincipperne. Brugen af protektionistiske handelsforanstaltninger skal undgås, og der skal være større gennemsigtighed i forbindelse med fastlæggelsen og gennemførelsen af foranstaltninger for det hjemlige miljø, som evt. indvirker på handlen.

- Mhp. at løse de globale og grænseoverskridende miljøproblemer og etablere mekanismer, således at man undgår risikoen for, at der inden for WTO gøres indsigelse mod handelsbestemmelserne i de multilaterale miljøaftaler, skal de multilaterale løsninger opprioriteres.

- Den internationale handels virkning på miljøet skal vurderes, og der skal udvikles mekanismer mhp. at internalisere miljøomkostningerne i international samhandel,

- Fællesskabet skal fortsat holde fast ved en "kollektiv fortolkning" af GATT-aftalens artikel XX, når man skal fastlægge de betingelser, hvorunder handelsforanstaltninger i overensstemmelse med multilaterale miljøaftaler kan afvige fra forpligtelserne i GATT/WTO-bestemmelserne.

- Der skal udvikles instrumenter mhp. at håndtere miljøforanstaltningernes potentielle virkning på den internationale konkurrenceevne. F.eks. skal det overvejes om grænsebeskatning kan afpasses efter miljøafgifterne.

BILAG 1

SAMMENLIGNING AF AGENDA 21 OG Det 5. miljøhandlingsprogram

Agenda 21 **(vedtaget i juni 1992)**	**Det 5. miljøhandlingsprogram** **(vedtaget af Europakommissionen den 18. marts 1992, godkendt af Europa-Parlamentet og Ministerrådet ultimo 1992)**
Dækningsområde FN og organisationens medlemslande	Dækningsområde EU og dens medlemsstater
Verden og nord/syd	Europæiske politikker
Lov ikke-bindende ramme: politisk forpligtelse på højeste niveau frem til det 21. århundrede, der hver især skal gælde på eget plan og inden for egne midler	Lov ramme af miljø- og andre politikker for perioden 1993-2000, gældende for europæiske og nationale politikker, i tråd med subsidiaritet
Struktur et 700-siders dokument opdelt i 4 afsnit, hver især inddelt i kapitler: - horisontale aspekter - temaer - hovedgrupper - metoder kapitlerne indeholder: - aktionsprincipper - målsætninger - aktiviteter - midler til gennemførelse, bl.a. økonomiske omkostning	Struktur et 100-siders dokument opdelt i 3 dele, hver især inddelt i kapitler: Del I: Fællesskabet Del II: Den bredere internationale arena Del III:Opfølgning Som bilag: Situationsrapport for miljøet kapitlerne indeholder: - langsigtede målsætninger - målsætninger frem til år 2000 - konkrete aktioner - aktører
Afsnit I: den økonomiske og sociale dimension: handel, fattigdom, forbrugsmønster, demografi, bosættelser, sundhed, integrering i beslutningsprocessen	Del I bl.a. omhandlende Kapitel 5: temaer Kapitel 7: større udvalg af instrumenter

Afsnit II: bevarelse og forvaltning af udviklingsressourcerne	Kapitel 5: planens temaer og mål Kapitel 6: håndtering af ulykker og risici
14 temaer: atmosfære (klima osv.) arealforvaltning ørkendannelse bjerge landbrugsudvikling biologisk mangfoldighed bioteknologi have og kystområder vandressourcer giftige kemikalier farligt affald fast affald, spildevand radioaktivt affald	7 miljøtemaer: klima forsuring og luftens kvalitet natur og artsmangfoldighed vandforvaltning bymiljø og støj kystområder affaldshåndtering 3 risikotemaer: industrirelaterede risici (kemikalier, bioteknologi, brug af dyr) nuklear sikkerhed og stråling (bl.a. atomaffald) civilbeskyttelse og miljøkatastrofer
ingen integrering efter sektor sektorerne er til dels omfattet af temaerne ovf., f.eks.: energi og transport i atmosfæren (CO_2-aspekter), turisme i kystområderne, landbruget inde i udvikling, ørkendannelse, arealforvaltning, bioteknologi, industri inden for bioteknologien, giftige kemikalier og affald	Kapitel 4: 5 målsektorer: industri energi transport landbrug og skovbrug turisme
Afsnit III styrkelse af de større gruppers rolle: kvinder, børn og unge, indfødte befolkningsgrupper, NGO'ere, lokale myndigheder, arbejdstagere og fagforeninger, handel og industri, det videnskabelige og tekniske samfund, landmænd	Kapitel 3 aktørerne: offentlige myndigheder (alle niveauer) offentlige og private virksomheder (målgrupper i kapitel 4) offentligheden i almindelighed (forbruger, arbejder, NGO'ere osv.)

Afsnit IV midler til gennemførelse: forskning i bæredygtig udviklingssamarbejde og overførsel af teknologi - styrkelse af kapacitetsopbygning i udviklingslandene - oplysning som beslutningsgrundlag - uddannelse, offentlig bevidsthed og oplæring - økonomiske ressourcer og mekanismer institutionelle foranstaltninger - CSD og samarbejdsudvalg bestående af generalsekretærer på højt niveau - UNEP, UNDP, UNCTAD, UNSO - regionalt plan - nationalt plan: nationale indberetninger og nationale koordineringsmekanismer - de finansielle institutioners rolle - bidrag og støtte-NGO'ere	Kapitel 7 større udvalg af instrumenter forbedrede miljødata videnskabelig forskning og teknologisk udvikling sektor- og fysisk planlægning økonomisk holdning: rigtig prisfastsættelse folkeoplysning og undervisning faglig uddannelse finansielle støttemekanismer Kapitel 8 subsidiaritet og fælles ansvar Kapitel 9 gennemførelse og håndhævelse af programmet inden for EU -Det Miljøpolitiske Udvalg (medlemsstaternes generalsekretærer for miljø plus Kommissionen) - Samarbejdsudvalget - Gennemførelsesnetværk - nationalt og regionalt plan
jvf. Afsnit II temaer Afsnit IV midler til gennemførelse	Del II: EU's rolle på den bredere internationale scene: Global sammenhæng: klima, ozon, artsmangfoldighed, skovene, informeret samtykke, kemiske produkter, affaldsstrømme, regionale have og internationale vandveje; økonomiske ressourcer, Lomé, udviklingslandene, ALA-landene. Målsætning: teknologisk samarbejde (energieffektivitet, vedvarende energikilder, jordbundens nedbrydelse, skove, ørkendannelse, ferskvand); at tage miljøhensyn i EU-finansierede projekter, styrkelse af UNEP via et internationalt netværk af miljøagenturer; udvikling af mekanismer til sikring af en bedre anvendelse af international ret Regional sammenhæng: Central- og Østeuropa: PHARE- og TACIS-programmerne Middelhavslandene (Nicosia-chartret)

BILAG 2

TABELLER OVER EU'S OG MEDLEMSSTATERNES AKTIVITETER

Tabeller over EU's og medlemsstaternes aktiviteter

INDHOLDSFORTEGNELSE

750

Indledning

Tabellerne på de følgende sider rummer oplysninger om de resultater, der er nået under det 5. miljøhandlingsprogram på EU-plan og især på medlemsstatsplan. Tabellerne er udfærdiget på baggrund af bidrag modtaget fra medlemsstaterne og fra Kommissionens tjenestegrene. Oplysningerne om de enkelte lande er begrænsede på grund af manglende eller forsinket indsendelse. På grund af den begrænsede plads, der er til rådighed for situationsrapporten, kan tabellerne ikke vise en omfattende fortegnelse over foranstaltninger. Formålet med at udarbejde disse tabeller har været at give en selektiv oversigt over de initiativer, der er taget på EU- og medlemsstatsplan i forbindelse med de pågældende vejledende foranstaltninger/instrumenter i tabellerne i det 5. miljøhandlingsprogram, der desuden kan tjene som inspirationskilde.

Tabellerne rummer oplysninger om de foranstaltninger og instrumenter, der er anført i tabellerne i det 5. miljøhandlingsprogram, og de følger opbygningen af disse tabeller så nært som muligt. De adskiller sig fra de pågældende tabeller på følgende punkter:

Det 5. miljøhandlingsprogram (5mhp) særskilte kolonner for målsætninger, mål, instrumenter og foranstaltninger er blevet slået sammen i en enkelt kolonne. Almindeligvis er de overordnede målsætninger i 5mhp anført med fede typer og blokbogstaver, de konkrete mål med fede typer, og foranstaltningerne med almindelige typer. Cellerne i tabellerne er mere eller mindre detaljerede afhængig af kvaliteten og sammenligneligheden af de oplysninger, der er modtaget fra medlemsstaterne og Kommissionens tjenestegrene.

Der er ikke medtaget tabeller over risikohåndtering og internationale miljøspørgsmål, da langt de fleste foranstaltninger i de pågældende tabeller i 5mhp kan tilskrives EF. De resultater, der til dato er nået på disse områder, er blevet sammenfattet i selve situationsrapporten, se kapitel 5 og 7.

SEKTORER

ENERGI

MAL/MÅL INDTIL 2000/Foranstaltninger	TIDSHORISONT	HOVEDAKTØRER	ØVRIGE AKTØRER	RESULTATER
Bevidstgørelse og incitamenter rettet mod bæredygtig energianvendelse og ændret adfærd				
Oplysning, uddannelse og oplæring af slutbrugere	1993 ->	MS	E F + Offentligheden + Energisektor	Oprettelse af et netværk til udveksling af oplysninger til brug for forbrugere, dokumenttion, workshops m.v. (EU). Omfattende kampagner kørt af elforsyningsselskaberne; organisering af grupper med indflydelse på effektivisering af husholdningsmaskier; oploring af salgspersonale; informative el-regninger; ordninger for tidlig skrotning af gamle husholdningsmaskiner (DK). Etablering af oplysningsprogrammer for energieffektivitet/-bevaring (NL, FIN, UK). Offentlig energikampagne (UK). Energisparecentre (FIN). Oplysnings- og uddannelsesprogrammer om rationel energianvendelse (arkitekter, ingeniører, teknikere, håndværkere), fremme af virksomhedsrådgivning, energieffektivitet som en bestanddel af faglig oplæring (D + IT). Lovgivning om fremme af varmeberegning efter energiforbrug (A). Minitel-informationstjeneste om energibesparelse, navnlig inden for transport og byggeri; fremme af lavenergipærer (IT + F). Effektivitetskampagner kørt af energisparecenter (P). Offentlige kampagner; oprettelse af energicenter (IRL).
Aftaler med industrien om rationel energianvendelse	løbende	MS	Industri og EF	Udarbejdelse af frivillige aftaler om maskiner og frivillig energimærkning; program for effektiv energianvendelse i computerudstyr (EU). Aftale at om kraftværkerne inden år 2000 skal anvende 1,2 mio. tons halm og 0,2 mio. flis om året; energioversigter og -analyse skal gøre erhvervsmæssig anvendelse af nye teknologier mulig. Frivillige aftaler mellem stat og industri om energibevarelse (DK, FIN, NL). Økonomisk støtte fra energi-/varmeleverandører til forbrugerne til skift til fjernvarme/naturgas (DK). Statsstøtteordninger til fremme af effektivitet (NL, UK). Gasunie Miljøplan - anbefalinger til industrien om begrænsning af energiforbruget i industriprocesserm (NL). Sektoraftaler om rationel energianvendelse inden for jern og stål, jernfri metallurgi, papirmasse (F). Subsidier til energirevision og investering i effektivisering i firmaer, der opstiller effektivitetsmål; indførelse af metoder til energiafregning for vejtransportindustrien (P). Obligatorisk energirevision hos storforbrugere; pilotprojekter vedr. rationel energianvendelse eller alternative kilder (L). Energimedarbejdere i større private foretagender IT)
Implicerede aktørers vedtagelse af adfærdskodeks	løbende	Energisektor	MS + Industri + EF	Kampagne inden for industrien (Corporate Commitment Campaign) mhp. på bedre energistyring(UK). Frivillige langsigtede aftaler og hensigtserklæringer mhp. et overvågningssystem og energispareplaner for industrien (IT + NL). Rammeaftaler i adskillige regioner om begrænsning af energibehovet.(F).
Økonomiske og skatte- og afgiftsmæssige instrumenter	løbende	EF	MS	Kommissionens forslag til en energi-CO_2-afgift i maj 1992, ændret i marts 1995 (EU). Delvis refusion af CO_2-afgift i energiintensive industrier på grundlag af energirevisioner og -styring; indførelse af en CO_2-afgiftspakke i 1992; subsidier til kulstoffattige brændselstyper, fjernvarme, kraftvarmeværker og energieffektivisering (DK). Udvidelse af CO_2-energiafgiftssystemet, provenuskabende, brændselsafgift, elafgift og omsætningsafgift. Forhøjelse af brændselsafgifterne i 1994 og 1995 med en adskillelse af det skatte/afgiftsmæssige og CO_2/energielementet (FIN). Brændselsafgift på energi- og kulstofindholdet. Skat på småforbrugere undervejs fra og med 1996. Skatte- og afgiftsbegunstigelser og subsidier ydet af staten og energiforsyningssektoren (NL). Fordobling af tilskud i 1994 til boligisolering. Punktafgift på brændsel skal stige med 5% pro anno i faste priser (UK). Skattebegunstigelser inden for boligsektoren (fradrag i skattepligtig indkomst for varmeisolering og forbedring af varmesystemer) (F). Lavere omsætningsafgift på kraftværker, der udnytter affald eller vedvarende energiformer: skattebegunstigelser til investeringer i vedvarende energi (P). Fremme af kraftværkers investeringer i vedvarende energi: skattebegunstigelser til solfangere har medført omfattende vandvarmeanlæg i boliger (GR). Subsidier til pilotprojekter vedr. rationel energianvendelse (L). Nyt afgiftssystem til fremme af energibesparelser og anvendelseaf vedvarende energiformer (IT).
Afskaffelse af restriktive bestemmelser	1993 ->	MS	EF	Afskaffelse af elopvarmning i områder med naturgas eller fjernvarme; repræsentanter for industri og stat telles undersøgelse måder at begrænse brugen af regulerende foranstaltninger og CO_2-emissioner (DK). Vejledning til provinser/kommuner om procedurer for energiaftaler og langsigtede (frivillige) aftaler (NL). Aftaler med industri og kommuner om energibevarelse (FIN). Afgiftsreform (A). Elselskabernes forpligtigelse til at aftage kraft fra uafhængige energiproducenter (kraftvarme, affaldsforbrænding og vedvarende energiformer) (F).
Programmer for rationel energianvendelse				
Gennemførelse af PACE, SAVE og nationale energieffektivitetsprogrammer	løbende	EF	MS + Industri + Energisektor	Introduktion i 1995 af SAVE II-programmet, der skal løbe 1996-2000 (EU). 200 F&U-projekter om energi, bl.a. virksomheder, forskningsinstitutter (FIN). Forbundsregeringens program til begrænsning af CO_2 med foranstaltning der bidrager til at begrænse emissionen af CO_2 og andre drivhusgasser. Fælles forbunds-/delstatsprogram til fremme af kraftvarmeværker (D). Undervisningsprogram (Energy Conservation Education Pack) i samarbejde med SAVE mhp. formidling af vigtige oplysninger til lærere og elever i gymnasieskolerskoler (IRL). Foranstaltninger vedr. uddannelse, oplysning, undervisningsmidler, styringsværktøjer (F). Oprettelse af nationalt agentur (ENEA). 5-årig F&U-plan vedr. energieffektivisering og vedvarende energiformer (IT).
Planlægning af mindste-omkostningsløsning	løbende	EF	MS + Industri + Energi	Udkast til direktiv om integreret ressourceplanlægning under udarbejdelse (EU). Stort projekt vedr. planlægning af mindste-omkostningsløsning under SAVE. Integreret ressourceplanlægning nødvendig ved planlægning af energiforsyningskapaciteten (DK).
Standarder for energieffektivitet for maskiner, produkter og køretøjer	løbende	EF	MS + Industri + Transportsektor	Indførelse af EF-direktiver vedr. husholdningsmaskiners og vandkogeres effektivitet og mærkning (EU). Lov der giver energiministeren beføjelser til at fastlægge effektivitetsnormer (DK). Skrappere teknisk eftersyn af motorkøretøjer. Miljøeftersyn af dieselbiler i 1996 (NL). Ny test af bilers brændstofforbrug (UK). Lovbestemmelse, der kræver oplysning om energiforbrug på køleskabe og frysere (F).
Standarder for energiteknologiens effektivitet	løbende	EF	Industri	
Standarder for bygningsisolering	løbende	MS	Industri + EF	Energistyringsordninger for anvendelse af varme og el i bygninger; obligatorisk energistyring i offentlige bygninger; subsidier til tilsvarende forbedringer; 25% begrænsning i 1995 af nettovarmebehovet via energieffektivitetsforanstaltninger (DK). Mål om at forbedre energieffektiviteten med 23% i perioden 1989-2000. Foranstaltningerne omfatter en blanding af love/incitamenter, dvs. energicertifikater udstedt af forsygningsselskaberne til boliger, der opfylder kravene: byggebekendtgørelse af 1992, der opstiller isoleringskrav, udvidelse af standarder og bestemmelser for energieffektivitet, energiforsyningscentrenes rolle som formidlere af oplysninger og anbefalinger, forslag til skrappere bestemmelser om isolering og effektiv belysning under udarbejdelse (NL). Støtteprogram til nedbringelse af CO_2 i bestående boligmasse i de gamle delstater (D). Højere isoleringsstandarder for nye boliger (IRL), hhv. bygninger i almindelighed (GR). Revision af standarder for varmeisolering af boliger/kontorbygninger; mærkning af boliger med varmeeffektivitet (F). Bestemmelser om energieffektivitet i bygningsreguleringen (UK).
Minimering af methanudslip fra naturgasanlæg	løbende	MS	Energisektor	British Gas stiler mod at reducere udslippet til 2% om året indtil år 2000 (UK). Bekendtgørelse om bortskaffelse af affald omfatter bestemmelser om methan. Nederlandenes sammenslutning af affaldsbehandlingsanlæg gennemfører teknikker til reduktion af methan via reduktion af emission fra gasindvinding fra lossepladser.

152

Beretning om gennemførelsen: Tabeller EU og medlemsstater

Teknologiprogrammer				
Gennemførelse af THERMIE og JOULE	løbende	EF	MS + Industri + Energisektor	EU-støtte til 726 projekter. Fra og med 1995 er JOULE/THERMIE en del af det 4. F&U-rammeprogram (EU). Offentliggørelse af program med Rådgivning om programmer fås hos de pågældende ministerier (NL-NOVEM, UK-DTI). Energiforskningsprogram under BMBF (D).
F&U i nye energiteknologier og fremme og anvendelse af disse teknologier	løbende	EF	MS + Industri + Energisektor	F&U i teknologier til energiomdannelse ved forbrænding og forgasning samt teknologier til vind-/solenergiforsyning (FIN). F&U i batteriegenskaber til elektriske køretøjer (F).
F&U i vedvarende eneregikilder (dvs. biomasse)	løbende	EF	MS + Industri + Energi-sektor	Handlingsprogrammer til fremme af brugen af biomasseenergi og F&U-arbejde (IT, FIN, NL).
Fremmende program				
ALTENER: Fremme af vedvarende energi-/pilotprojekter samt standardisering	1993 ->	EF	MS + Industri + Energisektor	De støttede pilotprojekter omfatter infrastrukturer til uddannelse og oplysning, forsøgskampagner for biobrændselstyper m.v.. Mandater til CEN/CENELEC inden for solvarme-, solcelle- og vindenergi (EU). Planer til sikring af større udnyttelse af vedvarende energikilder (NL, UK). Program til fremme af bioenergi (1994) mhp. at forøge anvendelsen af bioenergi med 25% inden 2005 (FIN). Målet for år 2000 er at skifte 3% af det samlede nationale energiforbrug over til vedvarende energi. Foranstaltningerne omfatter F&U, subsidier til fremme af vindenergi, forbrænding med energiindvinding, solenergi, varmepumper, dannelse af biogas, oplagring af vandkraft (NL). Udvikling inden for geotermisk energi og bedring af træforbrændingsegenskaberne (F). Støtteprogrammer mhp. bestemmelser om nuværende fødevarer, økonomisk støtte, rentetilskud hurtig afskrivning (D). Operationelt program 1994-1999: målsætninger vedr. vedvarende energiformer (IRL). Fond til fremme af systemer baseret på vedvarende energi (IT).
Programmer for nuklear sikkerhed				
Undersøgelse af sikkerheden og affaldsproblemet med kernekraft	løbende	EF	M S + Energisektor	Fællesskabsstrategi for håndtering af radioaktivt affald vedtaget i 1994 (EU).

TRANSPORT

MÅL/MÅL INDTIL 2000/FORANSTALTNINGER	TIDSHORISONT	HOVEDAKTØRER	ØVRIGE AKTØRER	RESULTATER
A. INFRASTRUKTUR				
Fysisk planlægning				
VVM	2000	MS	LM	Særlig undersøgelse (1992) mhp. revision af Bygge- og Anlægsloven, ændringer (1992) med krav om VVM, regeringskommission og foranstaltninger til nedbringelse af klimagasser fra transport (1993), pilotundersøgelse (1993) af langsigtet bæredygtigt transportsystem (S). 1994 planlægningsvejledning for lokale myndigheder omhandlende integrering af arealanvendelse og transport i begænsningen af rejsebehovet, vejledning i god adfærd ved miljøvurderingen af byggemodningsplaner (1993), offentliggørelse af forbedrede retningslinjer for VVM til enkelte vejordninger (UK). Krav om at tage miljøhensyn ved planlægning af veje, arealanvendelse og egnsudvikling. VVM ved transportprojekter (D). Vægt på modernisering af offentlig nærtrafik (bl.a. sporvogne) og dermed beslægtede foranstaltninger inkl. særskilte buskorridorer (F). Ændring af vejføring som følge af resulteterne i en VVM (P).
Investeringer i infrastruktur: nærtrafik, omladningsfaciliteter, forbedring af jernbanetjenester, godstransport, flod- og kanalskibsfart/søfart				
Strukturfonde	1995	MS	LM – EF	Ikrafttrædelse af nye forordninger. Udarbejdelse af TEN-transportprojekter. I øjeblikket er 35% koncentreret på jernbane- og kombineret transport (EU). Beretninger om bymiljø, regionaltrafik og miljøanalyser (S). Etablering af motorvejsagentur til styring og forbedring af det nationale vejnet, oprettelse af "Railtrack" til styring af jernbanenettet, øget finansiering/tilskud til jernbane-/vandtransport, tilskyndelse til lokalmyndigheder til at udvikle strategiske multimodale foranstaltninger (UK). Udkast til transportsystemplanlægning på forbundsplan til afprøvning og prioritering af planlagte infrastrukturprojekter. Byggeprogram for ny jernbane og fremme af kombineret vej- skib-/jernbanetransport (A). Regeringens hvidbog om transport- og trafikplanen "Traffic 2005", fremlagt i december 1993, etablering af nye prioriteter for vej-, luft-, og nærtrafik og fremme af jernbane og søfart (DK). Koncentration om eltransport mhp. minimering af brugen af fossilt brændstof (tog i stedet for fly og biler i forbindelse med rejser fra byområde til byområde) (F). Flytning af investeringer til jernbane og forbedring af dennes konkurrencesituation (P). Tværministerielt udvalg til udvikling af multimodalt transportnetværk (IT).
Infrastrukturgebyrer				
Vejskatter og forskellige former for vejafgifter	1993	MS	EF	Direktiver om mindstesatser for årlige afgifter på lastbiler og om maksimale vejinfrastrukturafgifter (EU). Forpligtelse til at hæve brændstofafgiften med 5% pro anno – langsigtet mål om at bilbeskatningen skal afspejle de videre omkostninger (UK). Almindelig vejafgift baseret på bilens vægt og brændstoftype. Betalingssystem for kørsel i myldretiden skal indføres i den bymæssige bebyggelse Randstad (NL). Undersøgelse af fastsættelen af priser/afgifter på vejene. Undersøgelse af "Ökobonus". Kraftig reduktion i afgiften på tung vejtransport efter EU-tiltrædelse (A). Forsøgsvise forskelle i afgiftssatserne i byområder (F). Vejafgifter på bestemte tidspunkter af dagen (L).
B. KØRETØJER OG BRÆNDSTOFFER				
Løbende teknisk forbedring af køretøjer: **udstødning og støjemission, brædstofforbrug, ydelse og bortskaffelse**				
F&U	inden 1995	Industri	EF	Vedtagelse af F&U-program (Rådets beslutning 94/914/EØF). BRITE-programmet: lavvægtskøretøjer, bedre forbrændingsmotorer (EU). Fremme af gasdrevne erhvervskøretøjer. Fremme af forskningen i alternative brændstoffer, i støjbekæmpelsesteknikker og anvendelsen af telematik i trafikken. Den tyske bilindustris forslag om at begrænse brændstofforbruget på nye bilmodeller senest år 2005 som en del af det tyske "CO_2-Sofortprogram" (D). Program vedr. energidiversifisering (biobrændsel, naturgas) (F). Eldrevne biler (L). Opfordring til industrien om at udvikle elbusser og -biler (IT).

Forordning	2000	EF	MS	Nye standarder for lette vare- hhv. personbiler (Rådets forordning 94/12/EØF). Opstilling af et autoolieprogram i samarbejde med industrien om standarder for år 2000 (EU). De fleste nyindregistrede køretøjer udstyret med tre-vejs katalysatorer siden 1993 på grundlag af direktiv 91/441/EF (EU). Trevejskatalysatorer påbudt siden primo 1993 (FIN, UK, NL). Katalysatorer obligatoriske siden 1987. Skrappe standarder for emission fra lastbiler siden 1991. Grænser for brændstofforbrug (A). I 1993 mere end 50% lavemissionskøretøjer (D). Indførelse af kontrolkort for udstødningen for alle motorkøretøjer (GR, BL, B, IT).
Bilsyn	inden 1998	MS	EF	Indføring af årligt bileftersyn til emissionskontrol foretaget under kørsel. Obligatorisk for katalysatorer 1/1/96 (UK). Emissionskontrol for biler og lastbiler. Indførelse af markkontrol (D). Årlig kontrol af udstødningen (GR).
Genanvendelse af dele	2000	Industri		Projekt mhp. prioriterede affaldsstrømme ved stlutningen af køretøjers levetid (EU). Bil- og dækindustrien: frivillige aftaler om genvinding og genavendelse ifølge producentansvar (UK). Udkast til direktiv om skrotbiler. Bilindustriens frivillige forpligtelsesaftaler (D).
Skatte- og afgiftsmæssige incitamenter	2000	MS	EF	Direktiver om skatte- og afgiftsmæssig behandling af transportvirksomhed, mindstesatser for benzin og dieselolie mindre end blyfri benzin (EU). Revision af punktafgift på biler, afgiftsdifferentiering mellem blyholdig og blyfri brændstof, forøgelse af forbrugsafgift på brændstof (UK). Beskatning af lastbiler på basis af emission (D). Skrotningspræmie for skrotning af gamle biler, finansieret via forhøjelse af benzinafgiften (DK); skattebegyindstigelse ved køb af nye biler ved skrotning af biler med gammel teknologi; ordninger der tilskynder til installation af katalysatorer og til modernisering af taxafåden (GR). Bilafgift tilpasset motorstørrelse og emissionsgrænse; tilskyndelser til skrotning af biler, der er mere end 10 år gamle (L).
Brændstofsammensætning og -forbrug; alternative brændstoftyper; renere brændstoffer. **Ved år 2000 bruges udelukkende blyfri benzin**				
F&U	inden 1995	Industri	EF	
Skatte- og afgiftsbegunstigelse	2000	MS	EF	
Forordning	1995	EF	MS	Direktiv om svovlindhold i dieselbrændstof (93/12/EØF). Fremlæggelse i 1995 af rammedirektiv om svovlindholdet i forskellige flydende brændstoftyper (EU). Forbud mod bly i almindelig benzin siden 1985, i superbenzin siden 1993 (A). Indførelse af ny benzintype (FIN). Støtte til forsøg med alternative brændstoffer bl.a. naturgasbusser, svovlindholdet i dieselolie reduceret fra 0,3 til 0,05% i forhold til vægten fra 1.10.1996, og lavere flytgithed for alle typer benzin (UK). Lov om brændstofs kvalitet: indførelse af diesel med lavt svovlindhold (0,05% i forhold til vægten fra 1.10.1996) (D). Busser med flydende gas i Wien, forsøg med elektriske køretøjer. Indhold af svovl i benzin 0,05% i forhold til vægt fra 1990, diesel maks. 0,05% i forhold til vægten fra og med 1995; benzen, maks. 3% i forhold til kubikindholdet fra og med 1.5.1995; der tilstræbes 1% i forhold til kubikindholdet. Systemer til opfangning af dampe fra tankbiler og benzinstationer (A).
C. FORBRUGERADFÆRD				
Oplysning og uddannelse af chauffører i rationel anvendelse af bilen				
Kampagner i medierne, fartgrænser og andre fysiske indskrænkninger	løbende	LM/MS	EF + NGO	Kurser i energieffektiv og miljøvenlig kørsel; bilistsammenslutningerne tilskyndet til at udarbejde aftaler (DK). Program til begrænsning af de uheldige følger af transport (FIN). Indførelse og håndhævelse af fartgrænser. Oplysningskapagner om valg af bil, dens anvendelse og vedligeholdelse mhp. at begrænse brændstofforbruget (FIN, NL, UK). Fartkameraer på nogleruter (NL, UK). Adfærdskodeks i forbindelse med bilreklamer. Oplysningskampagne om offentlig transport som alternativ til brug af bilen. Transportstrategier for arbejdere, samkørsel og bedre bestemmelser for cyklister. Målrettede oplysninger om trafikkens virkning på miljøet (D). Fartgrænser på lastbiler og busser fra og med 1994 (A – NL). Forbud mod natkørsel i køretøjer med høj støjemission fra og med 1995. "Børn i trafikken-kampagner" (1994); "offentligt transportår" (1992); "fodgængerår" (1992) (A). Reklamebus for kørselssikkerheden/energibesparende kørsel; lavhastighedszoner i bymidterne (30 km/t-zoner) (F). Kampagner i byerne med hjælp fra bilindustrien (IT)
Forbedring af offentlige/kollektive transportmidler				
Investeringer, planter for arealanvendelse	2000	LM/MS	E F + Trafikmyn-digheder	Støtte fra Strukturfondene (EU). Styrkelse af jernbanesystemet, europæisk net af højhastighedstog; oprettelse af center til at støtte forsøg med alternative offentlige transportydelser uden for regionalcentrene og til at føre miljøhandlingsplaner ud i livet (DK). Konkurrence/kommercialisering af den offentlige transport. 40% af midlerne til transport anvendes på offentlig transport via investeringer i Londons transportsystem, prioriterede busstrækninger, politikker for arealanvendelse (UK). Investeringsstøtte på forbundsplan, kommunale trafikkoncepter (trafikfrie bymidter, trafikdæmpning) (D). Forbedring af den offentlige transport, innovative busssystemer i småbyerne og oprettelse af trafikselskaber. Investeringsprogram "ny jernbane". Lavgulvssporvogne (A). Dublins kollektive transport får samme prioritet som veje i udbygningsplanerne (IRL). Metro- og sporvognsnet i storbyer og mellemstore byer skal forbedre udbudet af offentlig transportmuligheder (F). Nyt metronet i Athen (GR); udvidelse af det offentlige transportnet ud over nationale grænser; subsidier for at nedbringe de offentlige transporttakster (L). Trafikstyringsplaner i byerne "parker-og-kør" (IT)
Trafikbegrænsning i byerne				
Afgifter, høje parkeringsafgifter	inden 1995	LM	MS	Indførelse af parkeringsafgifter i større byer (FIN, NL). Den anden trafikstrukturplan: politikker for placering, parkering og arealanvendelse og alternativer til brugen af bilen (NL). Nye bemærkninger til vejledning i planlægningspolitik mhp. integrering af arealanvendelse, transport og en begrænsning af rejsebehovet (UK). Forhøjelse af brændstofafgift for offentlig transport på 50 Groschen/l. Trafikdæmpende foranstaltninger og parkeringsafgifter i mange kommuner. Udvidelse og oprettelse af fodgængerzoner og cykelstiner (A). Oprettelse af fodgængerzoner i Lissabon (P), og Athen (GR). Begrænsning af trafikken i Firenze og Genua (I).
Udvikling af økonomiske og skatte- og afgiftsmæssige incitamenter				
Samkørsel, f.eks. positiv diskriminering (lavere takster) til fordel for personer der kører sammen	inden 1995	Afgiftsselskaber	Offentligheden	Trafikstrategi for arbejdstagere - samkørsel og kollektive aftaler (NL). Progressiv reduktion i fordelene for firmabiler (UK). "Wegstreckenpauschale" (betaling en gang for alle) i skatteloven (D). Samkørsel i visse kommuner (A). Fremme af samkørsel (L).
Udviklingafinteraktivekommunikationsinfrastrukturer				
Overvågnings-/sporingssystemer, elektronisk hjem, videokonferencer	løbende	Industri	MS + EF	Program for anvendelse af telematik (EU). Overvågnings- og sporingssystemer anvendt på veje og/eller vandveje (FIN, NL). Industriel F&U i interaktive systemer, bilistinformationssystemer, variable skiltningssystemer, og businformationer i sand tid. Statsstøttet forskning i hvordan telearbejde kan bidrage til løsning af miljøproblemer (UK). Tilskyndelse til brug af biomasseenergi via handlingsplaner og F&U (FIN, NL, IT). Fremme af moderne kommunikationsteknologi (D, IT). Udvikling af interaktive kommunikationsinfrastrukturer (P).

MÅL/MÅL INDTIL 2000/FORANSTALTNINGER	TIDSHORISONT	HOVEDAKTØR	ØVRIGE AKTØRER	RESULTATER
OPRETHOLDELSE AF DE GRUNDLÆGGENDE NATURLIGE PROCESSER, DER ER UUNDVÆRLIGE FOR EN BÆREDYGTIG LANDBRUGSSEKTOR, NAVNLIG VIA BESKYTTELSE AF VANDET, JORDBUNDEN OG DE GENETISKE RESSOURCER				
Stabilisering, hhv. reduktion af nitratindholdet i grundvandet. **Betydelig reduktion af mængden af overfladevand med et nitratindhold på mere end 50 mg/l eller hvor nitratindholdet forårsager eutrofiering af søer og havområder.**				
Streng anvendelse af nitratdirektivet	1994 ->	MS	Landbrug	Indførelse af loft over og miljøafgift på kadmiumindholdet i kunstgødninger (S). Kodeks for god landbrugspraksis mht. spredning af gylle. Lovgivning om beskyttelse af jordbunden i visse delstater omhandler desuden gyllespredning (A). Handlingsplan er under udarbejdelse i Nederlandene. Programerklæring om gylle og ammoniak takler problemet med næringsstoffer i tre tempi: første og andet trin fokuserer på at stabilisere og stramme op omkring gylleproduktionen ved hjælp af kvoter og andre foranstaltninger, tredje trin (1995-2000) skal føre frem til en afbalanceret gødningstilstand ved hjælp af en standard for overskudsfosfat, anvendelse af kvælstof og systemer, hvorved der kan holdes regnskab med mineralerne. Hele landet er udpeget som følsomt område (NL). Finsk miljøbeskyttelsesplan for landbruget (1994) og EU-støtteordning sigter mod at rette op på problemet med udledning af næringsstoffer (FIN). Den tyske lov om kunstgødning anvender god landbrugspraksis mht. anvendelsen af kunstgødning, dvs. afpasset efter planternes næringsbehov. Den planlagte bekendtgørelse om kunstgødning sigter mod at give en klarere definition af begrebet 'god landbrugsadfærd' i den betydning begrebet har i forbundsstatens lov om naturbeskyttelse, der er indrettet efter at undgå overskud (D). Offentliggørelse og fremme af en frivillig kodeks for god landbrugsadfærd for beskyttelse af vandet. F&U-program mhp. at kunne vejlede landmænd om fornuftig anvendelse af nitrat via publikationer som f.eks. MAFF's retningslinjer for kunstgødning. Iværksættelse af frivillige foranstaltninger i 22 nitratfølsomme områder (UK). Ændring af praksis for gyllespredning mhp. at reducere eutrofieringen (IRL). Udpegning af følsomme områder og reduktionsmål (F).
Fastsættelse af regionale emissionsstandarder for nye kvægbesætninger (NH_3) og siloer (silofoder)	igangværende	MS	LM	Nederlandene sigter mod at nå et reduktionsmål på 70% i forhold til 1980-niveauet inden 2000-2005. Emissionsgrænser for nye og bestående kvægbesætninger. Siden 1993 økonomiske incitamenter til enheder med begrænset emission; fra og med 1998 er kun miljøvenlige stalde, de såkaldte "green label stables" tilladt. Krav om lukkede silosystemer (NL). Kvægbesætninger skal opfylde godkendelsesforudsætninger i de tyske forbundsbestemmelser. Antal kreaturer pr. hektar begrænses. Vandlovgivningen giver mulighed for at reducere det maksimale antal kreaturer pr. ha. (D). Mulighed for at påbyde en lignende grænse i Østrig, hvis NO_3-grænseværdierne i grundvandet overskrides. Forebyggelse af udslip fra gylletanke (A). Statsstøtte til rådighed for miljøinvesteringer i gylleopbevaring og silofoder (FIN).
NEDSÆTTELSE AF FORBRUGET AF KEMIKALIER I EN SÅDAN UDSTRÆKNING AT DISSE PROCESSER IKKE PÅVIRKES.				
Betydelig begrænsning i brugen af pesticider pr. landbrugsareal og overgang til integrerede skadedyrsbekæmpelsesmetoder, i det mindste på områder af betydning for naturbevarelse.				
Registrering af salg og anvendelse af pesticider	igangværende	MS	EF, Landbrug	Gradvis ikrafttrædelse af plantebeskyttelsesdirektiv (91/414/EØF) (EU). Registrering af salg og anvendelse (NL, A, D). Øget plantesygdomskontrol ved importerede planter, bedre udvalg af til rådighed værende pesticider. Flerårig plantebeskyttelsesplan (NL). Årlig registrering af pesticider ved plantebeskyttelsestilsynet, uden registrering af anvendelsen af pesticider (FIN). Lov om plantebeskyttelse, bekendtgørelse om plantebeskyttelsesmidler, bekendtgørelse om anvendelsen af lov om plantebeskyttelse betød væsentlige forbedringer i reglerne for godkendelse og anvendelse af plantebeskyttelsesmidler (D). Anvendelse af risikovurdering og -styring mhp. at forbedre pesticiderne (UK). Afprøvning af biologiske metoder til skadedyrsbekæmpelse (P).
Fremme af "integreret overvågning" (navnlig uddannelse) og fremme af økologisk landbrug.	1992 ->	MS	EF, Landbrug	Udarbejdelse af NL-strategi til nedbringelse af pesticidernes indvirkning på miljøet (EU). Handlingsplan for bæredygtig udvikling inden for landbruget omfatter obligatoriske kurser for landmænd og brugerne af pesticider; udligningsordninger for landmænd på 50.000 ha for at begrænse brugen af pesticider og kunstgødninger (DK). Lovregulering af principperne bag integreret afgrødebeskyttelse (D). I sammenhæng med forordning 2078/92 et program til fremme af overgang til økologisk landbrug for planteprodukter (NL, A). Integrerede kontrolmetoder anvendt i praksis og genstand for statsfinansieret landbrugsforskning (FIN). Som en del af den fælles forbunds/delstatsopgave at forbedre strukturerne inden for landbruget og kystbeskyttelsen benyttes fremmeordninger for ekstensive produktionsmetoder inden for agerbrug eller permanent dyrkning samt for ekstensiv udnyttelse af græsjord og økologiske dyrkningsmetoder (D). Fremme af forskningen inden for integreret afgrødeforvaltning og dermed beslægtede demonstrationsbrug. Finansiering af miljøstyringsordninger og vejledning til landmænd om bevarelse, der kan medføre en reduktion i anvendelsen af pesticider. Indførelse i 1994 af ordning, der skal tilskynde overgang til økologisk landbrug (UK). Miljøbeskyttelsesordning for landområder (REPS) skal tilskynde til miljøvenligt landbrug (IRL). Uddannelse af landmænd i integreret kontrol og i økologisk landbrug (P). Fremsættelse af landbrugs-/miljøprogram, landbrugs-/miljøcharter med kotymeregler (L).

MILJØSTYRING AF LANDOMRÅDER DER GIVER MULIGHED FOR AT OPRETHOLDE ARTSMANGFOLDIGHEDEN OG DE NATURLIGE LEVESTEDER OG MINIMERE NATURKATASTROFER (BL.A. EROSION, LAVINER) OG BRAND.				
15% af landbrugsarealerne er aftalereguleret				
Programmer for landbrugs-/miljøzoner med præmieringsordninger, der er medfinansieret af EUGFL	1992	MS	EF	Gennemførelse af forordning 2078/92. Den offentlige tjeneste for anvendelse af jord og vand har indgået aftaler om miljøstyring med landmænd i områder, hvor politikken er at forlige erhvervslandbrugenes krav med målsætningerne om naturbevarelse; eller hvor landbrugsjord overtages for at oprette naturreservater (NL). Forordning 2078/92 er gennemført ved at gøre produktionen mere ekstensiv og miljøvenlig. Gennemførelse af enkelte programdokumenter i forbindelse med mål 5B-områder, f.eks. nationalparker (A). Tilskyndelse til markeds- og situationsbestemt landbrug i Tyskland. Særlige delstatsprogrammer vedr. miljøbeskyttelse og naturbevarelse (bl.a. jordbetalinger og nye indtægtsmuligheder for landmænd) iht. forordning 2078/92 (D). Forslag til et landbrugs-/miljøprogram iht. forordning 2078/92 (FIN). UK langt fremme med gennemførelse af forordning 2078/92 og deraf afledte landbrugs-/miljøordninger. Større udvidelse af antallet af miljøfremmende ordninger for landmænd indført i 1994. 15% af landbrugsarealet er klassificeret som miljøfølsomt område. Nye foranstaltninger til takling af miljøprioriteter (UK). Gradvis oprettelse af landbrugsparker og nationale økologiske parker (P).
Beskyttelse af alle truede husdyrracer	igangværende	MS		I sammenhæng med økologisk landbrug (D). Programmer til beskyttelse af truede husdyr i tillæg til programmer til beskyttelse af forskellige racer (A). Støtteprogram iht. 2078/92. Almindelig beskyttelse iht. lov om naturbeskyttelse, bestemte arter i fare for udryddelse bliver prioriteret via naturarbejdsprogram (NL). Streng overholdelse af Wildlife and Countryside Act 1981 og forordningen af 1994 om bevarelse (naturlige levesteder m.v.) (UK).
Forvaltningsplaner for alle truede landområder				
Uddannelse af landmænd; tilskyndelse til udvekslingsbesøg mellem regioner med sammenlignelige miljøstyringsforhold	1992 ->	MS	EF, LM	Leader I- og II-programmer (EU). I sammenhæng med landbrugets fagorganisationer (D). Demonstrationsprojekter fra og med 1995 (NL). Uddannelse og rådgivning under miljøarbejdsprogrammet og enkelte programdokumenter. Intensive uddannelsesprogrammer under ledelse af særlige organisationer til rådgivning af landbruget (A). Omfattende uddannelses- og rådgivningsnet for landmænd med offentlig finansieringsstøtte. Miljøspørgsmål har for nylig fået større opmærksomhed inden for landbruget (landbrugsadfærd, anvendelse af pesticider og kunstgødning, naturbevarelse i praksis og vandbeskyttelse, osv.) og skovbrug (miljøvenlige skovfældningsmetoder, naturbevarelse, osv.) (FIN). Udvikling af informationspakker om god praksis for anvendelse af landbrugskemikalier i områder med vandforurening (F). Uddannelse af landmænd; udvikling af gode kontakter (IRL).
OPTIMERING AF FORVALTNINGEN AF SKOVAREALET MHP. OPFYLDELSE AF ALLE DETS FUNKTIONER				
Øget tilplantning med skov bl.a. på landbrugsarealer				
Ny tilplantning med skov og genskabelse af bestående skov med prioritering af de mest passende midler for miljøet (langsomt voksende træer, blandingsskov)	igangværende	MS, Skovejere	EF, LM	Den fælles landbrugspolitik af 1992 opstiller støtteforanstaltninger. Til dato er der ydet 1,2 mia ECU (EU). Vedtagelse af ny skovpolitik (1993) på basis af Rio-konferencen, ressourcerne til naturbevarelse øget med 40% (S). Større projekter til retablering af naturlige økosystemer: tilplantning af 2-3,000 ha skov pr. år; 960 km nye levende hegn; indførelse af omfattende miljøstyringsordninger (DK). Deltagelse i skovtilplantningsprogram under forordning 2080/92 og plan for dets gennemførelse, hvorunder der ydes støtte til tilplantning og genskabelse af skovene. Udvikling af et miljømærke for træ og træprodukter. Forbedring af bestående skov. Særlige tilskudsordninger til nytilplantning inden for rammerne af lovene for skovbruget, f.eks. skovtilplantning i bjergområder, sanering af ødelagte skove, osv. Oppriorítering af naturlig og blandingsskov (A). Forslag til et program med foranstaltninger for skovbruget iht. forordning 2080/92. Fastsættelse af ny miljøplan for skovbruget med mål for år 2005 og fastlæggelse af et politik for skovbeskyttelse og -bevarelse. Arbejdsprogrammet for skovbruget 1994-2000 omfatter kvantitative mål for tilplantning og retablering af skovene (NL). Støtte til ny national skov og adskillige regionale skovinitiativer samt nye tilskyndelser til tilplantning og styring. Et landsomfattende program omfattende foranstaltninger til tilplantning af landbrugsjord med skov (UK). Støtteordning for skovtilplantning fremmer artsmangfoldigheden. Retningslinjer for skovbrug og landskabspleje, skovbrug og fiskeri, skovbrug og arkæologi fastlægger regler for udviklingen af skovbruget (IRL). Tre strategiske skovprogrammer, der sigter mod genoprettelse af afbrændte områder og forbedring af bestående skove, tilplantning af landbrugsjord med skov; skovbevarelse (P). Strategi for udvikling af skovsektoren (IRL).
Bedre beskyttelse mod sygdomme og skovbrande				
Yderligere foranstaltninger til imødegåelse af skovbrande	igangværende	MS, Skovejere	EF, LM	Inden for rammerne af loven om skov- og naturbeskyttelse er 5% af skovene under streng beskyttelse (D). Program til forbedret skovbeskyttelse (A). Gennemførelse af EF's forordning 157/92/EØF om beskyttelse af skovene mod luftforurening. Skrap håndhævelse af brandforebyggelsesprogram (F). Landsomfattende netværk til opdagelse og bekæmpelse af brande; uddannelse og opbygning af den offentlige beredskab mhp. beskyttelse (P). Højere brandbekæmpelsesberedskab (GR).

MÅL/MÅL INDTIL 2000/FORANSTALTNINGER	TIDSHORISONT	HOVEDAKTØR	ØVRIGE AKTØRER	RESULTATER
TYPE TURISME				
Bedre organisering af masseturisme				
Integrerede nationale og regionale programmer til styring af turismen i kyst- og bjergområder				
Bedre kontrol med arealanvendelsen	1993 ->	LM		Beskyttelse af naturreservater og skove (IRL, NL). Krav om regionale og kommunale programmer for arealanvendelse. Programmer for arealanvendelse fastlægger beslutningsproceduren vedr. anvendelsen af enkeltprogrammer (NL). Programmer for arealanvendelse og udvikling på delstats- og kommunalt plan. Investering i åbningen af nye turistmål begrænses af arealanvendelsesplaner samt afstemning af investeringerne efter de regionale turistudviklingsplaner (A). Overordnet plan for større udviklingsprojekter for turiststeder. Visse begrænsninger i offentlighedens adgang til naturen i kystområder og ved søbredder (FIN). Siden 1993 krav om forbedret kontrol med arealanvendelsen med effektiv gennemførelse af kommunale planer for byplanlægning og forvaltningsplaner for kystområder (P).
Strenge regler for nybyggeri	1993 ->	LM		Investeringstilskud begrænset til ny kapacitet og udvidelse af bestående kapacitet afhængig af antal senge i en kommune (A). VVM for nybyggeri, udvikling af turistfacilitetet (NL, D). Princip om miljøkompensation fastlagt i strukturplanerne for landområderne i vigtige områder med stor naturværdi (NL). Alt byggeri skal overholde byggeloven, der er krav om byggetilladelse, af og til også miljøgodkendelse. Fra og med 1994 krav om VVM (FIN). Fem års totalt forbud mod opførelse af nye alpine skiportssteder (F).
Regulering af trafikstrømme til, fra og inden for turistområder	1993 ->	MS	LM	Projekteringshåndbog om bilfri turisme for østrigske turistkommuner, blød mobilitet i disse kommuner, regulering på delstatsplan. Undersøgelse af analyse og løsning af lokale trafikproblemer, hovedsageligt begrænset til de handlinger, der er mulige på lokalt plan. Tog frem til skisportsstederne (A). Højt integrationsniveau for forskellige transportformer (herunder cyklen, offentlig transport, bl.a. sporvogne, busser, tog og taxi) med integrering af den fysiske planlægning og transportplanlægningen (sidstnævnte på regionalt plan)(NL). Lokale koncepter (trafikdæmpende foranstaltninger, zoner med 30 km/t) (D).
Gæsteforvaltning: udveksling af ekspertise	1992-1993	MS	LM	Lokale initiativer til minimering af den negative virkning ved turismen og uddannelse af offentligheden (NL). Lokale initiativer til gæsteforvaltning med deltagelse af turistkontorer og andre partnere i diverse områder mhp. en begrænsning af turismens negative virkning på værtskommunerne (UK). Under loven om naturbevarelse gældende for Forbundsstaten er hensigten med beskyttelseskategorien, den såkaldte naturpark, at forene kravene om beskyttelse med kravene om rekreation (D).
Pilotmodeller for bæredygtig turisme	1992-1993	MS	LM	Workshop om bæredygtig turisme med deltagelse af alle interesserede parter (NGO'ere, regering, industri)(NL). Streng beskyttelse af kyst- og bjergområder ved hjælp af lyske delstatslove. Integrerede forvaltningsplaner for Nordsøkysten. Pilotprojekt om Landskabsplanlægning og turistplanlægning (D). Staten forpligtet til at fremme turismen samtidig med bevarelse af miljøkvaliteter, der er hovedattraktion for turisterne: fremme af en geografisk og sæsonmæssig spredning af turiststrømmen (UK).
Streng gennemførelse og håndhævelse af miljøstandarder for støj, drikkevand, badevand, spildevandsbehandling og luftemissioner	igangværende	MS	LM, EF	Begrebet "Umweltzeichen Tourismus" er under udarbejdelse, praktisk håndbog i økologisk adfærd inden for turisterhvervet, deltagelse i den europæiske pris for turisme og miljø. Blød mobilitet og trafikfri turisme (A). Nedbringelse af emissionen af støj og udstødning via en begrænsning af trafik i gaderne (D). Gennemførelse, drift og overvågning af national håndhævelsesstruktur, miljøforsamlinger for provinserne og regionerne (NL).
Oprettelse af stødpudezoner omkring følsomme områder	1993 ->	MS	LM	Oprettelse af et national økologisk netværk til udvikling af økologiske korridorer omkring kernezoner samt til afbalancering af udviklingen inden for landbrug, skovbrug, natur, landskab og udendørs rekreative formål med bibeholdelse af områdets særegne karakter (mere end 20 år)(NL). Oprettelse af stødpudezoner, f.eks. i sammenhæng med oprettelsen af naturreservater (D). Oprettelse af havreservater (GR).
TURISTADFÆRD				
Opbygning af miljøbevidsthed				
Udvikling og fremme af adfærdskodeks	1993-1995	M S . L M . Turisterhvervet	EF	Fremme af pilotprojekter vedr. udvikling af adfærdskodeks (EU). Integreret syn på forholdet mellem det naturlige miljø og turistsektoren via forhandlinger på national plan (NL, D). Regelmæssig meningsmåling "Gäste über Österreich" blandt turister viser trafik- samt støj- og udstødningsemissionen (A). Fremme og tilskyndelse til adfærdskodeks som f.eks. British Holiday and Home Park Association's Environmental Code (UK). Adfærdskodeks, udarbejdelse af brochurer for målgrupper som f.eks. besøgende i nationalparkerne, vandrere, fritidssejlere (FIN). Såkaldte kvalitetskampagner for feriesteder i bjerg- og kystområderne (F). Det Blå Flag for strandene (EU).
Multimediekampagner og -konferencer	1993-1995	M S . L M . Turisterhvervet	EF	Forberedende arbejde til den kommende oversigt over lokale initiativer til gæsteforvaltning indeholdende et studiesemmar og (planlagt) offentliggørelse af beretningen (UK).
Liberalisering af luftfarten og bustransport samt højhastighedsjernbanenettet				
EF's transportpolitik, nationale transportpolitikker	1993 ->	EF, MS		Støtte til det internationale vej- og jernbanenet (DK). Liberalisering af luftfarten og indenrigsbustjenesterne (UK).
Hævelse af grænseomkostningerne ved brug af privatbil samt fremme af alternative transportmidler				
Økonomiske værktøjer, f.eks. CO_2-/energiafgift	1993	EF	MS	Forslag til en CO_2-/energiafgift (EU). Stærkere prissignaler til samtlige brugere af vejene, forpligtelse til at hæve brændstofafgiften med mindst 5% om året i faste priser (UK).
Vejafgifter og fremme af brugen af offentlige transportmidler	1993 ->	MS	EF	Se transporttabellen (EU). Incitamenter til økonomiske værktøjer på forbundsplan (D). Tilskyndelse til brug af offentlige transportmidler til rejser i turistområder (A).
Større spredning af ferierne				
Samarbejde og informationsudveksling	inden 1998	MS	E F . Turisterhvervet	Tidsmæssig spredning af ferieperioderne (D). Fremme af lokale initiativer og strategier ved hjælp af turistkontorerne og andre mhp. at udvide turistudbuddet. Støtte til gennemtænkte, omkostningseffektive initiativer og strategier (UK).

Diversifikation af turismen (f.eks. kultur- og landturisme)				
Nationalt program, regionale programmer	inden 1995	LM, MS	EF	LEADER-projekter vedr. økoturisme (EU). Fremme af turismen i landområder ved hjælp af kvalitetsmærkning, præmiering af rene landsbyer, naturparker (D). Fastlæggelse af regionale og kommunale planer for fysisk planlægning, arbejdsprogrammer under en integreret synsvinkel i samråd mellem alle aktørerne. Strukturplanen for landområderne indeholder målsætninger om at øge de økologiske værdier og rekreative muligheder i landområderne, bl.a. forøgelse af antallet af nationalparker, hvoraf adskillige er kerneområder i det nationale økologiske net (NL). Regionale og lokale planer (FIN). Aftaler mellem stat og region mhp. diversifikation og fremme af turismen i landområderne (F). Turistministeriets oversigt og turistsektorens virkning på miljøet (P). Nationale programmer (IRL, DK). Treårsprogram vedr. bæredygtig turisme (IT).
Den Europæiske Fond for Regionaludvikling (EFRU)	inden 1995	LM, EF	MS	Turistrelaterede forslag inden for de enkelte arbejdsprogrammer er udarbejdet mhp. at vurdere programmets virkning på miljøet (UK).
EF's turisthandlingsplan	inden 1995	LM, EF	MS	Kommissionens handlingsplan for 1993-1995, 1995-grønbogen om EU's rolle på turistområdet (EU). Konklusioner fra det uformelle rådsmøde i Santorini, Grækenland, i maj 1994 med vægt på integrerede forvaltningsplaner, anvendelse af økonomiske værktøjer og opbygning af bevidsthed hhv. ændring af turisternes adfærd.
EF's rådgivende udvalg for turisme	inden 1995	LM, EF	MS	
TURISTERHVERVETS KVALITET				
Fremme af nye former for turisme				
Omhyggelig udvælgelse af overnatningsmuligheder				
Opbygning af miljøbevidstheden hos personer, der er indblandet i forvaltningen af turistområderne				
Opbygning af miljøbevidsthed i lokalbefolkningen og inden for turisterhvervet				
Brochurer	1993 ->	Industri	LM	Programmer til de faglige organisationers fremme af miljøstyrings- og miljørevisionsordningen (EMAS) (NL). Brochurer udarbejdet af faglige organisationer; retningslinjer om hvilke begreber inden for bæredygtig turisme, der kan anvendes i den enkeltes forvaltningspraksis (A). Foranstaltninger fra kommuner og organisationer (D). Turistkontorernes publikationer mhp. at fremme en øget miljøbevidsthed og adfærd såvel hos operatørerne som gæsterne (UK). Brochurer om affaldshåndtering i kystområderne mhp. naturbevarelse i praksis, betydningen af det såkaldte "allemansrätt" m.v. (FIN). Fremme af turisme i landområderne (P).
Faglig uddannelse	1993 ->	Industri	LM	Uddannelsesstedernes særlige bevågenhed over for behovet for at indføre et miljøelement i turistuddannelserne (UK). Uddannelse og undervisning meddeles af adskillige offentlige og private uddannelsescentre. Retningslinjer for faglig uddannelse er under udarbejdelse (FIN).
Pilotprojekter	1993 ->	Industri	LM	Modelprojekter vedr. nye ferieformer; præmier, miljøkvalitetsmærkning (D). Lokale initiativer til gæsteforvaltning (NL). Kriterier for miljømærkning mhp. at virke som en tilskyndelse til miljøvenlig styring af turisternes overnatning er under udarbejdelse. Høje miljøstandarder inden for hotel- og restaurationsbranchen i visse delstater (A). Initiativer som f.eks. "Stratford-upon-Avon Visitor Management Project" under medvirken af bl.a. turistkontorerne, søger at minimere den negative virkning på miljøet, samtidig med at kvaliteten af gæsternes oplevelser forbedres (UK). Turisterhvervets pilotprojekt for fagets undervisere (FIN). Miljøstyringsplaner for vigtige steder de såkaldte "Grands Sites" (F). Bæredygtig udvikling af de små øer (IT).
Faglig uddannelse og undervisning samt udveksling af god praksis	1993 ->	MS	LM, EF, Industri	Workshop om bæredygtig turisme i år 1995 (NL). Praktisk- håndbog (med henvisninger) for turistsektorens ledere og kommunerne. Adskillige landsdækkende og delstatsspecifikke programmer (A).

152

KLIMAÆNDRING

MÅL/MÅL INDTIL 2000/FORANSTALTNINGER	TIDSHORISONT	SEKTORER	RESULTATER
INGEN OVERSKRIDELSE AF JORDENS NATURLIGE EVNE TIL AT OPTAGE			
CO_2			
Stabilisering på 1900-niveauerne (gradvis reduktion frem til 2005 hhv. 2010)			
Energibesparelser, f.eks.: -miljøvenlig energianvendelse -adfærdsændringer -økonomiske og skatte-/afgiftsmæssige foranstaltninger Forbedring af energiudnyttelsen, f.eks.: -F&U -ændringer i infrastrukturen -ændringer i transportformer -økonomiske og skatte-/afgiftsmæssige foranstaltninger Brændstofssubstitution til energikilder med mindre eller ingen CO_2-emission (vedvarende energi, naturgas osv.), f.eks.: -F&U -ændringer i infrastrukturen -økonomiske og skatte-/afgiftsmæssige foranstaltninger	løbende	Energi, Transport, Industri, Offentligheden. Energi, Affald, Transport, Industri, Forbrugere. Energi	Forslag til CO_2-/energiafgift; se desuden energi- og transporttabellerne (EU). Lov af 1993 om stabilisering af CO_2-emissionen på 1990-niveauet inden år 2000. Udvalg udpeget til at se nærmere på en udbygning af et miljøklassificeringssystem for biler, udvalget skal se nærmere på begrænsningen af CO_2-emissionen fra transport (S). Brede foranstaltninger fremsat i handlingsplanen "Energi 2000" og opfølgende plan med det formål at nå en 23% reduktion af CO_2-emissioner fra energisektoren med undtagelse af transport; fokus på at forbedre energiudnyttelsen i slutbruger- og forsyningssystemerne, navnlig øget udnyttelse af kraftvarmeanlæg, biomasse og vindenergi; handlingsplan for transport; overordnet mål er at nå en 20% reduktion af CO_2-emissioner i overensstemmelse med klimakonventionen (DK). Målet er at stabilisere emissionerne i 1994-1995 og opnå en reduktion af emission på 3-5% inden år 2000 (udgangspunkt 1989/90). Foranstaltningerne omfatter: frivillige aftaler, forordninger og økonomiske incitamenter til energibesparelser: forbedret energiudnyttelse og tilskyndelse til vedvarende energikilder (NL). Det britiske program vedr. klimaændringer rummer foranstaltninger mhp. inden år 2000 at komme ned på CO_2-niveauet for 1990. Energibesparelsesforanstaltninger omfatter: vejledning i energieffektivitet, "Best Practice Programme" vedr. bedre energiudnyttelse udvidet til at indgå i programmet for landtransport (UK). Klimarapport af 1994 overtager målene fra Toronto, dvs. en 20% reduktion af CO_2-inden år 2005 i forhold til 1988 niveauet. Rapporten indeholder en omfattende pakke foranstaltninger til bekæmpelse af den globale opvarmning. Energirapporten fra 1993 rummer en sammenstilling af 96 foranstaltninger og koncentrerer sig om overvågning af disses gennemførelse (A). Trinvis gennemførelse af den tyske forbundsregerings program til begrænsning af CO_2 (CO_2-emissioner reduceres med 25-30% indtil år 2005 i forhold til 1987 emissionsniveauerne). Den 3. energiberetning fra den tværministerielle arbejdsgruppe til nedbringelse af energiafledt CO_2 indeholder en fortegnelse over foranstaltninger, og hvorvidt disse er gennemført. Reduktionen af CO_2-emission fra små forbrændingsanlæg ved at nedbringe udslippet af udstødning med 1%. Energibesparelser på ca. 20% (D). Programmer til reduktion af CO_2 er blevet gennemført på grundlag af et national program til forebyggelse af klimændringer med fokus på skrappere byggeregulativer samt på frivillige aftaler med industrien og energiforsyningssektoren (F). National program for klimaændring: forbedring af forbrændingsanlæg, der fyrer med brunkul, og øget anvendelse af naturgas mhp. at reducere den andel CO_2 (pt. 50%) der stammer fra elkraftsektoren; udvikling af kombinerede kraftvarmeanlæg med høj energieffektivitet (GR). Energiagenturets aktive rolle i forbindelse med initiativer til forbedring af energiudnyttelsen og brugen af alternative energikilder (L). National stabiliseringsplan for CO_2-emissioner: vurdering af nuværende og fremtidige emissioner: anvendelse af gas, forbedring af energiudnyttelsen i forbrændingsanlæg, besparelser i husholdningerne, el-biler, m.v. (IT).
Methan (CH_4) Kvælstofilte (N_2O)			
Foranstaltningerne skal udpeges senest 1994 og bringes i anvendelse (evt. fastsættelse af reduktionsmål)			
Datafortegnelse	inden 1994	Energi, Landbrug, Affald	Meddelelse om methan ventes i 1995 (EU). Fortegnelse færdiggjort, tilsvarende beretning udarbejdet og offentliggjort (F, FIN, NL, UK, IT); under udarbejdelse (GR). Omfattende fortegnelse over emissioner med det bedst mulige skøn over den årlige emission af methan fra landbruget, lossepladser og affaldsbehandlingsanlæg inden for rammerne af en undersøgelse, der blev gennemført i 1994. Oprettelse af national fortegnelse for N_2O i overensstemmelse med standarderne for integreret forureningsbekæmpelse (IPC). Klimaberetningen indeholder foranstaltninger til reduktion af methan- og N_2O-emission (A). Den 3. energiberetning fra den tværministerielle arbejdsgruppe til nedbringelse af energiafledt CO_2 (D).
CFC-gasser, Tetrachlorkulstof, haloner, 1,1,1-trichlorethan	inden 01.01.96 (med undtagelse af visse uomgængelige anvendelser)	Industri	Ikrafttrædelse af retsforskrifter til iagttagelse af Københavnerændringerne til Montrealprotokollen (EU). Fra og med 1995 er al brug af CFC-gasser forbudt (S, L). Begrænsning af fremstillingen og forbruget af haloner siden 1993. Fremstillingen hhv. forbruget af CFC-gasser og tetrachlorkulstof er reduceret til 15% i forhold til 1986. Fremstillingen hhv. forbruget af methylbromid fastfrosset på 1991-niveauet inden 1995, 25% reduktion inden 1998. Udarbejdelse af støttelovgivning (UK, NL, FIN). Forbud mod fremstilling og anvendelse af CFC-gasser. CFC-emissionen reduceret med 99,5% 1987-1994 (D).
HCFC-gasser osv. **Begrænsning af anvendelse til maks. 5% af anvendelsesniveauet for CFC-gasser i 1990**			Ikrafttrædelse af retsforskrifter til iagttagelse af Københavnerændringerne til Montrealprotokollen (EU). Fra og med 1994 er brugen af HCFC stærkt begrænset: gradvis, total afskaffelse påbegyndtes i 1995 (S). Gradvis indførelse af forbud mod R22 siden 1991/93 (D).

MÅL/MÅL INDTIL 2000 FORANSTALTNINGER	TIDSHORISONT	HOVEDAKTØR	ØVRIGE AKTØRER	RESULTATER
NO_x **DE KRITISKE BELASTNINGER OG -VÆRDIER MÅ ALDRIG NOGENSINDE OVERSKRIDES** **Stabilisering på EU-plan inden 1994 (på 1990 niveauet) / 30% reduktion inden år 2000**				
De i tabel 7 anførte handlinger i forbindelse med verdensomspændende problemer gælder også for NO_x og SO_x	1994, 2000	EF	Energi, Transport, Landbrug, Industri, Turistindustri + MS + Energi + Industri	Forslag til IPC-direktiv, direktiver vedr. brændstoffer, køretøjer (se energi-/transportabellerne) (EU). Handlingsplanen vedr. transport har som mål at reducere NO_x og kulbrinteemissionen med 40% inden år 2000, med 60% inden 2010 (DK). Overholdelse af de fastsatte målsætninger for stabilisering og nedsættelse af emissionen fra forbrændingsanlæg (UK). 70% nedsættelse af emissionen inden år 2006 sammenlignet med 1985-niveauet, gradvis (40% inden 1996, 60% inden 2001, 70% inden 2006) (A). Mindre reduktion af NO_x-emissionen i nye og gamle delstater nået i perioden 1990-1992 (D). Overholdelse af målsætning for stabilisering (IT).
SO_x **DE KRITISKE BELASTNINGER OG -VÆRDIER MÅ ALDRIG NOGENSINDE OVERSKRIDES** Nedsættelse af emissionen på EU-plan til 35% inden år 2000 (på 1985-niveauet)				
Forslag til produktstandarder for kul, brændselsolie og reststoffer inden 1995	inden 1995	EF	Energi, Transport, Landbrug, Industri, Turistindustri + MS + Energi + Industri	Forslag til IPC-direktiv, direktiver vedr. brændstoffer, køretøjer (se energi-/transportabellerne) (EU). UK's mål sat til reduktion på 50% (i forhold til 1980). inden 1993 var målet om at reducere SO_2-emissionen med 82% nået i overensstemmelse med Helsingforsprotokollen af 1985 og Osloprotokollen af 1994 (A). Reduktion af emissionen med 50% i 1992 sammenlignet med 1985-niveauet (D).
NH_3 (ammoniak) **DE KRITISKE BELASTNINGER OG -VÆRDIER MÅ ALDRIG NOGENSINDE OVERSKRIDES** Variable målsætninger i overensstemmelse med de problemer, der er udpeget i de respektive regioner				
Katalog over NH_3-emissioner plus -tendenser inden 1994, Standarder for nye landbrugsbygninger inden 1996	inden 1994 inden 1996	MS	LM, Landbrug, Miljøagenturet (EEA), EF	Færdiggørelse af katalog, aflæggelse af beretning og offentliggørelse (FIN, NL). Løbende forskning i nye staldtyper (NL). Forskning i kvantificering af emission og evaluering af teknikker til nedsættelse af emissionen (UK). Første skøn over emissionen af kunstig og naturlig emission af NH_3 foretaget i 1990 og foranstaltninger til nedbringelse undersøgt (A). Katalog under forberedelse via meteorologisk institut (P).
ALMINDELIGE VOC (flygtige organiske forbindelser) de kritiske belastninger og -værdier må aldrig nogensinde overskrides **10% beskæring af menneskeskabt emission i 1996, 30% beskæring i 1999 (i forhold til 1990-niveauet)**	1996, 1999	EF	MS + Industri	Fase I-direktiv i 1994; Fase II følger efter i 1995 (EU). Handlingsplan for transport indeholder målsætning om 40% nedbringelse af kulbrinte-emissionen inden år 2000, 60% reduktion inden 2010. Sandsynlig overskridelse af reduktionsmålet (prognose på 36%) (DK): offentliggørelse af VOC-strategi i 1993 (UK). Målsætning om 70% reduktion af emissionen inden år 2006, i forhold til emissionsniveauet for 1988 (40% inden 1996, 60% inden 2001, 70% inden 2006). Tilsvarende mål for ozon er forsinket (A). 13% reduktion af emissionen i 1992 sammenlignet med 1988. 1992 lov om begrænsning af kulbrinte-emissionen ved påfyldning og oplagring af benzinprodukter (D).
Begrænsning af opløsningsmidler inden for transportsektoren, til industriel og farvebrug, og inden for den kemiske industri				
Dioxiner **ALDRIG NOGENSINDE OVERSKRIDELSE AF KRITISKE BELASTNINGER OG - VÆRDIER** **Nedsættelse af emissionen af dioxin fra udpegede kilder inden år 2005 (i forhold til 1985-niveauet)**				
Revideret direktiv vedr. standarder for kommunale affaldsforbrændingsanlæg inden 1994 Direktiv forslag vedr. forbrænding af farligt affald	inden 1994 1992	EF	MS	Forslag til fælles holdning til IPC-direktiv i juni 1995. Direktiv vedr. forbrænding af farligt affald vedtaget ultimo 1994 (EU). Integreret forureningsbekæmpelse (IPC) gennemført for forbrændingsprocesser og vejledende bemærkninger for øverste tilsynsførende, hvori den øverste emissionsgrænse for 1 ng TEQ/m³(toksisk ækvivalent) fastsættes. Emission af dioxin fra forbrændingsanlæg reduceres med mere end 90% i forhold til 1991-emissionsbelastningen. Forbud mod afbrænding af stubmarker (UK). Lov af 1989 om ren luft gældende for kedelanlæg (A). Dioxin-lovgivning af 1993. Lovgivning vedr. affaldsforbrændingsanlæg (D).
Tungmetaller **DE KRITISKE BELASTNINGER OG -VÆRDIER MÅ ALDRIG NOGENSINDE OVERSKRIDES** **mindst 70% reduktion af emissionen af Cd, Hg og Pb fra alle kilder inden 1995**				

Integreret forureningskontrol og revision af BTT	1995	EF	MS + LM + Industri	Rådets fælles holdning til IPC-forslaget juni 1995 (EU). National skovstyrelse skal fremsende rapport over omfanget af syreskader på skovene (S). I forhold til 1985 nedsættelse i 1992 med 43% Cd, 69% Hg, 68% Pb af udledningen i de britiske kystfarvande både direkte og via floderne (UK). Vurdering af den samlede emission i 1992 af tungmetaller i luften inden for rammerne af UN-ECE (A). Lovgivning om spildevandsslam regulerer forbuddet mod spredning og begrænser mængden af tungmetaller (D).

761

LUFTKVALITET

MÅL/MÅL INDTIL 2000/FORANSTALTNINGER	TIDSHORISONT	HOVEDAKTØR	ØVRIGE AKTØRER	RESULTATER
ALLE MENNESKER SKAL VÆRE EFFEKTIVT BESKYTTET MOD ERKENDTE HELBREDSRISICI SOM FØLGE AF LUFTFORURENING				
Gennemførelse og håndhævelse af bestående lovgivning vedr. SO_2, NO_2, bly, svævestøv og sort røg				
Udpegning af bestående og potentielle problemer	inden 1995	EF	MS + EEA	Offentliggørelse i 1995 af beretning om bestående forskrifter vedr. luftkvalitet (EU). Immissionsforordning under udarbejdelse for at tage højde for forebyggelsen af helbredsskader og skader på vegetationen (A). Strenge krav til tilladelse og produktion, f.eks. på grundlag af forbundslovgivning om immission og tilsvarende regulering (D). Udpegning af kritiske kilder og områder (P).
Forslag til ændringer i bestående forskrifter	inden 1995	EF	MS	Rådets fælles holdning i juni 1995 til rammedirektiv om kvaliteten af luften omkring os. Udkast til beslutning vedr. informationsudveksling til drøftelse i Rådet (EU).
DE TILLADTE KONCENTRATIONSNIVEAUER FOR SKADELIGE STOFFER I LUFTEN SKAL TAGE HENSYN TIL, AT MILJØET SKAL BESKYTTES				
WHO-værdierne bliver obligatoriske på EU-plan				
Overvågning af luftkvaliteten og kontrol med koncentrationsniveauerne mhp. standarder for alle de stoffer, der er omfattet af forskrifterne	senest 1998	MS	EEA + LM	Udvidet bynetværk: Grænseværdier for den påtænkte forordning om den omgivende lufts kvalitet orienteret i retning af WHO-værdierne. Måling af den omgivende luft fokuserer på SO_2, støv, NO_x, CO og O_3 (A). Nedsættelse af kommissioner til overvågning af luften i områder med kritisk forurening (P).
UDBYGNING AF FORTEGNELSEN OVER REGULEREDE STOFFER, DER FORURENER OG SKADER SUNDHEDEN OG MILJØET				
Handling vedr. ozon: direktiv	1992	EF	MS	Ozon-direktivet vedtaget i 1992. Beretning i 1995 om ozon-episoder i 1994 (EU). Bekæmpelse af forstadierne til ozon via langsigtede foranstaltninger til bekæmpelse af luftforurening. Skabelse af et landsomfattende retsgrundlag til nedsættelse at de høje ozonkoncentrationer om sommeren. Grænseværdier for koncentrationen af ozonens forstadier som følge af forbundslov af 1994 om beskyttelse mod immission, ikrafttrædelse i 1995. Midlertidige trafikbegrænsninger i tilfælde af smog om sommeren (D). Vægt på frivillig handling på kommunalt plan mhp. begrænsning af smog om sommeren; lovgivning i 1996 om trafikkontrol (L).

NATUR OG ARTSMANGFOLDIGHED

MÅL/MÅL INDTIL 2000/FORANSTALTNINGER	TIDSHORISONT	HOVEDAKTØR	ØVRIGE AKTØRER	RESULTATER
BEVARELSE AF ARTSMANGFOLDIGHEDEN PÅ GRUNDLAG AF BÆREDYGTIG UDVIKLING OG FORVALTNING I OG OMKRING NATURLIGE LEVESTEDER AF EUROPÆISK OG GLOBAL VÆRDI SAMT GENNEM STRENG KONTROL MED ANVENDELSEN AF OG HANDELEN MED VILDE ARTER				
1. Bevarelse eller genopretning af naturlige levesteder samt af arter af vilde dyr og planter på et gunstigt overlevelsesniveau				
2. Skabelse af en sammenhængende europæiske netværk af beskyttede levesteder - Natura 2000: vejledende programmer med omhyggeligt udvalgte og styrede naturområder inden for Fællesskabet				
3. Streng kontrol med misbrug af og handel med vilde dyr				

Habitatsdirektivet	1992 ->	MS + LM	EF, NGO'ere, Landmænd	Direktivet har været i kraft siden juni 1994. De fleste medlemsstater har endnu ikke udpeget steder (EU). Udpegning af NATURA-2000 områder. Udvidelse af prioriterede områder til naturbevarelse også under forbundsloven om naturbevarelse, inden for hvis rammer der skal oprettes og værnes om netværk af biotoper (D). Oprettelse af et nationalt økologisk netværk som hovedelement i den hollandske naturbeskyttelsespolitik, omfatter tre typer område: kerneområder, naturudviklingsområder og økologiske korridorer. Målene og målsætningerne for det hollandske netværk er blevet opstillet for tredive år frem til år 2021; hertil hører også erhvervelsen af 40,000 ha til kerneområde og 50,000 ha til naturudviklingsområde (NL). Omsætningsforordninger, der blev til lov i oktober 1994 ledsaget af offentliggørelsen af en vejledning til brug ved planlægningen af naturbevarelse (UK). Den finske lov om naturbevarelse er ved at blive revideret mhp. i højere grad at opfylde habitatsdirektivet. Bestående programmer for god landbrugs- og skovbrugsadfærd, lovgivning om VVM og om skovene (FIN). Vid udbredelse af informationsskrivelser (3 pr. år) og regionale møder om gennemførelsen; inden midten af 1995 udpegning af 1700 sted ved sammensatte regionale kommissioner (F). Fortegnelse over NATURA-2000-områder undervejs: nye beskyttede områder ved at blive etableret iht. lov af 1993 (L).
Ajourføring af direktivet om vilde fugle	igangværende	EF	MS, LM	Anden beretning om anvendelsen offentliggjort i 1993. Revision foreslået i 1994 (EU). 13 særligt beskyttede områder udpeget iht. fugledirektivet (NL).
Opstilling af kriterier for udpegning af levesteder, stødpudezoner og trækkorridorer	1992-1993	EF	MS, LM, NGO'ere, Landmænd	Udarbejdelse af dokument med kriterier, kort og manual (EU). Plantning af 960 km levende hegn og andre økosystemer (DK). Fremmeordning for levende hegn, "Countryside Stewardship", de miljøfølsomme områder samt English Nature's holdning til de naturlige områder udgør tilsammen grundlaget for at støtte de beskyttede områder (UK). 4,7 mio. ha er udpeget som vigtige for bevarelsen af fugle og 707.000 ha er beskyttet (F). Beskyttelse af vandløb og disses bredder mod erosion og oversvømmelse samt del af NATURA 2000-netværket (L).
Handlingsprogrammer for effektiv bevarelse og overvågning af de områder, der udpeges under Natura 2000	1991-1993	EF	MS, LM, NGO'ere, Landmænd	Lovforslag af 1993, der fastlægger de grundlæggende principper for bevarelse af artsmangfoldigheden (S). Offentliggørelse af foreløbig fortegnelse over særlige områder, der muligvis skal bevares (1995) (UK). Revision af den offentlige politik vedr. vådområder (F). LIFE-projekt skal udarbejde liste over zoner. 18% er klassificeret som områder der skal med i CORINE-opgørelsen over biotoper (P). Øget samarbejde mellem miljøministeriet og planlægningsministeriet ved udpegningen og forvaltningen af beskyttede områder (L).
Opgørelse, overvågningssystemer og genoprettelsesplaner for truede overudnyttede arter	1991-1992	MS, LM, NGO'ere, Landmænd	EF	Forpligtelse til at udarbejde handlingsplaner og optrappe programmer til redning af truede arter under den britiske "Biodiversity: the UK Action Plan". Initiativer til genoprettelse af de oprindelige kaledoniske skove (UK). Programmer til beskyttelse af artsmangfoldigheden, bl.a. "Perdrix grise" og "Saumon 2000" (L).
Internationale konventioner	1992 ->	MS	EF, UNEP	Div. internationale konventioner underskrevet af EU og de fleste medlemsstater, omfatter bl.a. konventionen om arternes mangfoldighed (Rio-konventionen), Ramsar-konventionen (vådområder af international betydning navnlig som levested for vandfugle, IWC (hvaler), CITES-konventionen (international handel med truede arter af dyr og planter), Bonn-konventionen (bevarelse af vilde arter der trækker), Bern-konventionen (bevarelse af de vilde dyrearter i Europa og disses naturlige levesteder). Rådets fælles holdning til ændring af CITES-forordningen i juni 1995. Kommissionens meddelelse vedr. vådområder i maj 1995 (EU).
Programmer til opbygning af den offentlige bevidsthed	1992 ->	MS, LM, NGO'ere	EF	Løbende publikationer fra forbunds- og delstatsministerierne samt sammenslutninger (D). Fremmes gennem "Biodiversity: the UK Action Plan". Udgivelse af en række nye datablade. Endnu en CITES-informationskampagne iværksat ultimo 1994. Indførelse af offentlige registre over forslag vedr. skovene (UK). NGO'erne og halv-offentlige uddannelsescentre med støtte fra de offentlige myndigheder formidler aktivt undervisning og information til forskellige grupper i samfundet via kurser, seminarer, brochurer, mv. (FIN).
Foranstaltninger til opretholdelse og beskyttelse af skovene	igangværende	MS	EF, Skovejere	Skovtilplantning af 2-3000 ha om året. Målet er at fordoble skovarealet (DK). Alle hollandske skove er beskyttede. Foranstaltninger imod virkningen af eutrofiering og forsuring på skovene, forbedring af genbrugsraten for træ, hjælp til udviklingslande til forvaltning af de tropiske skove, frivillig aftale om bæredygtig produktion af tropisk træ (NL). Støtte inden for rammerne af en forbedret beskyttelsesstruktur for landbruget og kystområderne. Forbundslov om skovene vedtager bæredygtig skovforvaltning til sikring af skovenes forskellige funktioner. Forvaltning af naturlige skove udøves i stigende grad af de offentlige skovmyndigheder og i privatejede skove (D). Beskyttelse af brugen af skoven i bjergegnene gennem foranstaltninger til genoprettelse af beskyttet skov, gennem foranstaltninger som f.eks. støtte til en foryngelse af naturen i Alpe-områderne, begrænsning af immissionen, m.v. (A). Initiativ vedr. artsmangfoldigheden i skovene: forskning i teknikker til opretholdelse og udvidelse af artsmangfoldigheden i skovene og fastlæggelse af normer for artsmangfoldighed i regulerede skove. Retningslinjer fra skovkommissionen om oprettelse af nye naturskovsområder og forvaltningen af gamle og halv-oprindelige skovområder. Udgivelse af "Sustainable Forestry: the UK Programme" og nye initiativer til at fremme tilplantning og bedre forvaltning af skovområder (UK). Skovejernes holdning til bevarelse og miljørigtig adfærd er under hurtig forvandling; der er udviklet miljøprogrammer og adfærdskodekser for skovbruget (FIN). Koncentration om forebyggelse af skovbrande og genopretning af bjergområderne (F). Bæredygtig forvaltning af skovene kræver statsstøtte til at imødegå forurening og klimatiske belastninger (L).

FORVALTNING AF VANDRESSOURCERNE

MÅL/MÅL INDTIL 2000/FORANSTALTNINGER	TIDSHORISONT	HOVEDAKTØR	ØVRIGE AKTØRER	RESULTATER
KVANTITATIVE ASPEKTER **BÆREDYGTIG UDNYTTELSE AF FERSKVANDSRESSOURCER. EFTERSPØRGSLEN EFTER VAND SKAL BALANCERE MED DEN MÆNGDE, DER ER TIL RÅDIGHED** **Forebyggelse af permanent overforbrug** **Indarbejdelse af kriterier for sikring af ressourcerne og bæredygtig udnyttelse i andre politikker, mv.** **Markant reduktion af forureningen af både grundvandet og fersk overfladevand**				
Indsamling og ajourføring af grundvandsdata Overvågnings- og kontrolforanstaltninger for grundvandet	1992-93	MS	LM	Grundvandsdata indsamlet (D, DK, A, FIN, NL). Etablering af omfattende net på lokalt, regionalt og nationalt plan (NL). Indsamling af data. Yderligere udvidelse og forbedring af målestationernes tekniske udstyr forudset (A). Udgivelse af faste bulletiner (3 og 5 gange om året) vedr. vandsituationen, herunder grundvandsressourcerne (F). Oprettelse af database mhp. opstilling af kvantitative og kvalitative målsætninger (L).

integrering af forvaltningen og beskyttelsen af vandet, bl.a. via retsforskrifter	medio 1993	MS	EF, LM	Handlingsplan for grundvandet sammen med evt. nyt direktiv skal forelægges i 1995 (EU). Lov af 1989 vedr. forvaltningen af vandet indtager en integreret holdning til forvaltninge af vandet. Den nationale plan for vandforvaltning indeholder mål om sunde vandsystemer, der garanterer den fortsatte brug af vandressourcer (NL). Udarbejdelse af planer i d forskellige delstater vedr. indsamling af data om forurenede grunde og oprensning af dem. Forbundslov om vandforvaltning og delstatslove om samme lægger rammen for en integrere holdning (D). National vandplan og planer for flodområderne (P). Lov af 1993 om forvaltning og beskyttelse af vandet; national strategi for vandforvaltning og -beskyttelse omfatter e investeringsstrategi, der sigter mod bedre fordeling af ressourcerne via de lokale myndigheder.; betydningen af grænseoverskridende aftaler (L). Dannelse af struktur til integrere vandforvaltning (IT).
Foranstaltninger til beskyttelse og genopretning af vandførende lag	medio 1993	MS		National forvaltningsplan til sikring af grundvand af høj kvalitet (DK). Sårbare områder er udpeget, handlingsplan under udarbejdelse (F).
Foranstaltninger til fremme af en mere effektiv udnyttelse af vand	medio 1993	MS, LM	EF, Sektorer	Forbundslov om forvaltning af vandet (D). REMIEUX-programmet til vejledning af landmændene i bedre vandforvaltning (F). Oprettelse af råd for flodområderne sammenkoblet me nye økonomiske ordninger (herunder internalisering af de økologiske omkostninger), der sigter mod at forbedre forvaltningen og udnyttelsen (P). Tværministerielt udvalg ska koordinere vandforvaltningen med sikring af ressourcerne (L).
Økonomiske og skatte- og afgiftsmæssige foranstaltninger	igangværende	MS, LM	EF	Forbrugsmængde: Visse delstater har indført afgifter for brugen af grundvand (D). Udover en national afgift på brugen af grundvand belægger provinserne indvindingen af grundvan med afgift (NL). Kommunale vandafgifter sigter mod at have en vandbesparende effekt (FIN). Lov af 1994 gør det muligt for regionerne og kommunerne at lægge gebyr p vandforbruget (IT).
KVALITATIVE ASPEKTER **GRUNDVAND:** **OPRETHOLDELSE AF EN UFORURENET VANDKVALITET** **FOREBYGGELSE AF YDERLIGERE FORURENING AF ALLEREDE FORURENET GRUNDVAND** **BRINGE FORURENET VAND TILBAGE TIL DEN KVALITET, DER ER KRÆVET FOR DRIKKEVAND OG TIL PRODUKTIONSFORMÅL** **Forhindre al forurening fra punktkilder og begrænse forureningen fra diffuse kilder ifølge den bedste miljøadfærd og bedst tilgængelige teknologi**				
Streng gennemførelse af bestående direktiver vedr. byernes spildevand og forurening med nitrater	igangværende	MS, LM		Nitratdirektiver Grænseværdier for koncentrationen af 34 organiske og uorganiske stoffer, bl.a. nitrat, er blevet fastlagt. Overskrides disse værdier anses grundvandet for at være uegnet til drikkevand Erfaring i visse områder med foranstaltninger, som f.eks. begrænsning af majsafgrøderne, sikring af grønne vintermarker, osv. (A). Foranstaltninger, der er foretaget unde nitratdirektivet, omfatter udpegning af hele landet som følsomt område, videreudvikling af den første handlingsplan og en kodeks for god landbrugsadfærd. Skærpelse af normerne o forbud mod spredning af gylle. Høje omkostninger til denitrificering/affosfatisering af punktkilder øget presset for takle de diffuse kilder, især landbruget; af hensyn til rentabilitete (NL). Forureningen med nitrat er det alvorligste problem i forbindelse med grundvandet. Nye former for samarbejde mellem landbrugserhvervet og vandforsyningen er forsøgt. Andr foranstaltninger omfatter jordudtagning og mindre intensivt landbrug. Produktionstab på grund af nitratstyringen kompenseres økonomisk i visse delstater. 11% af Tyskland er n vandbeskyttelsesområde mhp. at forebygge forurening af vandforsyningen (D). Økonomiske midler sat af, oprettelse af net til påpegning af forurening, der er brug for FRF 7 mia. t den handlingsplan, der skal gennemføres over 10 år for bringe landbrugets installationer i overensstemmelse med bestemmelserne (F).
				Direktiv vedr. byspildevand Den samlede kapacitet på rensningsanlæggene er tilstrækkelig til at dække praktisk talt hele behovet. Fra og med 1998 skal al spildevand behandles biologisk (NL). Forholdsvis effekti biologisk og avanceret spildevandsbehandling i rensningsanlæg. Imponerende fremskridt i installeringen af behandlingsudstyr i industrielle anlæg. Samme fremskridt er endnu ikk opnået i de nye delstater (D). Modernisering af eksisterende infrastruktur for behandling af spildevand, meden opførelsen af den nye kapacitet, der er nødvendig, følger i fremtiden (A) 90% af fosfaterne fjernes fra husholdningernes spildevand; fjernelse af nitrater er desuden obligatorisk, men mindre effektiv på grund af det kolde klima (FIN). Handlingsplan unde udarbejdelse mhp. at behandle al spildevand fra og med 2005 (F). Mål om at 90% af byspildevandet skal behandles fra og med 2000 (21% i 1994)(P). 3-årsplan omfattend rensningsanlæg (IT).
Udarbejdelse af endnu mere specifikke emissionsstandarder for at fremme udviklingen af produktionsprocesser og ydelsesstandarder for produkter, så de forudsigelige negative virkninger på vandet forhindres (brug af BTT kombineret med målstandarder, der senere skal opfyldes)	1992 ->	EF, MS	Industri	Udarbejdelse af en række sektororienterede retningslinjer for BTT (EU). Beskrivelse af BTT sektor for sektor mhp. godkendelse samt bekendtgørelser om BTT og god miljøadfær udgivet og trådt i kraft. Opstilling af kvalitetsmålsætninger for alle vigtige stoffer. Bekendtgørelse indeholdende grænseværdier for fosfatudledning fra vandbehandlingsanlæg (særlov (NL). Al udledning af spildevand behandles iht. minimumskravene inden udledning ifølge forbundslov om vandforvaltning. I tilfælde af farlige stoffer kræves rensning med anvendels af BTT. Dette gælder for kommunalt spildevand samt for udledninger direkte fra industrier. Målne for overflade- og grundvandets kvalitet reguleres af delstatslove. Begrænsning p mere end 50-70% i 1995 (i forhold til 1985) af emissionen af farlige stoffer og næringsstoffer i floder, flodmundinger og kystfarvande, omfatter ikke de nye delstater (D). Omfattend lovgivning om emissionsbekæmpelse. Integreret forureningsbekæmpelse for udpegede processer. Brug af emissionsstandarder i forbindelse med IPC-godkendelser, iht. princippet om a anvende den BTT, der ikke forårsager uforholdsmæssigt høje omkostninger og under iagttagelse af den allerbedste miljøadfærd. (UK). Lov om emissionen af almindeligt spildevan fastsætter den grundlæggende holdning og systematik til emissionsbekæmpelse, medens 58 brancher eller sektorer er udskilt mhp. regulering ved hjælp af konkrete emissionsgrænse (iht. princippet om BTT for nye anlæg). En af disse sektorer har med behandlingen af offentligt spildevand at gøre. Lov om kvaliteten af vandrecipienterne er under udarbejdelse (A Agences de Bassins handling har reduceret industriens forurening af vandet betydeligt, målet er total undgåelse af denne form for forurening inden 2000 (F).
Indflydelse på standardiseringsråd	1992 ->	EF, MS	Standardiserings-råd	Laboratorierne arbejder iht. til relevante ISO-standarder (NL). Standarder for vand- og spildevandsanalyse, standarder for spildevandsbehandling, bestemmelse af vandmyndighederne funktioner som supplerende foranstaltning inden for de allerede meget regulerede vandforvaltningsområder (A).
Økonomiske og skatte- og afgiftsmæssige foranstaltninger	igangværende	MS	LM, EF	Stort held med at forbedre kvaliteten af de tyske vandveje delvis som følge af afgift på vandforurening, der sigter mod at fremme forureningsbekæmpelsen (D). Kommunal afgift p spildevandet (FIN). Afgift på forurenet vand virkede som indirekte tilskyndelse til at begrænse den industrielle emission. Afgift på EOCL og fosfater drøftes (NL). Brugen a økonomiske foranstaltninger overvejes i forbindelse med forurening af grundvandet vandløb fra afstrømmende vand fra vejene (A).

FERSK OVERFLADEVAND: **OPRETHOLDELSE AF HØJ ØKOLOGISK STANDARD MED ARTSMANGFOLDIGHED SVARENDE SÅ MEGET SOM MULIGT TIL DEN UFORSTYRREDE TILSTAND I ET GIVENT VAND** **Forbedring af kvaliteten i retning af en bedre økologisk kvalitet og sikring af den høje kvalitet hvor den findes**				
Forslag til direktiv	1992	EF	MS	Forslag til EU-direktiv vedr. den økologiske kvalitet i vand forelagt i 1993. 1994 forslag om ændring af direktiverne vedr. drikkevand og badevand (EU).
HAVVAND: **BEGRÆNSNING AF UDLEDNINGEN AF ALLE STOFFER DER PÅ GRUND AF DERES GIFTIGE PERSISTENS ELLER AKKUMULERENDE VIRKNING KUNNE HAVE EN NEGATIV VIRKNING PÅ MILJØET? - TIL NIVEAUER DER IKKE SKADER DEN HØJE ØKOLOGISKE STANDARD I AL OVERFLADEVAND** **Mål og handlinger lig med Nordsøkonferencens ditto over for andre følsomme EU-områder**				
Forslag vedr. søtransport for at forebygge miljøskader forårsaget af skibsfarten	1993 ->	EF	MS	
Direktivforslag vedr. begrænsning af forureningen fra mindre skibe som følge af disses drift eller ulykker	1993 ->	EF	MS	
Overvågning af geografiske områder med passende overvågningsudstyr	igangværende	MS		Overvågning fra skibe, fly og satellit (f.eks. NL). Vægt på betydningen af havmiljøet og havressourcerne i miljøplanen (P). Måling af forurening i flodmundinger og kystfarvande, overvågning af olieforurening af havet (UK).
Økonomiske og skatte- og afgiftsmæssige foranstaltninger	igangværende	MS	EF	

STØJ

MÅL/MÅL INDTIL 2000/FORANSTALTNINGER	TIDSHORISONT	HOVEDAKTØR	ØVRIGE AKTØRER	RESULTATER
Ingen person må udsættes for støjniveauer, der bringer sundheden og livskvaliteten i fare **Kontinuerligt støjniveau om natten i leq dB (A):** **- udsættelse af befolkningen for støjniveauer på over 65 dB må bringes til ophør; på intet tidspunkt må støjniveauet overskride 85 dB** **- den del af befolkningen, der pt. udsættes for niveauer mellem 55 dB og 65 dB må ikke bliver større** **- den del af befolkningen, der udsættes for niveauer under 55 dB må ikke udsættes for nogen stigning over dette niveau**				
Opgørelse over støjniveauer i EF	inden 1994	LM	Transport Industri + MS + EEA	EEA's opgørelse i en tværeuropæisk miljøsituationsrapport (EU). Statsveje: grænseværdier 65 dB i dagtimerne, 55 dB om natten. Inden 1993: nedsættelse af støj fra lastbiler, f.eks. for støjsvage lastbiler ≤ 150 kW til 78 dB, > 150 kW til 80 dB. Forbud mod natkørsel med ikke støjsvage lastbiler og fartgrænse på 60 km/t om natten på forbindelsesveje og i visse byer. Støjsvag vejbelægning på statsvejene. Lovgivning om civile flys adgang (efter 1.5.1995 kun tilladelse til landing med kapitel 3-fly). 1993 lovgivning om jernbanevognes adgang: Krævet støjreduktion på 5 dB fra og med 1995 for godsvogne: lovgivning til beskyttelse mod immission fra jernbanetrafikken. Oprettelse af fortegnelse over støj fra jernbanetrafik og vejtrafik. Undersøgelse af støj og helbred (A). Undersøgelser af støjforekomst (UK, NL). Ca. 25% af kommunerne har lavet opgørelse over støjen (FIN). Vurdering af trafikkens såkaldte sorte pletter og støjoversigt for Athen (GR).

Udarbejdelse af støjbekæmpelsesplan	inden 1995	MS + LM		Beskyttelsesforanstaltninger for veje og objektbeskyttelse for at nå grænseværdier på 65 dB (dag) og 55 dB (nat) inden 2002 på statsveje og motorveje. Støjsvage lastbiler. Udviklingsprogrammet "stille jernbane". Grænseværdier for vejstøj. Undersøgelse af støjbelastning. Informationsfolder om støjbekæmpelse (A). Teknisk vejledning om støjgrænseværdier i kraft (D). Vejledning til lokale myndigheder i 1994 anbefaler, at ingen nye boligområder om natten må udsættes for støj fra trafik og/eller industrielle kilder, som overstiger 66 dBL_{Aeq} (UK). National plan klar til slutningen af 1995, visse lokale planer eksisterer allerede (FIN). Målet for de nationale miljøprogrammer er at stabilisere støjforureningen på 1985-niveauet. Den anden transportstrukturplan og andre politiske dokumenter vedr. bekæmpelsen af støj fra trafik og industri er nu gennemført (NL). Beskyttelsesprincipperne fastlagt ved lov i 1992; forordninger om gennemførelsen for at forbedre situationen omkring lufthavne og større landtransportinfrastrukturer (F). Opførelse af støjvolde langs med vejene (GR).
Yderligere nedsættelse af støjemissionen fra biler, lastbiler, fly, kraner, græsslåmaskiner, mv.. Direktiver skal forelægges løbende mhp. gennemførelse senest år 2000	inden 1995	EF	MS + Industri	Diverse retsforskrifter vedr. motorkøretøjer, to- og trehjulede køretøjer, fly og entreprenørmaskiner (EU).
Standardisering af støjmåling og -vurderinger	vedvarende	EF	EEA + MS	Igangværende ISO- og CEN-arbejde vedr. maskinstøj (EU).
Foranstaltninger til påvirkning af adfærden, såsom bilkørsel, flyprocedurer, industriarbejde om natten	vedvarende	MS + LM	EF	Støjbekæmpelsesår med brochurer og elevkonkurrence (1994). Lov om flystøj under udarbejdelse (A). Forbrugeroplysning (NL, FIN). Lov om støjgener og forordninger, kampagner til fremme af brugen af offentlige transportmidler og negativ tilskyndelse til privatbilisme (NL).
Foranstaltninger i forbindelse med infrastruktur og fysisk planlægning, såsom bedre zoneinddeling omkring lufthavne, industriområder, væsentlige veje og jernbaner	vedvarende	MS + LM		Beskyttelse mod støj i forordning om arealanvendelse (D). Fastlæggelse af retningsvisende værdier for tilladt støjimmission afhængig af arealanvendelsen (A). Planlægningsdokumente vedr. transport, zoneinddeling af landingspladser, vedr. bekæmpelsen af trafik- og industristøj er gennemført herunder zoneinddeling, isoleringsprogrammer, støjvolde, god offentlig transport til nye boligområder og arbejdssteder (NL). Støjkriterier i planer for arealanvendelse (F). Sammenkobling af støjovervågningssystem for lufthavne med nationalt elektronisk miljønet (GR).

KYSTOMRÅDER

MÅL/MÅL INDTIL 2000/FORANSTALTNINGER	TIDSHORISONT	HOVEDAKTØR	ØVRIGE AKTØRER	RESULTATER
BÆREDYGTIG UDVIKLING AF KYSTOMRÅDER OG DISSES RESSOURCER I OVERENSSTEMMELSE MED KYSTMILJØERNES BÆREEVNE				
Operationelle rammer for integreret planlægning og forvaltning				
Erfaringsudveksling	vedvarende	MS, LM	EF	Nedsættelse af stående udvalg til forvaltning af kystområderne (NL, UK). Spørgsmål om retningslinjer for planlægning af politik for kystområderne (England og Wales). Forslag til debatoplæg om kystspørgsmålet i Skotland og Nordirland (UK). Rådgivende udvalg for spørgsmål vedr. Vadehavet. EU-informationsprogram for beskyttelse af kystområderne, med henblik på fornuftig anvendelse af de økologiske værdier i de europæiske kystområder (NL). Deltagelse i en HELCOM-arbejdsgruppe om integreret kystforvaltning mhp. øge forståelse og udveksling af oplysninger om en integreret holdning til kystområderne (FIN). Principper for samarbejdsprogrammer vedr. bæredygtig udvikling i regionerne (F).
Oprettelse og forbedring af databaser og relevante indikatorer	inden 1995	MS, LM	EF	Regering og myndigheder i gang med arbejdet på at forbedre databaser og værktøjer til kystpolitik og -forvaltning (NL, UK). I Finland findes adskillige databaser over, f.eks. vandkvalitet, spildevandsudledning, naturbevarelse, osv., desuden HELCOM-database for Østersøens kystområder (FIN). Fastlæggelse af indikatorer for regionale miljøprofiler (F). Udvikling af regler for miljømæssigt bæredygtig akvakultur (GR).
Udarbejdelse af kriterier for en bedre balance mellem arealanvendelse og bevarelse og anvendelse af naturens ressourcer				
Pilotprojekter om integreret forvaltning af kystområderne	1993-94	MS, LM	EF	I 1995 udsender Kommissionen en meddelelse om kystområderne med angivelse af, hvordan integreret forvaltning kan sikres. EU-, Vadehavet og Voor-delta (NL). Forslag til retningslinjer for den bedste adfærd i kystforvaltningsplaner (England) og vejledning i udarbejdelsen af forvaltningsplaner for kystlinien på bestemte kyststrækninger (UK). Omfattende overvågningssystem for kystfarvande. Overordnede planer udarbejdet for de mest følsomme kystområder i overensstemmelse med plan for beskyttelsen af kystområder (FIN). Stærker opfyldelse af krav til naturbeskyttelse i Østersøen (Helsingfors-konventionen) (D). Lovgivning fra 1993 vedr. forvaltningsplaner for forstrande på 500 m med kriterier for anvendelse herunder beskyttelseskriterier, skal færdiggøres i 1996 (P). Conservatoire du Littorals aktion mht. miljøstyring af de 8% af kysterne, organisationen havde erhvervet inden 1994 (F). Oprettelse af såkaldte havparker (GR). Udarbejdelse af forvaltningsstrategi for kystområder (IRL).
Opbygning af den offentlige, de kompetente myndigheders og erhvervssektorernes bevidsthed				
-informationskampagner -uddannelse -faglig uddannelse -økonomisk støtte til demonstrationsprojekter og innovative tiltag (LIFE)	1992 ->	MS, LM, Turistindustri	EF, Transport, Virksomheder, Landbrug, Offentligheden	Informationskampagner (NL, FIN, P). Miljøaspekter ved anvendelsen og forvaltning af kystområderne (FIN). Høring inden for rammerne af loven om fysisk planlægning (NL). Regeringens og myndighedernes høring af spørgsmål vedr. kystområderne (UK).
Forbedring af kriterier til sikring af projekters og programmers bæredygtighed (herunder VVM)	1993 ->	MS	EF	Større ændring som følge af VVM (NL). VVM udvidet til kystsikringsarbejder får sandsynligvis en betydelig virkning på miljøet (UK). VVM anvendt siden 1994 på alle aktiviteter med væsentlig virkning på havmiljøet (FIN). Fastlæggelse af planer og programmer for VVM metodikker (F).

AFFALD

Beretning om gennemførelsen: Tabeller EU og medlemsstater

MÅL/MÅL INDTIL 2000/FORANSTALTNINGER	TIDSHORISONT	HOVEDAKTØR	ØVRIGE AKTØRER	RESULTATER
Rationel og bæredygtig anvendelse af ressourcerne		Industri, Landbrug, Transport, Energi, Turistindustri		
HUSHOLDNINGSAFFALD				
-begrænsning af affald (lukkede kredsløb) -størst mulig genanvendelse og genbrug af materialer, -sikker bortskaffelse af alt affald, der ikke kan genanvendes eller genbruges i følgende prioriteringsrækkefølge: -anvendelse som brændsel -forbrænding -deponering på losseplads				
Planer for affaldshåndtering i medlemsstaterne				
Ikrafttrædelse af lossepladsdirektivet	inden 1995	MS + LM	EF + Industri	Rådets fælles holdning af 1994 om forslag til direktiv om lossepladser (EU). Miljøstyrelsen kræver, at de ansvarlige myndigheder for affald udarbejder planer for affaldshåndtering. Handlingsplan for affald og genanvendelse 1993-1997 har som mål at reducere restaffaldsprodukter med 50% i 2000, forbrænding skal opprioriteres; lossepladser og deponier inde i landet skal erstattes af store pladser i nærheden af kysten for at minimere forureningen af grundvandet; deponering af organisk affald skal minimeres; visse pladser har indført kontrol af methangas; nye retningslinjer for udformningen og driften af lossepladser (DK). Lov om lossepladser under udarbejdelse (FIN): Lov om lossepladser på plads. Lossepladsen som metode til bortskaffelse af affald reguleret som den mindst foretrukne metode. Lossepladsdeponering af brændbart materiale forbudt ved lov. Fokus på genanvendelse via indvinding af energi og deponering (NL). Lov af 1993 om husholdningsaffald: rammer for forbundslov om integreret affaldsbehandling (krav vedr. bortskaffelse af skadelige stoffer, genanvendelse, forbehandling, deponering). Meget strenge krav til udformning og overvågning af al ny deponeringskapacitet. Alle gamle lossepladser tages gradvis ud af brug i Vestrytskland (D). Lov om lossepladser under forberedelse. Begrænsning af lossepladsdeponering til 40% fra 1991 til 1995. I 1994 er 335,000 tons biogenetisk affald fra affaldssortering blevet komposteret.
Stabilisering af mængden af affald, der produceres på EU-gennemsnittet 300 kg/pers. (1985-niveauet) land for land. Ingen må overskride de 300 kg/pers.				
Renere teknologier og produktudformning	igangværende	Industri	Offentligheden + EF + MS + LM	Renere teknologier har første prioritet i regeringens handlingsplan for affald og genbrug 1993-1995 (DK). Økonomisk støtte til renere teknologier (FIN). Produktpolitik ved anvendelsen af de såkaldte levetidsanalyser er under udarbejdelse. Producentansvarsprincippet fokuserer på ansvaret (muligheden for indsamling og bortskaffelse samt produktforskning og -udvikling og design). Programerklæring om produkt og miljø. F&U i alternative teknologier til genbrug af plast (NL). Miljømærkning af maling, lakker og affaldssække (F).
Ikrafttrædelse af emballagedirektivet	1995	MS, LM	EF + Industri	Emballagedirektivet blev vedtaget i 1994 (EU). Gennemførelse af frivillig aftale om emballage (NL). Ifølge producentansvar har emballageindustrien et mål om at genanvende 50% af emballageaffaldet inden 2000 (UK). Siden 1993 har producenter, forhandlere og importører været forpligtet til at tage emballage retur + forpligtet til at genbruge eller genanvende hhv. levere det til distributørerne, i det omfang de ikke råder over et indsamlings- og genanvendelsessystem, der er fuldt dækkende. For hver enkelt type materiale er der fastlagt maks. grænser for hvor meget, der må deponeres eller brændes. Returtagning og forpligtelsen til at refundere pant for emballage, fastlæggelse af gradvis indførelse af mål for genanvendelse (D). Emballageforordning i kraft siden 1. oktober 1993 (A).
Politik vedr. prioriterede affaldsstrømme, stop for deponering af bestemte typer affald (lovgivning og frivillige aftaler)	igangværende	EF + MS + LM + Industri + NGO + Offentligheden		Afslutning af pilotprojekter vedr. dæk, skrotning af biler og sygehusaffald (EU). Deponering af organisk affald skal begrænses så meget muligt: fra 1997 forbud mod deponering af brændbart affald (DK). Aftaler med industrien + lovgivning om forpligtelsen til at tage retur samt producentansvar på grundlag af mål om genanvendelse, der er opstillet af miljøministeren; pligt til at sortere ikke genanvendeligt affald i brændbart og ikke-brændbart; forbud mod deponering af brændbart affald: aftale med de lokale myndigheder om særskilt indsamling af organisk og andet husholdningsaffald: indførelse af indsamlingssystemer for papir og glas (DK). Lovgivning og frivillige aftaler ved at blive udarbejdet for emballagematerialer, dæk, biler, batterier, elektronisk udstyr og papir. System af statsafgifter på deponering af affald under udarbejdelse (FIN). Gennemførelse af politik om prioriterede affaldsstrømme. Udpegning af 30 prioriterede affaldsstrømme (70% af al affald), planer for affaldsstrømme er ved at blive gennemført og støttelovgivning ved at blive vedtaget (NL). Bil-, dæk-, batteri-, elektronisk udstyrs-, avis- og emballageindustrien anmodet om at øge deres genindvinding og genanvendelse af affald betragteligt under henvisning til producentansvaret (UK). Særskilt indsamling af organisk affald, returtagning + tilbagebetaling af pant for køleskabe, emballage og visse typer lamper, returordning for batterier (A). Genanvendelsesprocenten for glas ligger på 65% i 1993, papir 53,7% i 1993, plast 400.000 tons i 1994. Staten fremmer særskilt indsamling for at mindske risikoen ved små mængder farlige stoffer (f.eks. gammel medicin, kviksølv- og kadmiumholdige batterier, osv.) i det faste husholdningsaffald. Flere bekendtgørelser ved at blive udarbejdet vedr. biler, papir, skrottede elektroniske komponenter og brugte batterier (D). Lukning af lokale affaldsdepoter, der erstattes af centre til behandling og genanvendelse af affald 1994-96 (L).
Genanvendelse/genbrug af mindst 50% af papir, glas og plast (EU-gennemsnittet). Fællesskabsomfattende infrastruktur for sikker indsamling, sortering og bortskaffelse				
Pålidelige EU-data om det affald, der er produceret, indsamlet og bortskaffet	1995	EEA	EF + MS + LM	Indsamling af data for hele EU (EU). Projekt til fastlæggelse af industriel emission og affald frem til år 1997 (DK). Affaldshåndteringsplaner o -strategier + lokale udviklingsplaner skal sikre opretholdelse og udvikling af den nødvendige infrastruktur (UK). Opprioritering af genanvendelse, frem for brug til energiindvinding og lossepladsdeponering. Opprioritering af genanvendelsen af papir, pap, plastaffald, emballageaffald (aluminium og glas)(NL). Målet for genanvendelsen af husholdningsaffald sat til 25% inden 2000 (UK). Fortegnelse over forurenede grunde (L). Genanvendelsesmålet for glas er mere end 75%, for papir mere end 60% (A).

Ingen eksport ud af EU mhp. endelig bortskaffelse				Kommissionens forslag om at udvide forordning 259/93 vedr. im- og eksport af affald til forbud mod eksport af farligt affald til genindvinding til alle lande, der ikke er medlem a OECD pr. 1/1/1998
Genanvendelse/genbrug af forbrugsvarer Genbrugsmarked				
Økonomisk tilskyndelse og værktøjer (bl.a. pant for returvarer & frivillige aftaler)	løbende	MS	EF + Industri	Forhøjelse og differentiering af affaldsafgifter: forhøjelse af lossepladsafgift sammenlignet med forbrænding; returordninger oprettes for bl.a. dæk, elektroniske udstyr (DK). Stør marked for genbrugsmaterialer gennem forskning i nye anvendelsesmuligheder, revision af specifikationer for at fjerne uberettiget diskriminering og egen politik vedr. opkøb a genbrugte materialer, når disse kan konkurrere på pris og kvalitet. Industrien har anmodet om at sikre markeder for øgede mængder genbrugsmaterialer som følge a producentansvarsinitiativet (UK). Pant-/retursystem for glas- og PET-flasker. Indarbejdelse af genbrugsomkostningerne i nyprisen for materialer benyttes pt. for biler. Ekstra-afgif på bortskaffelse af dækaffald, fast sats for husholdningsaffald. 26 miljøkontrakter (frivillige aftaler) underskrevet af staten og industrien (NL). Frivillig aftale mellem bilindustrien og forbundsregeringen om returordning for skrotbiler. Cementindustrien forpligter sig selv til at overtage brugte dæk (70% af brugte dæk forbrændes af denne industri; på denne måde substitueres traditionelle brændselstyper). Byggeindustrien har indvilliget i at øge brugen af genbrugsmaterialer ved byggearbejder under jorden. PVC-vinduesrammer tages retur a producenterne, der genbruger de genanvendte materialer i nye produkter. Frivillige aftaler om returordning for plastrør (A). Selvregulering inden for den grafiske industri om bru af genbrugspapir. Aftale om indsamling af brugte batterier (D). Afgift på indsamling af husholdningsaffald skal give mulighed for at udvikle nye behandlingsmetoder og støt skabelsen eller genopretning af infrastrukturen (F). Aktion "Superdréckskëscht" til indsamling farligt husholdningsaaffald; batterier, kemikalier, olierester, kosmetik (L).
Betragtelig begrænsning af emissionen af dioxin (90% reduktion i forhold til 1985 inden år 2005)				
Standarder for dioxinemission fra kommunal affaldsforbrænding	inden 1994	EF	MS + LM	
FARLIGT AFFALD				
Forebyggelse af affald (lukkede kredsløb), loft over genanvendelse og genbrug af materialer, sikker bortskaffelse af al affald, der ikke kan genanvendes eller genbruges i følgende prioriteringsrækkefølge: **- anvendelse som brændsel** **- forbrænding** **- deponering på losseplads**				
Ingen eksport ud af EU mhp. slutdeponering				Kommissionens forslag om at udvide forordning 259/93 vedr. im- og eksport af affaldtil forbud mod eksport af farligt affald til genindvinding til alle lande, der ikke er medlem a OECD pr. 1/1/1998.
Ikraftrædelse af lossepladsdirektivet	inden 1995	MS + LM	EF + Industri	Se ovenfor.
Affaldshåndteringsplaner i medlemsstaterne				
Ikraftrædelse af direktiv vedr. forbrænding af farligt affald	1995	MS + LM	EF + Industri	Vedtaget ultimo 1994.
EU-omfattende infrastruktur for sikker indsamling, sortering og bortskaffelse				
Politik vedr. prioriterede affaldsstrømme, stop for deponering af bestemte typer affald (lovgivning og frivillige aftaler)	igangværende	EF + MS + Industri + LM + N G O + Offentligheden		Vedr. prioriterede affaldsstrømme se ovf. Vedtagelse af liste over farligt affald i 1994. Europæisk affaldskatalog oprettet i 1993 (EU). Kapitlet om affald i miljøstyringslove blev udvidet til at omfatte affald under kategorien farligt affald. Flerårig plan af 1993 vedr. bortskaffelse af farligt affald. 12 ud af 50 prioriterede affaldsstrømme vedrører helt elle delvis farligt affald. Frivillige aftaler mellem industri og stat vedr. håndteringen af farligt affald (NL). Lovgivning om olierester, opløsningsmidler (1989). Lov om affald kræve særlig overvågning (1990). Bekendtgørelse om definitionen af affald (1990). Bekendtgørelse vedr. definitionen af reststoffer (1990). Bekendtgørelse vedr. overvågningen af affal og reststoffer (1990) (D). Branchespecifikke koncepter for hurtig gennemførelse af forebyggelses- og indsamlingsforanstaltninger navnlig for farligt affald, arbejdsgrupper me repræsentanter fra industrien, forskning og forvaltningen nedsat af forbundsministeriet for miljø mhp. udarbejdelse af muligheder for at begrænse affaldet fra de enkelte branche forarbejdningsprocesser. Branchekoncepter findes for: landbrug, træ, medicinaffald, overfladebehandling inden for metalindustrien. Der er udarbejdet koncepter for: galvanisering tekstiler, olierester, fotoindustrien. Fra og med juli 1990 skal virksomheder med mere end 250 ansatte ansætte en kvalificeret affaldsmedarbejder. Fra og med 1995 gælder dette fo virksomheder med mere end 100 ansatte (A). System med objektiv ansvar gældende for dem, der producerer affald (L). Omfattende database over resstoffer fra industriaffald o emission under forberedelse frem til 1997 (DK).
Marked for genbrugsmaterialer				Opgørelse over EU-omfattende data (EU). Affaldsmarked/affaldsbørs oprettet af handelskammeret (A). Foranstaltninger til at forebygge og genanvende industriaaffald fremme
-renere teknologier	igangværende	Industri	EF + MS	økonomisk af det østrigske forbundsministerium for miljø. Afgift på indsamlingen af farligt affald samt det bidrag til rensning af forurenede grund, der opkræves i forbindelse me deponering af farligt affald, er betydeligt højere end for ufarligt affald (ATS 700/ton for farligt affald, ATS 50 eller 90 for øvrigt affald). Håndbog med vejledning i genanvendels
-pålidelige EU-data over produceret, indsamlet og bortskaffet affald	igangværende	EEA	MS + LM + EF + Industri	til brug ved vejbyggeri og byggeri under jordniveau. Mærkning af genbrugsmaterialer for at sikre kvaliteten og accepten af sekundære materialer. Forbundsministeriet for miljø i færd med at udarbejde kriterier for kvaliteten af genbrugsplast (A). Ekstra afgift på industriaffald i visse tyske delstater. Nye afgifter på industriaffald foreslået af regeringen mhp at tilskynde til en begrænsning. Strenge regler for ansvarsplacering ved forurening af jordbunden og vandet. Krav om forbehandling og/eller behandling af potentielt farligt affalc
-oprettelse af en affaldsbørs	inden 1995	MS + Industri	EF	Visse affaldstyper skal destrueres, såsom organiske opløsningsmidler og andre organiske væsker (D). Skat på behandlingen af industriaffald skal finansiere genopretning a forurenede grunde; afgift på basisolier mhp. at subsidiere foretagender, der indsamler spildolier (F).
-fortegnelse over risici	1995	EF + MS	Industri	
-økonomisk tilskyndelse og værktøjer, bl.a. frivillige aftaler	igangværende	MS	EF + Industri	

HORISONTALE FORANSTALTNINGER

MÅL/MÅL INDTIL 2000	TIDSHORISONT	HOVEDAKTØR	ØVRIGE AKTØRER	RESULTATER
1. BEDRE DATA				
Bedre basisdata				
Fællesskabsprogram for miljøstatistikker	1992 ->	EF	EEA	I 1993 vedtoges et program for EU-statistikker. Vedtagelse i 1994 af 4-årig plan vedr. miljøstatistik. Oprettelse af database. den såkaldte ENVSTAT (EU).
Nationale miljøstatistikker	1995	MS		
Regionale og fællesskabsstatistikker	1995	EF		
Udvikling af miljøindikatorer				
Indikatorer for almindelige fremskridt og udviklingstendenser	1995/1997	EF		Meddelelse fra 1994 om miljøindikatorer og grønne nationalregnskaber (EU).
Jævnlig vurdering af kvalitet og fremskridt				
Nationale og fællesskabsberetninger om miljøsituationen	1995/2000	MS + EF		1994 tværeuropæisk rapport over miljøsituationen. Dobris-vurderingen (EEA/EU).
Fortegnelse over forurenende emission, udledning og affald				
UDGIVELSE AF FORTEGNELSE (GRADVIS)	1994 ->	EF	Virksomheder	CORINAIR-Emissionsfortegnelse (EEA/EU)
2. VIDENSKABELIG FORSKNING OG TEKNOLOGISK UDVIKLING				
Betragtelig forhøjelse af investeringerne i det almindelige miljø + F&U i energi				
Nyt F&U-program	1992-96	Virksomheder	MS, EF	4. rammeprogram vedtaget i 1994 (EU). Lovforslag vedr. forskningspolitik (1993) til opfyldelse af Agenda 21 og konventionerne om artsmangfoldigheden; 1993 besluttede regeringen at nogle af pengene fra lønmodtagerfonden skulle anvendes til miljøforskning (S). Koordineret strategisk miljøforskningsprogram (DK). Program for de mest hensigtsmæssige udnyttelse af energien (UK). Miljøaspekter skal tages med i industriens F&U-programmer (FIN). F&U-program vedr. bæredygtig transport planlægges (A). Første program med finansiering via STRIDE er udvidet (IRL). 4,5% af offentlige midler til forskning bruges på miljøet (atmosfæren og klimaet, økosystemer og affald)(F).
3. SEKTOR- OG FYSISK PLANLÆGNING				
Integrerede socio-økonomiske udviklingsplaner				
Integrerede regionale udviklingsplaner	1992 ->	MS. LM	EF	Fysisk planlægning: Efter offentlig høring bliver vigtige beslutninger om nationale, fysiske planlægningsanliggender forelagt parlamentet. Provinsernes planer skal til høring i regeringen og hos offentligheden. Lokale planer for arealanvendelse (NL). Integrering af miljøet i rækken af nationale/regionale/kommunale planer for arealanvendelse; held med miljøansvarlige udviklingsplaner for Azorerne og Madeira (P). Sektororienteret planlægning: det national miljøprogram udpeger målsektorer og opstiller overordnede kvantitative mål. Formaliseret planlægningsprocedure, planlægning for 4 år ad gangen, udvides også til de regionale og kommunale myndigheder. I mange sektororienterede planer er der taget hensyn til miljøaspekter, f.eks. planer for bortskaffelse af affald på provins-plan (NL). Regionale udviklingsplaner skal underkastes en VVM (FIN). Udviklingsplaner udarbejdes af de lokale planlægningsmyndigheder i England og Wales. Offentligheden involveret i processen. Udviklingsplaner danner rammerne for individuelle beslutninger vedr. planlægningsansøgninger (UK). Miljøovervågning af stats-/regionskontrakter (F).
Integrerede transportforvaltningsplaner frem til år 2000	1994	MS. LM	EF	Trafikhandlingsplan af 1993 (DK). Anden transportstrukturplan og 4. programdokument om fysisk planlægning danner passende ramme for optimal koordinering mellem forslag til fysisk planlægning og planer for transport og trafik i en region (NL). Metodiske betragtninger i Paris/Nordfrankrig over fastlæggelse af en generel metode til vurdering af miljøet i forbindelse med infrastrukturplanlægningen (F).
VVM anvendt på EFRU-rettede programmer og projekter	1993 ->	MS. LM	EF	Siden 1993 er der lavet VVM i forbindelse med lovforslag og regeringsforslag, dette ventes at få stor virkning på miljøet (DK). Udbredt anvendelse af VVM (NL). Lov og forordning om regional udvikling kræver VMM tfm. regionale programmer, udover virkningen af økonomisk og regional udvikling (FIN). Fuld integrering af miljøhensyn siden 1993 (P).
4. RIGTIG PRISSÆTNING				
a) Vurdering og regnskabsførelse				
Cost-benefit-analyse				
Udvikling og gennemførelse af et sammenhængende program til internalisering af de eksterne omkostninger	1992 ->	MS. Industri		Anvendelse af skatter/afgifter og tilskudsordninger til gennemførelse af handlingsplanerne for energi, transport og landbrug (DK). Arbejdsgrupper rapporteret om mulighederne for at gøre skatte- og afgiftssystemet grønnere + gennemgår muligheden for skatteforanstaltninger (NL). Tværministerielle udvalg undersøger brugen af økonomiske værktøjer og lægger grundlaget for disses anvendelse (FIN). Udgivelse i UK af dokumentet "Policy appraisal and the environment" samt "Environmental appraisal in Government Departments" (UK). Det Økonomiske og Sociale Forskningsudvalgs arbejde, men ringe anvendelse (IRL).
b) Fiskale incitamenter: integrering af miljøbeskyttelseskrav i skattepolitikken				

Fremme af fiskale incitamenter mhp. miljøbeskyttelse	1993	MS	EF	Undersøgelse af nye metoder til måling af BNP, udvikling af diverse ordninger til vurdering af forbindelsen mellem økonomi og miljø (A). Differentierede omsætningsafgifter på nye biler udstyret med katalysator, miljøafgift på brugen af grundvand, på deponering af affald på lossepladser, på al forbrug af fossile brændstoffer, hurtigere afskrivning af visse investeringer i miljøvenlige og energibesparende teknologier, begrænsning af muligheden for at fratrække omkostningerne til transport til arbejde (med undtagelse af samkørsel og offentlige transportmidler). Gradvis forhøjelse af benzinpriserne for at udligne de planlagte takststigninger for offentlig transport. Igangværende undersøgelse af økonomiske værktøjer i forbindelse med pesticider, grønt skatteregnskab (NL). Forpligtelse til at hæve afgiftsniveauet for energi. Lossepladsafgift varslet (UK). Kul-/energiafgift. Afgiftsdifferentiering på grundlag af svovlindholdet i dieselolie og benzin. Tilskud og lån som støtte til miljøvenlig teknologi og pilotprojekter. Forbrugsafgifter på bortskaffelse af spildevand og affald. Afgift på importeret olie, der fragtes pr. skib, til bekæmpelse af olieforurening. Afgift på spildolie. Afgift på drikkebeholdere til engangsbrug. Afgift på pesticider. Forslag om lossepladsafgift (FIN). Muligheden for at indføre afgifter på visse former for kunstgødning og planlebeskyttelsesmidler er ved at blive undersøgt (D). 2,5% af benzinafgiften betales ind til en miljøfond, der skal bruges sammen med Samhørighedsfondene for udvikling af miljøvenlig infrastruktur (den såkaldte "blå fond" til havprojekter, "grøn fond" til landbaserede projekter)(GR).
c) Gebyrer:				
større gennemsigtighed i afgiftssystemerne				
Revision af nationale og lokale afgifter og gebyrer - samling af data	1993	MS, LM, EF		Årlig revision (NL). Revision af afgifter på bortskaffelse af affald, undersøgelse under titlen "Making markets work for the environment" (UK). Undersøgelse foretaget i Finland.
e) Øvrige økonomiske og markedsorienterede værktøjer				
Gradvis indførelse af pant-/retursystemer	igangværende	MS	Virksomheder	For glas- og PET-flasker (NL). For drikkebeholdere, andre emner følger (FIN). På grund af producentansvaret skulle det blive lettere at indføre, bl.a. på emballageområdet (UK).
5.FOLKEOPLYSNING OG UDDANNELSE				
Højnelse af det almindelige oplysningsniveau				
Offentlighedens adgang til miljøoplysninger. Jævnlige rapporter over miljøsituationen	1993	LM, MS	EF	Ifølge Kommissionens udkast til lov om grønne regnskaber skal de fleste forarbejdningsvirksomheder årligt indberette, hvor mange ressourcer samt farlige stoffer, de har brugt; offentligheden skal have adgang til disse indberetninger (DK). Hvert år offentliggøres miljøindikatorer, der skal distribueres via skoler og biblioteker (DK). Love om miljøoplysninger (A, NL, UK). Regeringen støtter princippet om såkaldt indsigtsret. Lovforslag vedr. let adgang til rapporter om enkeltanlæg (NL). Miljøoplysninger er tilgængelige for offentligheden (FIN). Fremstilling af miljøsituationsrapporter (FIN, UK, NL). Årsberetninger stiller resultaterne op over for forpligtelserne i forhold til den fælles arv og forpligtelserne, der er indgået i den britiske strategi for bæredygtig udvikling (UK). Periodiske bulletiner om den nationale og regionale miljøudvikling (L).
Integrering af miljøet i alle læseplaner i grund- og overbygningsskolen				
Program over pædagogisk forskning, vedtagelse af generelle retningslinjer	1992-93	MS	Læreanstalter, EF	Flerårig plan for natur- og miljøstudier (1992-95) danner grundlag for indførelsen af natur- og miljøstudier i grund- og overbygningsskolens læseplan. Rammer for integrering af tilsvarende aktiviteter både internt og eksternt. NGO'ere samt aktionsgrupper spiller en væsentlig rolle i forbindelse med gennemførelsen heraf (NL). 1994-1995 retningslinjer vedtaget mhp. integrering af miljøundervisning i læseplanen på primært, sekundært og tertiært trin i alle skolerne (FIN). Retningslinjer for skolerne i miljøundervisning fremstillet af nationalt læseplansudvalg med integrering af miljøundervisning i enkeltfag såsom geografi, teknologi og naturvidenskab (UK).
Udarbejdelse af bøger, undervisningsmidler (grund- og overbygningsskolen, faglig uddannelse)	igangværende fra og med 1992	Virksomheder, Læreanstalter		Materialer til rådighed også for børn (A). Udvikling af undervisningsmaterialer (NL). Aftale mellem miljø- og undervisningsministeren om integrering af miljøet i skolernes læseplaner (F, P).
Uddannelse af lærere	1993 ->	Læreanstalter		Undervisningsmaterialer til rådighed for lærerne inden for rammerne af de flerårige planer om natur- og miljøstudier og efteruddannelse af lærere mhp. konkrete projekter (f.eks. "Globe-project", et samarbejde med skoler i USA) (NL). Miljøaspekter indarbejdes i de lærerstuderendes læseplaner (FIN). Konkrete miljøuddannelsesprogrammer på 4 seminarier (F). Siden medio 1994 har miljøet været taget med i uddannelsesplanerne (P).
Program med seminarer, sommerskoler, kollokvier	1993 ->	MS	Læreanstalter	To sommerskoler samt diverse seminarer (NL, FIN).
Konkrete informationskampagner	1992 ->	EF, MS	Offentlige forsyningsselskaber	Vedtagelse af kommunikationsstrategi: flere landsomfattende kampagner rettet mod offentligheden i almindelighed, de lokale eller regionale myndigheder eller bestemte industrisektorer (NL). Oplysningskampagner om f.eks. VVM og offentliggørelse af oplysninger (A). Årlig strategisk reklameprogram og aktiviteter til opbygning af bevidstheden om konkrete miljøspørgsmål (UK). En vifte af oplysningskampagner kørt af nationale, regionale eller lokale myndigheder, især beregnet på at fremme genanvendelse og genbrug af affald (FIN). De benyttede medier omfatter bl.a. brochurer, men også TV, bøger, konferencer, i Nederlandene desuden aviser, nyhedsbreve og blade (FIN, NL). Konkurrence under titlen "1000 udfordringer til min planet"; forårsrengøring (indsamling af affald)(F). Dokumentationscenter for rådgivere, der skal vejlede kommunerne i økologi; ministeriets deltagelse i udgivelsen af miljøpublikationer udgivet af NGO'ere (L).
6. FAGLIG UDDANNELSE OG VIDEREUDDANNELSE				
Integrering af miljøstudier på et repræsentativt udsnit af de videregående uddannelser				
Inkludering af miljøstudier	1993 ->	Nationale læreanstalter		Programmer, seminarer osv. (A). Rækken af miljøkurser i universiteternes læseplaner er tidoblet over en treårsperiode (FIN). Minitel-database om faglige uddannelses- og videreuddannelsesmuligheder (F).
Inkludering af miljøfakulteter	1993 ->	Nationale læreanstalter		
7. FINANSIELLE STØTTEMEKANISMER				
Fuld integrering af miljødimensionen ved uddeling af midler fra Strukturfondene				
Hensyntagen til virkningen på miljøet	1993 ->	MS	LM, EF	VVM af regeringsforslag, lovgivning og større offentlige arbejder og industrianlæg (DK). Screening foretages på finansstyring, men desuden på al øvrig styring, herunder f.eks. virkningen på konkurrencesituationen (NL). Lov om VVM kræver, at der foretages VVM af planer, programmer og politikker, der måtte få betydelig indflydelse på miljøet, sommetider også i forbindelse med finansielle støttemekanismer (FIN). Ansøgninger til EFRU skal ledsages af en VVM, medens der foretages en strategisk miljøvurdering af samlede programdokumenter (UK). Rundskrivelse fra premierministeren vedr. behovet for at tage miljøhensyn i forbindelse med finansielle projekter (F). Fuld integrering siden 1993 (P).

Beretning om gennemførelsen: Tabeller EU og medlemsstater

Støtte fra EUGFL skal rettes imod en favorisering af bæredygtig, integreret landbrug og udvikling af landområderne				
Kontrakter om forvaltning af det åbne land	1992 ->	MS	EF	Udarbejdelse af forvaltningsplaner mhp. at opnå balance mellem erhvervslandbrugenes krav og målene om bevarelse af landskaber og natur (NL). 15% af landbrugsarealet er følsomt område (UK). Oprettelse af en særlig fond til forvaltning af åbne landområder (F). Tilskyndelser til bevarelse af åbne områder og landskaber kædet sammen med en aftale med landmændene (landbrugs-miljøcharter) om at bevare artsmangfoldigheden, forbedre vandkvaliteten og bevare tjenesteydelser (L).
Udviklingsprogram for landområderne	igangværende	MS	EF	Strukturplan for landområder (1993) sigter mod at forbedre de økologiske værdier og rekreative muligheder i landområderne (NL).
Udviklingsprogram for skovområderne	igangværende	Skovbedrifter	MS, EF	Handlingsplanen for skovene 1994-2000 inkorporerer kvantitative målsætninger for udviklingen af skovområder (NL). Skovudviklingsplan indeholder funktionelle prioriteter for forvaltningen af alle østrigske skove (fire funktioner: rekreation, beskyttelse, produktion, velfærd)(A). Skovudviklingsprogram foreslået for perioden 1995-99 (FIN). Program for bæredygtigt skovbrug offentliggjort i 1994 (UK). Staten ansvarlig for at bevare eller genoprette større skovområder som en national ressource med et meget langt regenereringskredsløb (L).
Nye finansielle støttemekanismer som hjælp til SMV				
Omfattende oversigt over vanskeligheder og mangler	1992-93	MS	E F Industriforbund	Undersøgelse af SMV's vanskeligheder med miljøudformning af produkter vil føre til et forslag om konkrete tilskyndelser til, at SMV investerer i miljø-/konstruktionsrelaterede aktiviteter (NL). Hjælpeordning for energistyring yder støtte mhp. vejledning af SMV til at tilskynde investering i effektiv anvendelse af energien. Forbund yder råd og praktisk støtte til SMV med støtte fra staten (UK). Miljølån til rådighed for miljøansvarlige SMV; SMV tilskyndes til at investere i effektiv anvendelse af energien og miljøbeskyttelse (L).

VEU

BILAG III

LOVGIVNING PÅ MILJØOMRÅDET

1992

Lovgivning vedtaget af Rådet

- Rådets direktiv 92/3/EURATOM af 3. februar 1992 om overvågning af og kontrol med overførsel af radioaktivt affald mellem medlemsstaterne samt ind i og ud af Fællesskabet.
  EF-Tidende nr. L 035 af 12/02/92 s. 24

- Rådets forordning (EØF) nr. 880/92 af 23. marts 1992 om en EF-ordning for tildeling af et miljømærke.
  EF-Tidende nr. L 099 af 11/04/92 s. 1

- Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.
  EF-Tidende nr. L 206 af 22/07/92 s. 7

- Rådets direktiv 92/32/EØF af 30. april 1992 om syvende ændring af direktiv 67/548/EØF om tilnærmelse af lovgivning om klassificering, emballering og etikettering af farlige stoffer.
  EF-Tidende nr. L 154 af 05/06/92 s. 1

- Rådets forordning (EØF) nr. 1973/92 af 21. maj 1992 om oprettelse af et finansielt instrument for miljøet (LIFE).
  EF-Tidende nr. L 206 af 22/07/92 s. 1

- Rådets forordning (EØF) nr. 2455/92 af 23. juli 1992 om udførsel og indførsel af visse farlige kemikalier.
  EF-Tidende nr. L 251 af 29/08/92 s. 13

- Rådets direktiv 92/72/EØF af 21. september 1992 om luftforurening med ozon.
  EF-Tidende nr. L 297 af 13/10/92 s. 1

- Rådets direktiv 92/97/EØF af 10. november 1992 om tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om tilladt støjniveau og udstødningssystemer for motordrevne køretøjer.
  EF-Tidende nr. L 371 af 19/12/92 s. 1

- Rådets forordning (EØF) nr. 3952/92 af 30. december 1992 om ændring af forordning (EØF) nr. 594/91 med henblik på en fremskyndelse af afviklingen af stoffer, der nedbryder ozonlaget.
  EF-Tidende nr. L 405 af 31/12/92 s. 41

- Rådets direktiv 92/112/EØF af 15. december 1992 om fastsættelse af nærmere regler for harmonisering af programmer for nedbringelse af forureningen fra affald fra titandioxidindustrien med henblik på at bringe den til ophør.
  EF-Tidende nr. L 409 af 31/12/92 s. 11

Resolutioner vedtaget af Rådet

- Rådets resolution af 15. juni 1992 om fornyelse af Fællesskabets handlingsplan for radioaktivt affald.
  EF-Tidende nr. C 158 af 25/06/92 s. 3

- Rådets resolution af 18. juni 1992 om teknologiske problemer vedrørende nuklear sikkerhed.
  EF-Tidende nr. C 172 af 08/07/92 s. 2

Lovgivning vedtaget af Kommissionen

- Kommissionens forordning (EØF) nr. 598/92 af 9. marts 1992 indeholdende en fortegnelse over produkter, der undtages fra Rådets forordning (EØF) nr. 737/90 om betingelser for indførsel af landbrugsprodukter med oprindelse i tredjelande som følge af ulykken på kernekraftværket i Tjernobyl.
  EF-Tidende nr. L 064 af 10/03/92 s. 15

- Kommissionens forordning (EØF) nr. 1970/92 af 30. juni 1992 om ændring af Rådets forordning (EØF) nr. 3626/82 om gennemførelse i Fællesskabet af konventionen om international handel med udryddelsestruede vilde dyr og planter.
  EF-Tidende nr. L 201 af 20/07/92 s. 1

Lovforslag stillet af Kommissionen

- Forslag til Rådets afgørelse om indgåelse på Fællesskabets vegne af konventionen om vurdering af virkningerne på miljøet på tværs af landegrænserne.
  (KOM/92/93, endelig udgave)
  EF-Tidende nr. C 104 af 24/04/92 s. 5

Andre forslag

- Henstilling vedrørende Rådets afgørelse om Fællesskabets deltagelse i den globale miljøfacilitet.
  (SEC/92/694)

1993

Lovgivning vedtaget af Rådet

- Rådets forordning (EØF) nr. 259/93 af 1. februar 1993 om overvågning af og kontrol med overførsel af affald inden for, til og fra Det Europæiske Fællesskab.
  EF-Tidende nr. L 030 af 06/02/93 s. 1

- Rådets afgørelse 93/98/EØF af 1. februar 1993 om indgåelse på Fællesskabets vegne af konventionen om kontrol med grænseoverskridende overførsel af farligt affald og bortskaffelse heraf (Basel-konventionen).
  EF-Tidende nr. L 039 af 16/02/93 s. 1

- Rådets afgørelse 93/114/EØF af 15. februar 1993 om indgåelse af protokollen til konventionen af 8. oktober 1990 mellem regeringen for Forbundsrepublikken Tyskland, regeringen for Den Tjekkiske og Slovakiske Føderative Republik og Det Europæiske Økonomiske Fællesskab om Den Internationale Kommission til Beskyttelse af Elben.
  EF-Tidende nr. L 045 af 23/02/93 s. 25

- Rådets direktiv 93/12/EØF af 23. marts 1993 om svovlindholdet i visse flydende brændstoffer.
  EF-Tidende nr. L 074 af 27/03/93 s. 81

- Rådets forordning (EØF) nr. 793/93 af 23. marts 1993 om vurdering af og kontrol med risikoen ved eksisterende stoffer.
  EF-Tidende nr. L 084 af 05/04/93 s. 1

- Rådets forordning (EURATOM) nr. 1493/93 af 8. juni 1993 om overførsel af radioaktive stoffer mellem medlemsstaterne.
  EF-Tidende nr. L 148 af 19/06/93 s. 1

- Rådets afgørelse 93/36/EØF af 17. maj 1993 om Fællesskabets tiltrædelse af protokollen til konventionen af 1979 om grænseoverskridende forurening over store afstande, angående begrænsning af emissionen af kvælstofoxider og disses transport tværs af grænserne.
  EF-Tidende nr. L 149 af 21/06/93 s. 14

- Rådets beslutning 93/389/EØF af 24. juni 1993 om en overvågningsmekanisme for emissionen af CO_2 og andre drivhusgasser i Fællesskabet.
  EF-Tidende nr. L 167 af 09/07/93 s. 31

- Rådets forordning (EØF) nr. 1836/93 af 29. juni 1993 om industrivirksomheders frivillige deltagelse i en fællesskabsordning for miljøstyring og miljørevision.
  EF-Tidende nr. L 168 af 10/07/93 s. 1

- Rådets direktiv 93/59/EØF af 28. juni 1993 om ændring af direktiv 70/220/EØF om tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivninger om foranstaltninger mod luftforurening forårsaget af emissioner fra motorkøretøjer.
  EF-Tidende nr. L 186 af 28/07/93 s. 21

- Rådets afgørelse 93/550/EØF af 20. oktober 1993 om indgåelse af overenskomsten om samarbejde om beskyttelse af det nordøstlige Atlanterhavs kyster og vande mod forurening.
  EF-Tidende nr. L 267 af 28/10/93 s. 20

- Rådets afgørelse 93/626/EØF af 25. oktober 1993 om indgåelse af konventionen om den biologiske mangfoldighed.
  EF-Tidende nr. L 309 af 13/12/93 s. 1

Resolution vedtaget af Rådet

- Resolution vedtaget af Rådet og repræsentanterne for medlemsstaternes regeringer, forsamlet i Rådet den 1. februar 1993 om et program for Fællesskabets politik og virke inden for miljøet og bæredygtig udvikling - Det Europæiske Fællesskabs program for politik og handling i forbindelse med miljøet og bæredygtig udvikling.
  EF-Tidende nr. C 138 af 17/05/93 s. 1

Lovgivning vedtaget af Kommissionen

- Kommissionens forordning (EØF) nr. 1518/93 af 21. juni 1993 om fastsættelse af en fortegnelse over produkter, der undtages fra Rådets forordning (EØF) nr. 737/90 om betingelser for indførsel af landbrugsprodukter med oprindelse i tredjelande som følge af ulykken på kernekraftværket i Tjernobyl.
  EF-Tidende nr. L 150 af 22/06/93 s. 30

- Kommissionens direktiv 93/67/EØF om fastsættelse af principperne for vurderingen af risikoen for mennesker og miljøet ved stoffer, der anvendes i overensstemmelse med Rådets direktiv 67/548/EØF.
  EF-Tidende nr. L 227 af 08/09/93, s. 9

- Kommissionens direktiver 93/21/EØF, 93/72/EØF og 93/101/EØF om den attende, nittende og tyvende tilpasning til udviklingen af Rådets direktiv 67/548/EØF.
  EF-Tidende nr. L 110 af 04/05/1993, EF-Tidende nr. L 258 af 16/10/1993 og EF-Tidende nr. L 13 af 15/1/1994

- Kommissionens beslutning 93/584/EØF af 22. oktober 1993 om kriterierne for forenklede procedurer for udsætning af genetisk modificerede planter i henhold til artikel 6, stk. 5, i Rådets direktiv 90/220/EØF.
  EF-Tidende nr. L 279 af 12/11/93 s. 42

- Kommissionens direktiv 93/116/EF af 17. december 1993 om tilpasning af Rådets direktiv 80/1268/EØF om motordrevne køretøjers brændstofforbrug til den tekniske udvikling.
  EF-Tidende nr. L 329 af 30/12/93 s. 39

Lovforslag fremsat af Kommissionen

- Forslag til Rådets forordning (EØF) om foranstaltningerne til fordel for de tropiske regnskove.
  (KOM/93/53, endelig udgave)
  EF-Tidende nr. C 078 af 19/03/93 s. 8

- Forslag til Rådets direktiv om ændring af Rådets direktiv 86/662/EØF om begrænsning af støjemissionen fra jordarbejdsmaskiner.
  (KOM/93/154, endelig udgave - SYN 458)
  EF-Tidende nr. C 157 af 09/06/93 s. 7

- Forslag til Rådets direktiv om markedsføring af biocidholdige produkter
  (KOM/93/351, endelig udgave - SYN 465)
  EF-Tidende nr. C 239 af 03/09/93 s. 3

- Ændret forslag til Rådets direktiv om fastsættelse af grundlæggende sikkerhedsnormer til beskyttelse af befolkningens og arbejdstagernes sundhed mod de farer, som er forbundet med ioniserende stråling.
  (KOM/93/349, endelig udgave)
  EF-Tidende nr. C 245 af 09/09/93 s. 5

- Ændret forslag til Rådets direktiv om deponering af affald
  (KOM/93/275, endelig udgave - SYN 335)
  EF-Tidende nr. C 212 af 05/08/93 s. 33

- Forslag til Rådets direktiv om integreret forebyggelse og bekæmpelse af forurening.
  (KOM/93/423, endelig udgave)
  EF-bulletin 9-1993 af 14/9/1993

- Forslag til Rådets direktiv om klassificering, emballering og etikettering af farlige stoffer.
  (KOM(93) 638, EF-bulletin 12-1993 af 21/12/1993)

Andre forslag

- Grønbog om udbedring af miljøskader.
  (KOM(93) 47, EF-bulletin 5-1993 af 17/3/1993

1994

Lovgivning vedtaget af Rådet

- Rådets beslutning 94/68/EØF af 2. december 1993 om indgåelse af ændringen til Montreal-protokollen om stoffer, der nedbryder ozonlaget.
  EF-Tidende nr. L 033 af 07/02/94 s. 1

- Rådets afgørelse 94/69/EF af 15. december 1993 om indgåelse af De Forenede Nationers rammekonvention om klimaændringer.
  EF-Tidende nr. L 033 af 07/02/94 s. 11

- Rådets afgørelse 94/156/EF af 21. februar 1994 om Fællesskabets tiltrædelse af konventionen om beskyttelse af havmiljøet i Østersøområdet (Helsingfors-konventionen 1974).
  EF-Tidende nr. L 073 af 16/03/94 s. 1

- Rådets afgørelse 94/157/EF af 21. februar 1994 om indgåelse på Fællesskabets vegne af konventionen om beskyttelse af havmiljøet Østersøområdet (den reviderede Helsingfors-konvention 1992).
  EF-Tidende nr. L 073 af 16/03/94 s. 19

- Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 94/12/EF af 23. marts 1994 om foranstaltninger mod luftforurening forårsaget af emissioner fra motorkøretøjer og om ændring af direktiv 70/220/EØF.
  EF-Tidende nr. L 100 af 19/04/94 s. 42

- Rådets direktiv 94/31/EF af 27. juni 1994 om ændring af direktiv 91/689/EØF om farligt affald.
  EF-Tidende nr. L 168 af 02/07/94 s. 28

- Rådets direktiv 94/24/EF af 8. juni 1994 om ændring af bilag II direktiv 79/409/EØF om beskyttelse af vilde fugle.
  EF-Tidende nr. L 164 af 30/06/94 s. 9

- Rådets forordning (EF) nr. 3135/94 af 15. december 1994 om ændring af bilag I til forordning (EØF) nr. 2455/92 om udførsel og indførsel af visse farlige kemikalier.
  EF-Tidende nr. L 332 af 22/12/94 s. 1

- Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 94/62/EF af 20. december 1994 om emballage og emballageaffald.
  EF-Tidende nr. L 365 af 31/12/94 s. 10

- Europa-Parlamentet og Rådets direktiv 94/63/EF af 20. december 1994 om forebyggelse af emissioner af flygtige organiske forbindelser (VOC) ved benzinoplagring og benzindistribution fra terminaler til servicestationer.
  EF-Tidende nr. L 365 af 31/12/94 s. 24

- Rådets direktiv 94/66/EF af 15. december 1994 om ændring af direktiv 88/609/EØF om begrænsning af visse luftforurenende emissioner fra store fyringsanlæg.
  EF-Tidende nr. L 337 af 24/12/94 s. 83

- Rådets direktiv 94/67/EF af 16. december 1994 om forbrænding af farligt affald.
  EF-Tidende nr. L 365 af 31/12/94 s. 34

- Rådets forordning (EF) nr. 3094/94 af 12. december 1994 om ændring af forordning (EØF) nr. 4045/89 om medlemsstaternes kontrol med de foranstaltninger, der indgår i ordningen for finansiering gennem Den Europæiske Udviklings- og Garantifond for Landbruget, Garantisektionen.
  EF-Tidende nr. L 328 af 20/12/1994 s. 1

Resolutioner vedtaget af Rådet

- Rådets resolution af 6. maj 1994 om integreret forvaltning af kystområderne
  EF - Tidende nr. C 135 af 18/5/1994

- Resolution vedtaget af Rådet og repræsentanterne for medlemsstaternes regeringer, forsamlet i Rådet af 31. oktober 1994 om styrkelse af EF-samarbejdet inden for civilbeskyttelse.
  EF-Tidende nr. C 313 af 10/11/94 s. 1

- Rådets resolution af 19. december 1994 om håndtering af radioaktivt affald.
  EF-Tidende nr. C 379 af 31/12/94 s. 1

Lovgivning vedtaget af Kommissionen

- Kommissionens beslutning 94/3/EF af 20. december 1993 om udarbejdelse af en liste over affald i henhold til artikel 1, litra a), i Rådets direktiv 75/442/EØF om affald.
  EF-Tidende nr. L 005 af 07/01/94 s. 15

- Kommissionens direktiv 94/15/EØF af 15. april 1994 om førstegangs tilpasning til den tekniske udvikling af Rådets direktiv 90/220/EØF om udsætning i miljøet af genetisk modificerede organismer.
  EF-Tidende nr. L 103 af 22/04/94 s. 20

- Kommissionens beslutning 94/211/EF af 15. april 1994 om ændring af Rådets beslutning 91/596/EØF vedrørende modellen til resumé af anmeldelser som omhandlet i artikel 9 i Rådets direktiv 90/220/EØF.
  EF-Tidende nr. L 105 af 26/04/94 s. 26

- Kommissionens forordning (EF) nr. 3034/94 af 13. december 1994 om fastsættelse af en fortegnelse over produkter, der undtages fra Rådets forordning (EØF) nr. 737/90 om betingelser for indførsel af landbrugsprodukter med oprindelse i tredjelande som følge af ulykken på kernekraftværket i Tjernobyl.
  EF-Tidende nr. L 321 af 14/12/94 s. 25

Lovforslag stillet af Kommissionen

- Forslag til Rådets direktiv om kontrol med risikoen for større uheld med farlige stoffer.
  (KOM/94/4, endelig udgave - SYN 94/0014, EF-bulletin 1/2-1994 af 26/1/1994)
  EF-Tidende nr. C 106 af 14/04/94 s. 4

- Forslag til Rådets direktiv om kvaliteten af badevand
  (KOM/94/36, endelig udgave - SYN 94/0006, EF-bulletin 1/2-1994 af 16/2/1994)
  EF-Tidende nr. C 112 af 22/04/94 s. 3

- Forslag til Rådets beslutning om indgåelse af konventionen om beskyttelse af alperne (Alpe-konventionen).
  (KOM/94/336, endelig udgave)
  EF-Tidende nr. C 278 af 05/10/94 s. 8

- Forslag til Rådets direktiv om ændring af direktiv 85/337/EØF om vurdering af visse offentlige og private projekters indvirkning på miljøet.
  (KOM/93/575, endelig udgave - SYN 94/0078, EF-bulletin 3-1994 af 16/3/1994)
  EF-Tidende nr. C 130 af 12/05/94 s. 8

- Forslag til Rådets direktiv om ændring af direktiv 79/409/EØF om beskyttelse af vilde fugle.
  (KOM/94/39, endelig udgave - SYN 94/0061)
  EF-Tidende nr. C 100 af 09/04/94 s. 12

- Forslag til Rådets direktiv om vurdering og syring af udendørs luftkvalitet.
  (KOM/94/109, endelig udgave - SYN 94/0106)
  EF-Tidende nr. C 216 af 06/08/94 s. 4

- Forslag til Rådets direktiv om vandområders økologiske kvalitet.
  (KOM/93/680, endelig udgave - SYN 94/0152)
  EF-Tidende nr. C 222 af 10/08/94 s. 6

- Ændret forslag til Rådets direktiv (Euratom) om fastsættelse af grundlæggende sikkerhedsnormer til beskyttelse af befolkningens og arbejdstagernes sundhed mod de farer, som er forbundet med ioniserende stråling.
  (KOM/94/298, endelig udgave)
  EF-Tidende nr. C 224/05 af 12/08/94

- Forslag til Rådets afgørelse om oprettelse af en gensidig udveksling af information og data fra net og individuelle stationer, der måler luftforureningen i medlemsstaterne.
  (KOM/94/345, endelig udgave - SYN 94/0194)
  EF-Tidende nr. C 281 af 07/10/94 s. 9

1995

Lovgivning vedtaget af Rådet

- Forslag til Rådets forordning (EF) om forlængelse af gyldighedsperioden for Rådets forordning (EØF) nr. 737/90 om betingelser for indførsel af landbrugsprodukter med oprindelse i tredjelande som følge af ulykken på kernekraftværket i Tjernobyl.
  (KOM/94/597, endelig udgave - ACC 94/0308)

- Rådets afgørelse af 18. juli 1995 om indgåelse på Fællesskabets vegne af konventionen om beskyttelse og udnyttelse grænseoverskridende vandløb og internationale søer.
  (Endnu ikke offentliggjort)

Resolutioner vedtaget af Rådet

- Rådets resolution af 20. februar 1995 om beskyttelse af grundvandet
  (EF-bulletin 10-1994 af 20/3/1995)

Lovforslag stillet af Kommissionen

- Forslag til Rådets direktiv om kvaliteten af drikkevand.
  (KOM/94/612, endelig udgave - SYN 95/0010)
  EF-Tidende nr. C 300/89 af 4/1/1995

- Forslag til Rådets afgørelse om indgåelse på Fællesskabets vegne af konventionen om beskyttelse af havmiljøet i det nordøstlige Atlanterhav (den reviderede Oslo-konvention).
  (KOM/94/660, endelig udgave - CNS 95/0004)

- Forslag til Rådets forordning (EF) om ændring af Rådets forordning (EØF) nr. 1973/92 om oprettelse af et finansielt instrument for miljøet (LIFE).
  (KOM/95/135, endelig udgave - SYN 95/0093)

- Forslag til Rådets forordning (EF) til ændring af forordning (EØF) nr. 259/93 om overvågning af og kontrol med overførsel af affald inden for, til og fra Det Europæiske Fællesskab.
  (KOM/95/143, endelig udgave - SYN 95/0107)

- Forslag til Rådets afgørelse om indførelse af et EF-handlingsprogram for civilbeskyttelse.
  (KOM/95/155, endelig udgave - CNS 95/0098)

- Ændret forslag til Rådets direktiv om indførelse af en afgift af CO_2-emissioner og af energi.
  (KOM/95/172, endelig udgave)

ISSN 0254-1459

KOM(95) 624 endelig udg.

DOKUMENTER

DA 14

Katalognummer : CB-CO-95-655-DA-C

ISBN 92-77-97124-X

Kontoret for De Europæiske Fællesskabers Officielle Publikationer

L-2985 Luxembourg

779